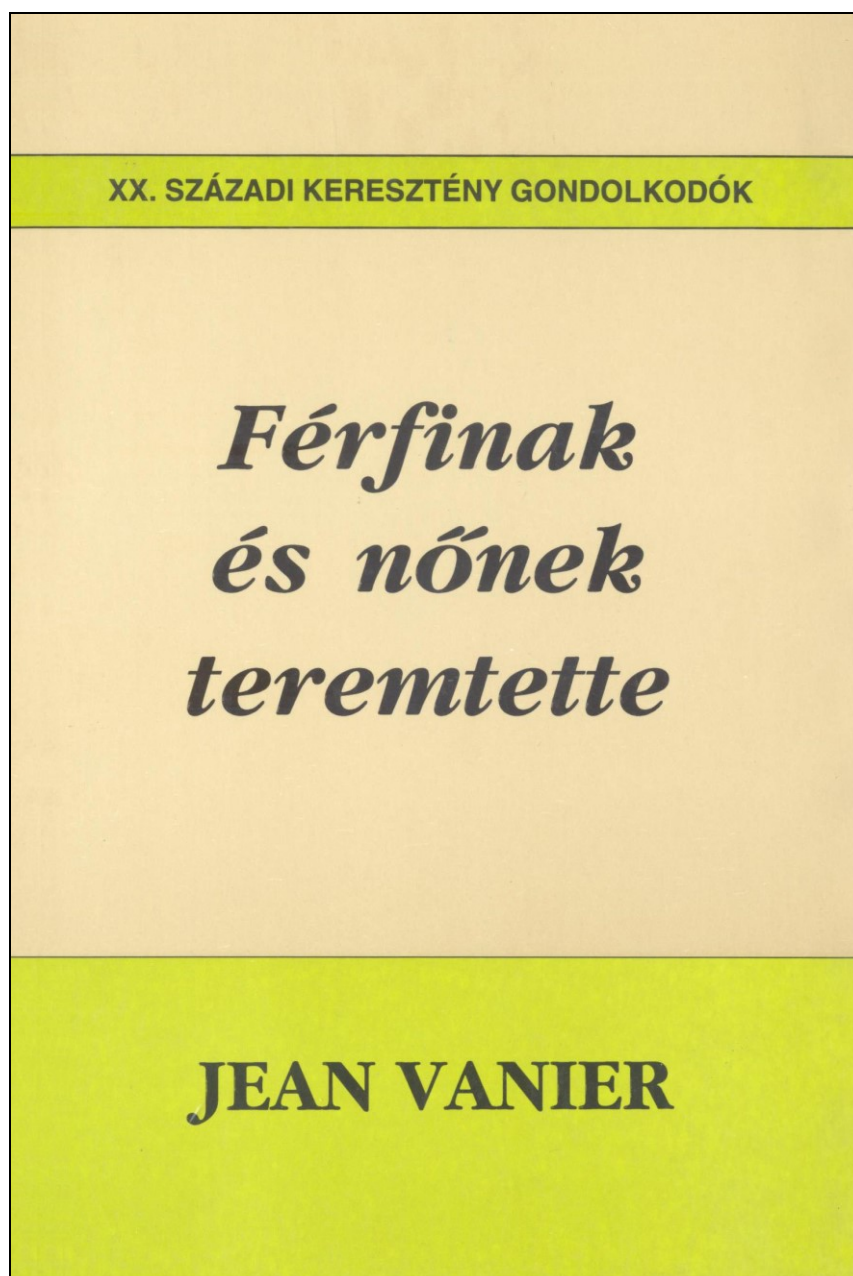

Jean Vanier

Férfiak és nők teremtette

Mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Jean Vanier
Férfiak és nők teremtette

A mű eredeti címe:
Homme et femme il les fit

A kötetet fordította:
Hagyó József és Péch Balázs

Lektorálta:
Lukács János és Draskóczy Ildikó

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 1993-ban jelent meg a Vigilia Kiadó gondozásában az ISBN 963 7964 08 8 azonosítóval. Az elektronikus változat a Vigilia Kiadó engedélyével készült. A könyvet lekipásztorni célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a Vigilia Kiadó tulajdonában marad.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Ajánlás	4
Bevezetés	5
1. A sebzett szív	11
2. A nevelés és követelményei.....	20
3. A kapcsolat férfi és nő között	33
4. Hely a szív számára	46
5. A közösség a szexuális beilleszkedés helye.....	55
6. Cölibátus a közösségben	64
7. Egység a házasságban	74
8. A termékenység és a halál elfogadása	85
9. Az egység ünneplése.....	96
Összefoglalás	104
Jean Vanier.....	109

Ajánlás

Ebben a könyvben több ízben említem Ericet. Éppen akkor halt meg a Bártában, mikor leadtam a kiadónak a francia nyelvű kéziratot. Nagyon szerettük őt. Én egy évig éltem együtt vele, és nagyon sokat tanultam tőle. Eric halmozottan sérült ember volt: törékeny, vak, süket és értelmileg is súlyosan fogyatékos. Mégis tudta, hogyan ébressze fel a szíveket, hogyan vezessen minket a fény felé. Szövetségben éltünk egymással.

Vele közösségünk egy része már eljutott a mennybe, s a menny egy része immár jelen van a közösségben.

Ezt a könyvet neki ajánlom. Ő segítsen életünkben, munkánkban és küzdelmeinkben, hogy a legszegényebbek és leggyöngébbek megdicsőülhessenek, s megtalálják helyüket az Egyházban és a világban.

Hálás vagyok barátaimnak, akikkel megoszthattam könyvem első kéziratát. Bírálataik segítettek, hogy világosabban és pontosabban fogalmazzam meg gondolataimat. Különösen Claire de Miribelnek és Gilles és Dominique Lecardinalnak tartozom köszönettel – nélkülük e könyv nem jelenhetett volna meg. Együtt dolgoztunk: szakértő támogatásuk és segítségük nélkül aligha boldogultam volna.

Bevezetés

Ez a könyv tanúja annak a hús esztendőnek, melyet a Bárkában töltöttem, ahol nap mint nap értelmi fogyatékos emberekkel éltem együtt.

Első találkozásom az értelmi fogyatékos emberekkel nem előre eltervezett alkalommal történt. Harmincévesen, 1942-ben, a II. világháború alatt vonultam be a haditengerészethez. Kiképzésünk minden eleme a hatékonyság, az eredményesség elérését célozta. Aztán, minthogy megérintett Jézus Örömhíre és hívása, hogy a békéért munkálkodjam, lemondtam rangomról. Utolsóként a Kanadai Haditengerészet kötelékébe tartozó *Magnificent* („Csodálatos”) nevű repülőgép-anyahajón szolgáltam. 1950-ben Franciaországba utaztam, hogy Párizs mellett csatlakozzam egy keresztény közösséghez, amelyet Thomas Philippe atya alapított. Itt egyszerűen éltünk, megtanultunk imádkozni, és kétkezi munkát végeztünk. Filozófiát és teológiát is tanultunk, s ennek eredményeképpen Arisztotelész etikájából írt dolgozatommal filozófiai doktorátust szereztem. A doktori fokozat elnyerése után a torontói Saint Michael's College tanára lettem.

Semmi nem készítette elő tehát találkozásomat a társadalomból kivetettekkel, akikkel akkor kerültem kapcsolatba, amikor 1963-ban ismét felkerestem Thomas atyát Trosly-Breuilben. Akkoriban ő volt a Val Fleuri káplánja, ahol harminc értelmi fogyatékos férfi élt.

Meglepett és zavarba ejtett a találkozás. Mennyire mások voltak ezek a férfiak, mint a torontói diákjaim! Az utóbbiakat többé-kevésbé foglalkoztatta mindaz, amit értelmem folytán nyújthattam nekik, hogy letehesek vizsgáikat, de a személyem nemigen érdekelte őket. Akikkel ellenben Troslyban találkoztam, azokat tökéletesen hidegen hagyták intellektuális képességeim, személyem azonban annál inkább felkeltette érdeklődésüket. „Hogy hívnak?” „Mit dolgozol?” „Mikor jössz el megint?” Minden megnyilvánulásuk emberi kapcsolatokért kiáltott. Testükről, sőt egész lényükről lerítt, hogy megtagadták tőlük a barátságot, a személyes érzéseket. Barátság utáni vágyuk megérintett, és lényem mélyén ébresztett fel bennem valamit.

Ezek az értelmi fogyatékos emberek olyan egyszerűen és olyan őszintén vágyakoztak a barátságra! Oly elevenen éltek bennük a szív értékei! Mióta kiléptem a haditengerésztől, Jézus tanítványaként ezek az értékek váltak számomra fontossá. De szívemet még mindig körülvezték az eredményesség, az ésszerűség, sőt saját akaratom korlátai. Ezek a sebzett és szomjazó szívek kiáltásként visszhangoztak saját szívemben.

Mint már beszámoltam róla *A Bárka kihívása*¹ című művemben, ahol részletesebben szólok erről, úgy éreztem, hogy ezeken az embereken és Thomas atyán keresztül Isten arra hívott, hogy értelmi fogyatékos emberekkel osszam meg az életem. Mikor magam mellé vettem az intézetből Raphaëlt és Philippe-et a kis, öreg házba, melyet Trosly-Breuilben vásároltam, tudtam, hogy nincs visszaút. Olyan egyszerűen történt az egész. Kicsit naiv voltam. Nem voltak nagy terveim. Egyszerűen a sötétségbe vettem magam, vagyis inkább hagytam, hogy a szeretet kötelékei fogjanak körül és – ezt többé-kevésbé akkor is tudtam – egy életre gúzsba kössenek. Tudtam, hogy kockázatot vállalok, de egyúttal azt is éreztem, hogy a hívás Istentől jön, így bizalommal vállaltam. Mintha Isten így szólt volna hozzám: „Ne félj! Én veled vagyok.”

Amikor befogadtam és meghallgattam Philippe-et és Raphaëlt, majd sok más félreállított embert, ismeretlen világ ragadott magával. Fölfedeztem a szenvedéseik mélységét, sóvárgásukat az őszinte kapcsolatokra, és azt is, hogy milyen öröm velük együtt élni.

Mikor olyan emberekkel kezdtem élni, akik kisebb vagy nagyobb mértékben sérültek voltak, először szerettem volna emberi arcot ajándékozni nekik. De miközben erre törekedtem, rá kellett

---

¹ Angolul megjelent 1981-ben. A Bárka kezdeteiről egy másik, kitűnő könyvben is olvashatunk, melyet Bill Clarke S. J. írt *Enough Room for Joy* (Ahol helye van az örömnök) címmel.

jönnöm, ők azok, akik emberi arcot ajándékoznak nekem. Rajtuk keresztül nyílt meg az út saját emberségem felfedezése felé. Szinte önmagam ellenére vontak be a közösségi élet, a nyolc Boldogság és az Evangélium szívébe. Segítettek, hogy felismerjem a másik emberrel kötött szövetség értelmét és azt, hogy ez hogyan épül az Istennel kötött szövetségre. Arra is ráébredtem, hogy minden megbocsátás és ünneplés – a közösségi élet legalapvetőbb elemei – ezekre a szövetségekre épül. *Közösség*² című könyvem tartalmazza mindazt, amit e téren tanultam tőlük.

Kérdések merülnek föl

Természetesen az értelmi fogyatékos emberekkel való együttélés számos nehézséget vet fel. Az ember különféle válsághelyzetekkel és erőszakos megnyilvánulásokkal kerül szembe, melyek súlyosan sebzett és szorongó emberszívekből erednek. Mindent meg kellett tanulnom. A nehézségek csak fokozódtak, mikor csaknem a teljes személyzet távozása után megkértek, vegyem át a Val Fleurit, ahol Thomas atya volt a káplán. Annyi szorongás gyűlt össze ennek a háznak a falai között, hogy néha úgy éreztem, mindez teljesen elborít. Voltak lakói között olyan férfiak, akik homoszexualitásra hajlottak és rászoktak az önkielégítésre, olykor egészen az exhibicionizmusig menő mértékben. Az egyik férfi például egy ízben anyaszült meztelenül sétált végig a falun. Próbáltam megérteni és segíteni őket. Rendszabályokat hoztam. Megtettem minden tőlem telhetőt e számomra teljesen új, összetett helyzetben.

Ezeknek a nehéz éveknek a során vált előttem nyilvánvalóvá az összefüggés a szorongó, megsebzett szív és az erőszakos megnyilvánulások, valamint a szexualitás zavarai között. Először is olyan otthonokká kellett tennünk a Bárka közösségeit és a Valt, ahol a szenvedő szívek békére találhatnak. Fokozatosan sikerült őket az élet, a gyöngédség és a barátság házaivá alakítani, igazi „otthonokká”. Az erőszak visszaszorult, s vele együtt a féktelen szexualitás megnyilvánulásai is. Egyre emberibbé vált a férfiak arca.

Az első Bárka-otthont férfiak számára hoztam létre. Val Fleuri-ben is kizárólag férfiak éltek. 1969-ben Cuise la Motte-han, Trosly-tól mintegy három mérföldnyire nyílt az első otthon nők számára. A műhelyekben folyó munkába fokozatosan férfiakat és nőket is bevontunk, új otthonok alakultak, egyik-másik kizárólag nők vagy férfiak, mások mindkét nem számára. 1984-re Trosly és Compiègne környékén több mint húsz ilyen otthon létesült, a lakásokban és vendégházakban élőkről nem is szólva.

Az első otthon alapítása (1964) óta eltelt húsz év során, mikor mintegy hetven Bárka-közösség létesült az egész világon (ez kevés híján kétszáz otthont jelent), számos kérdés merült fel a szexualitással kapcsolatban. A férfiak és nők természetesen vonzódtak egymáshoz. Kialakult néhány pár. Előfordult olyan eset, hogy férfiak gyermekekhez vonzódtak, mások exhibicionizmusra hajlottak. Homoszexuális cselekedetekre és önkielégítésre is akadtak példák. Mindez természetesen kérdéseket vet fel a segítők számára. A legfontosabb ezek közül, hogy hogyan lehet megérteni ezeknek a viselkedésformáknak az eredetét és jelentését, s olyan magatartást mutatni, amely nem hamis, ugyanakkor mégis előre visz.

A Bárka indulásakor, s különösen, mikor a Valt átvettem és rengeteg erőszakos megnyilvánulással kellett szembenéznünk, minden energiánkat lekötötte, hogy olyan harmonikus környezetet teremtsünk, amelyben mindenki megtalálhatja benső békéjét. Szükségképpen keresztül kellett mennünk azon a szakaszon, melynek lényegi elemei a tekintély és a szervezettség voltak; meghatározott kereteket kellett kialakítanunk, amelyek biztonságot nyújtottak, hogy bizonyos béke és új lendület vehesse kezdetét. Csak ezután összpontosíthattunk

² Angolul megjelent 1979-ben. A közösségi élet alapelveit taglalja. Magyar fordítása: A közösség (a kiengesztelődés és az ünneplés helye) OMC, Bécs, 1986.

arra, hogy az egyéni igényekre figyeljünk és mindenkinek – vele együttműködve – külön-külön programot dolgozzunk ki; ez már azt feltételezte, hogy mindenki számára nagyobb szabadságot biztosítunk. Így lett a Bárka egyre személyesebbé, minden egyes otthon mindinkább egy kis családdá.

Kicsit elveszettnek éreztem magam, mikor ezekkel a nehézségekkel szembesültem. Olyan összetett lény az ember, növekedési lehetőségeiben olyan gazdag, s mégis olyan törékeny és sebezhető, annyira hajlamos elveszíteni bizalmát önmaga és a másik ember iránt! Rengeteget kellett tanulnom, s azt hiszem, többet okosodtam hibáimból és kudarcaimból, mint a sikerekből. Az élet mélységeit érintő kérdésekben nincs igazi siker, csak növekedés. Miközben az egyes emberek igényeit és válságait próbáltam meghallgatni, az emberi lényről, igényeiről és növekedéséről alkotott képeimet keresztény hitem és neveltetésem alakította. Úgy tapasztaltam, hogy e kép bizonyos megkönnyebbülést és benső szabadságot adott mások számára.

A „normalizáció” fogalma

1964-ben még kevés otthon létezett értelmi fogyatékos felnőttek számára, de azóta sok alakult. Egyre több embert bocsátanak el az intézetekből. Az Egyesült Államokban például az 1973-as 173.000-ról 1979-ig 130.000-re csökkent az intézetekben kezelték száma.³ Ugyanakkor 1980-ra New York államban mintegy 700 otthont alakítottak ki városok lakónegyedeiben.

Valóságos forradalom vette kezdetét a hetvenes években. A társadalom kezdte felfedezni, hogy az értelmi fogyatékos emberekben megdöbbentő képesség rejtezik a növekedésre, hogy a megbélyegzettek képesek éppúgy dolgozni és boldogan élni, mint mások.

Így született meg a jómódú országokban, különösen Skandináviában az értelmi fogyatékos személyek „normalizációjának” elve.

Eszerint az értelmi fogyatékos embernek úgy kell élnie, mint bárki másnak, s a nemek különválasztását mindenáron kerülni kell. Ha úgy bánunk valakivel, mint egy bolonddal, megbolondul. Ha félünk valakitől, félelmet ébresztünk benne önmaga és mások iránt. Hasonlóképpen, ha valakit „normális” emberként kezelünk, „normális” emberré lesz.

Ezt magam is felismertem, miközben korábban intézetbe zárt férfiakkal és nőkkel éltem. Már az is megváltoztathatja az embereket, ahogyan rájuk nézünk.

Csak hogy a „normalizáció” kérdéseket is vet fel, különösen az értelmi fogyatékos férfiak és nők közötti kapcsolat terén. A kapcsolatok az otthonokban, a műhelyekben és olyan intézményekben szövődnek, ahol mindkét nem jelen van. Milyen jogai vannak az értelmi fogyatékos embereknek a házasság és a szexualitás terén? Milyen közbelépés szükséges, ha egy férfi és egy nő vonzódni kezd egymáshoz? Korlátoznunk kell-e gyöngéd kapcsolatukat?

A múltban a szülők rendszerint figyelmen kívül hagyták ezeket a kérdéseket. Az értelmi fogyatékos embereket aszexuálisnak tekintették, vagy, a másik végletbe esve, szexuálisan zavarodottnak és veszélyesnek, különösen gyermekek számára; ezért is zárták sokukat nagy intézetekbe, és fosztották meg őket szabadságuktól.

A „normalizációs” mozgalom mindent normalizálni akar, a szexuális életet is. A legtöbb jómódú országban bátorítják is a fogyatékos embereket, hogy éljenek szexuális életet. N. E. Banks-Mikkelson, az értelmi fogyatékosok szolgáltató szervezetének igazgatója Dániában, így ír:

„A felnőtt értelmi fogyatékos személyt felnőttként kell kezelni, s úgy kell elfogadni, mint aki rendelkezik a felnőtté válás minden vonásával, tehát szexuális értelemben is felnőtt. Ez utóbbi

---

³ From the 60's to the 80's: An International Assessment of Attitudes and Services for the Developmentally Disabled (A hatvanas évektől a nyolcvanas évekig: nemzetközi felmérés a fejlődési rendellenességekben szenvedőkkel kapcsolatos magatartásformákról és szolgáltatásokról) Young Adults Institute and Workshop, Inc. New York, 1982, 16. old.

kérdést több mélyen gyökerező előítélet övezi, amelyek a fogyatékosok nemi életével kapcsolatban különösen felerősödnek. A fogyatékosok nagy része e téren normálisan fejlett, tehát biztosítanunk kell számukra a természetes nemi élet lehetőségét.”⁴

A „normalizáció” tehát azt hangsúlyozza, hogy az értelmi fogyatékos férfiak és nők fejlődése szempontjából a szexuális kapcsolatoknak fontos szerepe van. Tanítani és segíteni kell tehát őket, hogy teljes szexuális életet élhessenek és alakíthassanak ki, mert joguk van a nemi örömhöz.

A szexuális kapcsolatok „normalizálásának” hatásai

Kényes kérdéshez értünk. A normalizálás, az értelmes fogyatékos ember segítése, hogy dönteni tudjon és önállóvá válhasson, olyan szándéknak tűnik, amelyet támogatni lehet. Mi az, ami lehetséges e téren? Hogyan válaszoljunk ezekre az elméletekre, melyek a szexualitás normalizálását és minden ember szexuális örömhöz való jogát hirdetik?

Egyes nevelők és pszichológusok szélsőséges válaszokat adnak a fenti kérdésekre. „Szabadok” kívánnak lenni, és másokat is hozzá akarnak segíteni a szexuális felszabaduláshoz. Beszélnek a szexualitáshoz való jogról, de az emberi kapcsolatokhoz való jogról alig szólnak. Mintha a nemiséget egészen el lehetne választani a személytől és az élettől.

Vannak mások is – véleményem szerint ők alkotják a többséget –, akik tapogatóznak, keresik a kiutat. Talán a hagyományos értelemben vett szexualitás ellen foglalnak állást, ugyanakkor mégis elismerik a férfi és a nő közötti tartós kapcsolat értékét és meghallják a bensőségesség és a barátság után kiáltó embert. Pártfogolják, sőt bátorítják is a párkapcsolatokat az intézetekben, ha erre lehetőség nyílik. Ugyanakkor tele vannak aggodalommal és félelemmel. Nem szeretnek tiltani, hiszen azt sem szeretik, ha nekik megtiltanak valamit. Mégis felháborítja és zavarba ejti őket, ha szexuális cselekmények nyilvánosan játszódnak le. Önállóan és szabadnak szeretnék látni az embereket, de módszeresen adagolják a fogamzásgátlót, sőt egyeseket kényszerítenek, hogy sterilizáltassák magukat. Többségükben gyanítják, hogy ellentmondásosan viselkednek, hogy magatartásuk kétszínű.

A Bárkában kezdettől fogva határozott álláspontra helyezkedtem, még ha kissé túlságosan leegyszerűsítettnek tűnhetett is: a szexuális szabadságot nem engedélyeztük, de nem felejtettük el, hogy egyes embereket el lehet vezetni a nagyobb önállóság, sőt a házastársi kapcsolatban megvalósuló szerelem elérésére.

Szemléletmódunk a Bárkában

Mivel különböző, és olykor ellentmondó nézetekkel találkoztunk az értelmi fogyatékos emberek érzelmi és szexuális életével kapcsolatban, szükségét éreztük, hogy alaposabban tisztázzuk saját nézőpontunkat.

Nem maradhattunk meg a puszta megérzések szintjén vagy a keresztény etika passzív elfogadásánál. Különböző helyzeteket kellett megértenünk és pozitív módon – bölcsen, és nem csupán tiltással – megválaszolnunk, melyekben a nemi vágy tört felszínre: homoszexualitás, önkielégítés, szexuális kényszerképzetek, különféle erőszakos megnyilvánulások, olyan párok alakulása, melyek egyik felet sem látszanak a növekedés felé vezetni. Tudnunk kellett, hogyan segítsük azokat a férfiakat és nőket, akikért felelősséggel tartozunk, mikor szenvedéseik közepette emberi kapcsolatokat keresnek. El kellett mélyítenünk az érzelmi és szexuális élet értelmi, pszichés és emberi vonatkozásait illető szemléletünket.

⁴ I. m.: A normalizáció elve., IX. old.

Fel kellett térképeznünk, mit is jelent az etika értelmi fogyatékos, azaz teljesen soha nem önálló sodó férfiak és nők számára. Életükhöz feltétlenül szükséges, hogy e tekintetben is támogatóra, „kísérőre” találjanak, mint életük más területein. Minden ember számára adottak a növekedés törvényei, s ha együtt élünk, társadalomban, el kell fogadnunk bizonyos szabályokat. Másrészt viszont a tisztán negatív jellegű tiltások, az elfojtás nem segítheti elő a növekedést. A hagyományos etika feltételezi, hogy az ember felfogja a törvényt és a szabályokat, s van elég akaratereje, hogy szexuális vágyát megfékezze, és elkerülje a veszélyt, hogy kárt tesz önmagában vagy másokban. Az értelmi fogyatékos embernek azonban éppen értelmi és akarat szinten vannak hiányosságai – még akkor is, ha sokszor ösztönösen, mélyen megérzi, mi a jó, az igaz, a helyes. De ha környezetétől nem kap támogatást, akkor sem akaratereje, sem önuralma nincs arra, hogy megbirkózzon ezekkel a késztetésekkel és hatalmas erejű ösztönökkel, továbbá azokkal a válságos helyzetekkel, amelyekbe ezek torkollnak. Ritkán van elegendő benső önállóságuk és szabadságuk életük kézbentartására. Környezetük gyakran befolyásolja, függésben tartja őket.

Ha értelmileg fogyatékos embert kívánunk segíteni szexuális nehézségei leküzdésében, nem elég, ha tilalmakat állítunk számára, vagy egyszerűen beszélünk vele. Abban kell segítenünk, hogy új erőkre, mélyebb szabadságra és más, vonzó és érdekes területekre találjon. Fel kell ismernünk, hogyan segíthetünk, nem pusztán szexuális vágyainak féken tartásában, hanem abban is, hogy testi szexualitását a gyökereinél csillapíthassa. Más szóval, fel kell ismernünk a nemiség mélyebb értelmét és gazdagságát, de egyúttal korlátait és viszonylagos voltát is.

Ez a könyv ennek az útkeresésnek és ezeknek a feszültségeknek a gyümölcse. Nehézségeink, zsákutcáink, próbálkozásaink születtek, s mindenekfelett az, hogy közel kerültünk értelmileg sérült embertársaink szenvedéséhez. Kísérlet ez a szexualitás alapjának és mély értelmének megértésére: mit keresünk a szexuális kapcsolatban, és melyek az emberi lény legalapvetőbb igényei?

De a filozófiai kérdések megválaszolásánál fontosabb, hogy konkrét helyzetekre adjunk választ. Például: Mit tegyünk, ha egy súlyosan fogyatékos férfi vagy nő önkielégítést végez titokban vagy nyilvánosan? Mit tegyünk, ha egy férfi és egy nő vonzódni kezd egymáshoz, s különböző gesztusokkal a másik értésére adja iránta érzett gyöngédségét és ragaszkodását? Összeházasodhatnak? Lehetnek majd gyermekeik? Mit tehetünk, ha egy fogyatékos férfi gyermekekhez vonzódik szexuálisan? Mit tehetünk azzal a fiatal nővel, aki – hallottam ilyen esetről – újra meg újra megszökik az elmeegógyintézetből, s mindannyiszor gyermeket fogan? Sterilizáltassuk? És mi a helyzet az abortusszal?

Ha olyan emberekkel élünk közösségben, akiknek igen komoly érzelmi igényeik vannak, rengeteg váratlan helyzet adódhat! Oly sok kiáltó vágy, oly sok szenvedés!

Nap mint nap rádöbbenek, milyen értékes, s egyszersmind milyen fájdalmas valóság az emberi szexualitás. Minden emberi lény tökéletlen; tökéletlen a testünk is: a férfiak szükségére van a nőre, a nőnek a férfira. Az, hogy az ember férfi vagy nő, kihat biológiai, pszichikai, erkölcsi és lelki tulajdonságaira. És mindegyik vonzódik a másik nemhez, a másik nem számára teremtett. Az emberiség annak jóvoltából létezik ma is, hogy a két nem egymást kiegészíti. Nem lenne termékenység, gyümölcs a kettő egysége nélkül. De a férfi képes elnyomni a nőt, megalázni, nevetségessé tenni, tárgyként kezelni őt. Ha a férfi bensőleg nem egységes, ha nemisége nem épül be szervesen lényébe és érzelmi életébe, lenézi és kizsákmányolja a nőt. Nem a társat, a szeretett, növekedésre meghívott személyt látja benne, hanem a leigázni, birtokolni való tárgyat. És a nő is tudja, hogyan álljon titkos bosszút a férfira! Semmi sem fontosabb tehát, mint hogy segítsük a férfit és a nőt, nemiségüket az őszinte szeretetbe beépíteni, hogy ezáltal kinyíljanak egy igazi kapcsolat és a mélységes egység felé.

Nincs szebb az életben, mint ha egy férfi és egy nő igazán szereti egymást – akár a házasság gyöngédségében és közösségében, akár a cölibátus és a közösségi élet keretei között. Istennek az emberiség számára adott ajándéka ez. Szeretjük a „test”, azaz a közösség gyökere. Az

egységnek ez az ereje indít minden más egységre; a gyógyulásnak ebből az erejéből fakad minden más gyógyulás. Lelki termékenységgel termékeny ez a szeretet.

Ez a könyv nem az értelmi fogyatékos emberek szexualitását taglaló tanulmány. Nem kíván minden kérdésre pontos megoldást adni, annál is inkább, mert ezek a kérdések igen összetettek. Aki kész recepteket kíván bizonyos problémák megoldására, csalódottan fogja letenni ezt a könyvet. Az emberi valóság olyan összetett, bizonyos sebek annyira mélyek, hogy nincsenek nyilvánvaló, könnyű megoldások. E könyv osztolni kíván azoknak az értelmi fogyatékos embereknek a szenvedésében és útkeresésében, akikhez ismeretség fűz, és akiknek útját valaha is kísértem. Részben elmélkedés e szenvedések forrásáról, s az emberi érzések és a szexualitás mély értelméről. Együttal azonban kísérlet mindazoknak az elveknek és döntéseknek a bemutatására, amelyekre magatartásunk kialakításában támaszkodtunk, mikor konkrét helyzetekkel kellett szembenéznünk. De e könyv mindenekelőtt arra hívja az olvasót, hogy maga is megtegye észrevételeit.

Aki elfogadja az itt felvázolt szemléletmódot, annak talán sikerülni fog másokkal, s talán a szóban forgó személlyel együtt megoldást találnia a felmerülő kérdésekre. A legfontosabb feladatunk azonban az, hogy baráti kapcsolatok rendszerében társai legyünk az embereknek szenvedéseikben és igényeikben, amint nagyobb érzelmi érettségért küzdenek, hogy benső szabadságra tehessenek szert, és szorosabb közösségre juthassanak másokkal – és ezáltal ők is jobban tudjanak szeretni és szolgálni.

Keresztény hitem

E könyv minden sora a Trosly-ban és a Bárka különböző közösségeiben élt életünk napi tapasztalataiból fakad, de egyúttal saját keresztény élettapasztalatomból, Jézusba és az általa közvetített Örömhírbe vetett bizalmamból. A szexualitás soha nem szakadhat el a szeretettől – ha mégis, hamissá, manipulálttá válik, és megosztja az embert. Jézus örömhíre a szeretet valósága. Nem volna elegendő, ha a szexualitással kapcsolatos kérdéseket e valóság keresztény szemlélete nélkül vizsgálnám. Persze szólhattam volna úgy is a szülőkhöz és szakemberekhez, hogy nem említem az Evangéliumba vetett hitemet és azt, hogy mennyit merítettem ebből. Hiszem, hogy az értékeket, melyeket az érzelmi és szexuális élet terén fölfedezünk, igazolja a napi tapasztalat is. De félttem a valóság efféle meghamisításától és gondolataim eltorzításától. Úgy vélem, helyesebb és őszintébb, ha tapasztalataim magyarázata közben nem titkolom a háttérben megbúvó erőt.

Ezért ez a könyv, bár nem zárja ki a Jézusban nem hívő szakembereket és szülőket sem, elsősorban a keresztény olvasókhöz szól. Tapasztalataim szerint nincs szakadék az Evangélium üzenete és a pszichológia tanai között. Sőt, mindinkább elmélyítem hitem alapját abban a szeretetben, mely Isten szívéből fakad, annál jobban megértem az emberi szenvedést, az emberi lény mélyéből felfakadó hívást és vágyakozó kiáltást. És minél inkább közel kerülök mások emberségéhez, amint hallgatom őket és érzem, mire van szükségük, annál inkább megerősödöm Jézusba és tanításába vetett hitemben.

Ez a könyv hálaadás Istennek azért, hogy férfiak és nők teremtett minket. Önmagában mindenki törekény és tökéletlen, de azon az elemi szereteten keresztül, ami közösség és ajándék, olyan egységet kapunk, amely kiszabadít magányunkból, és lehetővé teszi, hogy belépjunk Isten szívébe, aki Atya, Fiú és Szentlélek.

1. A sebzett szív

A szülők kiábrándulása

Az értelmi fogyatékos ember szívében és érzelmeiben súlyos sebeket hordoz. E sebek komolyan befolyásolhatják nemiségét, amely ezért meglehetősen zaklatott lehet. A fogyatékoság gyakran látványos: az ember arcára van írva, látható a kezén és lábán, érezhető a beszédén, vagy éppen azon, hogy nem beszél, hogy képtelen érvelni, tervezni, szembenézni a jövővel. A sebzett szív azonban rejtve marad; csak félelemben, önbizalomhiányban, depresszióban, erőszakos cselekedetekben, fantáziálásban és a valóságtól való elszakadásban nyilvánul meg, leginkább pedig a törött énképben, a mély büntudatban és az élet elutasításában.

A fogyatékos ember csalódást jelent szülei számára, akik szép, egészséges gyermeket vártak, aki rájuk hasonlít, akibe annyi reményt fektettek. Születésekor vagy egy betegség, baleset után észlelték gyermekük arcán és testén a fogyatékoság jeleit. Az orvosok igazolták félelmeiket, sőt, talán brutális módon ki is jelentették: „Az önök gyermeke súlyosan fogyatékos. Semmit nem tehetünk érte. Helyezzék intézetbe, és vállaljanak másikat helyette amint lehet!” Szívük egy pillanat alatt összetört, minden reményük összeomlott, haragra gerjedtek: „Miért éppen velünk történt ilyesmi? Mivel érdemeltük ezt meg?” Azután, mert mindig kell bűnbakot találnunk, megfogalmazódik a szörnyű kérdés: „Kinek a hibájából történt?” Az Evangéliumban (Jn 9,2) az apostolok a vakon született emberrel kapcsolatban kérdezik meg: „Mester, ki vétkezett, ez, vagy a szülei?”, azaz: Ki a bűnös? A fogyatékos gyermek valóban Isten büntetése? S ha igen, hogyan tehetnék jóvá a hibát?

Mind mélyebben megindít a szülők szenvedése és megannyi nehézsége. Nekünk a Bárákában megvannak a szabadnapjaink, a szabadságunk, a lelkigyakorlataink és a lelki felfrissülésre szánt időnk. Mi választásunk folytán élünk együtt fogyatékos emberekkel. De a szülőknek nincs szabadnapja, alig kapnak segítséget, s ritkán van alkalmuk, hogy lélekben felfrissüljenek. Ők nem választották, hogy gyermekük „olyan” legyen. Számukra a gyermek fogyatékosága tragédiát, személyes megaláztatást, állandó szenvedést jelent. Minket a Bárákában gyakran csodálnak „odaadásunkért”, a szülőket azonban nemegyszer megalázzák szájalommal és lenézéssel. Az egyik pszichológiai iskola egyenesen a szülőket vádolja, különösen, ha a gyermek pszichésen sérült. Sok hőslenkű szülő van, aki hosszú napokat és éjszakákat él végig rettenetesen zavarodott gyermekével. Otthonuk közelében nincsenek iskolák vagy védett munkahelyek. Nincsenek hozzáértő, megértő pszichológusok és orvosok, akik bátorítanák és támogatnák őket. A szomszédok, barátok, a család és a templomi közösség kerüli őket, irtózatosan magukra maradnak, kifejezetten elhagyatottak. Mivel azt hiszik, Isten büntette őket ezzel, magukba zárkoznak elszigeteltségükben és szorongásukban.

A gyermek szenvedése

Mindezek a szenvedések mélyen érintik a gyermeket. Rettenetes érzés számára, hogy csalódást okozott szüleinek, fájdalmaik és könnyeik okává lett. A szülők sebzett szíve sebzi meg a gyermek szívét. Az egészséges gyermek örömforrásnak, a boldog figyelem középpontjának érzi magát, akit mindenki érinteni, ölelgetni és simogatni szeretne. Megérzi szülei büszkeségét és örömét, amint fokozatosan egyre újabb képességei és készségei kifejlődnek ki. A csecsemő és szülei között életadó párbeszéd zajlik, mely ösztönöz, mind többre hív, bátorít és támogat. A legkisebb csecsemő is megérzi, valóban drága-e szülei számára, valóban egészen különleges módon szeretik-e őt.

Olykor felteszik nekem a kérdést: „Tudatában van-e a súlyosan értelmi fogyatékos felnőtt vagy gyermek a saját állapotának? Szenved-e miatta?” Legtöbbször nem tudom eldönteni. De egyet biztosan tudok: a legkisebb gyermek is megérzi, szeretik-e, akarják-e vagy sem. Hozzájuk hasonlóan az értelmi fogyatékos emberek, még ha fogyatékoságuk súlyos is, megérzik, hogy szeretik-e és becsülik-e őket, abból, ahogyan rájuk tekintenek, szólnak hozzájuk és fogadják őket.

Az újszülött gyermek különösen törékeny és sebezhető. Egyedül mindenre képtelen, szüksége van rá, hogy megetessék, megmosdassák, ölbe vegyék. Mindössze egyetlen eszközhöz folyamodhat: a síráshoz. Ha érzi, hogy szeretik és becsülik, biztonságban tudja magát; képes élni, jól érezni magát, és bizalommal kapcsolatba lépni másokkal és a világ valóságával. Annak a gyermeknek az élete ellenben, aki nem érzi, hogy szeretik és becsülik, veszélybe kerül: a másik ember, az egész környezet fenyegetővé válik számára. A félelem és a bizonytalanság világába lép be, ahol kénytelen megkeményíteni magát, hogy védekezni tudjon és fennmaradhasson. Az ilyen gyermek rettenetesen szenved; életét szorongások között éli.

De az is szorongást jelent a gyermek számára, sőt, egyfajta benső halált, ha anyja minden erővel birtokolni akarja és kizárólagosan vele törődik. Öntudatlanul is az elválástól való félelmét adja át a gyermeknek, s ezzel megfojtja benne az életet. Minden gyermek arra hivatott, hogy elhagyja szüleit. Ezért a gyermeknek korán meg kell tanulnia, hogyan birkózzék meg az elválással és a frusztrációval. Ez éppoly szükséges növekedéséhez, mint az, hogy szeressék és becsüljék. Az igazi szeretet nem zár börtönbe, hanem föl szabadít. Az anyát nem kötheti le kizárólagosan gyermeke; hisz férje is van, és neki is megvannak a maga igényei. A gyermeknek meg kell tanulnia feldolgozni az elválás fájdalmát, hogy így annak örömét is átérezhesse, mikor ismét találkozik szüleivel, és bízson azokban a kötelekekben, amelyek egyesítik őket.

Kevesen fogják fel annak a kisgyermeknek mélységes szorongását, akit nem szeretnek, vagy „rosszul” szeretnek. Szerencsére ma már a tudományos kutatások is fölfedezik, amit az anyák mindig is tudtak: az anya és gyermek kapcsolata mélységesen szent és értékes, az élet forrása mindkettejük számára.

Mára, legalábbis részben, az emberrel foglalkozó tudományok is megállapították, hogy az újszülött nemcsak lát és hall (ha mégoly korlátozott mértékben is), de anyja szagát is képes fölismerni. Tudjuk, hogy már a gyermek születése előtt elmélyült párbeszéd zajlik anya és gyermek között, kialakul az összhang és a kapcsolat kettejük között. Ha ez a kapcsolat megszakad, ha a kicsi nem érzi anyja szeretetét – mely nemcsak a gyermek szépségének és személyiségének örül, de annak is, hogy képes növekedni, önállóvá válni, s végül teljesen elszakadni –, akkor a gyermek elveszettnek érzi magát, szorongás lesz úrrá rajta. Benső űrt vagy éppen ellenkezőleg, benső fulladást él át.

Szorongás

A szorongás szörnyű valóság, a legnagyobb emberi szenvedés. Ezért alkalmazzák a kínvallatásnál is. Mikor az áldozaton úrrá lesz a szorongás, szörnyű zavar támad benne, a teljes elveszettséget éli át. Ilyen állapotban képtelen titkot tartani.

A szorongás érzése a gyomortájékon jelentkezik, mely az érzelmek központja, majd az egész testre kiterjed. Felborul a benső egyensúly, az ember feszült, nyugtalan állapotba kerül, amelyben képtelen gondolkodni és ítélni. A normális emésztési és alvási ciklusok felborulnak, ami vagy fokozott evési és alvási kényszerben nyilvánul meg, vagy teljes evés- és alvásképtelenségben.

Ezt a szörnyű szorongást lehetetlen soká tűrni. A túlélés és a fájdalomtól való menekülés érdekében a gyermek azzal védekezik, hogy védősáncokat emel maga körül – elsősorban azzal, hogy elzárja magát szívének mély érzéseitől, és álmvilágba menekül. Mikor valaki ilyen módon szilárdan elbarikádozza szívét, pszichózisról beszélünk. Ha a barikád kevésbé

áthatolhatatlan, bizonytalanság, olykor mélyes depresszió, idegesség, apátia vagy agresszió lép föl.

Kamaszok és felnőttek esetében a védekezés más formákat is ölthet. Van, akin tevékenységi láz lesz úrrá, égeti a vágy, hogy sikeres legyen, győzzön és uralkodjék másokon; mások az alkoholban, a kábítószerekben, a nemi életben, a szórakozás és a gyönyör keresésében próbálnak kárpótlást találni. Olyanok is akadnak, akik depresszióba, elmebetegségekbe vagy bűnözésbe merülnek.

Mikor látom, hogyan veri Evelyn földhöz a fejét, mikor hallom, hogy Robert az éjszaka kellős közepén azért könyörög, hogy vágják le a nemi szervét, mikor látom, mint szaladgál céltalanul körbe-körbe Luke, vagy elnézem Georges zárkózott, feszült arcát, tudom, hogy mélyes gyötrelmem és elviselhetetlen benső nyugtalanság feszíti őket.

Az értelmi fogyatékos csecsemő, ha azt érzi, hogy nincs rá szükség, megkeményíti szívét és testét, és védekezésképpen elmenekül a valóság elől. Bizonyos értelemben benső halál ez: az élet nem fejlődik tovább. Az ideges feszültség megakadályozza a fejlődést. A psziché bizonyos területei gátlás alá kerülnek, s ez befolyásolja az agyat, a beszédkézséget és a fizikai-testi fejlődést. Így kezdődik egy emberi lény széttöredezése.

Emlékszem Jean-Marcra, aki egyszer mellettem ült a kápolnában, és egyre csak azt suttogetta: „Megszállt az ördög. Megszállt a gonosz.” Jean-Marc élete az elutasítások sorozata. Pszichiátriai intézetben született, anyja elhagyta, örökbe fogadták, de mégsem tartották meg. Egyik örökbefogadótól a másikhoz került, majd egy idő múlva egy kisebb intézetbe, s végül, erőszakos kitörései miatt pszichiátriai klinikára. Huszonhét évesen jött a Bárkába. Soha nem volt tartós és egyedi kapcsolata felnőtellel. Ahogy egyik helyről a másikra került, sehol nem mondták neki: „Te vagy az én szeretett fiam, az én örömöm. Eltéphetetlen szálak kötnek össze minket. Bármit teszel is, mindig a gyermekem leszel.” Jean-Marcnak nem voltak gyökerei.

Ha valakit soha nem szerettek, hogyan tarthatná szeretetreméltónak magát? Aki nem szeretetreméltó, bizonyára gonosz. A szeretet logikája könyörtelen. Mivel soha senki nem bízott benne, soha senki nem létesített vele kapcsolatot, Jean-Marc képtelen volt önmagában bízni. Negatív képet alakított ki magáról. Lehet, hogy Jean-Marc szélsőséges példa, de hány és hány fogyatékos ember szenved attól az énképtől, melyet önmagáról kiformált?

Yvette-t egyik közösségünk fogadta be. Kora gyermekkorától beszámíthatatlan örültnek tartották. Ennek az énképnek a rabja, és állandóan ennek megfelelően próbál viselkedni.

Emlékszem Michelre, aki mikor aranyérmert nyert a Specialis Olimpián, elsírta magát és felkiáltott: „Szerinted most már elhiszi anyám, hogy én is jó vagyok valamire?”

Vagy például Georgette-et egyszer megkérdezték, férjhez megy-e, s így válaszolt: „Soha nem megyek férjhez, mert anyám azt mondta, ha férjhez megyek, nekem is olyan gyermekem születhet, mint én vagyok.”

Mindig szíven üt, mennyire tükröződik bennük, hogyan látják őket mások. Gloria, aki egy latin-amerikai nyomornegyedben alapított Bárka-közösségben él, annyira másként viselkedik most, mint mikor a családjával élt, ahol állandóan gúny tárgya volt! Otthon – családjá és a szomszédok – amolyan „falu bolondjának” tartották. Mostani otthonában, ahol reménnyel, tisztelettel és megértéssel bánnak vele, egyre inkább megtalálja a helyét; személyisége egyre szilárdabb, válságai ellenére is. A hozzá hasonló lányok figyelik, milyen szemmel nézik őket a többiek: félve, elítélően, megvetően és fensőbbeségesen, vagy megértően, kedvesen, örömmel fogadják. A szem tükör, melyben felfedezhetjük, kik vagyunk. „Ki vagyok számodra?” Gloria olyannyira az, akinek látjuk! A legkisebb apróságot is tudja értelmezni: „Azért szeretsz, mert ajándékot kaptál tőlem? Azért, mert szépen haladok? Azért netán, mert általam találtad meg életed értelmét?” Vagy, inkább: „Azért szeretsz, mert az életem jelent valamit?”

Csak néhány példát soroltam föl, bár százannyit is idézhettem volna, melyek az értelmi fogyatékos emberek mély szenvedéséről tanúskodnak és arról, hogyan származik törött énképük abból a képből, amelyet mások alakítottak ki róluk. Egy dr. Dolto nevű gyermekpszichiáter,

gyógypedagógusoknak tartott előadásában egyszer elmagyarázta, hogyan azonosítja magát az idegbeteg gyermek az emberi ürülékkel. Minthogy szüntelen visszautasításban van része, mindig rossznak tapasztalja magát, s azzal azonosul, amit hulladékként elvetnek, ami bűdös.

Mindig lenyűgöz, mennyire szeretik szüleiket az értelmi fogyatékos emberek, még akkor is, ha ennek a szeretetnek nincs alapja, ha rosszul bántak velük és elhagyták őket. Az értelmi fogyatékos emberek mindig reménykednek, hogy egyszer ismét boldogan és szeretettel térhetnek vissza szüleikhez, még ha várakozásaikban és reményeikben megannyiszor csalódnok is kell. Egyiktől sem hallottam, hogy bírálná vagy elítélné a szüleit. A tragédia éppen az, hogy magukat vetik meg, mintha kiérdemelték volna az elutasító magatartást szüleik részéről. Mélységes büntudatot éreznek és fejlesztenek ki magukban, mert úgy érzik, ők a rosszak, a gonoszak.

Hadd meséljem el Betty esetét. Lehetetlen anyja volt, igazi „rossz” anya. Annyit tűrt mellette, hogy ma már képtelen elviselni a gondozónőjét, s állandóan bosszantja, bosszút akar állni rajta. De tényleg bosszúról van-e szó? Nem jajkiáltásról inkább: „Látod, soha nem leszel képes szeretni engem; túlságosan rossz vagyok.” Így éli újra anyjával való konfliktusát.

Az egyik nehézség a gyermekek esetében – bár előfordul jegyesek vagy házások között is –, hogy idealizálnak, bálványt faragnak a szülőből vagy választottjukból. Istenné teszik, akinek kötelessége minden igényüket kielégíteni. Mikor az illető nem felel meg várakozásainak, a gyermek önmagát vádolja, vagy elutasítja azt, akiben csalódott. Olyan nehéz bármilyen emberi kapcsolatban elfogadni a szeretett személy esendőségét, azt, hogy neki is megvannak a maga igényei, s elkerülni azt a hibát, hogy saját igényeinket vetítsük ki a másokra.

Emlékszem egy konzultációra a Bárkában, amelyet azért hívtunk össze, hogy megbeszéljük egy férfi helyzetét, akit kategorikusan elutasított a családja, s ettől igen felkavarodott. Dr. Franko, a közösség akkori pszichiátora, így foglalta össze a helyzetet: „Büntudatot érez amiatt, hogy él.” Rengeteg férfit és nőt, akit befogadtunk a Bárkába, a családja (nem minden alap nélkül) nehéz esetnek, sőt, elviselhetetlennek tartott. Mindig negatívan ítélték meg, idiótának, tehetetlennek, fogyatékosnak bélyegezték őket. Nem meglepő, ha ezek után büntudatot töltötte el őket, felelősnek érezték magukat szüleik könnyeiért és szorongásaiért. Nem csoda, ha elzárták magukat a szívüktől, hiszen túl sokat szenvedtek. Nem tudják tovább viselni a fájdalmat.

Bizarr viselkedésük – agresszivitásuk vagy depressziójuk – forrása mélyen sebzett szívük. Mivel nem tekintették őket igazi emberi lénynek, aki képes a növekedésre, még arra sem képesek, hogy elkezdjenek egy igazi kapcsolatot felépíteni. Mivel mindenki pusztá tárgyként kezelte őket, másokat is pusztá tárgynak tekintenek, elképzelni sem tudják, hogy étellel és boldogsággal ajándékozhatnak meg valakit. Hogy élhessenek, a negatív énképtől el kell jutniuk a pozitív énképig, az értéktelenség érzésétől az értékesség tudatáig. Ki segít nekik ezen az úton?

Ez a benső töredezettség nem korlátozódik az értelmi fogyatékos emberekre. Ott van minden nem kívánt, tehernek tekintett gyermekben. Nekik is védekezniük kell az elviselhetetlen fájdalom ellen. Emlékszem egy elítéltre, akit azért sújtottak börtönbüntetéssel, mert elrabolt egy gyermeket. Elmondta, hogy anyja nyolcéves korában azt mondta neki: „Ha a fogamzástólólt használta volna, ma nem lennél itt!”

A depresszió tüneteit nemcsak az ilyen gyermekeken találhatjuk meg gyakran, hanem azokon az embereken is, akiket fajuk, szegénységük vagy gyöngye képességeik miatt lenéznek.

De ezek a sebek, bár kisebb mértékben, valamennyi gyermek szívében megtalálhatók. Ez napról napra világosabbá válik előttem. Egyszer vagy máskor minden gyermek úgy érzi, hogy szülei cserben hagyták, nem szeretik, nem becsülik. A szülők maguk is átesnek depressziós időszakokon; annyira lefoglalják őket saját gondjaik és igényeik, hogy nem figyelnek oda kellőképpen, hogyan bánnak gyermekükkel. És a gyermekszív olyan sebezhető, annyira érzékeny! A sebek pedig elraktározódnak a tudatalattiban, és nehézségeket okoznak a későbbi kapcsolatokban, sőt, a szexuális életben is. Fokozzák az elválást a szexualitás és a szív, a nemi öröm önmagáért való keresése és az őszinte, mély emberi kapcsolatok iránti vágy között, mely a

másikat egyedi személynek tekinti, akinek magának is megvannak az igényei és aki maga is szabad.

Nyilvánvaló azonban mindenki számára, aki ismer megosztott vagy összetartó családokat, túlságosan féltőn szerető, szeretetlen, vagy nagyon is megértő, szerető szülőket, hogy a gyermekszív sebeit nem kizárólag a szülői magatartás okozhatja. Még a legcsodálatosabb szülők sem teljesíthetik gyermekük minden kívánságát és reményét. Szerethetik a gyermeket, de azt nem biztosíthatják, hogy a gyermeknek szerető szíve lesz. Bizonyos, hogy a gyermekben nagy ártatlanság és szépség lakozik, de szülei tulajdonságaitól függetlenül, rengeteg félelem, törekenység és önzés is. A gyermekszívben mindig marad egy olyan úr, mely csak végtelen szeretettel tölthető be. Ez embervoltunk szépsége és tragédiája. Szent Ágoston szavaival: „Szívem nyugtalan, míg Istenben el nem pihen.” Ez minden emberi lényre egyaránt áll. Minden gyermek szívének sebeztsége, a maga önzésével és félelmeivel, abból a tudatból származik, hogy lényünk mélyén úr tátong, melyet kétségbeesetten próbálunk kitölteni. Ez az úr szorongást jelent, de ha a gyermekben a legkisebb bizalom él is, az igazság keresésének hajtóerejévé válhat számára.

A sebzett szívről, vagy áteredő bűnről szóló keresztény tanítás olyan valóságnak tűnik számomra, mely könnyen igazolható. Hiba lenne azt hinni, hogy ha nem volnának gyermekeiket elnyomó szülők, ha nem volna elnyomó társadalom, akkor csakis szép, szerető, boldog, és önmagukat megtaláló gyermekeink lennének. Nem, mindannyiunk szívében ott a megosztottság, a félelem, a törekenység; ott van a sebezhetőségünket óvó védelmi rendszer. Az a gyermek azonban, akinek olyan kapcsolatai vannak, melyek segítik és amelyekre valóban támaszkodhat, rátalál a reményre és a bizalomra, mely továbbsegíti valódi beteljesülést kereső útján.

A szív gyógyítása: a megváltó szeretet

Eric⁵ tizenhat éves volt, mikor néhány éve befogadtuk a Bárkába. Négyévesen került kórházba; vak volt és süket, súlyos agykárosodást szenvedett, és mélyen megsebezte szívét, hogy családja magára hagyta.

A kórházban orvosok és nővérek gondoskodtak róla, de egyikük sem tudott válaszolni szívének jalkiáltásaira. Nem voltak képesek tartós, szeretetteljes kapcsolatot kialakítani vele. A kórház ugyanis nem otthon, csak olyan hely, ahol kezelik az embert.

A gyermek teste érzékeli, ha szeretik és biztonságban van, s ilyenkor ellazul. Az önmagát elhagyottnak és magányosnak érző gyermek teste viszont megfeszül, megkeményedik, hogy kevésbé szenvedjen a szorongástól. Így történt Eric esetében is, aki védekezett a környezetével szemben, amelyet ellenségesnek érzett, hiszen képtelen volt válaszolni kiáltására, vagyis gyöngédség utáni hihetetlen igényére. Eric szívének keménysége egész testét áthatotta. Mintha fából lettek volna az izmai. Mikor hozzánk került, járnai sem tudott.

Eric életkedve csak akkor térhetett vissza ismét, ha lehetőséget kapott felfedezni, hogy egy másik személy szereti, és igazi, tartós szálak szövődnek közöttük – nem a birtoklást szolgáló kötelékek, hanem olyanok, melyek felszabadítanak.

Mivel Eric süket és vak volt, ezt a kapcsolatot csak gyöngéd és tiszteletteljes érintés hozhatta létre, mely megerősítette őt és megmutatta neki, hogy szeretik és támogatják, hogy biztonságban érezheti magát. Fontos volt az idő, melyet Eric testének szenteltünk, amikor mosdattuk, etettük, sétáltunk és játszottunk vele. Csak ennek az érintésnek a változatlan hűsége révén tudott fokozatosan szert tenni némi önbizalomra, és fedezte fel, hogy szeretni lehet őt, képes a növekedésre, és értékes mások szemében. A Bárkában töltött öt év során Eric egyre inkább békére talált. Többé nem próbált a maga bolondos módján felmászni minden felnőtt ölébe

---

⁵ A sérült személyekre való tekintettel mindegyikük keresztnévét megváltoztattuk (Ericét kivéve).

érintésre szomjazva. Zaklatottsága azonban soha nem tűnt el egészen; maradtak benne szilárdan bezárt ajtók, a teste is kemény maradt. Nem találtuk meg a kulcsot, melynek segítségével feltárhatta volna szívét, sebezhetőségét s képességét, hogy a szeretetre bizalommal válaszoljon. Lehet, hogy ez túlságosan nagy veszélyt jelentett volna számára. Hiszen, ha feltárja szívét, újra kellett volna élnie kisgyermekkorra szenvedését, traumáit, különösen az elhagyatottság fájdalmát; azt jelentette volna ez, hogy el kell fogadnia egy új kapcsolatban a kudarc kockázatát, s azt, hogy esetleg ismét magára hagyják. Képes lett volna valaha is ekkora kockázatvállalásra? Ki tudja!

Egy másik Bárka-közösségbe egy pszichiátriai intézetből érkezett Yvette. Tízéves volt és nagyon megszenvedte a többszöri elutasítást. Csak úgy emlegették: „a bolond lány”. Számos agresszív és antiszociális gesztus mögé rejtette mindazt, ami a szívében lakott. Hosszú időbe telt, míg a közösség vezetőjének sikerült bejutnia ezek mögé a falak mögé. Mikor Yvette megérkezett, nem tudott mindjárt bizalommal fordulni a környezete felé. Akik olyan szörnyű sebeket kaptak, mint ő, nem nyílnak meg könnyen; fülükben gyanúsán csengenek a kedves szavak, gyanúsak számukra a kedves emberek. Yvette nem akarta újfent átélni az elhagyatottság érzését, ezért inkább nem akart új kapcsolatokat, magába zárkózott. Azután próbára tette az irányában mutatkozó szeretetet, mégpedig azzal, hogy rosszkodott vagy elfutott: „Tényleg törödsz velem?” „Igazán szeretsz?” – kérdezte gesztusaival. Aztán eljött a nap, mikor a benne lakozó ártatlan gyermek képes volt elhinni, hogy szeretik. Yvette elfogadta a gyöngédséget, kinyitotta szíve ajtaját. De azután gyorsan be is csukta. Mégis, egy pillanatra – életében először – megérezte a másik emberrel való közösség örömét. Néhány nappal később megint megnyílt a gyöngédség előtt: aztán bújócskába kezdett, elrejtőzött, majd ismét előbújt, mígnem egy szép napon majdnem teljesen meg tudta nyitni a szívét. Békére talált. Elfogadta a párbeszédet. Képessé vált megbízni egy felnőttben. Ma már tudja, hogy szeretik és becsülik; otthon érzi magát és tanulja, hogyan szeresse és szolgálja azokat, akik gyöngébbek nála. De rengeteg időbe, figyelembe, sok-sok szenvedésbe és harcba került, míg eljutott idáig. A sötét napokban a közösségvezető ezt mondta nekem Yvette-tel kapcsolatban: „Ha azt akarjuk, hogy előbújék önmagából és éljen, erősebben kell remélnünk a benne lakozó kétségbeesésnél.”

Ericnek és Yvette-nek megváltó szeretetre volt szüksége. Ez nem egyszerűen annyit jelentett, hogy egy fogyatékos gyermeket kellett szeretni, hanem egy olyan sebzett gyermeket, aki minden bizalmát elvesztette mind önmagában, mind pedig másokban, teljesen összetört és falak mögé zárta magát. Az ilyen gyermeknek olyan szeretetre van szüksége, mely ismét helyrehozza és a teljesség felé vezet. Vannak mélyen sebzett gyermekek, akik kötelességüknek érzik, hogy teljesen elzárják magukat a szívüktől és a múlt fájdalmától. Benső korlátokat emelnek, hogy elfeledtessék azokat a gyötrelmes időket. De ahhoz, hogy jövőnk lehessen, hogy remélhessünk, ki kell békülnünk a múltunkkal. A békesség és a felszabadultság felfedezése, a növekedés lehetősége az ember egész lényének integrálásán múlik, melybe beletartozik a múlt integrálása is. Néhány ember élete végéig nem képes erre; sebei túlságosan súlyosak.

A megváltó szeretetnek lehetővé kell tennie a gyermekek vagy kamaszok számára, hogy megtapasztalják a szülői szeretet bizonyos lényegi jegyeit, melyeket korábban megtagadtak tőlük. Fel kell fedezniük egy felnőtthez fűződő mély és tartós kapcsolatot. Meg kell tapasztalniuk, hogy ez a felnőtt örül a jelenlétüknek, megbízik bennük, büszke rájuk és növekedésükre. Ennek a szeretetnek igen kézzelfoghatónak kell lennie és ismét kapcsolatba kell hoznia őket saját testükkel.

E szeretet által fedezik fel ezek a fiatalok saját testük szépségét és szent voltát. Erre csak akkor nyílik lehetőség, ha megérinti őket a gyöngédség és a megbocsátás, a mélységes tisztelet és a remény. Csak ha valaki kezdi elfogadni, sajátjának érezni a testét, akkor nyílik mód arra, hogy egy másik ember testével kapcsolatba lépjen.

Mindez hosszú időbe telik. Sokan minden erőfeszítés ellenére sem jutnak el ide. A serdülő fiú továbbra is megosztott és zaklatott marad, képtelen felismerni a kapcsolatok határait: vagy túl hamar keres testi kapcsolatot, ami mindig veszélyezteti őt is, a másikat is, mert előbb-utóbb

elutasításhoz vezet, vagy az évek során emelt falak mögé húzódik és menekül minden kapcsolat elől. Ha ilyen szenvedést tapasztalunk, a legfontosabb, hogy elfogadjuk az illetőt és vele maradjunk, mélységes tiszteletben tartva a sebet, amelyet hordoz, de mindig megőrizve szívünkben a reményt.

A közvetítő szerepe

A sérült embernek, ha ki akar nyílni mások és a világ felé, szüksége van valakire, aki vállalkozik a közvetítő szerepére. Mikor igazi kapcsolat alakul ki, a falak lassan leomlanak, s az ember képes lesz elhagyni a bánat és félelem börtönét. Felfedezi, hogy bízhat magában, s nem kell többé mások és a környezete ellen harcolnia. Lassanként bennük is megbízhat. Lépésről lépésre gyarapodik benne a figyelem, az elfogadás és a csoda megtapasztalásának készsége, s képes lesz bizalommal megnyílni a világegyetem felé. A közvetítő jelenti a sziklát, amelyre támaszkodhat, a forrást, amelyhez visszatérhet, hogy megkapaszkodhasson, megerősítést és bátorítást nyerhessen.

A nevelés világában a közvetítő kiemelkedő szerepet játszik a sérült ember mellett. Ő helyettesíti a hiányzó szülőket, akiknek az első közvetítőknél kellett volna lenniük, akik védelmezik, támogatják a gyermeket, s a szemét nyitogatják. Ha meg akarja nyerni a gyermeket, a közvetítőnek gyöngéden kell közelednie, először is bizalmat kell ébresztenie. A gyermeknek éreznie kell, hogy szeretik, tisztelik, szövetséget szeretnének kötni vele, s nem manipulálni, összetörni vagy leigázni akarják, hanem a felszabadulását és a növekedését szeretnék. Mielőtt a közvetítő különböző megoldásokat javasolna – bármilyen kitűnőket is –, mindenekelőtt fel kell fedeznie a sérült embernek csúnyaság és erőszak mögött rejtő szépségét. A szeretet elsősorban nem azt jelenti, hogy megteszünk valamit a másikért, hanem hogy feltárjuk előtte saját értékeit, nemcsak azáltal, hogy meghallgatjuk és gyöngéden bánunk vele, szeretjük és kedvesek vagyunk hozzá, hanem bizonyos fokú szakértelemmel és hűséges elkötelezettséggel is. A Bárkában számunkra az a kihívás, hogy megtaláljuk és továbbképezzük azokat, akikből ilyen közvetítő válhat.

Isten szeretetének megtapasztalása

Az a gyermek, aki korán megtapasztalja Istent, békésebben és igazabban növekedik. Ez az értelmi fogyatékoságuk miatt elutasított gyermekekre és felnőttekre fokozottan érvényes. Akik fel tudják fedezni, akár közvetlenül, akár a közvetítő szeretetén keresztül, hogy az Atya gyermekei, készségesebben döntenek le magukban a korlátokat, melyeket sehezhető szívük köré emeltek, s képesek lesznek megtapasztalni bizonyos teljességet. Aki átéli a megbocsátást, azt, hogy az Isten szívéből fakadó élő vizekben mosták tisztára, abból lassan-lassan eltűnik a bűntudat, mely gyakran oly nyomasztó tud lenni.

Ha a gyermek elviselhetetlen szenvedéseket élt át, és úgy érezte, vastag falak mögé kell rejtőznie, az Istennel való találkozás kevésbé egyszerű és magától értetődő számára. Talán úgy tűnhet, hogy a szívet körülvevő falak meg is akadályozzák a találkozást Jézussal. Mégis, akadnak jelek, apró jelek, melyek csak olykor-olykor észlelhetők, és amelyek azt mutatják, hogy Jézus ott van, ott rejtőzik a falak mögött. Ő az egyetlen remény a szív szenvedéseiben.

Jézus vállalása valóban örömhír. Nem betartandó törvények gyűjteménye elsősorban, hanem Jézus szerető hívásának megtapasztalása, gyöngéd találkozás Vele a hitben. Ez a találkozás, mely megnyitja a világegyetem és az Atya felé, feltárja előttünk, hogy értékesek vagyunk Isten szemében. Negatív énképünk fokozatosan átalakul. Mikor felfedezzük, hogy az Atya szeret minket, bízni kezdünk magunkban, és szívünk megindul a gyógyulás útján. Ez a tapasztalat reménnyel tölt el. Isten hívása olyan bennünk, mint a mag: másokkal együtt tudunk növekedni

az Egyházban, azoknak közösségében, akik hisznek Jézusban, s a nyolc boldogságban leírt módon szolgálni kívánják Őt.

Az egyik nagy szenvedésforrás minden – fogyatékos és egészséges – gyermek számára éppen az, hogy szeretet utáni csillapíthatatlan szomját a szülők képtelenek kielégíteni. Mindannyiunknak sebzett a szíve, mindannyian szereztünk sebeket szüleinktől vagy az élettől. Mindannyian nehézségekkel küzdünk emberi kapcsolatainkban, mindegyikünknek megvannak a maga korlátai. A szülők szeretik gyermekeiket, de nekik is megvannak a félelmeik. Őket is megsebeztek szüleik, őket is megsebezte az élet. Olykor képtelenek szeretettel hordozni gyermekeiket. Rejtett agresszivitásuk feltör, amikor a gyermek eléri tűrési határukat. Ezért lényeges, hogy ne csak a szülők legyenek a gyermek körül. Ha egyedül őket látja a gyermek, a mindenek forrásával, Istennel azonosítja őket, imádni való bálványokat farag belőlük, s nem ikonokat, Isten jelenlétének jeleit látja bennük. Képtelen elfogadni, hogy szüleiben nem minden jó. Ha azonban a szülők bevezetik gyermeküket Isten misztériumába, a gyermek fel fogja fedezni, hogy szülei nem mindenhatók, nem az élet legfőbb forrásai, és nekik is lehetnek hibáik. Akkor a szülők nyugodtan bocsánatot kérhetnek gyermeküktől, ha hibáznak. Gyermek és szülő testvérként állhat meg Isten előtt, együtt imádkozhat és kérhet bocsánatot.

Mikor a gyermek egy keresztény közösségen keresztül felfedezi, hogy Istennel személyes kapcsolatot lehet létesíteni, minden megváltozik. Többé nem kell ellentmondásos kapcsolatban élnie szüleivel, túl sokat várva tőlük, és vádolva őket, ha ezek a remények csalódással végződnek. Még ha csalódik is alkalomadtán, szeretni tudja a szüleit. Ha valaki felfedezi Isten hűségét és együttérzését Jézus, a szerető és megbocsátó Jó Pásztor által – aki igazán vezet és támogat minden egyes embert, s akinek változatlan a hűsége –, akkor könnyebben fog tudni lemondani korlátairól. Istennek ez az Egyházban átélt szeretete nem a kiábrándult, megtört szív képzetének játéka: valódi, benső tapasztalat.

Nemrég az értelmileg sérült Donald így szólt hozzám: „Gilbert atya prédikációja közben lángolt a szívem.” Sok fogyatékos ember és sok gyermek tapasztalta már, milyen, ha lángol az ember szíve. Sajnos számos „felőtt” nem hisz ezekben a benső tapasztalatokban.

Mikor a gyermek felfedezi az abszolútumot az Istennel való kapcsolatban, lehetővé válik számára, hogy elfogadja az emberi kapcsolatok viszonylagosságát, különösen, ami a szüleit illeti. A gyermek rájön, hogy az emberi személyek közötti kapcsolatok nem ideálisak, de nem is lehetetlenek. A valóság részét alkotják, mely bár nehézségek, kudarcok, fonákságok, sérülések közepette, de létezik, és olyan örömmel van tele, melyet ezer és ezer megbocsátás és kiengesztelődés mélyített el. Ez a valóság teszi lehetővé az ellentmondásos, feltételes kapcsolat meghaladását, mely azt sugallja: „Ha jó vagy, szeretlek; ha rossz, elutasítalak.”

Mikor a gyermek megtapasztalja a feltétlenséget az Istennel való kapcsolatban, akkor felfedezi a megbocsátást, a hűséget, és a szövetség valóságát. Az Istennel kötött szövetség az, ami lehetővé teszi a szövetséget a szülőkkel és másokkal. A kapcsolat alapja többé nem az egymáshoz illőség, hanem a szövetség. Az embereket összefűző kötelékek így lesznek mélyebbek minden indulatnál és érzelemnél, sőt, az ember szeretni és gyűlölni tudásánál is. Lehetőségessé válik a megbocsátás.

Isten nélkül a gyermek sokkal nehezebben tudja szüleivel való kapcsolatát szövetségként élni. S nem kevésbé nehéz egy férfinak állandó, mély kapcsolatban maradni egy nővel, s egy nőnek a férfival, ha nem ébredtek rá kapcsolatuk viszonylagosságára. Egyik sem képes beteljesíteni a másikat; egyik sem Isten a másik számára. Mindkettőjüknek megvannak a maga sebei, hibái, bűnei és hűtlenségei. Hogy megélhessék és elmélyíthessék kettejük szövetségét, kölcsönösen el tudják fogadni a köztük feszülő különbségeket és egymás korlátait, bízniuk kell Jézushoz fűződő kapcsolatuk abszolút voltában.

Veszteség, fájdalom és Isten szeretete

Az emberi élet általában a szerzés időszakával indul: gyermek- és fiatalkorunkban teszünk szert tudásra, barátokra és mindenféle javakra. A felnőttkor egy bizonyos pontján azután elkezdődik a veszteségek időszaka: csökken az erőnk, baj van az egészségünkkel, elvesztjük az állásunkat, elveszítjük barátainkat, egészen addig, amíg bekövetkezik a végső veszteség: életünket kell elveszítenünk. Ezek a veszteségek szomorú lapok az ember életének történetében, nagy megrázkódtatást jelenthetnek. A kifosztottság érzését hagyják maguk után, s az ember kisebb-nagyobb mértékben belép a depresszió és az agresszió időszakába. De a fájdalom elmúltával ismét pozitív erők lépnek működésbe, s az ember képes elfogadni az új helyzetet, és új, alkotó módon továbblépni az életben.

Az értelmi vagy testi fogyatékos ember személyes tragédiája, hogy ezek a veszteségek túl korán érik őt, mielőtt még szert tehetett volna arra a belső erőre, melynek segítségével szembenézhetne a veszteséggel. Előfordulhat, hogy a veszteséget születésekor, sőt a terhesség idején éli át, a szülői szeretettől és megbecsüléstől megfosztva, s ez kihat testi és lelki fejlődésére. Ezek a veszteségek és az ezeket követő fájdalom túl korán töltik be a gyermek életét, amikor még sem ereje, sem emberi eszközei nincsenek arra, hogy megbirkózzon velük. És nemegyszer a gyermeknek olyan mélységes nyomorúsággal kell szembenéznie, hogy ezen csak akkor lehet úrrá, ha Isten szeretetéről mély, benső tapasztalattal rendelkezik. Ebben a szeretetben, mely perzsel, megvilágosít és megeleveníti a szívet, az ember felfedezi, hogy úgy értékes Isten számára, ahogy van, mindenestül. Ez a szeretet értelmet ad az életnek, erőt ad a túléléshez és képessé teszi az embert, hogy kitörjön a bánat és düh időszakából, az illúziókba menekülésből.

Emlékszem egy anyára, aki elvesztette hatéves fiát. Elmondta, hogy fia lába három és fél éves korában megbénult, s a bénulás fokozatosan terjedt át egész testére, sőt, a kisfiú meg is vakult. Néhány hónappal a halála előtt az anyja elsírta magát az ágyánál. Kisfia így szólt hozzá: „Ne sírj, Anyu. A szívem még megvan, amivel szerethetlek!” Ez a kisfiú valóban érett volt: tudta, hogyan adjon hálát azért, amije van, s nem azt siratta, ami elveszett. Az ilyen érettség gyakran olyan benső Isten-élményből ered, mely hitem szerint azoknak adatik meg, akik különösen szegények, és gyöngeségük folytán képtelenek lennének tovább élni enélkül. De ahhoz, hogy az összetört ember elnyerhesse ezt a tapasztalatot, környezetének támogatására van szüksége.

2. A nevelés és követelményei

Egységes környezetre van szükség

Ha egy felnőtt és egy gyermek magukra maradnak, mindkettőjükre veszélyessé válhat kapcsolatuk. A szív gyógyulása és a személyes egység felé vezető út lehetetlen olyan kapcsolatban, mely két emberre korlátozódik. A felnőtt azt kockáztatja, hogy túlságosan is kötődni kezd a gyermekhez, vagy egyáltalán nem kötődik hozzá; a gyermek pedig túlságosan függő helyzetbe kerülhet, vagy agresszívvé válik. Ha a kötődést – mint annyiszor –, a birtoklás vágya hajtja, a felnőtt, saját érzelmi igényeinek kielégítése érdekében igyekszik kerülni mindent, ami az elváláshoz vezethet. Ezáltal elvesz a szabadság a nevelésre, a gyermek irányában tanúsított határozottságra.

A gyermek a férfi és nő, a szeretet és gyöngédség aktusának gyümölcse. A fejlődés évei során egyaránt szüksége van a férfinak és a nőre, de kettejük egységére is. Ha közülük hiányzik az egység, a gyermek is meghasonlik és összezavarodik. Ahogy az elhagyott vagy helytelenül szeretett gyermek bizonytalanságban él, ugyanúgy az a gyermek is, aki ellentétet érez a szülei között. Ebben a bizonytalanságban szükségképpen azzal védekezik, hogy korlátokat emel a szíve köré, keménynek, önállóknak és szabadnak próbál látszani. Tűrhetetlen a szüleit egyformán szerető gyermek számára, ha az egyik szülő elutasítja a másikat, s a gyermeket arra kényszeríti, válasszon kettejük között. A helyzet természetes következménye, hogy a gyermek a pillanatnyi helyzetnek megfelelően ingadozik a két szülő között; ebből pedig könnyen alakul ki olyan játék, amelyben megkerülik a konfliktusokat, s a nevelés és növekedés követelményeit.

Ha a szülők között nincsen egyetértés, az anya általában túlságosan ragaszkodik a fiához, mert úgy érzi, férje cserben hagyta őt. Az apa hasonlóképpen, általában lányához kötődik, mert úgy érzi, felesége magára hagyta és elítélte. Csak ha a férj menedékre és támogatóra talál a feleségében, az asszony pedig a férjében, akkor lesznek elég szabadok ahhoz, hogy ne csak szeressék, de neveljék és növekedni segítsék gyermeküket.

Bizonyos deviációk és szexuális nehézségek éppen a szülők közti egység hiányából fakadnak. A férfi teste arra van teremtve, hogy a nő testével alkosson egységet. Egyikük pszichéje kiegészíti a másikat. Arra vannak teremtve, hogy egymás társai és barátai legyenek, s gyermekeik szülessenek, akiket együtt nevelnek föl. Az egyik adományai harmonizálnak a másikéval; különbségeik révén csak gazdagítják egymást. Ha a gyermek már élete kezdetén érzékeli szülei között az ellentétet, a versengést vagy a gyűlöletet, nemiségének fejlődésében szenved kárt. Könnyen lehet, hogy a másik nemtől való mély félelem ivódik bele, és a nemek közti különbségeket inkább konfliktusok forrásának, mintsem az összhang megteremtésére nyíló lehetőségnek tekinti.

A teljesen apa nélkül nevelkedő gyermek érzelmi élete nem fejlődhet egészséges módon. Az anya rendszerint hajlamos fiában keresni érzelmi beteljesülést, mert érzi, hogy férje magára hagyta, s belső űr támadt benne; s amikor „házastársként” kezeli fiát, gátolja nemiségének és jellemének normális fejlődését. Félt, hogy elveszíti a fiát, félt a végső elszakadástól, mivel férje már magára hagyta, s így teljesen egyedül maradna. Öntudatlanul is megpróbálja meggátolni, hogy fia egy másik nőhöz kötődjék. Beleitatja az elválástól való félelmet, a félelmet más nőktől. Jelenlétük szorongást kelt a fiában, hiszen halványan arra emlékeztetik, hogyan állt szabadsága és növekedési vágya útjába az anyja. Gátlás alakul ki benne a nővel való kapcsolatában, és valószínűleg soha nem lesz képes bensőséges házasságban élni. Gyakran homoszexuális hajlamok jelentkeznek. Hasonló a helyzet az apa és leány viszonyában, amely hasonlóképpen befolyásolja a lányt abban, mennyire képes kötődni egy másik férfihoz.

A szív gyógyulásához, a belső egység felé való növekedéshez nemcsak mások figyelmére, de egy szerető, egységes környezetre is szükség van. Amit az egészséges gyermekek fejlődésével kapcsolatban elmondtunk, még inkább igaz az értelmi fogyatékos gyermek esetében. Ahol belső megosztottság húzódik, az rendszerint kivetítődik a külvilágra. A gyermek tehát kihasználja a hibákat és gyöngeségeket, hogy befolyásolja környezetét és kielégítse ösztöneit, s így elkerülhesse a valódi növekedéshez szükséges erőfeszítéseket. Hogy belső lénye egészségesen fejlődjen, fontos, hogy a környezetében élő férfiak és nők között harmonikus együttműködés jöjjön létre. A fogyatékos kamasznak vagy felnőtt férfinak, ha rá akar találni a belső összhangra és meg akar békülni nemiségével, olyan férfiak közt kell élnie, akik maguk is megbékültek férfi voltukkal, és egyszerű, nyílt, őszinte és egységbe vonó kapcsolatot képesek kialakítani nőkkel, anélkül hogy uralkodnának felettük, vagy azok uralnák őket; és képesek felismerni a másik nemből olyan adományokat és tulajdonságokat, melyek különböznek sajátjaiktól. Természetesen ugyanez érvényes a nőkre, ha képessé akarnak válni női mivoltuk felfedezésére.

Egységes környezet nélkül az értelmi fogyatékos kamasz vagy felnőtt képtelen lesz a növekedés és gyógyulás útjára lépni. Az egészséges test sebe természetesen módon gyógyul. De a szív sebei nem gyógyulnak be maguktól, csak akkor, ha az embert társak veszik körül, akik arra hívják, hogy meghaladja önmagát.

A növekedésre kimondott igen

Gloria, akiről korábban már szóltam, ma tizennégy éves. Enyhén sérült értelmileg. Mielőtt hozzánk került, belekényszerítették a prostitúció világába. Iszonyú érzelmi zűrzavar uralkodik benne. Lépésről lépésre kezdett kötődni a közösségben működő segítőkhoz. Miután bizonyos fokú állandóságra talált, kezdte jól érezni magát. De élt benne a vonzódás korábbi élete iránt is. A ház vezetője egy nap így szólt hozzám: „Gloriának választania kell, választania élet és halál között. Vagy meggyökerezik nálunk, vagy visszatér korábbi életéhez. Nem dönthetünk helyette.”

Lehetetlen ledönteni egy másik ember belső korlátait. Bár nélkülözhetetlen a felnőttek biztonságát nyújtó szeretete, jósága és határozottsága, éppen úgy szükséges a másik fél – ha mégoly fogyatékos személy is –, szabad beleegyezése is. Ezzel eljutottunk a személyes szabadság titkához. Vannak, akik ragaszkodnak az őket börtönbe záró korlátokhoz, mert inkább azt választják, amit ismernek, mint az ismeretlent. Könnyebbnek látszik megmaradni a szomorúság rabságában, mint a bizonytalanságot vállalva a szabadulás útjára lépni. A gyönyörök, mint a kábítószer, rövid időre az élet érzését, jó közérzetet nyújtanak. Néhány pillanatra feloldódik ilyenkor a szorongás. Nehéz szabadulni ezektől a csábító gyönyöröktől, melyek nem az életre, hanem a halálba vezetnek.

Olyan emberekkel együtt élni, akik mély sebeket kaptak és vaskorlátokkal vették körül magukat, mindennapos harcot jelent. De nem adhatjuk fel! Tovább kell küzdenünk, még több türelemmel, párbeszéddel és még több imádsággal. Őszinteséget, hűséget és hozzáértést kíván ez a szakemberektől is. Egyre mélyebb elkötelezettséget! Egyedül képtelenek vagyunk megvívni a harcot. Mélyen egységes csoportra van szükség, amely segíteni tudja a sérült embert, hogy igent mondjon a növekedésre.

A gyöngédség kevés

Az emberi növekedés kezdete az elfogadás és a szeretet. A gyermek első otthona az anyaméh, majd az anyai kar. Itt megpihenhet és életet talál. A szeretet és védelem megtapasztalása biztonságérzetet alakít ki a gyermekben. Minden nevelés ezen az elfogadáson és a belőle fakadó kölcsönös bizalmon alapul. A gyermek csak akkor hajlandó erőfeszítéseket

tenni, ha érzi, hogy szeretik és tisztelik, nem tekintik pusztá tárgynak vagy alacsonyabbrendű lénynek. Ha a gyermeket egyenrangú félként kezeljük, bízhat magában, hiszen tudja, hogy más is megbízik benne.

Ha úgy támasztunk igényeket a gyermekkel szemben, hogy nem becsüljük és nem értjük meg benső lényét, ellenkezést váltunk ki belőle. Düh és lázadás ébred benne, még ha nyíltan nem ad is ennek hangot. A felnőttekre úgy fog tekinteni, mint akik megfosztják szabadságától és vágyai beteljesítésétől. A törvény veszélyesnek fog tűnni számára. Ez következik be, ha az apa szülői tekintélyét nem arra használja, hogy kibontakoztassa gyermeke adományait, hanem arra, hogy rákényszerítse saját akaratát, és gyermekét saját vágyai beteljesítésére vagy büszkeségének kielégítésére használja fel.

Szent János evangéliumában Jézus a Jó Pásztorról beszél, aki nevükön szólítja juhait. Ez azt feltételezi, hogy mindegyiküket figyelmesen meghallgatta. Jézus különbséget tesz a jó pásztor és a béres között, aki elfut a farkas láttán. A jó pásztor életét adja juhaiért. A juhok bíznak benne, mert megérik, hogy igazán szereti őket, és teljes étellel akarja megajándékozni őket, még saját érdekeit is kész feláldozni értük.

Az a gyermek, aki nem bízik a tekintélyben, képtelen elfogadni az általa támasztott követelményeket és az erőfeszítést, melyet ezek elérése igényel. A bizalom elvesz, ha kétértelműség vagy ellentét támad a szavak és a tettek között. A fiú képtelen elfogadni annak az apának a követelményeit, aki önmagával szemben nem támaszt követelményeket, s aki nem szereti és ismeri el fiában az önálló személyiséget.

Emlékszem egy fiatalemberre, akivel a televízióban interjút készítettem. Kábítószerélvező volt. Kértem, beszéljen az élményeiről. Azután megkérdeztem, mit szoltak hozzá a szülei. „Dühöngtek” – mondta. „És te hogy reagáltál erre?” – kérdeztem. „Uram, az én apám alkoholistá,” – felelte haragosan a tizenhat éves fiatalember, s egyenesen a szemembe nézett. Megérezte, hogy apja vizet prédikál, és minden bizalmát elvesztette iránta. Ha az apa így szól hozzá: „Fiam, ne légy olyan mint én! Tudom, mit jelent a szenvedélytől való függés. Ne tedd magad boldogtalanná, ahogyan én tettem!”, akkor fia megértette volna, és talán el is fogadta volna. Az apa így igazat mondott és nem vizet prédikált volna: csakhogy ez az igazság megkövetelte volna, hogy becsületes és alázatos legyen.

A gyermek növekedése és valódi benső méltóságának megszerzése érdekében nem elég gyöngéden szeretni és mindenestül elfogadni őt. Szüksége van bátorításra, megerősítésre és irányításra is az apa vagy az őt helyettesítő nevelő részéről, aki hisz benne és növekedési képességében. Az apának vagy helyettesének be kell bizonyítania a gyermek előtt, hogy igazán szereti, és érdekli, hogy jól érzi-e magát és fejlődik-e. Azok a gyermekek, akik megérik, hogy apjukat sokkal jobban érdekli saját jó híre, munkája és pihenése, hogy gyermekük jelenléte csak zavarja őt, nem fogadják meg az apai tanácsot, nem fogadják el az irányítást. A gyermek és a tekintély között fal fog magasodni.

A nevelés kihívása

Bizonyos értelemben minden nevelés küzdelem. A gyermek, a kamasz növekedése nem megy erőfeszítések nélkül. Könnyebb az anyának megmosdatnia sérült gyermekét, mint megtanítania, hogyan mosakodjék maga. A nevelés időt és türelmet kíván, különösen, ha a gyermekből hiányzik az önbizalom.

Nem könnyű állandóan többre szólítani egy sérült embert. Nehéz megtalálni a helyes egyensúlyt a figyelmes hallgatás és a növekedésre szólító kihívás, a gyermek nyugton hagyása és kényszerítése között.

Minden nevelés célja a felszabadítás. Ez magában foglalja a felszabadítást a rabszolgává tévő ösztönöktől, melyek meggátolják, hogy az ember igazságban éljen a valóság talaján; s azt a felszabadítást, mely lehetővé teszi az adományok kibontását és a tulajdonságok kiteljesítését.

Ez a kétféle felszabadulás azonban csak akkor valósulhat meg, ha az embernek megvan a tere az élethez és növekedéshez. Olyanok vagyunk, mint a növények: olyan helyre van szükségünk, ahol gyökeret eresztethetünk. A növények vizet, levegőt és napfényt igényelnek – a gyermekek pedig szeretetet, támogatást és megerősítést. Olyan környezetre van szükségük, mely bátorítja növekedésüket és erőfeszítéseiket, és szükségük van felnőttekre, akik segítik őket a sötétség erői, az élet tagadása ellen vívott küzdelemben.

1981-ben a „Forestière” nevű otthonba költöztem tíz, igen súlyosan sérült ember közé. Megdöbbsentem, mikor először láttam, hogy Evelyn kiveti magát tolókoksjából. Akkoriban 19 éves volt. Értelmileg súlyosan sérült: nem beszél és alig uralja a testét, csak az egyik kezét mozgatja viszonylag jól. Lehajoltam, hogy visszasegítsem tolószékébe, de Marcelle, a segítő, aki vele volt, nem engedte. Mérgeesen rászólt, hogy hagyja abba ezt az ostoba viselkedést, és kapaszkodjon vissza a székébe. Megkezdődött a küzdelem kettejük között. Evelyn először várta, mi történik, de mikor látta, hogy Marcelle nem enged, megindult a tolószéke felé, és megpróbált felkapaszkodni rá. Nem kevés erőfeszítésébe került. Marcelle csak ekkor kezdett segíteni neki visszakerülni a székébe. Sok fogyatékos ember számára jóval könnyebb, ha hagyják, hogy mindent mások csináljanak helyettük, mint hogy maguk is megpróbáljanak valamit megtenni.

Mindig az érintett személyen áll, hogy szabadon kimondja az igent a növekedésre és az ezzel járó erőfeszítésekre.

A tiltáshoz szükséges bátorság

Olyan társadalomban élünk, melyben sokan félnek az igazi nevelés támasztotta követelményektől. Az uralkodó szemléletmód szerint türelmesnek kell lennünk, s hagynunk kell, hogy mindenki kielégítse saját igényeit, kövesse elképzeléseit és ösztöneit. Egyúttal tapasztaljuk az elnyomó tekintély elutasítását és annak a ténynek a figyelmen kívül hagyását, hogy az ilyen tekintélyt gyakorlók sokszor maguk is tekintélyelvű nevelést kaptak. Az, akit gyermekkorában nem segítettek, hogy valódi felelősséget tudjon vállalni, akinek akarát gyakran elfojtották, képtelen helyesen gyakorolni a tekintélyt.

A nevelés feltételezi, hogy a nevelő tudja, mikor és hogyan tiltson. Van idő, hogy meg kell tiltanunk az alkoholfogyasztást annak, aki könnyen alkoholistává válhat. Lehet, hogy egy fogyatékos férfinak meg kell tiltanunk, hogy biciklizzen a faluban, ha komoly veszély forog fenn, hogy elüt valakit vagy balesetet okoz. Hasonlóképpen helyes, ha óva intünk egy nőt attól, hogy egyedül menjen ki az utcára, ha fennáll a veszélye, hogy molesztálják, vagy tudat alatt éppen ő provokálja ki ezt. Nem szabad megengednünk, hogy egy férfi megüsse vagy kihasználja a nála gyengébbet. Vannak idők, mikor mindent meg kell tennünk annak megakadályozására, hogy valaki bezárkózzék a depresszió vagy az ábrándok világába, hogy vissza tudjuk hozni az illetőt arra a pontra, ahol megtalálhatja az élet és a szépség forrását. Mindehhez időre, szeretetre és nagy szilárdságra van szükség.

Ha egy kapcsolat egy értelmileg fogyatékos férfi és nő között kizárólag a „szex” területére látszik korlátozódni, mindenféle valódi barátság nélkül, vagy ha a kapcsolat nem segíti elő egyikük növekedését sem, sőt ellenkezőleg, a kétségbeesés újabb formáihoz vezet, vennünk kell a bátorságot, és a kapcsolatot meg kell tiltanunk. Ha engedjük, hogy folytatódjék, hiányzik belőlünk a tisztelet irántuk, és a remény, hogy képesek igazi szabadságban élni.

Olykor mégis engednünk kell, hogy valaki „megégesse magát”, sőt, nyomorúsága mélyéig merüljön. Vannak, akik számára csak az igazi kudarc megtapasztalása nyitja meg az utat a párbeszéd felé, s csak így kezdődhet meg növekedésük. Nem lehet eljutni a nagyobb szeretetre, ha nincs tere a hibázásnak. A tékozló fiú apja is elengedte fiát, pedig tudta, hogy valószínűleg sok ostobaságot cselekszik majd. Mindannyian dédelgetünk illúziókat. Van, aki mindentudónak képzelet magát, mások azt hiszik, veszély nem létezik, vagy hogy bármilyen veszedelemből

megmenthetik magukat – és elutasítják a tapasztaltabbak tanácsát. Olykor szükséges, hogy ezek az emberek átéljék a kudarcot.

De a tanulásnak ez a fajtája nem mindig alkalmas értelmileg sérült emberek számára, s különösen nem az alkohol, a kábítószer, az erőszak vagy a nemi élet területén. Nem hagyhatjuk, hogy tönkretegyék magukat vagy másokat. A kockázatot mindig gondosan mérlegelni kell!

Freud sokat beszél a tabukról. Igaz, hogy amit egykor hirdettek, az a félelem vallása volt. Ha valaki megszegte a törvényt, a közösség kivetette magából és a kárhozatra jutás forgott kockán. Ez neurózishoz vezethet. Jézus vallása az irgalom vallása. Jézus nem az igazakért jött, hanem a bűnösökért. Életet akar, nem halált. A tiltás a keresztény ember számára nem azonos a tabuval. Nem végleges és nem a félelem az elsődleges motivációja. A megbocsátás és a szeretet meghaladja a félelmet. Tiltani annyi, mint segíteni a másikat, hogy valóban felszabaduljon. A nevelésnek egyik eleme ez. Ha anélkül tiltunk valamit, hogy egyúttal pozitív módon egy másik tevékenység felé irányítanánk a figyelmét, összetörhetjük az illetőt, akinek sem ereje, sem motivációja nincs az engedelmeskedésre; túl erős a könnyű kiutat, gyönyört, kárpótlást keresés, az érvényesülés vágya.

A szív nevelése

Ami igaz a gyermek esetében, igaz a Bárkába befogadott értelmi fogyatékos fiatal vagy felnőtt esetében is. Sokan érkeznek hozzánk, akik semmiféle valódi nevelésben nem részesültek. Egy elmegyógyintézetben vagy pszichiátriai központban kaptak képzést, ahol a büntetéstől való félelemmel vagy különböző kiváltságok ígéretével vették őket rá, hogy engedelmeskedjenek a házirendnek. Ez azonban nem igazi nevelés; inkább állatokkal szoktak így bánni.

A közösségi élet megkívánja bizonyos szabályok elfogadását, a másik ember befogadását és tiszteletét. Ha mindig mi akarunk a figyelem középpontjába kerülni, mi akarjuk megenni a legnagyobb szelet tortát, állandóan összeütközésekbe keveredünk. Hajlamosak leszünk elnyomni a gyöngéket, olyan társakat keresünk, akik egy véleményen vannak velünk, és kerüljük azokat, akik ellenünk szegülhetnek. Olyan küzdelem alakul ki, amelyben mindenki a maga érdekét nézi, és ennek érdekében befolyásolja a többiekét. Nem élhetünk harmonikus közösségi életet, ha csak magunkra gondolunk.

Ez az, ami megosztja társadalmunkat és világunkat, ez emeli a félelem falait egyének és népek közé. A szegényeket összetörik, miközben egyre több védekező- és támadófegyvert halmoznak fel. Az az emberi lény, aki nincs tekintettel másokra és mások igényeire, a meghasonlás és a háború magvait veti el.

Ez az individualista magatartás a szeretet tagadása. Olyan szexuális igyekezethez vezet, mely önző módon csak saját gyönyörével törődik. A szív nem bocsátkozik őszinte, harmonikus kapcsolatba, mely valódi közösséget jelent a másikkal és igazi gyöngédséget fejez ki iránta, mely megerősíti és segíti őt a kiteljesedésben.

Minden nevelés alapja a szív és az elme megnyitása mások igényei felé. Ez figyelmet és a másik meghallgatását feltételezi. A gondolkodást fogalmak segítségével, tudásunk átadásával nevelhetjük. De a szívet és az akaratot is nevelni kell a mások felé irányuló szeretetre és szolgálatra.

A nevelés lényege, hogy a másik embert kapcsolatokra vezetjük, nyitottságra segítjük, és arra, hogy érzékeny legyen mások korlátaira és válaszolni tudjon igényeikre. Az érettség növekedés az önmagunk és mások iránt érzett felelősségben.

A tizenegyedik és tizenötödik században kétségbe vonták, hogy a rabszolgának lelke, benső élete van, és képes a döntésre. Manapság akadnak olyanok, akik kétlik, hogy az értelmi fogyatékos ember belső életre és szeretetre képes. Vannak, akik azt akarják, hogy ezek az emberek jogként ismerjék meg a nemi örömet anélkül, hogy megéreznék, milyen örömet jelent két ember szeretete és közössége egymással.

A Bárkában folyó nevelés célja, hogy mindenkinek segítsen úgy elfogadni a másikat, ahogy van, segítsen becsülni a másikat és meglátni benne a szépet, segítsen válaszolni a másik ember igazi felszabadulás és növekedés utáni igényére.

Természetesen fontos megtanulni az önállóságot. De még fontosabb a képességek fejlesztése, nem öncélként, hanem, hogy lehetővé tegyék a kapcsolatok kialakulását másokkal, s egy igazságos világ fölépítését – a másikkal együtt és nem ellene –, amelyben kölcsönös az egymásért érzett felelősség. A fogyatékos ember képes arra, hogy így szeressen. Talán a maga kicsiségében mélyebben is tud szeretni, mint az, aki tudásban, hatalomban és javakban gazdag.

Az értelmi fogyatékos emberek közelebb élnek a szívükhöz. Érzékelésük és tudatuk inkább támaszkodik az érzésekre és vonzalmakra, mint az ésszerűségekre. A fejlett intellektusú emberek ellenben gyakorta nehezen létesítenek kapcsolatot másokkal. A logikára és a hozzáértésre építenek, mindenáron bizonyítani akarják, hogy ők a legjobbak. Intellektuális, gondolkodó- és cselekvőképességüket gyakran használják arra, hogy felsőbbrendűségüket igazolják és másokon uralkodjanak.

Nem hiszem, hogy a szabad és szerető ajándékozás készsége csak az értelmi képességek hosszú fejlesztése után alakul ki. Bizonyos gyermekfejlődési elméletek azt a benyomást keltik, hogy a gyermek alapvetően önző, csak kapni és fogyasztani képes. Azt feltételezik ezek az elméletek, hogy amíg magasabb értelmi szintre nem ér, a gyermek képtelen magát egy nagyobb egész részeként látni; s az önátadás tisztán az értelmi belátáson és az akaraton múlik. Kevésbé fejlett ítélő- és akarati képességű emberek között szerzett tapasztalataim szerint nem igaz, hogy ezek az emberek képtelenek volnának szabadon és önzetlenül szeretni, vagy hogy szívük megmarad a szubjektív érzelmek szintjén, és nem tud egyesülni a másikkal.

Az újszülött mély közösségben él anyjával. A csecsemő kap, de ad is a maga módján. Szeret, és ki is akarja fejezni szeretetét. Szüksége van anyjára és az általa nyújtott biztonságra, de ezeken túl arra is, hogy átélje a vele való kapcsolatot. Lehet, hogy a gyermek az értelmével nem fogja fel ezt a szeretetet, de megérzi a belőle sugárzó békét. Ha egyedi lényként szeretik, jóleső érzést tapasztal, megnyilatkozik előtte önnön szépsége, és tudja, hogy anyjából meríti az életet és az erőt. A csecsemő adománya, mellyel szeretetét kifejezésre juttatja: örömteli mosolya és bizalma. Az anyjával közösségben élő csecsemő fenntartás, félelem nélkül adja magát anyjának, mert bízik szeretetében. Ezzel anyjának is életet ad, előtte is feltárja önnön szépségét és termékenységét, életadó képességét – nemcsak biológiai, de lelki értelemben is, a szeretet és kettőjük közössége által.

Ahogy a gyermek fejlődik, ártatlansága, a közösség öröme és a világ felfedezésének ámulata megkopik. Sebezhetőségében, hatalmas érzelmi igényeiben és csaknem végtelen szeretetszomjában sérti, ha a szülői figyelem – akár szándékosan, akár, mint ahogy ez gyakrabban előfordul, öntudatlanul – hiányzik. Ez megnyitja a gyermek szívében azt a mélyebb sebet, azt az eredeti sérülést, amelyről már korábban szóltunk. Számptalan korlát kezd emelkedni, mert a belső űr, fájdalom és szorongás elviselhetetlen. Mégis, ezek a korlátok, sőt, a szülői korlátozások is előre vihetnek, hiszen rákényszerítik a gyermeket, hogy kezdjen elszakadni szüleitől és kezdje feldolgozni csalódásait. Csak akkor káros ez a folyamat, ha a gyermek törekenyebb annál, semhogy elviselhetné a frusztrációt és leküzdhetné a szorongást. Ilyenkor a gyermek tehetetlenül hánykolódik a bánat tengerében. Az is előfordulhat, ha a szenvedés túl nagy és túl korai, hogy válaszul a gyermek megpróbálja elvágni magától a fájdalmat és a szenvedést, s egyúttal elvágja magától szívének mély érzéseit is. Az ily módon kiépített védekezőrendszerek többé-kevésbé áthatolhatatlanok.

Ha szíve megsérült, a gyermek gyakran fordul a tudás, a hatalom, a hatékonyság és a személyes siker irányába, vagy bármely olyan terület felé, mely kevesebb emberi kapcsolat létesítését kívánja. Mivel a szeretet és közösség szempontjából nem érzi egyedinek magát, a tettek és a teljesítmény terén próbál azzá válni. Következésképpen nehezebbre fog esni, hogy értelmi adományait és cselekvési készségét mások szolgálatába állítsa. Általában annak

érdekében cselekszik, hogy bizonyítson, uralkodjon, felsőbbrendűnek érezhesse magát, és ellensúlyozza kisebbségi érzését.

Mikor Jézus azt mondja, hogy olyanokká kell lennünk, mint a gyermekek, arra mutat rá, ami a legmélyebb és leginkább isteni az emberi lényben. Minden, gyermekkorunk óta felépített korlát mögött ott dobog a gyermek tiszta és ártatlan szíve, melyben Isten ajándéka lakozik. Ez a szív képes szeretetet adni és kapni, közösségben élni más emberekkel és Istennel, és az élet forrásává válni mások számára. Isten tervei szerint e szív sugallatából kell származnia minden emberi tevékenységnek.

Az ember nagy szenvedése és bűne, hogy nem hisz többé a közösség és a kölcsönös bizalom ártatlanságában, mely megnyílik mások, az egész világ és Isten felé. Az a bűn ez, hogy engedünk az eredmények, a hatalom és az anyagi javak csábításának ahelyett, hogy életünket a szeretetre és az elfogadásra építsük, a szenvedés mindama kockázatával, ami ennek velejárója. A bűn az, hogy magunkba zárkozunk.

Sartre *A lét és a semmi* című könyvében pusztán csatának tekinti a szeretetet, melyben az egyik fél győz és diktál, míg a másik veszít és függőségbe kerül. Nem látszik tudomást venni a közösség valóságáról, mely nem „fúzió”, hogy az egyik, a másik vagy mindkét fél megsemmisülne. A közösség olyan egység a másikkal, amely tiszteli, elmélyíti és megerősíti mindkét fél önazonosságát; de ez a közösség csak akkor jöhet létre, ha igazán megtapasztaltuk a szabadon adott szeretetet, amelyben a másik nem „felfalni”, függő helyzetbe hozni akar, hanem éppen ellenkezőleg, növekedésünkben akar segíteni és azt akarja megláttatni velünk, ami bennünk a legjobb.

Olyan gyakran megesik, hogy az emberek a tudás, a hatalom és a gazdagság korlátai mögé rejtőznek, félve a kapcsolatuktól, a párbeszédétől. A szeretet a szemükben csupán manipuláció, a birtoklás vágy megnyilvánulása, mely meggátolja, hogy az ember önmaga lehessen. A függőséget veszteségnek, egyfajta halálnak látják. Ezért azután felvértezik magukat ennek lehetősége ellen, és eközben másokat sértenek meg.

A szeretet és a fogyatékos ember

Bizonyos szempontból az értelmileg sérült emberek által felvett álarcok kevésbé feltűnőek, éppen azért, mert kevésbé racionálisak és kevésbé önfejűek. Ha valamelyikük elhagyatottnak érzi magát, természetesen ugyanúgy reagál, mint bárki más: úgy érzi, öngazolásra van szüksége, arra, hogy uralkodjék másokon és győzzön. A másik végletbe esve az ilyen ember a szomorúság, a depresszió és a harag időszakát éli át, s azzal próbálja létét igazolni, hogy ellenkezik és lázad: „Nem és nem!” – hajtogatja. Ha azonban felfedezi, hogy szeretik és hisznek benne, szívének legtisztább és legártatlanabb része, mely a közösséget és az ünneplést keresi, hamarabb előtérbe kerülhet. A fogyatékos ember így hamarabb lesz kész arra, hogy másokkal közösségre lépjen, és az önátadás lelkületében szeretni tudjon.

Ha segíteni akarunk egy értelmi fogyatékos embert, hogy felfedezze magában az élet forrását, szükség van valakire, aki előhívja belőle, felébreszti benne a szeretet és a közösség vele született erőit. A sérült ember gyakran érzi, hogy elutasítják, hogy inkább a korlátait és csökkent képességeit látják benne, mint azt, amivel ő ajándékozhatja meg az emberek közösségét. Ki hiszi el, hogy a közösség, az együttérzés és az elfogadás emberi érték, mikor a társadalom épp az ellenkezőjét bizonyítja? Egy olyan világban, amelyben erősnek, győztesnek kell lenni és igazodni kell a tömegkommunikációs eszközök hirdette értékrendhez, a fogyatékos ember mindig a társadalmi ranglétra alján marad minden normalizálási kísérlet ellenére is. Nem meglepő, ha továbbra is lehangolt és szomorú, ha küzd a saját helyéért, és nem hajlandó korlátozásokat elfogadni; s ezt nemigen tűri a társadalom. Mivel a társadalom ritkán vesz tudomást valódi adományairól és értékeiről, még nehezebbé válik küzdelme, hogy ne egy zárt

világban keressen örömet, hanem teljesülhessen vágya, és a szeretetben, mások szolgálatában növekedhessen.

Minden emberben a benne lakó úr kitöltéséért csatát vívnak az önző hajlamok, a „mindent magamnak” gondolkodásmód és a mások felé való megnyílás. Ugyanez a csata zajlik a fogyatékos emberben is.

Mély meggyőződése, hogy az értelmi fogyatékos emberek akkor tudnak növekedni munkára való képességükben és önállóságukban, ha felfedezik, hogy szeretni tudnak; kapcsolatba és közösségre tudnak lépni másokkal, s így el tudják fogadni magukat korlátaikkal és növekedési képességükkel együtt. Szomorú, ha valaki elzárkózik fogyatékoságának valósága elől, és félve a szívében lakó érzésektől magába zárkózik – például úgy dönt, hogy külön költözik –, hogy bebizonyítsa, olyan, mint „bárki más”.

A Bárkában – és más intézményekben is – tapasztaltunk alkalmanként kudarcot az önállóság ilyen felfogása esetén. Jean-Pierre például, más eszmény híján, csak arra törekedett, hogy jól fizető álláshoz jusson, és olyan élete legyen, hogy azt tehesse, amit akar. Talán valóban szüksége volt az önállóságra, arra, hogy hasznosnak érezze magát, de az őszinte kapcsolatok és hűséges barátok hiányában világa hamarosan a munkára, a sörözésre és a tévzésre korlátozódott. Az elszigetelődés talán szükségszerű szakasz volt életében, hogy felfedezze közösség és emberi kapcsolatok utáni vágyát, annak minden velejárójával. Félek azonban, hogy sok, kis mértékben fogyatékos ember hajlamos olyan önállóságba vonulni, aminek eredménye csak az elszigetelődés lehet. Másfelől arra is akad néhány nagyszerű tapasztalatunk, hogy fogyatékos emberek igazi önállóságra tettek szert, képesek voltak helytállni a munkahelyükön, s egyúttal – szinte kivétel nélkül –, szívük is békére talált, mert jóbarátok vették őket körül.

A bizalom kialakítása

A nevelés szerepe tehát az emberek segítése, hogy meglássák mindazt, ami bennük pozitív és szép, felismerjék, hogy képesek kapcsolatot teremteni egymással, felismerjék, hogy szeretetre méltók és szeretni tudnak. Ha ez sikerült, felfedezik az őszinte barátság örömét. Felfedezik emberi méltóságukat, képességüket a munkára, arra, hogy szép dolgokat hozzanak létre. Sok olyan embert fogadtunk be, aki öngyilkosságra hajlik, akinek annyira összetört az énképe, hogy nem kíván tovább élni. Olyan környezetet kell számukra biztosítanunk, ami azt hívja elő, ami bennük a legjobb. Ahogyan bizonyos környezetek a sötétséget és a halált hívják elő, éppen úgy mások az életet és az élet akarását.

Csak akkor tagadhatunk meg valamit valakitől, ha egyúttal képesek vagyunk éreztetni vele, hogy becsüljük és mélységesen bízunk benne. Ez a különbség a jó pásztor és a béres között.⁶ A tiltás ugyanis ez esetben a remény jele: „Tudom, hogy többre vagy képes.” Ez persze dialógust feltételez, melynek során az illető megérti a rá vonatkozó tilalmat. Mindennél értékesebb, ha valakinek pozitív életcélja van, és képes belátni, hogy a tilalom segíti szabadabbá válni és eljutni oda, hogy dönteni tudjon és megtalálja az útját az életben.

A nevelés abban áll, hogy segédkezet nyújtunk annak az embernek, aki kezdi felfedezni élete célját. Lesznek sikerek és kudarcok, nem fognak hiányozni az elbátortalanodás időszakai, de ha elesik is, az ember felkel újra és megtapasztalja a megbocsátást.

Emlékszem, mit mondott Dr. Franko, mikor tanácsot kértem tőle a súlyosan zavart Antoine-nal kapcsolatban, aki súlyos vétket követett el egy kisgyermekkel szemben: „Menj el hozzá és beszélj vele! Lehet, hogy erőszakos lesz, mert nem könnyen fogadja el a sötétséget, melyet önmagában érez. Maradj vele, amíg szóba nem áll veled és ki nem békültök! A múltban, ha

---

⁶ Lásd János evangéliumának tizedik fejezetét, ahol Jézus világosan megkülönbözteti a pásztort és a bérest, akit felfogadtak a munkára, s akit csak a pénz érdekel.

Antoine rosszat tett, megtagadták és kórházba került. Létfontosságú, hogy most megtapasztalja a megbocsátást.”

Normális gyermeket sem könnyű nevelni, különösen olyan társadalomban, melynek értékei csábítók, anyagiak és a gyönyörök körül forognak. A szülőknek ritkán van ideje és képessége gyermekeik meghallgatására, holott ez elengedhetetlen, ha teljesen meg akarják érteni őket. Mennyivel könnyebb leültetni őket a televízió elé vagy játékokat nyomni a kezükbe, mint játszani velük, együtt csinálni mindenfélét, örömmel és ünnepi módon. Nehéz a szülők számára ellenállni a birtoklás vágyának és annak, hogy gyermeküket saját érzelmi igényeik kielégítésére használják, de még nehezebb jó tanárnak lenni, begyógyítani a fogyatékos gyermek szívének sebeit, és ismét felkelteni benne az élni akarást.

Az igazi tekintély

Nem könnyű jó pásztornak lenni. Jól ismerem az elméletet, sőt beszélni is tudok róla. De rá kell jönnöm, hogy gyakran jobban hasonlítok a „béreshez”, akinek bizonyítania kell és meg kell óvnia tekintélyét. Olyan gyakran hozok elszármított ítéletet, oly gyakran tiltok és avatkozom be anélkül, hogy időt szánnék megérteni, mi is történt valójában. Ha nem megfelelő pillanatban javítok ki valamit, s a beavatkozás inkább szidás, mint a másik segítése, a tettem inkább saját szorongásomból fakad, mint abból a vágyból, hogy segítsek a növekedésben. Ez leggyakrabban akkor esik meg velem, ha túl sokat igyekszem tenni, ha elvesztem magamban a fényforrást, ha fáradt vagyok vagy messze távolodtam az imádság szellemétől, ha túlságosan elmerültem a napi gondokban, kellő összeszedettség vagy benső erőforrások nélkül.

Nem könnyű a tekintélyt szeretetben és igazságban gyakorolni. Szilárdnak és világosnak kell lennünk, tisztelnünk kell a másik ember értékeit, hogy megtalálhassuk a megfelelő szavakat és gesztusokat, melyek segíthetik őt a növekedésben. Ismerem ezzel kapcsolatos saját gyöngeségeimet és félelmeimet. De ugyanakkor azt is tudom, hogy az értelmi fogyatékos voltuk miatt szenvedőknek szükségük van valakire, aki mélyszélesen elkötelezett szeretettel és tisztelettel fordul feléjük, s ennek ellenére tud határozott lenni, hogy biztosíthassa fejlődésüket és adományaik kibontását. A pásztornak a gyöngédség és igazság sziklájává kell válnia, amelyre a másik támaszkodhat.

Különösen azok aggasztanak, akik kora gyermekkorukban rossz élményeket szereztek a tekintéllyel kapcsolatban: mikor csak tilalmakat állítottak fel számukra kedvesség és megbocsátás nélkül, mikor merev nevelést kaptak adományaik és növekedési képességük bátorítása vagy elismerése nélkül, az élettől és a fejlődéstől fosztották meg őket. Olykor ezek a súlyos gátlások nyilvánulnak meg magatartásukban a tekintéllyel szemben, melyet saját lényük elleni fenyegetésként fognak fel. Bizalmuk visszanyerése sok türelmet és jóságot követel a tekintélyt gyakorló személy részéről.

A nevelés, s különösen a gyermekkori traumákat szenvedett gyermekek és serdülők nevelése olyan csoport közös munkáját feltételezi, melynek tagjai kölcsönösen segítik egymást, hogy igazi, hűséges pástorok lehessenek, akiknek gondja van minden egyes ember növekedésére, és akik felelősséggel tartoznak egymásnak. Nagyon nehéz egyedül gyakorolni a tekintélyt. Az ember oly gyakran csap át védekezésbe vagy válik öntudatlanul is zsarnokká. Hajlamosak vagyunk úgy védelmezni saját tekintélyünket és a kialakult rendet, hogy nem hagyunk beleszólást másoknak.

Az objektivitás érdekében a csoportnak szüksége van egy „külső szemre”, különösen, ha valaki nehezen kezelhetőnek, zavarodottnak vagy erőszakosnak tűnik. Nehéz belátnunk saját hibáinkat, különösen, ha az erőszakosság, a rendbontás talán éppen a figyelem vagy a hűség hiányában gyökerezik. A Bárka közösségeiben ez a kívülálló személy lehet a közösség vezetője, aki nem azonos a ház vezetőjével. Általánosságban véve jobban örülünk, ha olyan férfi vagy nő vállalkozik a külső szemlélő szerepére, aki magáévá tette a Bárka értékeit, mintha pap vagy

pszichiáter lenne az illető – olyan valakire van szükség, akinek van tapasztalata az emberi szenvedésről és az ember szükségleteiről, akiből nem hiányzik az emberi bölcsesség és aki ismeri az Evangéliumot. A papoknak és a pszichológusoknak fontos szerepük van egyén és közösség fejlődésében és felszabadtatásában, de nem szabad más szerepek betöltésére törekedniük.

A Bárkában fennáll az a veszély, hogy a vezetők nem bíznak eléggé saját intuíciójukban, bölcsességükben és nevelői képességükben, és túl könnyen alávetik magukat a „szakértő”, a hivatásos szakember véleményének. Természetesen szükségük van rá, hogy tanácsot kérjenek másoktól, akik nagyobb tudással és tapasztalattal rendelkeznek, de mindenképp saját szerepüket kell őszintén és bizalommal vállalniuk.

Felnőttek nevelése

A gyermek nevelése más, mint a felnőtté, akkor is, ha ez utóbbi értelmileg súlyosan fogyatékos. Az értelmi fogyatékos felnőtt elsősorban felnőtt: nem gyerek. A gyermek teste és szelleme még fejlődésben van, így a gyermek természeténél fogva befogadó és nyitott. A felnőttnek már múltja van, s az értelmi fogyatékos felnőtt múltja gyakran szenvedések és elutasítások története. Mivel önképe sérült, túlságosan is hajlamos mindenért önmagát okolni. Az ilyen embert erősíteni, biztatni és támogatni kell. Talán a családban vagy az intézetben valamiféle képzés során szerzett különböző tapasztalatok, tiltások és engedélyek nyomait viseli magán. A fájdalmat orvosolni kell, a rossz szokásokon pedig úrrá kell lenni. Ugyanakkor állandó párbeszédre van szükség, el kell fogadni a kudarcot és a törekényeségeket, a hibákat, a korlátokat tapasztalatát, hogy lehetségessé váljon mindezek meghaladása.

Az érzelmi és szexuális élet tekintetében a felnőtt és gyermek között óriási a különbség. A felnőtt nemisége már kialakult, ha a boldogtalan kórházi, intézeti és családi tapasztalatok gyakran rosszul, talán egyenesen perverz módon alakították is.

Nem könnyű az érzelmi életében sérült embert segíteni abban, hogy helyes távolságot tartson a másik nemmel való kapcsolatában. Azt a férfit, akit soha nem érintett szeretettel az anyja, vagy aki túl soká élt kórházi környezetben, súlyos sérülések érik érzelmi téren. Ezért ügyetlenül érinti meg a nőt, és ügyetlensége újabb elutasításhoz vezet.

Könnyű finoman, gyöngéden nyúlni egy gyermekhez. Sokkal nehezebb megtenni ugyanezt egy zavarodott férfival vagy nővel. Mégis fontos megtalálni ennek az érintésnek valamiféle elfogadható módját, például amikor betegek vagy valamilyen fájdalomról panaszkodnak. De éppen így alkalmat kínálhat erre egy kis baráti birkózás, játék vagy népi tánc, ahol pontos szabályok rögzítik az érintés mikéntjét.

Ha a Bárkában vallott értékek szemben állnak a sérült felnőtt családjában vallott értékrenddel, komoly nehézségek merülnek föl. Paul apja például idejének jó részét a kocsmában tölti. Paul szereti apját és utánozza őt. Csakhogy ez számára nagyon veszélyes. Nem ismeri a mértéket, s ha iszik, a munkája látja kárát. Paul érzi a Bárka és a családja értékrendje közt feszülő ellentétet. Hasonlóképpen átéli ezt néhány más ember is, aki családjához hazalátogatva azt látja, hogy testvérei, sőt, olykor szülei is különböző partnerekkel létesítenek szexuális kapcsolatot. Mi a következmények ismeretében nem engedhetjük meg, hogy családjuk értékrendjét kövessék – de nem alkalmazhatunk tiltást sem, mint a gyermekek esetében.

Ezen a téren akadtak sikereink és kudarcaink is. Robert például olyan családból származik, ahol nem ritka az erőszak és az alkoholizmus. Maga sem tudott letérni erről az útról, azután sem, hogy hozzánk került. Sok év telt el, amíg valóban gyógyulást nyert. Egy, az Anonim Alkoholisták Klubjához hasonló csoport segítségével sikerült leszoknia az ivásról, s azóta a csoport aktív tagja. Vannak találkozók, ahol tanúságot tesz: „Nem tudtam, hogyan keveredhetek ki abból a pokolból, amelyben éltem...” Ma már büszke a munkájára, és saját otthonában él három társával. Megtalálta békéjét.

Alfrednek vannak bizonyos képességei, de érzelmi téren nagy zavar uralkodik benne. Minden segítséget elutasított és otthagya a Bárkát, hogy „a maga útját járassa”, de a végén börtönbe került. Vajon mi lesz vele, ha kikerül onnét? Remélhetőleg, ha már egyszer megjárta a poklot, hajlandó lesz elfogadni valakit, aki segít neki talpra állni és helyreállítja benne a bizalmat.

Érzelmi és szexuális nevelés

Az érzelmi és szexuális életre való nevelés során abban segítünk valakit, hogy érzéke legyen másokhoz, képes legyen a másikat meghallgatni és szeretni, együttérezni vele, gyöngéden fordulni felé és nem utolsósorban felelősséget érezni iránta. Az igazi szexuális nevelés a szívet ébreszti fel és az érett érzelmi élet felé segít.

A szív felébresztésének ehhez az élményéhez szükség van az azonos nemű szülővel való bizonyos mértékű azonosulásra.

A kislány apjának anyjához fűződő kapcsolatát imitálja. Ahogy apja viselkedik a nővel, különösen a feleségével, az befolyásolja legerőteljesebben fia nemiségét. Bizonyos mértékig hasonló a helyzet az értelmi fogyatékos emberek számára létesített otthonokban is. Úgy fognak viselkedni, mint segítők vagy a személyzet tagjai, akiket szeretnek és csodálnak.

A sérült emberek ezeken a kapcsolatokon és a felnőttekkel való azonosuláson keresztül találják meg lassanként önmagukat. Az igazi szexuális nevelés olyan környezetben, olyan otthonban, olyan férfiak és nők közötti kapcsolatrendszerben folyik, ahol a gesztusok és érintések gyöngédségről és örömről árulkodnak. A szexuális nevelés eszközei nem lehetnek névtelen képek, melyek személytelen információt közölnek. Természetesen fontos az emberi test ismerete és a termékenységi ciklusok, a szexuális kapcsolat és nemzés közötti összefüggés megvilágítása. De helytelen a szexuális kapcsolatot képek vagy diák segítségével bemutatni, ami sajnos megtörténik olykor – ezek a képek ugyanis esetleg az élő kapcsolattól elválasztott nemi vágyat ébresztik fel.

A nevelő feladata valójában az, hogy segítse a serdülőket a testi funkciók megértésében és megbecsülésében, s hogy válaszoljon kérdéseikre. Súlyos dolog, ha valamelyikük a saját testét rossznak gondolja. A jegyesoktatás természetesen megköveteli a pontosabb felvilágosítást a nemi életéről. De a hangsúly mindig azon legyen, hogy mennyire fontos meghallgatni a másikat, és tiszteletben tartani a két fél közti különbségeket. A szexuális nevelés nem annyira gyakorlati útmutató arról, mit és hogyan kell tenni, hogy a nemi élet harmonikus legyen, mint inkább segítség, hogy az ember természetes örömben élje meg a saját nemiségét. A szexuális nevelés jelenti azt is, hogy növekszik az ember készsége a másik igényének meglátására. Ide tartozik az is, hogy segítünk szembenézni a kapcsolatokban rejlő kihívásokkal és nehézségekkel. Ez tulajdonképpen az igazi szerelem iskolája.

A Bárkában feltűnt, hogy gyakran éppen a segítők szorulnak rá leginkább a szexuális nevelésre. Befolyásolja őket a tömegkommunikációs eszközökből áradó felfogás, mely trivialisálja a szexualitást és képtelen megérteni valódi jelentőségét. Félnek az értelmi fogyatékos emberek érzelméhségétől, nem tudják, hogyan válaszoljanak a gyengédség jeleire, a nemiség megnyilvánulásairól nem is szólva. Mivel maguk sem látnak tisztán, nem tudják, elítélik vagy figyelmen kívül hagyják-e a látottakat. Napjainkban többre van szükség, mint egészséges erkölcsökre a szexuális kapcsolatok terén. Mélyen meg kell értenünk az antropológiát is, amely az emberi és a keresztény etika alapja. Segítenünk kell az embereknek megérteni azt, hogy a valódi elkötelezettség nélküli szexuális kapcsolat hogyan rombolja az emberi szívet; hogy a szeretetnek kell irányítania, felemelnie és magába foglalnia a nemiséget, mert egyedül ez teszi valóban emberivé. Fontos megtanulni, hogy a szexualitás, melyet biológiai és pszichikai növekedés készít elő, csak az önzetlen szeretetben és az önátadásban

megnyilvánuló érzelmi érettség elérésével fejlődhet harmonikusan, és valósulhat meg a maga teljességében.

A szexuális nevelésnek ez a formája nélkülözhetetlen az értelmileg enyhén sérült férfiak és nők számára is. A filmek és magazinok hatására ezek az emberek gyakran szenvednek el megrázkódtatásokat. A tömegkommunikációs eszközök felébresztik nemi ösztöneiket, és hamis álmokba ringatják őket a „szerelemről”. Helyzetük nehéz, hiszen szívük törékenyebb, közelebb vannak a szorongáshoz és oly könnyen befolyásolhatók! Szükségük van valakire, akivel beszélni tudnak ezekről a kérdésekről, hogy megérthessék, mi a tét az igazi szerelem esetében. Csak ezután tudnak majd valóban választani.

A tanácsadásnak és nevelésnek ezen a területén létfontosságú, hogy a közvetítő rendelkezzen azzal a nagyfokú érzékenységgel és jószággal, mely szükséges ahhoz, hogy ennyi szenvedéssel, zavarral és sérüléssel szembenézzen. A túl merev tiltások, különösen, ha büntetés is kapcsolódik hozzájuk, csak még nagyobb büntudat és félelem kialakulásához vezetnek. Ez gátlásokat alakíthat ki, vagy titkos szexuális örömekre és erotikus álmokba való menekülésre ösztönözhet. A közvetítőnek fel kell ismernie saját szerepének határait is. Nem szükséges mindent tudnia. Tisztelettel kell megállni minden ember személyes világa, benső titka előtt. Csak akkor szabad beavatkozni, ha bizonyos, hogy a másik veszélyben forog. A szabály mindig egy és ugyanaz: a bizalom kapcsolatát kell kialakítani, melyben lehetséges a párbeszéd, s ahol lassan-lassan eltűnik a félelem. Igaz, az ilyen kapcsolat olykor hosszú idő után alakul csak ki. Ezért olyan emberekre van szükség, akik készek hosszabb időre elkötelezni magukat és hajlandók vállalni az ilyen elkötelezettséggel járó követelményeket.

A tekintély gyakorlása és a tiltás alkalmazása szexuális téren különösen nehéz. Minden nevelőnek és közvetítőnek megvannak e téren a sebei, a nehézségei, a szorongásai és küzdelmei. Az a közvetítő, akinek saját homoszexuális hajlamaival kell küszködnie, valószínűleg merevebben, kevésbé együttérző és megértő módon közelít mások homoszexuális megnyilvánulásaihoz. Igen nehéz objektívnek maradni szexuális téren, ahová oly könnyen kivetítődhet minden igényünk és szorongásunk! Akik „szabad szexet” kívánnak maguknak, másokat is hajlamosak ilyen „szabadságra” bátorítani, nem mintha ezzel növekedésüket segítenék, hanem saját magatartásuk helyességét akarják igazolni. Ha az ember nincs tisztában saját szexualitásával, lehetetlen, hogy világosan és őszintén lássa mások nemiségét. Aki saját nemiségétől fél, az félni fog a másik ember szexualitásától is, és ezért merevvé válik. Aki nem tud szabadon fordulni saját nemisége felé, csaknem bizonyosan félre fogja érteni mások szexualitását. Aki nem hisz annak lehetőségében, hogy növekedhet e téren, soha nem fog bízni mások növekedésében sem, és statikus, legalista felfogást tesz megáévvá. Ha valaki nem ismeri el saját gyengeségét, nem fog kialakulni benne a kellő türelem, hogy másokat segíthessen a fejlődésben s abban, hogy szexualitásukat beépíthessék emberi kapcsolataik világába.

A döntés a növekedés mellett

Amint láttuk, a gyermek, aki azt érzi, hogy nem szeretik, ürességet és szorongást él át. Szíve körül falakat emel, hogy a fájdalmat elnyomja. Aki pedig a szívetől elvágja magát, az elvágja magát mindattól, ami a legmélyebb és legbensőségesebb benne: elvágja magát az élet és a szeretet forrásától.

Mivel képtelen másokkal együtt élni, szellemi tevékenységekbe, filozófiába, munkába, pillanatnyi örömekbe, agresszivitásba vagy egyenesen az örület világába menekül. A szeretet lehetetlenné válik. Elveszik a szív intuíciója, mely érzékennyé tesz mások iránt, segít észrevenni igényeiket, és alapja a közösségnek és a kölcsönös bizalomnak.

Hogyan segíthetünk valakit abban, hogy ismét felfedezze forrását, teljességét és egysége középpontját? Abban kell segítenünk őt, hogy a korlátokon keresztül is képes legyen alászállni

szívének legsebezhetőbb területére. Aki ezt megteszi, újra átéli a múlt bizonyos szorongásait s a gyűlöletnek és lázadásnak olyan tapasztalatait, amelyek a benső szenvedés szülöttei.

A szív legmélyebb érzéseivel kapcsolatba kerülni csaknem elviselhetetlen élmény lehet, hacsak nincs egy jó és értő társ, aki képes meghallani a jajkiáltást és együttérzéssel hordozni a szenvedést. Ennek a személynek tudnia kell, hogyan fogadja az esetleg feltörő agresszivitást, mely azonban szükséges állomása az igazi kapcsolat kialakulása felé vezető útnak.

Egyre inkább meggyőződom arról, hogy minden embernek szüksége van efféle támogatásra és társra, hogy növekedhessen, egyre inkább szerető, egyenes és felelős emberré válhasson, és kitörhessen a félelem és a szorongás börtönéből. Nemcsak a fogyatékos embert kell végigkísérnünk ezeken, hanem a segítőket is. Nekik is megvannak a maguk gátlásai és korlátai, s nekik is meg kell tanulniuk, hogyan növekedjenek egy felelősségteljesebb szeretet felé.

Megtörténik, hogy aki nem képes többé elmenekülni benső konfliktusai elől, válságba kerül. A válság a benső úr megnyilatkozása. Ez az üresség véglegesen csak azzal a hiteles szeretettel tölthető be, amely Istentől származik, bár gyakran emberek közvetítik. Csak ez az igazi szeretet ébreszti rá az embert, hogy nincs egyedül, hanem értékes, fontos személy, aki képes szeretetet és életet adni. Mikor a szeretet forrásai újra megnyílnak, a teljesség megtapasztalása betölti az űrt, amelyet a válság tárt ki. Korlátaink lerombolása során, amikor visszatalálunk az élet forrásaihoz, bizonyos mértékű benső egységre és integrációra jutunk el. Ezek a lépések szenvedéssel járnak. De ezt a szenvedést gyakran új Isten-élmény kíséri a szív mélységeiben és sebezhetőségében.

3. A kapcsolat férfi és nő között

Férfi és nő Isten tervében

A férfi és a nő közötti különbség radikális és alapvető, tudatának legmélyéig áthatja mindkettőt és befolyásol minden emberi magatartást. Ezt a különbséget ott találjuk az élet kezdeteinél. Mózes első könyvében olvassuk (1,27): „Isten megteremtette az embert, saját képmására alkotta, Isten képére; férfinak és nőnek teremtette.” Az volt a kívánsága, hogy egyek legyenek, hogy „egy test” legyenek (Ter 2,24). Férfi és nő testben és lélekben egyaránt kiegészíti egymást. Lényét Istenre vonatkozva fedezi fel, aki megteremtette őt; mindketten Isten képmásai, arra hivatottak, hogy Istenhez hasonlónak legyenek. Ez alapvető és végső céljuk a világegyetemben. De életségükben, szeretetük egységében is Isten képmásai. Mindkettő a másikkal és a másikért van. Mindkettő a másikkal való kapcsolatában fedezi fel saját magát is.

II. János Pál gyakran beszél a férfi és nő „hitvesi”, „menyegzői” testéről, ezzel is hangsúlyozva, hogy egyikük teste arra teremtett, hogy a másikéval egyesüljön.

„A férfi és a nő a teremtés misztériumában kölcsönös ajándék egymás számára... ezen ajándék tudatában egyesültek; kölcsönösen tudatában vannak testük hitvesi jelentésének, amelyben az ajándékozás szabadsága fejeződik ki és a személyiség minden benső gazdagsága megnyilvánul.”⁷

A Teremtés könyve arra is rámutat, hogy mikor a férfi és a nő elfordult Istentől, s Ő nem volt többé jelen egységükben, elvesztették eredeti ártatlanságukat. Ettől fogva szörnyű ürességet éreztek magukban; megismerték a szorongást, tudatára ébredtek mezítelenségüknek. A férfi ekkor a nőt hibáztatta és uralkodni akart rajta. Egységük megtört: vetélytársakká lettek. Nem voltak többé egy test.

Ettől kezdve a férfi és a nő magába zárkózott, önmaga zárt világába vonult vissza. A hatalmat, a vagyont kezdte keresni, hogy ezzel töltse be belső ürességét. Csak akkor válik lehetővé, hogy megnyíljunk mások felé, kapcsolatot teremtsünk velük, belépünk a szeretet, a közösség, az ajándékozás, az osztozás és a befogadás világába, ha kiengesztelődünk Istennel, és felfedezzük jelenlétét önmagunkban.

A férfi és nő egymás iránti vonzódása arra hívja mindkettőt, hogy meghaladjon egy másik elszigeteltséget, a halált is. A vonzódáson és egymás személyes választásán túl minden férfi és nő lelke mélyén ott él a vágy, hogy egy új embernek adjon életet.

A szexualitás a termékenységre irányul. A női test arra van teremtve, hogy a gyermek első otthona legyen, a férfi teste pedig arra, hogy termékeny tegye a nőét. Pszichológiai szempontból a női szexualitás bensőségesebb, a férfié inkább külsődleges.

A női test az élet továbbadásában betöltött szerepe folytán kevésbé alkalmas a megerőltető fizikai tevékenységre, mint a férfié. Másrészt a terhesség és a gyermekek gondozása oly sok vonatkozásban követeli a nő erejének és energiájának javarészét! Végül a nő abban is különbözik a férfitől, hogy testében hordoz egyfajta kapcsolatot a halállal: petefészkei, melyeket kezdetben kapott, vele együtt öregszenek. Termékenysége körülbelül ötvenéves korára megszűnik. A férfi ezzel szemben mindig termel új hímivarsejteket, nem tapasztalja testében a biológiai termékenységnek ezt a halálát.

Mi következik ezekből a biológiai különbségekből a férfi és nő kulturális szerepét illetően? Nem könnyű elkülöníteni, mi az, aminek kulturális, és mi az, aminek biológiai okai vannak, s mi az összefüggés a kettő között. Kezdetben, tekintetbe véve a termékenység eltérő jellegét és az anyagi szükségleteket, nyilvánvaló volt, hogy a férfi dolga a védelem biztosítása és a vadászat, a

⁷ II. János Pál pápa szavai az 1980. február 20-i általános audiencián, L'Osservatore Romano (1980. február 25.).

nőé az otthonteremtés és a gyermekek gondozása. A szerepeknek ez a világos elkülönülése bizonyos felelősségtudattal, békével és harmóniával járt. Mindkét fél tudta, mit kell tennie. Ez megkönnyíti az egységet, de – mint tudjuk – éppúgy vezethet meghasonláshoz és a nők elnyomásához is. Ez történt meg s történik még ma is bizonyos kultúrákban, ahol a férfiak „macho”-ként szeretnek fellépni. „Erős embernek” képzelik magukat, és anélkül akarnak nőket birtokolni, hogy felelősséget vállalnának értük. Ezek a férfiak nem dolgoznak sokat, annál többet isznak, s gyakran tékozzák el a család pénzét. A nők sértő és megalázó megvetése kíséri őket. A nők, másrészt, dolgozók és erősek. Érzelmileg fiaikhoz kötődnek, tőlük várnak támogatást. A fiúk hozzászoknak ahhoz, hogy anyjuk kiszolgálja és kényezteti őket, ezért nehezen szakadnak el tőle. Miután megnősültek, mindig az anyjukhoz fordulnak, ha összeütközésbe kerülnek feleségükkel. Örögi kör ez, mely végül törésre vezet férfi és nő barátságában és házasságában.

Egy másik nehézség – különösen az Egyesült Államokban, de más fejlett ipari országokban is – abból ered, hogy a férfiaknak bizonyos társadalmi sikereket kell elérniük. Minden családi és iskolai nevelés célja a szakmai siker, mely még a családi életnél is fontosabbnak tűnik. Ezekben a társadalmakban megkérdőjelezzik a házasság értékét mint életre szóló szövetséget. Ez a férfikép elbizonytalanítja a nőt. Kénytelen megkeményíteni magát, védekezésül arra az esetre, ha férje végül elhagyná. Nem tud bízni benne, s szükségesnek érzi, hogy megfelelő szakmát szerezzen, mellyel akkor is viszi valamire, ha magára marad. Ez a gondolkodásmód óhatatlanul elhinti a megosztás és a bizalmatlanság magvait a férfi és a nő között. Könnyű megérteni, ha a nő képtelen elviselni ezt az elnyomást, és oly sokféleképpen próbál szabadulni tőle. Lázad a gondolat ellen, hogy a férfi játékszere vagy tulajdona legyen, s így mindenféle függést elutasít. Érthető, ha néhány nő egészen odáig eljut, hogy minden férfit kizár az életéből: nem nőiességével igyekszik megbecsülést szerezni magának, hanem intelligenciájával, szakmai és művészi képességeivel. Kötelességének érzi, hogy hangsúlyozza erőszakosságát és sikervágyát, s hajlamos eltitkolni szíve érzékenységét, amely éppen úgy, mint a férfié, közösségre és kölcsönös függésre van teremtve. Mintha védekezésből neki is a férfiasságnak ezt a hamis mintaképét kellene magáévá tennie, melynek egyetlen célja az egyén sikere.

A nyugati országokban minden az anyagi gyarapodás, a siker, a munkakörülmények körül forog, s ez egyéb tényezőkkel együtt (mint a tömegkommunikációs eszközök szerepe) jelentősen meggyöngítette a családot és részben a szolgálat eszméjét is. Túlságosan megerősödött bennünk az élethez és sikerhez szükséges magabiztosság. Ugyanakkor azok a kötelek, melyek az embereket a családon, a közösségen, az egyházközségen és a falun belül összefűzik, szakadoznak. Az emberek egyre inkább elszigetelődnek egymástól. Örögi kör keletkezik: az embernek a túlélés érdekében meg kell keményítenie magát; de minthogy a „test”, vagyis a család, a falu, a közösség meggyengült, azok, akik nem vesznek részt a termelésben, akik törékenyek (fogyatékoságuk, öregségük vagy betegségük miatt), nehezen találják meg a helyüket. Hamar kitalálják őket. Egy olyan társadalomban, amelyben minden az individualizmust hangsúlyozza, valamiben elsőnek kell lenni; ha valaki nem első, akkor semmire sem jó. Az élet harccá válik. Az embernek szükségképpen „jobbnak” kell lennie a szomszédainál, s ez oda vezet, hogy le kell nézni a másikat, meg kell vetni azokat, akik nem sikeresek.

Az elsőségnek ez a központi szerepe arra bátorítja az erőseket, hogy átgázoljanak a gyengéken. S ez visszahat a családra és a férfi-nő kapcsolatra is. Mivel a férfi mentes az anyaság terhétől, erősebbnek hiszi magát. Hajlamos lenézni a nőt, aki a mindennapi anyagi gondokba merül. A férfi eljárhat hazulról dolgozni, gyakorolhatja hivatását. Az asszony otthon marad, szüli a gyermekeket és gondoskodik a férfiről. Ez a szereposztás hamis illúziókba ringatja a férfit: felsőbbrendűnek, intelligensebbnek hiszi magát. Nem hallgat többé a nőre: mint egy rabszolgát vagy fogyatékos embert, alacsonyabbrendűnek tartja. Volt idő, mikor azt is kétségbe vonták, hogy a nőnek lelke van!

Ennek a magatartásnak a következménye – vagy talán eredete – az az elképzelés, mely szerint a test alacsonyabb rendű a léleknel, mely istenibb természetű, közelebb áll Istenhez vagy az istenekhez. A férfi jobban el tud szakadni a test igényétől – hiszen nem kell az anyaság szolgálatát ellátnia –, s ezért közelebb áll Istenhez, mint a nő. Az intellektuális tevékenység, a tudomány, a tudás inkább „isteni”, mint evilági munka; a szellemi munka, a művészet „nemesebb” a kétkezi munkánál. Az értelmiség hajlamos lenézni és saját gazdagodása érdekében kihasználni a fizikai munkásokat, olykor el is nyomva őket. A képzetlen munkásnak szava sem lehet.

A következmény a bosszú: az osztályharc. Amit ettől várhatunk, az a versengés győztes és legyőzött, első és utolsó között. Mikor a „test”, a közösség megszűnik, különösen nehéz a különféle szerepek összehangolása; elhatalmasodik az önző szemlélet.

Az ember keresztény szemlélete nagymértékben eltér az ipari társadalmakban kialakult emberképtől. A testté lett Ige azért jött, hogy nyilvánvalóvá tegye *minden ember*, különösen a legszegényebbek nagy méltóságát, és arra hívja meg őket, hogy egy testté lett közösségben éljenek. Ebben a közösségben az utolsók az elsők. Az értékek itt nem a hatalom vagy a társadalmi befolyás, a gazdagság, az emberi dicsőség vagy az egyéni szabadság mint öncél. Az értékek itt a „testben” megvalósuló szeretet értékei. Jézus nem volt tudós: egyszerű munkásember volt, egy ács fia. Anyja csendes rejtettségben maradt, Jézus testének és a misztikus testnek szolgálatában. Az egyház dicsóítja, s valamennyi apostol és pap fölé emeli őt.

Jézus szemléletében a leggyengébbek a legfontosabbak, mert ők szorulnak leginkább szeretetre, védelemre és szolgálatra. „Boldogok a szegények, mert övék a mennyek országa.” Az egyház felelős vezetői azért vannak, hogy őket szolgálják, hogy megmossák a lábukat. Isten kiválasztotta a gyöngéket, hogy megszégyenítse az erőseket, az együgyűeket, hogy megszégyenítse a bölceket, a megvetetteket, hogy megszégyenítse a felfuvalkodottakat. Jézus áldotta Atyját, hogy elrejtette ezeket a bölcsek és okosak elől, a tudósok és a gazdagok elől, s a szegényeknek nyilatkoztatta ki. Hát nem ugyanezt a szemléletet hirdette minden korábbit felülmúló erővel a II. Vatikáni zsinat?

De ha megjelennek a visszasságok, ha megtörik a test, ha a férfi nem adja meg a nőnek az igazát, ha a szegényeket nem tisztelik, akkor nehéz megmenteni a helyzetet. Meg tudom érteni oly sok nő haragját és szenvedését. Mi tehát a teendő? Lehetséges-e, mint ahogyan sokan teszik, továbbra is az agresszió és individualizmus erőterében élni? Vagy fel lehet újra fedezni a különbözőségek elismerése és tiszteletben tartása által a legmélyebb közösségi értékeket, a bizalmat és az egymás iránti segítőkészséget?

A következő fejezetben az otthonról lesz szó. Manapság, ha az otthon értékei kerülnek szóba, a férfiak unottan legyintenek, a nők pedig dühbe gurulnak, mintha a konyhába, a házimunkához akarná őket visszaküldeni az ember, hogy a legkevesebb kapcsolatuk se maradjon a külvilággal. Pedig fontos beszélni az otthonról, mert korunkban sok a megtört család, és rengeteg gyermek él úgy, hogy elhagyatottnak és elszigeteltnek érzi magát. Ezek a gyerekek ezért szorongásban élnek, és a túlélés érdekében meg kell keményíteniük magukat. Szívük, lényük legérzékenyebb része fuldoklik, ha ugyan össze nem törik. Véleményem szerint társadalmunkban az alapvető igény nem az, hogy több tanár legyen az egyetemeken, hanem olyan férfiakra és nőkre van szükség, akik befogadó közösségeket hoznak létre azok számára, akik kitaláltak, magányosak, elveszettek – és akiknek száma felbecsülhetetlen. Lényegesebb mint bármikor, hogy újra felfedezzük az otthont, mint a szeretet és a befogadás helyét, ahol mindenki képes megtalálni lényének legmélyebb értékét: a szívét, mely adni és elfogadni képes. Manapság sok ember szeretne a társadalom részévé válni, mégis egészen magányosan él, sőt néha konfliktusai vannak másokkal. Sem családjá, sem közössége nincs, amely személyes tápláléka, gyöngédség és béke forrása lehetne számára.

Meggyőződésem, hogy társadalmunkban roppant nagy szükség van a férfiak és a nők kiengesztelődésére, hogy együtt építhessenek közösséget. Hiszen oly nagy szükségük van egymásra, s oly fájdalmas, sőt veszélyes, ha hiányzik a kölcsönös tisztelet és megbecsülés!

Nyilvánvaló, hogy férfiak és nők egyaránt alkalmasak lehetnek egy-egy szerepre. A Bárkában egyes közösségeink felelősének tisztét férfi, másokét nő látja el. A nők legtöbbször másképpen gyakorolják a tekintélyt, mint a férfiak, de nem jobban és nem rosszabbul. Egy-egy közösség történetében talán vannak olyan időszakok, amikor jobb, ha férfi, máskor inkább az kedvező, ha nő vállal nyugszik a felelősség. Ami alapvető: egyikük se gyakorolja egyedül a tekintélyt. A nőnek egy férfira kell támaszkodnia, és a férfinak egy nőre. Egymásnak ez a kiegészítése egészséges és értékes.

Tapasztalataim szerint a férfi általában racionálisabb. Jobb érzéke van az eszközökhöz, a szervezéshez, a struktúrákhoz. A nő gyakorta intuitívabb, és szíve sokszor érzékenyebb: finomabb érzéke van a végső célok és az emberek iránt. Ez nem azt jelenti, hogy minden közösséget férfiaknak és nőknek kell alkotniuk, vagy ha egy közösség csak férfiakból illetve csak nőkből áll, akkor eleve kudarcra van ítélve. Ha egy közösség azonos nemű tagokból áll, szükség van rá, hogy a vezető megossza a felelősséget másokkal, akik valamilyen módon biztosítják ezt a kiegészülést. Vannak intuitívabb férfiak és nagy szervezőkészséggel megáldott nők.

Mindegyikük képes, életétől, körülményeitől és belső hozzáállásától függően, nőies tulajdonságainak (ilyenek az intuíció, a befogadás, a gyöngédség, a gondoskodás) vagy férfias vonásainak (mint az ésszerűség, a szervezőkészség) kifejlesztésére. Ha szükséges, a férfi is tud érzékenyen fordulni a test felé és nagy gyöngédséget tanúsítani, éppen úgy, mint ahogyan a nő is képes nehéz kétkezi munkára. Ami fontos: akár családban, akár nagyobb közösségben, mindenki képes legyen élni adományaival – tudván tudva, hogy senkinek az adományai sem jobbak a másik adományainál; s fontos az is, hogy a maga szintjén mindenki részt vegyen a döntésekben, meghallgassa a másikat, és gondoskodjék arról, hogy a másik jól érezze magát. Ez a közösség öröme, melyet Isten szánt az emberiségnek.

Mivel a Bárkának sajátos célja az értelmi képességeikben és szívükben sérülést szenvedett emberek befogadása, férfi és női segítőkre egyaránt szükségünk van. Szerepük a fogyatékos emberek gyógyulásában és növekedésében kiegészíti egymást, feltéve, hogy szeretik egymást és együttműködnek.

Elfogadni a különbözőséget

Az elsődleges közösség a család, amely a férfi és a nő különbözőségére és egymás kölcsönös elismerésére épül. Mindketten gyermekeikkel és gyermekeikért élnek. A gyermekek is különböznek szüleiktől, de nem alacsonyabb rendűek náluk. Bár nincs meg bennük a felnőttek ereje, saját adományaikkal gazdagítják a családot és a közösséget: nem csupán majdani felnőttek.

Manapság sokan hajlamosak tagadni a különbségeket. Ez az alapja a legtöbb szektának, éppen ellentétben azzal, amire a közösség épül. A szekta mindig uniformizál, sőt beolvadásra törekszik, mert az nagyobb biztonságot ad. A vezetőnek korlátlan hatalma van, egyetlen, Istentől ihletett prófétának tartják; olyan mint egy isten. Ő az abszolút tekintély, aki feltétlen engedelmisséget követel. A közösség célja azonban, ezzel ellentétben, minden ember szabadsága és növekedése. Ez feltételezi a szövetséget, de a sokféleség elismerését is. A közösség tagjait kölcsönös kötelek fűzik egymáshoz, de ezek nem gátolják, hogy mindenki szabadon növekedjék a maga különbözőségében.

Szörnyű emberi szenvedés, ha valaki azért érzi magát magányosnak és elszigeteltnek, mert más, mint a többiek. A béke a különbözőségben rejlő értékek felismerésén alapul. Ha valaki magányosnak érzi magát, falak mögé zárkózik, hogy elfojtsa fájdalmát. Aki azonban úgy érzi,

elfogadják, annak lehetősége lesz felhagyni a védekezéssel, és bizalommal lépni kapcsolatra másokkal. Ha a kötelek megszilárdulnak, megszületik a közösség.

A skandináv országok vezették be a „normalizáció” fogalmát az értelmi fogyatékos emberekkel kapcsolatban. Értékes elképzelés ez, ha úgy értelmezzük, hogy mindenkinek megvannak a jogai, és senkit sem szabad fogyatékosága miatt kizárni a társadalomból. De ha „normalizáción” azt értjük, hogy mindenki „normális”, mindenkinek egyformának kell lennie, akkor tagadjuk a különbségeket, s ez tévedés. Az értelmi fogyatékos emberek sok szempontból különböznek másoktól. Sajátos igényeik és adományaik vannak. Fontos, hogy elismerjük igényeiket és adományait, valamint azt, hogy mindenki megtalálhatja helyét az emberi közösségben.

A súlyosan fogyatékos emberek képtelenek önmaguktól emberként fejlődni. Szükségük van olyanokra, akik különleges támogatást tudnak nekik nyújtani. Szükségük van arra, hogy kapcsolatokat teremtsenek, és családi légkörben éljenek együtt másokkal. Nem egyszerűen szakemberekkel akarnak együtt élni, akik bármilyen jók és hozzáértők is, azért a negyven óráért kapják a fizetésüket, amelyet velük töltenek, s aztán hazamennek. Valódi barátságban akarnak együtt élni másokkal. Ha világnézeti alapon képtelenek vagyunk elfogadni azokat, akik különböznek tőlünk, megvetjük őket és azt kívánjuk, bár ne is léteznének, tűrhetetlen álláspontot képviselünk, hiszen arra kényszerítünk embereket, hogy mások legyenek, mint amik valójában. Csak ha nem fenyegetésként, hanem kincsnek fogadjuk el a különbözőséget, akkor lehet mindenki szabad, hogy önmaga lehessen.

A különbözőség elfogadása azonban a szívnek és a léleknek olyan érettségét követeli, amellyel az ember nem rendelkezik eleve. Egymás őszinte elfogadása helyett gyakran keressük a szimbiózis egységét: „szeretjük egymást”, „egyek vagyunk”; de mégsem tiszteljük igazán a másikat különbözőségében és növekedési igényében. A tisztelet párbeszédet feltételez. Azt feltételezi, hogy megadjuk a másik embernek az élethez és növekedéshez szükséges teret, és nem sértjük meg az őt körülvevő határokat. Nem könnyű ilyen módon elismerni a másik embert, aki félelmetes kihívást jelenthet és szenvedést okozhat.

Ha az ember meg akarja találni a számára szükséges teret, gyakran követelnie kell az elismerést, sőt, harcolnia is kell érte. Ez sértheti a közelében élőket és haragot válthat ki belőlük. A szimbiotikus egység keresése gyakran ettől a haragtól való félelmünkre vezethető vissza. Ha azonban a különbségeket tiszteletben tartjuk, elismerjük az agresszió lehetőségét. Ha azt akarjuk, hogy a másik ember éljen, ellen kell állnunk annak, hogy manipuláljuk őt vagy irányítsuk életét. Valóban több teret kell biztosítanunk neki, és ez önmagunk számára szenvedést és veszteséget jelent.

Ahhoz, hogy el tudjuk fogadni ezt a veszteséget és mindazt, ami a halálra emlékeztet, új benső erőre kell szert tennünk, amely, mint az első fejezetben kifejtettem, Isten szeretetének megtapasztalásából ered. Lehetséges-e egyáltalán egy transzcendens lényben való hit nélkül elfogadni a különbségeket, sőt, valódi közösséget teremteni, olyan „testet”, melynek tagjai szolidárisak egymással, mivel kölcsönösen elismerik, hogy mindenkinek szüksége van a többiek különleges adományaira?

A közösségnek szüksége van azokra az adományokra, amelyeket sajátosan a férfiak vagy sajátosan a nők kapnak meg, szüksége van a gyermekek és az idősek adományaira és a fogyatékosok adományaira is. A világ-közösségnek éppen így szüksége van minden férfira, minden nőre, minden fajra és minden nemzetre.

Vegyes otthonok

Az értelmi fogyatékos ember számára a legjobb és legigazabb környezet az, ahol egyaránt vannak férfiak és nők. A nő azt hívja elő a férfiból, ami a legmélyebb benne: a szívét, gyöngédséget és érzékenységet. A férfi így tapintatosabb, figyelmesebb lesz, jobb lesz az

ítélőképessége, jobban megnyílik mások felé. A nő felébreszti benne a jóságot, s éppígy a férfi is felébreszti a nőben mindazt, ami a legszebb és legnőiesebb benne. A férfi és a nő tükör egymás számára: különbségeik világítják meg a másik számára, milyen is valójában. Ezáltal lehetnek önmaguk a maguk férfiasságában vagy nőiességében. Vegyes környezetben az ízlések és hajlamok szerint kell elosztani a munkát; a férfiak és nők így természetesebben megtalálják a helyüket, s ezáltal egyértelműbb felelősséget is tudnak vállalni.

De a férfi nem mindig a legjobbat hívja elő a nőből, s a nő sem a férfiból. A két nem jelenléte felébresztheti a nőben a csábítás vágyát, hogy az egyik férfit kijátssza a másik ellen s így vizsályt szítson. Egy-egy férfin valóságos szexuális megszállottság vehet erőt. Egyik közösségünkben egy férfit annyira zavart a nők jelenléte, hogy egészen megbolondult és hihetetlenül erőszakossá vált. Ő egy kizárólag férfiak lakta intézetben talált békére.

Vannak férfiak és nők, akik számára a vegyes otthonok veszélyesek. Újraébresztik bennük a függés, az érzékiség, a gyűlölet és a rombolás ösztönét, s így lehetetlenné válik számukra, hogy közel éljenek a másik nemhez. Mint már említettük, néhány ember annyira fél a szeretettől! Emlékszem, egy fegyenc mondta nekem egyszer: „Ha valaki erőszakos velem, tudom, hogyan válaszoljak; de ha valaki kedves, ha valaki gyöngéd hozzám, elvesztem.”

Vannak, akik olyan hatalmas korlátokkal vették körül sebezhető szívüket, s annyira megtanultak ezekkel együtt élni, hogy veszélyes lenne megpróbálni lerombolni ezeket. A Bárkában sok „hospitalizálódott” férfival és nővel találkoztunk, akik hosszú éveket éltek le intézetekben egyfajta névtelenségben és szigorú fegyelemben. Képtelenek családi környezetben élni, ahol szabadságot kapnak és állandóan döntésre kényszerülnek. Jobban szeretik a szervezettebb életet, amely kevésbé fenyegető számukra. De talán valójában a szívüket körülvevő barikádok mögé rejtett fájdalomtól félnek. Félnek szexuális kényszereik feléledésétől, ami kényszerképzetekkel, rettenetes féltékenységgel járhat együtt, vagy éppen azzal, hogy ölni tudnának, mert az, akit szeretnek, nem kizárólag és egyedül az övék. Ha valakit gyermekkorában nem fűzött különleges kapcsolat szüleihez, akkor bármi, ami az egyediség vágyát felébreszti benne, könnyen válhat a bizalom és a félelem, a szeretet és a gyűlölet veszélyes keverékévé.

A Bárka-közösségek legtöbbségében, világszerte, férfiak és nők együtt élnek. Egészeben véve azt mondhatom, hogy ez igen pozitívnak tűnik, békét és harmóniát szül és a legtöbb sérült számára segít feldolgozni a szexuális vágyakat. A kizárólag férfiak illetve nők számára létesített otthonokban mintha több lenne az agresszió. A vegyes otthonok emberibbek, mert a bennük lakók általában kedvesebbek, érzékenyebbek mutatkoznak egymás iránt. Természetesen továbbra is igaz, hogy vannak, akik számára nélkülözhetetlen a csak férfi vagy a csak női otthon.

A kapcsolat forrásai

Ha valaki félelemből képtelen a közösség és az ajándékozás személyes kapcsolatában, barátságban élni egy másik nemhez tartozó személlyel, akkor ennek elkerülhetetlen zavar az eredménye a nemiség szintjén. Ez az oka annak, hogy ha szeretnénk megérteni egy értelmi fogyatékos ember érzelmi és nemi életét, vissza kell térnünk a kezdetekhez: anyjához vagy apjához fűződő kapcsolatához.

Meglepődtem, mikor egy nap elbeszélgettem Pierrette-tel, egy kanadai fiatalos bűnözővel. Nagyon kemény lánynak tűnt. Szeretett bőróveket hordani és nagyteljesítményű motorokon száguldozni. De a keménység árca mögött rendkívül érzékeny, igazi szeretetre képes szív lakozott. Ez a lány vallotta meg nekem, hogy ha meggyűlölt egy férfit, lefeküdt vele. Élvezte a férfi kiszolgáltatottságát, gyöngeségét, ahogyan könyörgött a testéért. Nyilvánvaló volt, hogy öntudatlanul is apján áll bosszút, aki nagyon gyöngé ember volt, alkoholist, és gyermekkorában soha nem adta meg neki azt a szeretetet és gyöngédséget, amire szüksége lett volna.

A kislány anyjához és a kislány apjához fűződő viszonya meghatározza a felnőttkorban a másik nemmel kialakuló kapcsolatokat. Természetesen nem akarjuk elválasztani a gyermek és

az egyik szülő kapcsolatát a mindkét szülőhöz fűződő kapcsolattól. A gyermeknek mindkét szülőre szüksége van. Ha ezek a kapcsolatok pozitívan alakultak, a serdülőnek kevesebb nehézsége lesz azzal, akivel házasságra lép. Az a gyermek, aki sok nevelőszülővel élt, általában nehezen létesít állandó kapcsolatot. A felnőttek olykor hajlamosak arra, hogy öntudatlanul újrajátsszák gyermekkori konfliktusaikat és szenvedéseiket. A gyermekkor félelmei és traumái mindenesetre befolyásolják a későbbi kapcsolatokat. Rejtetten tovább élnek a tudatalattiban és bizonyos események hatására újra felszínre bukkannak.

Karl Stern *Menekülés a nőtől*⁸ című könyvében rámutat, hogy a sérült lelkű férfiak vagy mindenáron felnéznek a nőkre – vagyis idealizálják, a tisztaság mintaképeként tekintik őket –, vagy a prostituáltat, a kísértőt látják bennük. Így azután képtelenek egyszerű, személyes kapcsolatot kialakítani velük. Az a tény, hogy képtelenek barátot látni a nőkben, elsősorban nem a női nem, hanem saját, zavart szexualitásuk elutasítását jelenti.

Ha a fiú, akit elhagyott az anyja, nem tapasztalta meg a melegséget és testi gyöngédséget, melyre szüksége volt, egész teste egy asszony-anya érintése után kiált. Ez Georges esete is, aki egyik közösségünkben él: szinte fékezhetetlen volt a vágya, hogy megérintse és megsimogassa a nőket, hogy magához vonzza őket. Igénye, hogy érintsen és érintsék, nem volt elsődlegesen szexuális jellegű. Nem a szó szoros értelmében vett nemi vágy volt, hanem jajkiáltás; nélkülözhető teste sóvárgott arra, hogy egy asszony-anya szeresse és becsülje. A test emlékezik arra, hogy kora gyermekkorában megfosztották az érintéstől.

Georges nagyon zavarta a nőket, akik nem szerették, ha így érintették őket, hiszen irántuk érzett vonzódásába elkerülhetetlenül belejátszottak bizonyos szexuális vágyak is. Néhány pszichológus ilyen esetben visszavezeti az illetőt csecsemőkorába, egy pótanya karjaiba. Csakhogy ez veszélyessé válhat, mert amilyen könnyű visszavezetni némelyeket ebbe az állapotba, ha gyermekkorukból hiányzott a szeretet, olyan nehéz visszahozni innen. A sérült ember szeretne mindig ezen a szinten maradni, egyre többet és többet követelve: korlátlan és tökéletes, azaz lehetetlen szeretetet.

Fontos, hogy a Georges körüli csoport megértse, hogy a fiú anyát keres, nem pedig feleséget. Veszélyes, ha ezt a két szempontot összekeverjük. Georges növekedése szempontjából az a fontos, hogy békés és harmonikus kapcsolatban élhessen egy olyan nővel, aki nem ébreszti fel nemi vágyait, hanem képes megnyugtatni, biztonságot és békét nyújtani neki. Olyan nőre kell találnia, aki ismeri az anyai gesztusok nyelvét, aki tudja, hogyan viseljen gondot testére anélkül, hogy veszélyeztetné, aki tudja, hogyan törődjön vele, hogyan ruházza, s hogyan kényeztesse olykor. De arról sem szabad elfeledkezni, hogy ne a pótanya legyen az egyetlen, aki törődik Georges-zsal, s hogy tudnia kell azt is, mikor vonuljon vissza, nehogy olyan szexuális vágyat ébresszen a fiúban, ami káros lenne számára. Georges-nak férfiakkal is kapcsolatba kell kerülnie, akik nőkkel kialakított egészséges kapcsolataikkal mintaképpül szolgálhatnak számára. Ha Georges-ot ilyen csoport veszi körül, talán szíve is növekedésnek indul a békesség és az érettség felé.

Sokan mintha elfeledkeznének róla, hogy a nemi vágy mögött, a szexuális vonzódásban egy test sóvárgása húzódik meg, hogy szeressék és egy másik test gyöngéden érintse. Ez a vágy emberi lényünk mélyeiből fakad, és, mint láttuk, gyakran a gyermekkorban gyökerezik. A nemiség olyan mélyen kapcsolódik ahhoz a kívánsághoz, hogy szeressenek, tartsanak és simogassanak, hogy időnként zavarhoz és félelemhez vezethet. A kapcsolatok utáni sóvárgás vegyül a szexuális vágygal. Az ember így aztán nagyon is tart az emberi kapcsolatoktól, különösen, ha nemi vágyaival kapcsolatban zavaró tapasztalatok érték. Ismerek valakit, akit hosszú évekre zártak ideggyógyintézetbe, mert kikezdett egy lánnyal. Így ébredhet félelem a másik nemmel való mindenféle kapcsolattól: az ember tehát más tevékenységekbe menekül,

---

⁸ Karl Stern: *Flight from Woman* (Menekülés a nő elől), Allen and Unwin, 1966.

hogy szíve elé pajzsot emeljen. Gyakran hajlamossá válik az uralkodni akarásra, az erőszakosságra.

De a menekülés bizonyos szempontból pozitív is lehet; az illető mélyen megérti, hogy szeretet utáni vágya túl erős, veszélyessé válhat és zavart okozhat. Egy tagbaszakadt férfi nem játszhatja meg, hogy tehetetlen csecsemő. Akinek a kapcsolatteremtésben nehézségei vannak, meg kell tanulnia együtt élni velük. El kell távolodnia saját szeretet utáni sóvárgásától. Az ő igényeinek inkább a jobban szervezett közösségi élet felel meg. Engergiáit így szabadidős tevékenységekbe, munkába és mások szolgálatába fektetheti.

Korunkban fennáll a veszély, hogy azt hisszük, mindenki tökéletesen meggyógyulhat és tökéletes egységet találhat önmagában és másokkal. Ez a fajta idealizmus mindenfelé elterjedt. Az új meg új gyógymódok egyre több és tökéletesebb illúziót ébresztenek. És minden új nap új eszközöket ígér, amelyek talán végre meghozzák a rég áhított gyógyulást.

Személy szerint egyre bizonyosabb vagyok benne, hogy tökéletes gyógyulás nem létezik. Minden emberi lény hordozza a maga sérüléseit, kapcsolatbeli nehézségeit és szorongásait. Ezzel a valósággal kell megtanulnunk nap mint nap együtt élni, nem szabad illúziókba menekülnünk, s el kell fogadnunk azt a mélységes szenvedést, ami az érzelmi érettség felé való törekvéssel jár. Igaz, olykor fontos tudni, hogyan kérhetünk segítséget hozzáértő orvostól vagy pszichológustól, de meg kell tanulnunk azt is, hogyan fogadjuk el önmagunkat, hogyan éljünk együtt mindazzal, ami a miénk, s hogyan fordítsuk erőnket azok felé, akik nagyobb segítséget szenvednek nálunk, s néha mély kétségbeesésben élnek.

Érzelmi érettség és éretlenség

Gyakorta mondjuk, hogy az értelmi fogyatékos ember szexuális értelemben normális. Ez igaz is, ha pusztán a testi nemiségre gondolunk, mely fizikai és biológiai valóság, s elválasztjuk ezt a személyiség egészétől. De el lehet-e választani egy ember szexualitását a szeretetigényétől? Márpedig a különbség az értelmi fogyatékos és a fejlett intelligenciájú és ítélőképességű ember között minden bizonnyal az érzelmi igények terén mutatkozik meg.

Hogy valaki mély kapcsolatban élhessen, melynek része a testi szexualitás is, bizonyos fokú érzelmi érettségre kell eljutnia, és tudnia kell felelősségteljesen és hűségesen fordulni a másik felé. Személyes véleményem szerint azok a nem értelmi fogyatékos emberek, akik serdülőkoruk kezdetén érzelmi érettség nélkül létesítettek szexuális kapcsolatot, sokat árthatnak önmaguknak. Testükben és lelkükben egyaránt olyan valóságot hordoznak, amely mellett nem tudnak kitartani, és amelyet képtelenek beépíteni érzelmi világukba. Fontos feltennünk a kérdést, vajon nem hátráltatja-e a túl korai szexuális kapcsolat a személyi érettség elérését. Számomra súlyos kérdés marad ez.

A ténylegesen értelmi fogyatékos ember érzelmi igényei óriásiak. Tévedés lenne azt hinni, hogy a gyöngéd, érzelmes gesztusok kizárólag a nemi vágyból fakadnak. Húszéves, Bárányban szerzett tapasztalatom ennek ellenkezőjét igazolta. Vannak, akik úgy értelmezik ezeket a gesztusokat, mintha a nemiség megnyilvánulásai lennének, és megijednek tőlük. Az esetek többségében ezek a természetes, spontán gesztusok egyszerűen annyit jelentenek: „Kedvellek. Szeretek veled lenni.” Igaz, olykor valóban nem spontán gesztusokról van szó, hanem a filmekben látottak utánzásáról.

Természetesen vannak magasabb szintre eljutott emberek, akik nemiségüket is szeretnék kifejezésre juttatni. Őket segíteni kell, hogy növekedhessenek az érzelmi érettségben, ami majd lehetővé teszi olyan tartalmas kapcsolat kialakítását, mely végső soron a házasságra nyílik.

Sok értelmi fogyatékos ember szíve, vitathatatlanul, igen gazdag. Szeretetik a maga egyszerűségében és gyengédségében hihetetlen szabaddá teszi őket a kialakult magatartásbeli elvárásoktól. Hányszor láttuk, hogy egy értelmi fogyatékos személy így üdvözlöli a látogatót: „Hogy hívnak? Mit dolgozol? Nekem adod a nyakkendődet?” Megeshet, hogy egy felnőtt

Down-kóros lány végtelen gyöngédséggel néz egy férfira, megfogja a kezét, vagy egyenesen a karjaiba veti magát. Ha nem lenne sérült, egy hasonló nyitányt, a tartózkodásnak ezt a hiányát a férfi úgy értékelhetné, mint a még teljesebb testi egyesülésre szólító felhívást. Csakhogy itt nem erről van szó. A lány gyöngédsége nem feltétlenül jelent kísérletet nemi kapcsolat kialakítására.

Gyöngédsége és gyöngédség utáni vágya ijesztően lefegyverző, hisz teste és szépsége az asszonyé, képes tehát felébreszteni a férfi nemi vágyait. Nem csoda, sajnos, ha a fogyatékos férfiak és nők oly sokszor válnak nemi erőszak áldozataivá. Egy, az USA Washington államában (lakosainak száma kb. 4 millió) kiadott rövid füzet⁹ közli, hogy a becslések szerint évente 30 ezer testi és értelmi fogyatékos ember esik áldozatul erőszakos szexuális bűncselekménynek. Micsoda megdöbbentő bizonyítéka ez az erőszakoskodók szenvedésének, magányosságának és a szorongásainak!

A Down-kórosok közül többen kijelentik, hogy szeretnék házasságra lépni tanárukkal vagy a nővérrel, aki gondolja őket. Ezen nem szabad meglepődnünk: a kisfiúk is gyakran akarják feleségül venni tanárnőjüket. Egy négyéves kisfiú akár olyan kijelentést is tehet, hogy édesanyját szeretné feleségül venni. Ez a teljes egygé válás vágyát fejezi ki, az elszakadástól való félelmet – a félelmek a felnőtté válástól. Az ilyen félelmek rendszerint mély szorongáshoz kötődnek. Hasonló vonásokat találunk azoknál, akik súlyosan fogyatékosok és akiknek éretlensége kicsi gyermekéhez hasonlítható.

A Bárkában tanúi vagyunk, hogy egy fiatal fogyatékos leány beleszeret a férfi, vagy egy fiatal férfi a női segítőbe. De nem félel-e ez meg érzelmi fejlettségük szintjének? Ebből azonban nyilvánvalóan nem vonhatjuk le azt a következtetést, hogy szexuális kapcsolat létesítésére vagy házasságra kellene őket bátorítanunk. Épp ellenkezőleg. Ilyen éretlenség esetén a kapcsolat nem jelenthetne felelősségteljes életszövetséget, hanem egyszerűen az éretlenséget táplálná és súlyosbítaná.

A Bárkában az évek során számos tapasztalatot szereztünk, melyek ennek az érzelmi éretlenségnek különféle formáit tárják fel. Edith fiatal nő, 22 éves és nagyon vonzó. Szenvédélyesen vadászik a férfiakra és szereti látni, ahogyan egymásnak esnek miatta. Versengést és féltékenységet kelt maga körül. Egyértelmű, hogy neki növekednie kell és nagyobb fokú érettségre kell eljutnia. Még az egyszerű, egészséges barátság szintjét sem érte el.

Egy másik Bárka közösségben Micheline, egy fiatal idegbeteg nő, teljesen rabul ejtette Bernardot. A fiú úgy lohol a nyomában, mint egy kölyökkutya. Nyilvánvaló, hogy a kötelék, ami összefűzi őket, egészségtelen, és távolról sem szabadítja fel egyiküket sem. Egymásba zárkóztak.

François mindenáron viszonyt akar egy lánnyal, mert az anyja meg van győződve róla, hogy meggyógyul, ha nővel hál. Nő után sóvárog tehát, de nem saját, hanem szülei vágyát követve. Néhány szempontból még ma is csak gyerek.

Ha valakinek törött vagy negatív énképe van és nem szereti saját testét, az képtelen egy másik ember testét szeretni. Vannak nők, akiknek gyönyörűséget és izgalmat okoz a hódítás. Szörnyen magányos és szomorú nők ők, szomjúhozna a szeretetre, de félnek, hogy nem lehet őket igazán szeretni. Testükkel igyekeznek férfiakat vonzani magukhoz, felkeltik bennük a nemi vágyat, de az igazi kapcsolattól, az elkötelezettségtől visszariadnak. Nem mulaszthatjuk el, hogy másokat, akik hihetetlenül éretlenek, megvédjünk attól, hogy a csábítás kelepcecéjébe essenek és olyan kapcsolatokba bonyolódjanak, melyek eredménye fájdalom és kiábrándulás lehet.

Aki érzelmileg éretlen, az egyszerűen szeretetre vágyik, arra, hogy megérintsék, hogy ő legyen a középpontban, hogy egyetlennek lássák, de ő maga nem tesz erőfeszítést, hogy

---

⁹ Sexual Exploitation: What Parents of Handicapped People Should Know (Szexuális kizsákmányolás: Mit kell tudnia a fogyatékos gyermek szüleinek?) Seattle Rape Relief.

szeressen, és nem akar felelősséget vállalni a másikért. Mindenesül a kapcsolatba akarja vetni magát, s egyúttal fél az elszakadástól és a felnőtté válástól.

Ez a fajta éretlenség általában olyan embereknél jelentkezik, akik igazi apa nélkül nőttek fel. Az anya szerepe kialakítani a gyermekben a gyöngédséget, azt az érzést, hogy akarják és szeretik; az apáé, hogy növekedésre, szeretetre és mások szolgálatára hívja gyermekét. Ez az oka, hogy a valódi gyermeknevelés mindkét szülő jelenlétét feltételezi. Az anya ezt mondja: „Szeretlek. Maradj velünk!” Az apa pedig ezt: „Szeretlek. Büszke vagyok rád. Csodálatos dolgokra vagy képes, boldoggá tudsz tenni másokat. Menj...” Persze nem szabad mereven ragaszkodnunk a szerepekhez. Mindkét szülő mindkét szerepet betölti valamiképpen – mégis mindegyik a maga módján hangsúlyozza valamelyik szempontot.

Ami tehát fontos: ne keverjük össze a szeretetvágy éretlen megnyilvánulását a szexuális kapcsolat vágyával. El kell különítenünk egymástól az anya és a feleség utáni vágyat. Az a házasság, melyben a férfi inkább anyát, mint feleséget keres, gyakorta zátonyra fut, amikor a férfi ráébred férji felelősségére. Az éretlenség ilyen fokán létesített nemi kapcsolat akadályozhatja a növekedést a végső fok felé, ahol az ember képessé válik szeretni, szolgálni és felelősséggel viseltetni a másik iránt. Ez az oka annak, hogy veszélyes az embereket túl korán bevezetni egy olyan világba, ahol nemi kapcsolatokat létesítenek felelősség vállalása nélkül.

Homoszexualitás, önkielégítés és szorongás

A Bárkába befogadott férfiak és nők közül sokan éltek át igen fájdalmas emberi helyzeteket. Legtöbbjük hosszú időt töltött idegosztályokon vagy más intézetekben. Talán szükségszerű is volt intézetbe adni őket. Oly sok család nem képes nagy nehézségei közepette megfelelni gyermekei igényeinek! Az intézetekben töltött időszakok alatt ezek a fiatalok találkozhattak olyan nevelőkkel és ápolónőkkel, akik nagy szakértelemmel és jósággal gondoskodtak róluk. Érzelmi téren azonban mély szorongás hagyta rajtuk a nyomát, nem hagyja nyugodni őket a fájdalmas kérdés, hogy miért hagyták el őket, miért kellett elszakadniuk a családjuktól. A kórházban töltött ilyen időszakok alatt történik, hogy néhány férfi és nő belép a homoszexualitás világába, olykor igen kegyetlen módon.

Akik benső megtörtségtől és iszonyatos szorongástól szenvednek, nagyon sérülékennyé válnak. Lelkük és értelmük megzavarodik, és elvesztenek minden felelősségérzetet. Az ilyen embereket könnyű manipulálni, és képtelenek maguk irányítani az életüket. Kétségbeesetten igyekeznek csillapítani benső feszültségüket minden lehetséges eszközzel. Az egyik ezek közül, a nemi öröm keresése, akár egyedül, akár másokkal együtt. Aki ide eljutott, azt nagyon nehéz megszabadítani kialakult, testébe ivódott szexuális szokásaitól, éppen azért, mert ezek közvetlenül kapcsolódnak kielégítetlen szeretet- és érintésvágyából fakadó szorongásához. Ezek a szokások bizonyos mértékig csillapítják a belső feszültségeket. Rövid ideig a nyugalom, az oldottság érzését keltik, „jó érzéssel” járnak.

Akiknek hihetetlen igényük van rá, hogy megérintsék és szeressék őket, hogy a bensőségességet megtapasztalják valakivel, annyira túláradóvá válhat a sóvárgása, hogy ellenállhatatlanul szexuális kapcsolatba sodródhatnak. De számukra nem annyira ez a kapcsolat vagy a vele járó gyönyör a fontos, mint inkább a testek közelségében megnyilvánuló együttlét, mely csillapítja szorongásaikat.

Itt kell beszélnem a homoszexualitás másik formájáról, mely valamilyen módon az ember lelkébe és testi felépítésébe van ágyazódva. Nem mondhatom, hogy a Bárkában talákoztam volna a homoszexualitással a maga legvégső formájában, ami az azonos nemű partnerrel létesítendő szexuális kapcsolat vágyában és a másik nem iránti teljes frigidityásban nyilvánult volna meg.

Ennek a végletes formának a kialakulásában rendkívül sok tényező látszik közrejátszani (a 2. fejezetben szóltam egyikükről¹⁰). Több alkalommal volt módom elbeszélgetni hasonló helyzetben élő férfiakkal és nőkkel. Mindig megindít mélységes szorongásuk, és tudom, hogy nem ítélekhetem róluk és életmódjukról. Egyúttal azonban mint nevelőnek és kereszténynek, szívem és lelkem tiltakozik az ellen, hogy semmit nem lehet tenni, hogy változásra nincs esély, hogy ezeket az embereket önmaguk büntudat nélküli vállalására kell bátorítani.

Igazságért folytatott küzdelmem minden ember felszabadításáért folyik. Szeretném, ha a gazdagok megszabadulhatnának javaik terhéértől, attól, hogy mindig többet akarjanak, hogy így az osztozás szellemében élhessenek. Szeretném, ha az alkoholista férfiak és nők megszabadulnának rabságukból; ha a hatalomra és uralkodásra éhesek, akik semmibe veszik a gyöngéket, felfedeznék az igazi szolgálatot. Szeretném azt is, ha a homoszexualitás börtönében raboskodók szíve is szabadabbá válna arra, hogy megszeressen valakit a másik nemből, s így megnyíljon a termékenység felé.

Nekem magamnak is megvannak a korlátaim, és nap mint nap meg kell küzdenem azért, hogy nagyobb szabadságra jussak. Hiszem, hogy Jézus azért jött el, hogy férfiakat és nőket a szabadságra vezessen. Ehhez a szabadsághoz azzal a feltétellel juthatunk közelebb, hogy megnyitjuk szívünket Isten előtt, felismerjük és elfogadjuk szegénységünket és törekenységünket, és segítséget kérünk. Különösen manapság nehéz – bár meglehet, hogy mindig is az volt – elismerni szegénységünket, gyöngeségünket és bűnös voltunkat... Állandóan öngigazolásra törekszünk, bizonyítani akarunk. Bárcsak ismernénk Isten ajándékát, aki maga Jézus, és felismernék, mennyire szeret minket, s mennyire szeretne bennünket szabad szívvel megajándékozni!

Nyilvánvaló, hogy a homoszexualitástól – akár az önzés és az énközpontúság minden terhéértől – csak komoly harcok és erőfeszítések árán lehet megszabadulni, a közösségi élet és valódi barátok támogatásával, szakemberek és papok érzékeny, elkötelezett segítségével. Előfordulhat, hogy a szabadulást rengeteg kudarc, visszaesés és szenvedés, sok kiengesztelődés és reményben való újjászületés előzi meg.

Szinte minden homoszexuális vonzalmú ember, akit a Bárka közösségeiben ismerek, fiatalkorában, ideggyógyintézetekben vagy fogyatékosok intézetében tért erre az útra. A „nagyok” játszottak velük, kihasználták őket. Egyiküket saját nagyapja vezette be a homoszexualitásba. Ezek a legfájdalmasabb, a legkényesebb helyzetek. Segítenünk kell ezeken a férfiakon és nőkn, hogy megszabadulhassanak hajlamaiktól, melyek önmagukba zárják őket. Segítenünk kell, hogy felül tudjanak emelkedni a múlt borzalmas igazságtalanságain.

Hasonló az, amit az önkielégítéssel kapcsolatban szeretnék elmondani. Akár a testiség egyéb formáit, korunkban ezt is szívesen tekintik lényegtelennek: „Ugyan, nem fontos. Serdülőkorban normális jelenség. Elmúlik. Nem kell törődni vele.”

A serdülőkor alapvető jelentőségű, hiszen ez a szexuális érettség felé való növekedés ideje. Ez az érettség a mások iránti valódi elkötelezettségben nyilvánul meg, amely nem egyszerűen menekülés a belső szenvedések elől a külvilágba, hanem benső békéből, harmóniából, a benső egység és az igazság kereséséből fakad. Jézus mondta: „Boldogok a tisztaszívűek, ők meglátják Istent.” Ez a tisztaság a szeretet minőségét jelenti, ugyanúgy, mint ahogyan „tisztá” aranyról beszélünk. A szeretet, a szolgálat, az alázat, a türelem és a jóság tüze és izzása ez. Amilyen mértékben küzdenek tehát a serdülők a szeretetnek ezért a tisztaságáért, úgy haladhatnak az igazi érettség felé, és úgy válhatnak képessé arra, hogy világunk legmélyebb harcaiban is felelősséget vállaljanak.

Nemrég hallottam egy harmincéves nőről, akinek komoly nehézségei voltak az önkielégítéssel hét éves kora óta. Képtelen volt úrrá lenni ezen a hajlamán, és szörnyű

---

¹⁰ Ld. i. m. 28. old.

büntudatban élt. Valószínű, hogy hétéves fejjel komoly megrázkódtatáson ment keresztül, ami tudat alatt él benne tovább, és szörnyű szorongást okozott valaha. Ez elől menekült az önkielégítésbe, ami bizonyos enyhülést hozott benső feszültségére. Tudati szinten mára szokásává vált a szorongás megtapasztalásának összekapcsolása az önkielégítéssel.

Az önkielégítés veszélyes lehet, mert gyakran álmvilágba zár. Az ember érettsége azon mérhető le, hogyan képes szembenézni a valósággal és megbirkózni vele, hogyan képes igazán szeretni és szolgálni az embereket úgy, ahogyan vannak (s nem mint amilyennek látni szeretné vagy képzeletben őket). Ha az önkielégítés fiatal korban kezdődik, félő, hogy a nemi aktus nem a másikkal átélt egység, az ajándékozás felé irányul, hanem a szubjektív örömszerzésre. Ráadásul, mivel magányos aktus, erősítheti a félelmet a másokkal való kapcsolatteremtéstől. Ördögi kör alakul ki: az önkielégítés súlyosbítja az elszigeteltséget és magányosságot, és így szorongást eredményez, amelyet azután az illető önkielégítéssel igyekszik csillapítani. A nevelés célja a szabadítás ebből a zsákutcából.

Szoltam már Gloriáról. A szülei bolondnak tartották, de a környéken élő férfiak kívánták. Már felhagyott a prostitúcióval, de szörnyű harcok és feszültségek maradtak benne. A közösségben dolgozó segítőknek sikerült leszoktatniuk arról, hogy mások előtt önkielégítést végezzen. Éjszakánként azonban még mindig él ezzel. A segítők egyelőre nem teszik szóvá, mert egyszerre úgysem tudna megbirkózni túl sok tiltással. De kezd bízni a segítőkben, és kezdi otthon érezni magát. Ez hatalmas lépést jelent. Idővel valószínűleg csökken majd benne a szorongás. Azt is elhatározták a segítők, hogy adnak neki valamit, hogy jobban aludjon, mert szorongása éjszakánként néha szinte elviselhetetlen. Ha huzamosabb ideig tudna aludni, az talán segítene neki felhagyni megrögzött szokásával, mert kevesebb szorongást kellene átélnie. Lényeges, hogy a segítők hangsúlyozzák mindazt, ami pozitív benne, ami életet ad és örömet okoz neki, mindazt, ami új, építő energiákat ébreszt benne, ami biztonságérzettel tölti el, és megéretteti vele, hogy szeretik.

Közösségeinkben élnek olyan férfiak is, akik gyermekekhez vonzódtak, akár azért, hogy szexuálisan érintsék őket, akár hogy nemi szerveiket mutogassák. Ritkán fordul elő ilyesmi, de megesik, és rendkívüli éberséget kíván. Meg kell védenünk a gyermekeket az efféle traumáktól, a fogyatékos személyt pedig valódi gyógyuláshoz kell segítenünk. A közösséget is védelmeznünk kell, hiszen ezek a helyzetek botrányt kavarhatnak a szomszédság körében, és a közösség ellen jogi eljárás indulhat. Börtönökben találkoztam olyan, értelmileg talán enyhén sérült férfiakkal, akiket szexuális bűncselekmények miatt ítélték el. Rabtársaik gyakran zaklatják őket emiatt. Mélyen megindít e fiatal férfiak szenvedése, akik képtelenek uralkodni szexuális késztetéseiken, és ezért életükből hosszú éveket kell börtönben tölteniük. Sérült szexualitásuk gyökerénél gyakran áll széttrött család vagy az apjukkal való szakítás. Hiába, mindig ugyanaz a história...

A prostitúció okozta szenvedés

Nemrég volt alkalmam elbeszélgetni André Marie Talvas atyával, aki Franciaországban mozgalmat indított a prostitúció világából visszatérő férfiak és nők társadalmi beilleszkedésének támogatására. A mozgalom, melynek neve „Le Nid” (A Fészek), 1937-ben indult, mikor Talvas atya egy nyomorult nővel találkozott, aki egyedül, betegen élt, alkoholista volt és megvetett. Az atya nem akarta így magára hagyni. Segítségével a nő fokozatosan új életre talált. Ma a minden francia nagyvárosban működő Fészek siet a prostitúcióba sodródott és peremre szorult emberek segítségére. Talvas atya sokat tud a prostitúcióról, s ezeknek a férfiaknak és nőknek a szenvedéseiről és szükségéről. Mélyen megerősített az érzelmi és szexuális étellel kapcsolatos gondolataimban. „Isten terve az emberrel kapcsolatban – mondta –, hogy részt vegyen az Isten – Atya, Fiú és Szentlélek – életében, kapcsolatba kerüljön másokkal, szeressen. A legnagyobb tragédia az ember számára, ha önmaga foglya lesz, és képtelen kapcsolatot teremteni másokkal.

Ismerőseim között rengeteg az olyan nő, aki gyermekkorában nem kapta meg az őt megillető szeretetet. Aki nem kapta meg részét a szeretetből, sohasem fogja tudni elfogadni az életből neki jutó részt sem.

Ez azoknak a férfiaknak és nőknek szenvedése, akik rabszolgaságba kényszerültek és akiket pusztá tárgyként kezelnek. De ott van „ügyfeleik” szenvedése is! „A legtöbben – idézem Talvas atyát – nem annyira testi gyönyört, hanem gyöngédséget, kapcsolatot keresnek. Nem szeretik őket eléggé, hát keresik azt, aki meghallgatja és elfogadja őket. A testiség nem választható el a szívtől és az érzelmektől. A testi gyönyör keresése mögött ott húzódik a szeretet utáni vágy. Az ember ott keresi a szeretetet, ahol tudja. Segítenünk kell ezeket az „ügyfeleket” – sőt a kerítőket és közvetítőket is –, hogy rátaláljanak arra az igazi társ kapcsolatra, amely a valódi családi élet szíve.”

Ha valaki szabadulni akar a prostitúciótól, találnia kell valakit, aki igazán tiszteli őt, törődik vele, és felismeri benne azt, ami igazán értékes, ami igazán szép. André, aki maga is a prostitúció áldozata volt, azt mondta: akkor szabadult meg, mikor először megtapasztalta, hogy valaki törődik vele.¹¹

A Bárkában töltött húsz év után, gyakran súlyos zavarokkal küzdő emberekkel élve együtt, tudom, mennyire tisztában kell lennünk a gyógyításnak és nevelésnek ezen a területén minden aprósággal és minden bonyolult összefüggéssel. Természetesen voltak kudarcaink, de mindegyik kudarcból tanultunk valamit; minden egyes ember szenvedése, szorongása, elkeseredése oly különböző! Igaz, vannak állandó alapelvek, de be kell látnunk, hogy pontos, körülírható törvények nincsenek. Ez minden egyes ember és minden egyes ember növekedésének realitása.

Hogy növekedhessen, az embernek barátokra van szüksége, akik hisznek növekedési képességében. A gyermekkori szeretethiány óriási szerepet játszik az aszociális viselkedés, az alkalmazkodásra való képtelenség kialakulásában. Az érzelmi hiányokhoz azonban biológiai tényezők is járulhatnak. Nyilvánvaló, hogy bensőséges kapcsolat van a „testi” és a „lelki” között.

A benső szabadság és a környezet magatartása, az egyén pszichikuma és hitbeli tapasztalata mind-mind szorosan összefonódik. Nem mondhatjuk, hogy a személyiségzavarok pusztán a lelkiség, a hűség hiányából, szeretethiányból vagy gyógyszeres kezelést igénylő biológiai okból fakadnak. A szorongás összetett jelenség, melynek testi alapja éppúgy van, mint pszichológiai és lelki oldala. A szív és a személyiség gyógyulásához mindezeknek a különböző szempontoknak érzékeny és finom összhangjára van szükség.

---

¹¹ „D'une réalité écrasante à une vraie vie: réflexions sur la prostitution” című a *Femme et Monde* című folyóiratban megjelent cikkében ír erről, Le Mouvement du Nid, National Secretariat, 7 Rue de Landy, 92110 Clichy, France.

4. Hely a szív számára

A szív tevékenységei és a munka

A két különálló testből egyetlen test létrehozására meghívott férfi és nő kettőssége bizonyos szempontból emlékeztet a szív tevékenysége és a munka kettősségére. E kettőnek egyetlen személyen belül kell egyesülniük – mindannyiunkban.

Láttuk, hogy a munkaszünetek mögött gyakran a kapcsolatokról vagy a szexualitástól való félelem húzódik meg. A munkaláz lehet menekülés vagy a szorongások ellensúlyozása. Az elszigetelődésből ered és elszigetelődéshez vezet. Ha valaki nem bízik abban, hogy a szeretetben egyedülállóan fontos lehet, akkor a hatalomban és uralkodásban akar első lenni, vagy búskomorságba, depresszióba süllyed. Ha valaki megtagadja a szívét, könnyen előfordulhat, hogy életében a harc, a versengés válik legfontosabbá, s ebben, a dolog természete szerint, mindenáron nyerni kell. De ha az első helyre törünk, másokon kell keresztüljárni. Így pedig nehéz egyenrangú kapcsolatot fenntartani. De ha nem kerülünk felülre, máris alacsonyabbrendűek vagyunk.

Az etikának az a szerepe, hogy az emberi tevékenységeket mások szolgálatára és javára mozgósítsa: mozgósítsa azokat a tevékenységeket, amelyeket egyébként az önzés ösztönözne és az a tény, hogy az ember egyre többet foglalkozik önmagával, saját hatalmával és örömeivel.

Napjainkban kétségtelenül – bár talán mindig is – fennáll a veszély, hogy elválasztjuk egymástól a szív és a munka területét. A családban a szeretet kapcsolatait éljük, s még azt is elfogadjuk, hogy a vallásnak és az erkölcsnek megvan a maga helye. Annál nehezebben fogadjuk el a vallás és erkölcs beavatkozását a munka és a tudományok terén. Ott csak a tények brutális logikája működhet, tekintet nélkül arra, hogy összetör vagy elnyom másokat. Mikor elválasztjuk egymástól ezt a két területet, az emberben húzódó törést erősítjük, s nem közeledünk az elvesztett egység helyreállítása felé.

A Bárányban vannak értelmi fogyatékos férfiak és nők, akik a benső egyensúly felé munkájuk, szakmájuk által növekednek, s ettől kapják meg a munkásember felelősségtudatát és emberi méltóságát. Csak ha lényüknek ezt a méltóságát felfedezték, akkor kezdődhet a szívük gyógyulása. De vannak olyanok is, akiknek először szívük gyógyulásában kell előre jutniuk, s csak azután fogják tudni felfedezni, hogy a munkában is képesek felelősséget vállalni.

Otthon

Hogy bizonyos teljességet és érettséget érhesen el, az embernek családra is, munkára is szüksége van. A munka az a terület, ahol az ember értelmi képességeit és kezűgyességét valamilyen hasznos és szép cél érdekében kamatoztatja. A család vagy a közösség a szív kivirágzásának helye: otthon, mindazzal együtt, ami ehhez a szóhoz kapcsolódik, oly sokkal több, mint pusztán a ház falai! Azt jelenti, hogy „itt a helyem”; vagyis biztonságérzetet, bensőségességet sugall, s mindenekfelett megnyugvást, barátságot. A munkában elkerülhetetlenül vannak jelen feszültségek, mert kész terméket kell létrehozni, és esetleg határidőkhöz, munkafegyelemhez kell alkalmazkodni. Otthon megnyugszik az ember, megpihen, táplálékra talál. Feszítelenül kapcsolódik másokhoz, akik nem ítélik meg és nem követelnek túl sokat tőle, hanem gyöngédséget és barátságot sugároznak felé, és lehetővé teszik, hogy önmaga legyen. Az otthon a család helye, ahol az emberek szeretik egymást, együtt imádkoznak és ünnepelelnek. Az otthon a barátok fogadásának helye.

Az ember a földből származik és a földbe tér vissza. Követi a természet ritmusát, ahol a nappal az éjszaka, a munkát a pihenés, a táplálkozást az erőkifejtés követi. Ideje van a

hétköznapoknak és az ünnepeknek. Ideje télnek, tavasznak, nyárnak és ősznek. Minden időszak fontos, mint ahogyan minden évszak az. Az ember nem testetlen szellem: teste a természet törvényeinek van alávetve.

Meg kell vallanom, hogy az értelmi fogyatékos emberekkel való együttélés során jutottam el saját emberségem felfedezéséhez. Tengerésztsztként gyorsnak és eredményesnek kellett lennem. A háborúban csupán másodpercek állnak rendelkezésre az ellenséges hajó elsüllyesztésére, mielőtt az süllyesztene el minket. Később filozófiai doktorátust szereztem, ami az intellektusomat formálta. De szívem dimenzióit csak a közösségi élet és keresztény hitem elmélyítése által fedeztem fel. Ezen a téren az értelmi fogyatékos emberek igazi mestereim voltak. Ők vezettek el oda, hogy felfedezem a közösségi élet hétköznapjainak és ünnepeinek szépségét, örömeit és szenvedéseit. Ők segítettek felfedeznem az otthon értékét.

Az otthon testünk folytatása, az a hely, ahol újra éledünk és kapcsolatban vagyunk másokkal. Ha konfliktusok forrása, ahol nem osztozunk és nem kötődünk egymáshoz, akkor elviselhetetlen. Menekülni kell, akár a kocsmába, akár a mások otthonába vagy a házastársi hűtlenségbe.

A tapasztalat mutatta meg számomra, milyen fontos a nő szerepe az otthonteremtésben. A nő mélységesen átérzi a fészekteremtés fontosságát – hisz kilenc hónapon át magában hordozza gyermekét. Lehet, például, hogy ösztönös érzéssel választja ki a megfelelő díszítést és bútorokat, amire a férfi olykor nem képes. Gyakran a nő különleges adománya, hogy lélekkel tudja megtölteni a házat.

Sajnos, korunkban a nyugati világban különösen nagy fontosságot tulajdonítunk annak, hogy a házuk szép legyen – szép legalábbis a külső szemlélő szemében –, hogy házuk olyan legyen, ahol javaink biztonságban vannak; de ebből a házból gyakran hiányzik az igazi családi élet. Az ilyen ház többé nem az ünneplés és gyöngédség helye, ahol szívesen fogad másokat az ember, s ahol a másik otthon érezheti magát. Az ilyen ház inkább átmeneti szálláshoz hasonlít, ahonnan elvágunk nyaralni vagy más szórakozást keresni. Mivel az osztozáshoz túl fáradtak vagyunk és elveszítettük érzékünket az ünneplésre, csak ülünk és nézzük a tévét.

A Bárkába befogadott férfiak és nők többségének soha nem volt otthona. Kórházakban, intézetekben voltak elhelyezve. Soha nem tapasztalták a családi élet melegét és örömét. Ha családban éltek is, elutasításban és megnevelésben volt részük. A benső fájdalom és a megrázkódtatások következtében valami összetörik bennük, s ez megakadályozza normális lelki fejlődésüket. Vannak, akik természetesnek találják, hogy testvéreikhez hasonlóan elhagyják a szüleiket, és a Bárkába jönnek dolgozni és lakni. Mindnyájuknak szüksége van a családi életre, a kényelmes hálószobára, ahol kiakaszthatják a falra képeiket és posztereiket. Szükségük van rá, hogy saját ágyuk, szekrényük legyen, s legyen egy hely, ahol elhelyezhetik mindazt, ami értékes számukra.

A Bárka indulásakor a helyi hatóságok megpróbálták rákényszeríteni bennünket, hogy közös konyhát létesítsünk otthonaink számára. Azt mondták, az állam csak akkor támogatja kis otthonok alapítását, ha közös konyhát létesítünk, mert így olcsóbban meg lehet oldani az étkezést. Ki kellett harcolnunk, hogy minden kényelmetlenség és költség ellenére minden házuknak saját konyhája lehessen. A Bárkában eltöltött húsz év megerősített bennünket abban, hogy milyen fontos a családi konyha és a személyes módon kialakított étkezések rendje az érzelmileg sérült emberek gyógyulása és növekedése szempontjából. De igaz ez a segítőkre is. A konyha és az ebédlőasztal különleges helye a barátságnak, az ünneplésnek és a megnyugvásnak (és az állami várakozásokkal ellentétben, az étkezések is olcsóbbak így).

Ha az embernek nincs otthona, rá-rátör a magány, és fennáll a veszély, hogy agresszívvé vagy depresszióssá válik. Szíve nyugtalan. Felfokozott tevékenységi láz lesz úrrá rajta, nem találja helyét, keresi, mivel köthetné le a figyelmét, képtelen odafigyelni másokra, békétlen. Könnyen tönkretelheti magát és másokat is.

Aki erőinek javarészét munkájába fekteti, annak túlságosan előtérbe kerülnek erőszakos vonásai, nem szán kellő időt a családra, a közösségre és a befogadás lelkületére. Szívét az elsorvasztás fenyegeti. Életének ez az egyensúlyhiánya befolyásolja nemiségét is.

Az otthon azonban nem feltétlenül egy meghatározott hely. Ismerek egy egyedülálló nőt, akinek munkája miatt sokat kell utaznia. Egy nap ezt mondta: „Olyan vagyok, mint a csiga. Hátamon a házam.” Vannak, akik jól érzik magukat a bőrükben. Megtalálták életük értelmét, bizonyos teljességet vagy belső egységet. Vannak barátaik, akikhez fordulhatnak. Nincs szükségük más „házra”. Azt hiszem, ez az asszony felismerte, hogy az ő otthona Isten, ő maga pedig Isten otthona.

A családi vagy közösségi élet az a hely, ahol önmagunkat igazán megismerjük; politikai és társadalmi küzdelmekben az ellenség mindig rajtunk kívül van. Azonosítani tudjuk, ki az ellenség, és hol van. Győzni akarunk, és hisszük, hogy igazunk van, hogy különbek vagyunk a másikkal. A családi vagy közösségi életben azonban hamar rádöbbenünk, hogy az ellenség bennünk lakozik, megakadályozza, hogy nyitottak legyünk, osztozzunk másokkal. A bennünk lakó ellenség indít féltékenységre, hűtlenségre, önzésre és korlátok építésére. A családi és közösségi élet mindig megalázó kitűnni vágyó énünk számára. Hamar felfedezzük sötétségünket, hibáinkat, azt, hogy milyen sokat kell növekednünk, mily nagy szükségünk van a megbocsátásra.

Az otthon tehát kiegészíti a munka és a társadalmi tevékenységek világát. Ez az a hely, ahol másokkal életszövetségben élhetünk. Alapvetően fontos a teljesség felé való növekedésünkben.

A Bárka kihívása

Hogy egy Bárka-ház igazi otthonná váljék, nemcsak a fogyatékos embereknek, hanem a segítőknek is gyökeret kell ereszteniük. Ha a segítők állandóan cserélődnek, sohasem alakulnak ki igazi kötelékek közöttük és a fogyatékos emberek között, akik azonban így maguk képtelenek gyökeret ereszteni. Szó sincs „családról”.

A Bárkában nem egyszerűen együtt élünk fogyatékos emberekkel, hanem úgy akarunk élni velük, mint egy család. Ez azt jelenti, hogy lehetőséget kell adnunk nekik arra, hogy hangot adjanak véleményüknek, és részt vegyenek a döntésekben. Nem hatalmi hierarchiában, hanem közösségben, „testben” kell együtt élnünk, ahol valóban mindenkinek megvan a maga helye.

Ez a Bárka kihívása. Fogyatékosok, akik segítséget szenvednek, mindig lesznek. De lesznek-e olyanok, akik készek családias szellemben együtt élni velük? Egy érzelmileg sérült, szorongó férfival vagy nővel együtt élni sokszor nem kevés fájdalmat jelent a segítők számára is, amint eljutnak saját korlátaik és sebeik felismerésére. Sok otthon és központ alakult kétségbeesett, család nélküli emberek befogadására. Az őszinte közösségi élet reményével indultak, de lépésről lépésre „intézményesedtek”. A segítők, akik kezdetben családként éltek azokkal, akiket befogadtak, egyre szűkebbre szabták az időt, amelyet az otthonban töltöttek. „Egyszerűen lehetetlen együtt élni velük” – jelentették ki. Kiegyézték őket a feszültségek, a támogatás, a lelki és intellektuális táplálék hiánya. Vajon a Bárka is hasonló sorsra jut? Képesek leszünk-e megtalálni a szükséges forrásokat és azt az életmódot, amely lehetővé teszi, hogy a segítők meggyökerezzenek a közösségben és képesek legyenek együtt élni elutasított férfiakkal és nőkkel?

A fogyatékos emberek a Bárkában fokozatosan gyökeret eresztenek. Ha olyan családból jöttek, ahová jól beilleszkedtek, valószínűleg nehezen szoknak meg nálunk, mert még mindig visszavágnak a szüleikhez. Olykor a szülőknek sem könnyű elfogadni – bármennyire örülnek is, hogy gyermekük számára megoldást találtak –, hogy a gyermekük otthonra lelt a Bárkában. Senkinek sem lehet két otthona. Ismerek egy fiatal fogyatékos nőt, aki hétfőtől péntekig egy kanadai otthonban élt (nem Bárkában); volt saját lakása is, és elég gyakran az apjához költözött. Az egységnek ez a hiánya nem lehet jó. Hogy emberi módon növekedhessünk, szükségünk van

egy helyre, ahol otthon van a szívünk és az érzelmi életünk. Ha több helyen élünk, szétszóródunk, s nem lesz meg az az egység, mely a teljesség felé segíthet bennünket növekedni.

Az otthon személyes választást feltételez. Sokan nem személyes döntés eredményeképpen kerülnek a Bárkába. Szüleik vagy a szociális gondozójuk helyezi ide őket. Időre van szükség, míg önmagukban bizonyos békére és egységre találnak, s felfedezik, kik is voltaképpen, és mit akarnak kezdeni az életükkel. Néhány év elteltével fontos, hogy lehetőségük legyen megválasztani, hogy az eredeti otthonban maradnak-e vagy másikba költöznek. Ez azt jelenti, hogy a közösségnek több háza és otthona kell legyen, hogy mindenki, ha lehet, megválaszthassa saját otthonát. Az első Bárka otthon 1964-ben létesült. 1966-ig nyolc férfit fogadtunk be az otthonba. Tizenegy évvel később hatan közülük már más Bárka otthonba költöztek, egyikük pedig önálló életre rendezkedett be.

Az otthon hiányából eredő szexuális nehézségek

A szerető családba született gyermeknek van talaja, amelyben gyökeret ereszthet. Ismeri származását és tudja, hogy szeretik őt. A család az a hely, ahol növekedni képes és a szíve kivirágzik. De ennek ellenére felfedezi, hogy ez az otthon túl kicsi a számára. El kell hagynia, hogy növekedhessen és felfedezhesse a világot. Elhagyja, hogy munkát keressen és olyan társadalmi és vallási tevékenységekben vegyen részt, melyek tágabb horizontokat nyitnak meg előtte. Elhagyja otthonát, hogy társakat, s talán házastársat találjon.

Így új család jön létre, ahol a szív megpihenhet: a gyöngédség, az ünneplés, a megbocsátás helye. A család olyan hely, amely kiindulópontja lehet minden más tevékenységnek. Az otthon megtapasztalt szeretetnek és szívbeli békének másokra is át kell terjednie. Az ember nem pusztán azért dolgozik, hogy pénzt keressen, hanem azért, hogy másokat is segítsen méltóságban és békében élni saját otthonában, amely élete forrása és megújulásának színtere.

Tapasztalataim szerint az otthontalan emberekben gyakran fejlődnek ki olyan szexuális rendellenességek, amelyeket szinte lehetetlen legyőzni. Emlékszem, egyszer egy egyedülálló férfi mondta el, milyen szörnyű kényszert érez az önkielégítésre. Sokszor elhatározta, hogy abbahagyja, de annál zavartabb és feszültebb lett, minél többet küzdött ellene. Végül képtelen volt kitartani elhatározása mellett. Az önkielégítés a feszültség feloldásának eszközévé vált számára. Ördögi kör keletkezett. Ahogy elbeszélgettem vele, kiderült, hogy túlhajszolt életet élt, soha nem engedte el magát, nem szánt időt valódi pihenésre. Reggeltől estig hajtotta magát. A munkahelyén voltak barátai, de a szó igazi értelmében vett otthona nem volt, s olyan barátai sem, akik között feloldódhatott volna. Azt tanácsoltam neki, próbálkozzék harmonikusabb, emberibb életmóddal, amely kevesebb idegeskedéssel jár, és amely megengedi, hogy meghívja magához a barátait, leüljön velük enni, rájuk pazarolja az idejét. Ez talán enyhít majd valamit a szorongásán. Ha ugyanis elhanyagoljuk a szívünket, a szexuális ösztönök gyakran felszínre törnek, hogy emlékeztessenek: nem vagyunk testetlen lelkek. Ezzel nem akarom tagadni, hogy ennél az embernél az alapvető baj a túlhajszoltság gyökerénél megbúvó szorongás és büntudat volt.

Nyugtalanít néhány pap életvitele is. A házuk, akár egy szálloda, ahol alszanak és dolgoznak, de nem otthon, nem a megnyugvás, az elfogadás, a pihenés és az imádság helye. Túlhajszoltak, egész nap lótnak-futnak, de mintha seholy sem vetnének horgonyt. Egész lényük pihenésre és ünneplésre alkalmas hely után kiált. Az Istennek szentelt férfiak és nők számára természetesen az imádságnak – a Jézussal, vele közösségben töltött hosszú perceknek – kellene a megnyugvás színteréül szolgálnia. De hogy az imádságnak ezt az életét élhessük, meleg, gyöngéd testvériségre van szükségünk. Ha nincs meg ez a testvériség s a közösség Istennel, fennáll a veszély, hogy a szív megkeményedik, vagy kitör belőle a szorongás. A emberi testnek és szívnek szigorú törvényei vannak, amelyeket tiszteletben kell tartani. Az embernek szüksége van családra és otthonra, ahol jó élni.

A fogyatékos emberek érzelmi és szexuális nehézségei gyakran abból erednek, hogy nem találják a helyüket otthon, s az intézetekben még kevésbé. A szexuális ösztönök integrálásához a család gyöngédségére vagy egy közösség melegére van szükség.

1981-ben Lyonban részt vettem egy kongresszuson, melynek témája „Fogyatékoság és szexualitás” volt. Elrémített, ahogyan egy nagy, 600 ágyas, súlyosan fogyatékos emberek számára berendezett kanadai kórház orvosa ecsetelte, mint próbálta a serdülőket és a fiatal felnőtteket bevezetni a szexuális életbe. Arra tanította őket, hogy fogdossák egymást. Számomra teljesen nyilvánvaló volt, hogy nem erre lett volna szükségük. Nem kórházra volt igényük – ahol szükségszerűen névtelenek maradtak és elhagyatottnak érezték magukat –, hanem a családjuk után vágytak, vagy egy új család után, amely együttérző otthonába fogadja őket. Ezek a fiatal emberek nyilvánvalóan a kitaszítottság érzését tapasztalták meg, és szorongásban élnek. Pótapára vagy pótanyára van szükségük, aki gyöngéden érinti testüket, elfogadja őket, erősíti őket, felismeri értékeiket. Testvérekre van szükségük, társakra és barátokra. Minthogy megfosztották őket a meleg légkörtől, a szeretettől, a szüleikkel vagy egy másik felnőttel kialakított tartós kapcsolattól, testük érintés után kiált. Lényeges, hogy a kórház személyzete válaszoljon kiáltásukra, és barátsággal, gyöngéden forduljon feléjük. Elkötelezett emberekre van szükségük. Kórházban ritkán fordul elő, hogy egy másik fogyatékos ember tudja azt a szilárd barátságot nyújtani, amire szükségük van.

Sajnos, olykor a család sem megfelelő környezet a fogyatékos ember számára, aki csak tehernek érzi magát, és nem találja a helyét. Tudja, hogy a testvéreit csodálják iskolai előmenetelükért és munkájukért, látja, amint kirepülnek otthonról, és házasságot kötnek. Fölöslegesnek érzi magát. Minden szülői erőfeszítés ellenére is nehéz a fogyatékos ember bekapcsolódása a családi élet ritmusába. Oly sok mindenből kimarad! A beszélgetések túl gyorsan peregnek és túlságosan magasröptűek, magyarázni pedig senkinek sincs ideje. A látogatók sem alkalmazkodnak feltétlenül az ő lassabb ritmusához.

Ha az ember nem tagja egy családnak, és különösen, ha törött önképe miatt elszigetelődik, akkor arra kényszerül, hogy szorongásban éljen. Ez, mint már mondtuk, a legszörnyűbb emberi szenvedés. Kényszerítő erővé válik, hogy az ember olyan kárpótlást találjon, amely csitítja ezt a benső zűrzavart és jó érzést kelt benne, legalább néhány pillanatig.

A szorongás előli menekülés útja gyakran a kábítószerélvezet, az alkoholizmus és a túlhajtott életritmus. A leggyakoribb menekülés a különböző szexuális kapcsolatok keresése. Ezek a pótszerek azonban soha nem töltik fel a szívet, csak minden alkalommal becsapják, ami végül elszigetelődéshez, és így a szorongás érzésének erősödéséhez vezet.

Amíg az ember nem bizonyosodott meg róla, hogy szerető környezetben él, addig az önmagával szemben érzett kételkedés és a szorongás uralkodik benne. Fél önmaga lenni, vagy megmutatni igazi önmagát, mert fél az újabb elutasítástól. Állandóan gyötri a kérdés: „Lehetséges vajon, hogy valaki önmagamért szeressen, vagy mindig érdekesnek, csábítónak, ügyesnek és gazdagnak kell látszanom? Először elcsábítalak, így közel kerülsz hozzám. De nem eshet-e meg, hogy rájössz, ki vagyok valójában, és akkor elhagysz, mert képtelen vagy elviselni valódi énemet?”

Ez a szörnyű kör a kétségbeesésbe torkollik. Lehetséges-e, hogy egy szép napon hű barátokra találunk, akik elfogadnak bennünket mindenestül, ahogyan vagyunk, törekvésünkkel és adományainkkal együtt? Akkor majd mi is el tudjuk fogadni magunkat úgy, ahogy vagyunk, s engedjük leomolni a félelmeink és sebezhetőségünk köré épített falakat. Akkor majd elkötelezetten, életszövetségben élhetünk együtt.

A valahová tartozás érzése

A legfontosabb a fogyatékos ember, de valójában mindenki számára, hogy otthon érezze magát. Érezze, hogy hozzátartozik egy csoporthoz, ahol megtalálja a helyét. Aki tehernek érzi

magát mások számára, vagy úgy érzi, csak szánalomból fogadták be, az nem érzi otthon magát. Gyakran ez az oka, hogy a fogyatékos embernek el kell hagynia családját, és olyan közösségben kell élnie, mely inkább az ő igénye szerint szerveződött, az ő életritmusához alkalmazkodik. Akiknek sikerül olyan közösséget találniuk, ahol igazán otthon érzik magukat, ahol szeretik és tisztelik őket, ahol megvan a saját szerepük és felelősségük, azok megindulhatnak személyiségük integrálásának és rendezetlen szexuális ösztöneik csillapításának útján.

Gyakran hallok olyan intézetekről, ahol bátorítják az értelmi fogyatékos férfiakat és nőket, hogy szexuális kapcsolatra lépjenek egymással, és gyakorolják a nemi örömhöz való „jogukat”. Meggyőződésem, hogy ez a bátorítás a legtöbb esetben kibúvó a személyzet részéről az alól az igény alól, hogy együtt legyenek az értelmi fogyatékosokkal. Az értelmi fogyatékos embereknek legelőször is saját otthonra van szükségük, amely szerves része egy kisvárosnak vagy falunak, és ahol olyan emberekkel élhetnek együtt, akik közösséget alkotnak velük együtt.

A közösségi élet a maga ünnepeivel, osztozásaival és szeretetével a valahova tartozás és a biztonság érzését kelti. 1968-ban történt, hogy a Bárka új otthonot vásárolt Troslyban. Összetalálkoztam Simonnal az utcán. Simon súlyosan fogyatékos. Így szólt hozzám: „Hallom, megvettük a házat a Téren.” Nem mondta, hogy „a Bárka megvette...” vagy „megvettétek...”, hanem: „*megvettük*”. Ez a *mi* sokat mond. Simon a Bárkához tartozónak érzi magát – új családra talált.

Ha az ember érzi, hogy hozzátartozik egy csoporthoz, könnyebben magáévá teszi értékeit. A közösségi élet nem szálloda, ahol alkalmi szexuális kalandokba bocsátkozhat az ember. Közös értékeket feltételez, s ezek közé tartoznak azok is, amelyek a szeretetet fejezik ki. A közösségi élet világos választási lehetőségeket jelent: a tagok vagy házasságban élnek, vagy egyedül. Az egyedülálló ember nem élhet úgy, mintha házas lenne, csak testvérként. Közösségben a jegyesség vagy az udvarlás időszaka – akár segítők, akár fogyatékos emberek között – azért nem könnyű, mert köztes állapotban élnek: még nem házasok, de a házasság felé haladnak.

A közösségen belüli kapcsolatok a testvérek közötti kapcsolatra emlékeztetnek. Egyszerű, mély, érzelemmenteli kapcsolatok ezek, melyben mindenki kiegészíti a másikat. A szexuális kapcsolat azonban természetesen kizárt.

A helyzet akkor válik kényessé, ha a közösségben egyesek nem teszik magukévá a közösség értékrendjét. Elutasítják az egymáshoz tartozásnak ezt a formáját, és házasságon kívüli párkapcsolatot akarnak létesíteni, ami ideiglenességet és bizonytalanságot von magával. Ilyen esetben az egész közösségi élet alapjait fenyegeti veszély, s a testvériségre épülő közösségből kiveshet az éltető erő.

A közösséghez tartozás elutasítása

A Bárkában a tapasztalat mutatta meg, hogy a közösségi élet az értelmi fogyatékos emberek nagy többségének igényeire választ ad. Vannak azonban olyanok, akik nem tudják elfogadni a közösséghez tartozásnak ezt a formáját és a közösségi értékeket.

Nemegyszer érkeznek hozzánk kórházakból vagy éppen a saját családjukból olyanok, akik számára ez a lassúbb ritmusú közösségi élet, melyben mindenkinek megvan a maga helye, melynek megvannak az ünnepei, túl szépnek tűnik. Úgy gondolják, nem is lehet nekik való. Túlságosan megtörték őket. Túl nagy büntudat, túl sok indulat halmozódott fel bennük, meg vannak győződve róla, hogy senki sem szeretheti őket, mert túlságosan „rosszak és csúnyák”. Időre van szükségük, hogy próbára tegyék mások szeretetét, felfedezzék, hogy lehet őket szeretni, s hogy a közösség valóban az övék.

Vannak, akiket túl nagy megrázkódtatás ért, és túl erős védőfalakat emeltek maguk köré. A közösségi élet a maga gyöngédségével, ünnepeivel, azzal, hogy kapcsolatra hív a másik nemhez tartozókkal, veszélybe sodorja őket. Túl sok mindent kavarr föl bennük. A közösség a szorongás és a szenvedés helyévé válik számukra, s kénytelenek gesztusaikkal és tetteikkel kifejezésre

juttatni, hogy képtelenek a csoporthoz tartozni. El kell menniük, de nem tudják, hogyan mondják vagy mutassák ki ezt. Gyakran viselkednek erőszakosan és antiszociális módon, hogy elküldjék őket. Vannak, akik azért nem akarnak a Bárkához csatlakozni, mert nem tudják elviselni a szüleiktől való elszakadást. Nem hajlandók megbízni másokban, mert ez azt jelentené, elfogadják, hogy távol kerülnek Aputól és Anyutól.

Végül vannak, akik értelmi képességeiket tekintve nem súlyosan fogyatékosak. Azért élnek a Bárkában, mert nincs megfelelő intézmény, mely befogadná őket. A legtöbb szenvedést számukra az oktatás hiánya, a személyes törődés és támogatás elmaradása, s az ebből következő önbizalomhiány okozta. Tévedésből bélyegezték őket fogyatékosnak, s ezzel a befogadás és az intézményes oktatás megszokott útjai bezárultak előttük.

Néhányuk annak reményében fogadja el a közösséget, hogy az kiindulópontként szolgál majd, s továbbsegíti őket. Mások elutasítók, mert képtelenek elfogadni, hogy súlyos fogyatékosokkal azonosítják őket. Különböző módokon mutatják ki egyet nem értésüket, elszakadási vágyukat.

A közösségnek, külső szakértők bevonásával, meg kell próbálnia megfejteni ezeket a különböző elutasító reakciókat. A „nem” valójában egy mélyebb „igen” jele lehet. Értelmezhető így is: „Ha igazán szeretni akarsz, gyere és keress meg!” A „nem” ezt is jelentheti: „Elviselhetetlen ez az élet; túl veszélyes számomra.” Vagy: „Jó ez az élet, de én nem vagyok fogyatékos; képes vagyok megállni a saját lábamon, és saját közösséget vagy családot alapítani. Fel kell ismernetek ezt és tovább kell segítenetek.”

Germain jut eszembe. Az első pillanattól kezdve, s még éveken keresztül, hogy a Bárkába került, elutasított a közösségi életben való mindenféle részvételt. A szobájába rejtőzött, vagy magányos sétákra indult. Szerencsére a ház felelőse nem erőltette, hogy mosogasson vagy részt vegyen a közösségi eseményekben. Germain értelmileg tulajdonképpen nem is volt sérült, de epilepsziája volt, és elvált szülei nem tudták tovább maguk mellett tartani. Intézetbe helyezték, ahonnan egy elmeegógyintézetbe küldték tovább erőszakos kitörései miatt. Olyan üzenetek voltak ezek a kitörések, melyeket az intézetben nem tudtak megfejteni. Germainnek nagyon rossz véleménye volt önmagáról. Nem tudta, beteg, erőszakos vagy örült-e, pedig egyik kép sem felelt meg a valóságnak. Germain az igazágtalanságnak és az oktatásügy hozzá nem értésének áldozata volt. A csoporthoz tartozás elutasítása egészséges jel volt részéről. Így fejezte ki, hogy, vágyik a függetlenségre és képes is rá. Ma vízvezetékyszerelőként dolgozik. Még mindig nem kifejezetten társaságkedvelő. Egy kis házban lakik egy másik férfival, aki hasonló utat járt végig: mindketten önálló életet élnek.

Jean-Paul helyzete hasonló volt. Ő azonban kevésbé egyértelmű módon adta tudtunkra, hogy, nem akar hozzánk tartozni. Mondta, hogy „igen, jövök”, mert nem akart fájdalmat okozni, de aztán mégse jött: „elfelejtette”. Jean-Paul tapintatos, és valamivel kevésbé rossz véleménnyel volt önmagáról. Később ő is elhagyta a Bárkát, hogy saját lakásában éljen. Megpályázott egy állást évekkkel ezelőtt, és el is nyerte. Tavaly megnősült.

Az emberi szív nagy vágya

A nagy kérdés valamennyiünk számára ugyanaz: „Érek-e én valamit? Van-e valaki, aki annyira hisz bennem, hogy törödni fog és szövetségre lép velem?” A különbözőképpen megtapasztalható barátság és elismerés után kiáltunk így.

Az ember vágyakozik apja és anyja szeretetére, akik tudják, hogyan emeljék fel őt maga gyengeségében. Ebben a vágyban a gyermek törekenysége vagy a kamasz bizonytalansága tör fel. De ez a felnőtt értelmi fogyatékos ember vágya is, akinek gyöngédségre, elfogadásra, kedvességre, együttérzésre, személyes törődésre, támogatásra és bátorításra van szüksége. Vágyakozó kiáltása ezt üzeni: „Szükségem van rád. A szereteted életet, gyökereket ad.” És

minden ember kiáltása ez, mert mindegyikünk hordozza törekénységét és gondjait. Mindenki vágyik rá, hogy valaki szeresse és támogassa. Ez a vágy fordít bennünket Isten felé is.

Másodszor, él bennünk a vágy a barát, az egyenlő társ, a testvér után is. Az ember már nem kisgyerek, akit szeretnek, hanem olyan lény, aki szeretni tud, és a közösségi életben másokat is boldoggá tehet. Ez a barátság utáni vágy indít arra, hogy megkeressük azt, aki „egyetlen” barátunk lesz a szerelemben és a házasságban.

Végül, él bennünk a vágy, hogy barátai legyünk a leggyengébbeknek és szolgáljunk másokat. Ez a vágyunk teljesül be, mikor anyává vagy apává leszünk: a szülők életet adnak a gyermeknek, és a gyermek is életet és örömet ad szüleinek.

A szívnek ettől a három kiáltó vágyából fakad az emberek közötti három különböző életszövetség, s mély kapcsolatban van egymással. Mindig jelen van mindhárom, de más-más arányban. Az ember nem lehet apa, ha nem tudja, milyen fiúnak lenni. Ha valamelyik szövetségben törés támad, az mindegyikre hatással van. Ez a kapcsolatrendszer alkotja azt az érzelmi hálót, melyben mindegyikünknek élnie és növekednie kell. Olyan környezetet biztosítanak életünknek, mely megvéd az elszigetelődéstől.

Egy otthon csak akkor igazán otthon, ha e három kapcsolat egyike sem hiányzik. Elefántcsontparti közösségünkben Seydou volt az első ember, akit befogadtunk. 50 éves volt, nigériai mohamedán. Ez a rendkívül érzékeny, kedves ember azért került pszichiátriai intézetbe, mert az életében bekövetkezett számos szerencsétlenség depressziós állapotba sodorta. Néhány évvel azután halt meg, hogy befogadtuk: egy teherautó gázolta halálra, amint egy este hazafelé tartott. Seydou-val egyidőben gyermekeket is fogadtunk be. A különböző korosztályok valamiképpen mélységesen emberivé tették a közösséget. Egy közösségnek gyakran van szüksége nagyszülőkre és unokákra. Egy családba a különböző korosztályok, az erő és gyöngeség, az adományok és személyes adottságok keveredése visz harmóniát. A család tagjainak érzelmi életét sajátos béke és egyensúly jellemzi. A különbségek segítenek mindenkit, hogy megtalálja helyét, és másokat is teljesebb életre segítsen.

Az otthon meg is fojthat

A ház és a benne élő család az a talaj, melyen a gyermekek életet és biztonságot találnak. Ebben a környezetben alakulnak ki. Életük középpontjában szüleik állnak, akik védik és nevelik őket. Növekedésük és fejlődésük során életük középpontját egyre inkább önmagukban fedezik fel. Képesé válnak elhagyni szüleiket, hogy társat válasszanak és új életet adjanak, újabb családot, újabb otthont alapítsanak.

A szülőkkel való együttélés és az új otthon megalapítása közé esik a serdülőkor igen gazdag időszaka. A fiatalok keresik útjukat, tudatára ébrednek saját testüknek, erőiknek és képességeiknek.

Serdülőkorában otthon lakik az ember, de az otthon túl szűknek bizonyul számára. Szinte attól lehet félni, hogy megfullaszt! A fiatal ezért féllábbal (néha mindkettővel) igyekszik kilépni otthonából. Ez meglehetősen sok gyötrellemmel járhat: két szék között a pad alá eshetnek.

Mit jelent mindez az értelmi fogyatékos emberek esetében? Természetesen jó, hogy van, ahol a szívük otthon lehet, ahol meggyökerezhetnek. De őket sem szabad megfojtani. Nem könnyű megtalálni az egyensúlyt gyökerek és gyümölcsök, biztonság és bizonytalanság, az otthon kényeztetése és a növekedéstől való félelem között.

Lehet, hogy a fogyatékos ember olyan otthonban él, amely nem közösség, hanem inkább kollégiumra vagy szállodára emlékeztet. Mivel a szabályok túl szigorúak, merevek, másutt keres menedéket, talán egy társa otthonában vagy nemi kapcsolatokban. Ha viszont a közösségben a légkör túlságosan meleg, szeretetteljes, és a személyes növekedéshez kevés a tér, akkor a tagokat a fulladás, életerejük csökkenése fenyegeti. A közösség életet adhat, de a növekedés gátja is lehet. Ezért kell az értelmi fogyatékos embereket befogadó otthonnak rendkívül nyitottnak

lennie a szomszédok, barátok, új segítők és látogatók felé. Az elzárkózás súlyos veszélyt jelent. Kell, hogy a bentlakók mind több barátot tegyenek szert a külvilágból, akik alkalomadtán eljönnek és meglátogatják őket. A közösség legyen otthon, a gyöngédség és a biztonság helye. De legyen egyúttal táplálékot nyújtó bázis is, mely lehetővé teszi a továbbindulást az élet újabb szakasza felé.

5. A közösség a szexuális beilleszkedés helye

Sokan azok közül, akik különböző intézményekből kerülnek a Bártába, nem keveset szenvedtek testükben és szívükben. Nem fogadták el és nem szerették őket. Törékenységükben és szorongásukban maguk sem képesek elfogadni vagy szeretni önmagukat. Mélységes, olykor-olykor kirobbanó haragot rejtegetnek, ami éppen azért félelmetes, mert nem mindig tudnak úrrá lenni rajta. A Bártában az első lépés többnyire a meggyökerezés időszaka, amikor békére találnak, és megérik az osztozás szellemét. Ez az időszak gyakran hosszúra nyúlik. A gyógyuláshoz hiteles kapcsolatokra van szükség, egy meleg családi közösségben; és munkára, mely megadja az ember méltóságát, és feltárja korábban rejtett vagy figyelmen kívül hagyott képességeit. Így a sérült személy kitörhet önmagába zárkózottságának ördögi köréből. Felfedezi, hogy szüksége van másokra, akiknek szintén megvannak a maguk örömei, fájdalmai és igényei, s ezáltal képessé válik arra, hogy kapcsolatokat teremtsen, szövetségre lépjen másokkal, megossza velük az életét.

Ha az ember a „test”, a közösség részévé akar válni, el kell szánnia magát, hogy a „mások vannak értem” szemlélettől eljusson az „én vagyok másokért” felfogásig. A szeretet és a felelősség vállalása olyan alapvető döntés, melyre minden ember meghívást kap. Ezt a döntést naponkénti erőfeszítésekkel kell megerősítenünk, hogy növekedhessünk, magunk mögött hagyva önzésünket, s a sötétség és a félelem valamennyiünkben ott élő világát. Az élet bizonyos eseményei, kísértései feltárják a félelem erőit. Napról napra meg kell tennünk a magunk kicsiny erőfeszítéseit, hogy életünk középpontjában mindig a szeretetben és a szolgálatban való növekedés, a közösség és annak forrása: Isten maradjon.

A Bártában sokan megtették ezt az utat az önmagukba zártságtól és ebből következő lelki halálból az elfogadás, a nyitottság, az élet felé. Viviane kis vadócként érkezett az egyik közösségünkbe. Tízéves kislány volt, vak és autisztikus, szinte egész életét intézetben töltötte. Soha nem alakult ki állandó kapcsolata, szövetsége másokkal. Az intézetben nem volt könnyű élete, különösen kemény szabályok között morzsolta az életét, úgy ahogy lehetett. Mikor hozzánk került, még több fájdalmat kellett elviselnie: idegenek közé került és még bizonytalanabb lett, előtörtek a szorongásai. Folyton sikoltzott, a ruháit rágta, és ürülékével kente be a falat. Súlyosan próbára tette a segítőkét, akik azonban szeretetükkel, egységükkel és Isten kegyelmével képesek voltak feloldani a bizonytalanságát. Lassan-lassan, ahogyan teltek a hónapok, ráébredt, hogy szeretik, s kezdte biztonságban érezni magát. Még mindig nagyon sebezhető, emberi kapcsolataiban is vannak nehézségei, de az arcáról és a testéről békeesség sugárzik, szíve feltámadásának jeleként.

Sok ember átalakulása nem ilyen látványos. Továbbra is magukban hordozzák csalódásaikat, haragjukat és a kifosztottság érzését, melyek gyermekkorukból erednek, és amelyeket gyakran képtelenek szavakban kifejezni. Ezek az emberek nem változtak meg igazán, bár talán elindultak az osztozás felé vezető úton, vagy munkájuk révén szereztek bizonyos önbecsülést, s a közösség bizonyos értelemben otthonukká lett. De sebeik mélyek, és továbbra is szenvedésben és bizonytalanságban élnek.

Álmok a házasságról

Nem meglepő, hogy ezek közül az emberek közül sokan az álmokban keresnek menedéket. Minél mélyebbek sebeik, annál nagyobb szükségük van álmaikra, különösen, ha a közösség nem tud mindent megadni, amire szükségük van. A közösség soha nem tökéletes: emberi valóság, s mint ilyen, maga is törékeny és gyöngye. A fogyatékos emberek között mindig lesz, aki elégedetlen a közösséggel, sőt akár haragra is gerjed ellene, mert a közösség a mag

tökéletlenségei vagy néhány ember sebeinek mélysége miatt képtelen megfelelni elvárásaiknak. Ezek az emberek egy ideális helyről álmodoznak, ahol teljes a nyugalom, ahol tökéletesen szeretik őket és ahol övék a központi hely; a tökéletes boldogságról álmodnak.

Pierre gyermekkorában agyvelőgyulladásra esett át. Azóta csak fél kezét és fél lábát tudja használni. Értelmileg is sérült. Testi fogyatékoságait szóáradattal igyekszik ellensúlyozni. Arról álmodozik, hogy rádióbemondó lesz. Amikor az ember kifosztottnak és kicsinek érzi magát, hajlamos az álmok világába menekülni. Hogyan teremthetünk kapcsolatot egy elviselhetetlen valóság és egy elérhetetlen álom között? S hogyan a valóságos magány és az álmodozás magánya között?

Claude-nak már otthonává vált a Bárka, becsüli az értékeit is, de még mindig erősen hat rá anyja akarata. Olykor a Bárka segítői és az édesanyja nem értenek egyet olyan kérdésekben, mint hogy hol töltse Claude a vakációt, mi a teendő egészsége érdekében, vagy milyen étrend volna számára megfelelő. Claude dolga nem könnyű. Két kő között őrlődik. Hogyan szabaduljon ebből a helyzetből? Időnként kénytelen az álmaiba menekülni, ahol önmaga lehet, távol minden gondtól.

Nagyon fontos felismerni, milyen szerepeket játszanak az álmok az ember életében. Bizonyos esetekben megnyithatnak valakit a valóságra és a szeretetre, máskor azonban elszakíthat a valóságtól.

Az álom az egészség egyik jele: azt mutatja, hogy az élet erősebb a halálnál. Az álom hiánya pokol lehet, a teljes kétségbeesés jele. Az álom, akár az elmezavar, a halál elutasítása; válasz a benső fájdalomra. Fontos tehát, hogy ne zúzzuk szét túl hamar mások álmait azzal az ürüggyel, hogy a valóság talajára kívánjuk visszavezetni őket, mert ez a valóság elviselhetetlen lehet számukra. Ha valakit testi fogyatékosága szüntelenül erőtlenségére emlékeztet, akkor számára a valóság elviselhetetlen lehet. Mégis, ha engedünk valakit teljességgel álmaiba temetkezni, csak megerősítjük elszigetelődését. Ez a kábítószerrel élők tragédiája: még amikor együtt vannak is, borzalmasan egyedül vannak álmaik börtönében.

Az álom nem hoz boldogságot, de olykor segít élni és életben maradni. Csak akkor zavarhatjuk meg valakinek az álmát, ha olyan gyöngéden szeretjük, hogy ráébredhet: a valóság nem pokol, és nemcsak másoknak, de neki is jut hely.

A fogyatékos emberre váró nehézségek egyike az, hogy szembe kell néznie társadalmunk és kultúránk házasságról kialakított mitikus képével. Boldog párok a főszereplői sok-sok reklámnak, a filmek és magazinok pedig újra és újra elénk állítják a csodálatos szerelmet, mely meghozza a boldogságot. Az ember inkább megőrzi ezeket a képeket, mint azokat, amelyek az elválás és hűtlenség okozta fájdalmat mutatják be.

Nem meglepő, hogy oly sok fogyatékos ember álmodozik a házasságról. Legtöbbjük számára az egyetlen mintakép a házaspár. Felnőttek, szabadnak, „normálisnak” lenni számukra annyi, mint házasságot kötni, akár csak testvéreik. A cölibátust fogyatékoságuk, alacsonyabbrendűségük jelének tekintik. Ha elutasítják az alacsonyabbrendűséget és teljes emberré akarnak válni, nincs más választásuk, mint házasságot kötni, vagy legalábbis párkapcsolatot létesíteni.

Visszagondolok France-ra. Huszonhárom évesen került hozzánk. Intelligens lány volt, de lelkét falakkal vette körül. Rettenetes szenvedést jelentett számára az elszakadás családjától. Egy hétvégére hazament látogatóba, s mikor visszatért, nem akart enni, sőt mozdulni sem volt hajlandó. Ágynak esett, s ahogy romlott az állapota, kórházba kellett mennie. Néhány héttel később meghalt. Megtudtam, hogy utolsó otthon töltött hétvégén dühroham fogta el, és kihajított egy bekeretezett képet az ablakon. A fénykép a húgát ábrázolta az esküvője napján. Azt hiszem, France-t a fájdalom, kétségbeesés és a húga boldogsága miatti féltékenység vitte a sírba, mert úgy érezte, ilyen boldogságban neki soha nem lehet része.

Sok fogyatékos ember ábrándozik a házasságról, mert szeretne „egyetlen” lenni valaki számára, és bensőséges közelségben élni vele. Testük a gyermekkorban elmaradt gyöngédségre emlékezik.

Aki a házasságról álmodik, arról álmodik, hogy ő a király vagy a királynő az ünnepi lakomán, hogy saját otthona, élettere van; arról álmodik, hogy a paradicsomba került. Hát nem a mennyegzős lakoma az emberiség nagy álma, a mennyei királyság jele?

Fontos, hogy le tudjuk fordítani, mit mond valójában az az ember, aki arról beszél, hogy házasságban szeretne élni – különösen, ha nincsenek barátai. Megkérdeztem például Pierre-t, mit jelent számára a házasság. Azt felelte: „Hát azt, hogy van egy feleségem, aki segít nekem.” Lehet hogy ez azt jelenti: „Olyan szeretnék lenni, mint a többi ember. Mint a bátyám, hogy a szüleim többé ne vegyenek semmibe.” De érthetem így is: „Nem akarok többé közösségben élni. Saját otthonra vágyom.” Vagy talán: „Azt akarom, hogy valaki úgy szeressen, úgy forduljon felém, hogy páratlan vagyok a szemében.”

Nem szabad alábecsülnünk a fogyatékos emberek szenvedéseit, amikor egy-egy segítő házasságot köt. Fájó szívvel éreztem át helyzetüket, mikor Bernadette hozzáment Jacques-hoz. Az otthon több férfit lakóját felkavarta ez, nem pusztán a számukra elérhetetlen házasság miatt, hanem azért is, mert Bernadette, akit szerettek, elhagyta őket. Féltekenyek voltak Jacques-ra, akivel Bernadette inkább akart élni, mint velük. Megértettem, milyen nagy szenvedés volt ez számukra. Bernadette-nek azonban természetesen joga volt rá, hogy saját életét élje, és kövesse a hívást, melyet meghallott.

Közösség és kultúra

Az értelmi fogyatékos embereket elkerülhetetlenül befolyásolják azok az értékek és eszmék, melyeket közvetlen környezetük vall a férfi-nő kapcsolatáról és a szexualitásról. Hasonlóképpen hatnak rájuk a tömegkommunikációs eszközök, melyek a házasságot a tökéletes boldogság forrásának tekintik, s hat rájuk családjuk sokszor ellentmondásos értékrendje is. Képzletüket mindezek alakították, nem meglepő tehát, ha bizonyos fokú zűrzavar él bennük.

Nem egységes maga az őket körülvevő kultúra sem. Tükrözi az emberiség nagy álmát, a boldog és szeretetben egybefűződő életről, de ugyanakkor azok elszigeteltségét és szorongásait is, akik csak maguknak élnek, akik a szívükben lakozó űrt anyagi javakkal próbálják betölteni, s akit ezért harcra, versengésre, gyakran erőszakosságra is képesek. Ez a kultúra nagyon csábító. A legmélyebb emberi erőket ejti csapdába. A Bárkában is találunk olyan embereket, akikben eluralkodott a birtoklás vágya. Az egymásra figyelésen és az osztozáson alapuló közösségi élet azonban a szeretetben és kommunióban való növekedés iskolája. Ez az új kultúra, mely az Evangéliumon és a nyolc boldogságon alapul, szöges ellentétben áll környező kultúránkkal és azzal, amit a reklámok harsognak.

Mégis, a képek és toladó hirdetések hathatós csábításai ellenére is mindig elcsodálkozom, mennyi jó tulajdonság lelhető fel nemcsak a fogyatékos emberekben, de minden emberi lényben. Az emberi szív törékeny, könnyen a csábítás csapdájába esik, de ugyanakkor kétségbeesetten vágyik az őszinte szeretetre, melyet másokkal együtt a gyöngédség és béke kötelékei között élhet meg. Az emberi szív mindig fölismeri az igaz szeretetet, ha olykor fél is az általa támasztott elvárásoktól.

A tömegkommunikációs eszközök és reklámok által hordozott illúziók ürességet hagynak a szívben. Nem oldják a szorongást és az elszigeteltségtől való félelmet, hanem inkább növelik. Fölkeltik, de nem elégítik ki a szív szomját a jelenlét, a közösség, a végtelen után.

A Bárka, mint más közösségek és sok-sok család, az embernek erre a legalapvetőbb igényére szeretne válaszolni. A valódi „meggyökeresedés” helyévé akar lenni, ahol mindenki megtalálhatja az élet legmélyebb értelmét és személyisége kivirágzását. Mindenkit segíteni szeretne, hogy mélységes szeretetben élje az egységet, amelyben mindenki, de különösen a

leggyengébbek, megtalálják saját helyüket, és valamilyen mértékben felelősséget vállalnak önmaguk és mások iránt.

De a Bárka nem gettó. Környező kultúránk alakította mindegyikünk tudatos, sőt gyakran tudatalatti világát is. Mindannyiunkat átítatott, és rajtunk keresztül a közösséget is. Ez arra kényszerít, hogy meghatározzuk az irányt, amerre haladni akarunk életünkben, egyúttal azonban bizonyos sebek nyitva tartásával fájdalmainkat is növelheti. A törékeny és szorongó embereknek meghatározott keretekre és biztos vonatkozási pontokra van szükségük, amilyeneket modern világunk ritkán nyújt. Éppen ellenkezőleg: gyakran csak fokozza a szorongást, az elszigetelődést, a félelmet és a mások iránti bizalmatlanságot.

A közösségi élet kihívása éppen abban rejlik, hogy olyan alternatívát kell kínálnia, amely a legmélyebb emberi vágyakra válaszol; de ez benső harc nélkül nem lehetséges. „Az igazság szabaddá tesz” – mondta Jézus. Mi mégis félünk az igazságtól, s attól a felelősségtől, melyet a szabadság jelent. Ez minden nevelés kihívása. Közösségeink tapasztalatai azonban megmutatták, hogy az értékek, melyek szerint élni próbálunk, valóban segítettek embereket a növekedésben; abban, hogy életükben értelmet, célt és reményt találjanak.

A viselkedés értelmezése

Egy közelmúltban megjelent füzet (Az angyal és a bestia¹²) szülők és nevelők tapasztalatait összegzi értelmi fogyatékos emberek szexualitásával kapcsolatban. A párizsi és Párizs környéki védett műhelyekben és kis otthonokban végzett felmérés első része a szülők naivitását tükrözi, akik képtelenek vagy nem hajlandók tudomásul venni gyermekeik szexuális igényeit. A füzet második része azt mutatja be, hogyan összpontosítanak az értelmi fogyatékos emberek nevelői a szexuális élet testi jellegére. Sokat elárul a könyv címe is: „Az angyal és a bestia”. Milyen könnyű tagadni a testiséget, vagy teljesen elszakítani az ember lényétől és legalapvetőbb igényeitől!

A nevelőknek meg kell tanulniuk, hogy ezt a teljességet lássák meg minden egyes emberben. Meg kell hallaniuk az emberből feltörő kiáltást, képesnek kell lenniük arra, hogy megfejtsek sokféleképpen elmondott üzeneteit. Ha valaki erőszakos, akkor ez az erőszakosság kiáltás: kifejezési forma, a kommunikáció eszköze. Nem elég arra törekednünk, hogy megszűnjön az erőszak, megnyugodjon az erőszakoskodó ember, hanem meg kell próbálnunk megérteni, mit akar mondani az erőszakkitörés, meg kell próbálnunk megfejtetni az üzenetet.

A Bárkában az erőszakos cselekedetek értékelése során azt ismertük fel, hogy ezek vagy a figyelemfelkeltés eszközei, vagy az igazságtalanság és csalódás ellen kirobbanó tiltakozás jelei. Az ilyen megnyilvánulások gyakoribbak olyan otthonokban, amelyekben alig van jelen az ünneplés, ahol fáradt az élet, ahol hiányoznak a személyes kapcsolatok. Az erőszakot valójában azok a segítők provokálják ki, akik nincsenek szívvel-lélekkel jelen, vagy nem igazán alkotókészek. Talán csak fáradtak, vagy saját gondjaik és feszültségeik kötik le őket. Ilyen esetben nem annyira a fogyatékos embereknek, mint inkább a segítőknek kell megváltozniuk. Nehéz ezt így kimondani és elfogadni. Nekik maguknak is joguk van önmaguknak lenni, sebeikkel és szenvedéseikkel együtt. És természetesen a fogyatékos embernek is meg kell változnia. Az erőszak nem megfelelő válasz a figyelem hiányára, és mindannyiunknak meg kell tanulnunk együtt élni bizonyos mérvű csalódottsággal.

Richardot nemrégig igazságtalanul megszázták. Dühöngött. A szobájába rohant, és széttépett három százfrankost. Később azt mondta nekem: „Három éve még megvertem volna valakit, most csak a pénzt téptem széjjel”. Hiszem, hogy ez haladás, különösen, mert később

¹² „L' Ange et la Bête” Írta: Alain Giami, Chantal Humbert-Viveret és Dominique Laval, CTNERHI kiadványok, terjesztő: PUF, Párizs, 1983.

szavakban is képes volt megfogalmazni a történeteket. De annak a segítőnek is meg kell változnia, aki igazságtalanul tett neki szemrehányást.

Ha Simon megvadul, annak gyakran az az oka, hogy üzenetet kapott az apjától: „Ne gyere haza hétvégére!” Simon szenved ettől, annál is inkább, mert apja új asszonyt hozott a házhoz, ami egészen megzavarta Simont. Így még nehezebben tudja féken tartani érzelmeit, és megfelelő mederbe terelni szorongását. Törekenyebb Richardnál, és a segítők részéről több figyelmet igényel.

Éppen ilyen fontos a szexuális megnyilvánulások értelmezése. „Az angyal és a bestia” bemutatja¹³, mennyi konfliktus forrása az intézetekben és az intézetek és szülők kapcsolatában a testiség kérdése. Az összetűzések elkerülhetetlenek, hiszen különböznek az értékrendek, s mindkét fél hordozza személyes szenvedéseit és büntudatát. A konfliktusok középpontjába a testiség kerül; a szerzők bemutatják, milyen ellentmondásosak és kétszínűek a testiséggel kapcsolatos magatartásformák.

A nevelők nagy része az engedékenységet eszményíti, de az engedékenység erre elhivatott hirdetői mindig általánosságokban fogalmazzak, ami konkrét és bonyolult esetekben ritkán alkalmazható. A korlátozást károsnak mondják, de ugyanezek a szerzők tartják szükségesnek korlátok felállítását és kényszerek alkalmazását a társadalmi normák betartására és az értelmi fogyatékos emberek egy részére jellemző mértéktelen nemi vágyak megfékezésére.

Dr. Stanislas Tomkiewicz és Dr. Elizabeth Zucman „Fiatal fogyatékos felnőttek kendőzetlen igényei”¹⁴ című cikkükben egyes szakemberek és szülők egymásnak ellentmondó nézeteiről szólnak. Az előbbieket kevesebb hangsúlyt fektetnek a sérült emberek érzelmi igényeire és inkább testi vágyaikat hangsúlyozzák, melyeket az egészséges embereknél erősebbnek tartanak. Ezeket a szexuális vágyakat egyenesen bestiálisnak írják le. A szerzők véleménye szerint ellentmondani látszik a szakemberek engedékenységet hirdető felfogása annak a ténynek, hogy a fogyatékos emberek szexualitásához meglehetősen lenézéssel közelítenek. A szerzők rámutatnak, milyen zavart keltenek ezzel a magatartással a sérült emberben, különösen, ha fogyatékosága csekély mértékű. Egyfelől mérsékletre és nemi életük kordában tartására intik őket, másfelől ellátják őket fogamzásgátló eszközökkel, amelyek mintha megengednék, sőt bátorítanák a nagyobb szexuális szabadságot.¹⁵

Hallatlanul fontos az intézetben élő fogyatékos emberek szexuális és erőszakos megnyilvánulásainak értelmezése! Mit mond, mit akar valójában az ilyen helyen szexuális kapcsolatra vágyó személy? Egy biztos: tudja, hogy ezek a megnyilvánulások nem „ártatlanok” vagy „semlegesek”. Erőteljes reakciót váltanak ki a személyzetből, sőt alkalmanként a személyzet tagjai között is szíthatnak konfliktusokat. Az ilyen embert bizonyára ösztönzik nemi vágyai, de lehet, hogy egyúttal élvezi az erőteljes reakciókat is és a viszályt, melyet kirobbantott.

¹³ i. m. 71-72. old.

¹⁴ „Les besoins non couverts du jeune handicap adulte”, Les cahiers du CTNERHI, 23, sz. Párizs.

¹⁵ A szerzők hozzátézik, hogy ha teljes képet akarunk adni az intézetekben élő fogyatékos emberek szexualitásáról és érzelmi életéről, meg kell említeni azt is, hogy a kórházi személyzet gyakran felhasználja őket saját igényei kielégítésére. Ez a kizsákmányolás kétféle módon valósul meg:

– a hagyományos rejtett módon, mely brutális és erőszakos, s melyet az intézeti vezetőség ritkán büntet és soha nem hoz nyilvánosságra. Ez a jelenség gyakoribb, mint gondolnánk, és különösen a nagy „hagyományos” intézetekben fordul elő.

– „modern” módszerekkel az engedékenységet hirdető „avantgárd” intézményekben, gyakran még a „gyógyítás szerelemmel” elv alkalmazása ürügyén is. A testi szerelmet szinte teljesen nyíltan gyakorolják és vulgarizálják, de itt ez nem erőszakkal, hanem csábítással kapcsolódik össze, melyben éppúgy részesek a gondozottak, mint az ápolók. Ez a módszer látszólag kevésbé barbár, mint a fentebb leírt, de hasonlóképp elítélendő. A személyzet minden tagja, amikor „terápia” ürügyén saját nemi vágyait elégíti ki, tárgyként kezeli a fogyatékos személyt, s ez az „intézeti nemi erőszak” kategóriájába sorolandó.

Hasonlóképpen fontos megérteni, mit próbál kifejezni egy Down-kóros, huszonegy éves fiatal nő, mikor kijelenti, hogy szeretne lefeküdni egy férfival – főleg, ha a családjában rendkívül boldogtalannak érzi magát. Nincs az a komoly pszichológus, aki, ha bármiféle valódi emberi kapcsolata volt is, azt mondaná, hogy a szexuális vágy egyszerűen egy kielégíteni való ösztön. Korábban három helyzetet említettünk, melyek a látszólag szexuális indíttatású viselkedés összetett voltát mutatják:¹⁶ Edith személyes vonzereje révén próbál magához kötni férfiakat; Micheline Bernardot ejtette rabul; François pedig anyja róla alkotott képének hatása alatt áll. Úgy tűnik, e három eset egyikében sem maga a szexuális gyönyör – és biztos, hogy nem a valódi emberi kapcsolat – a cél. Edith öröme az, hogy felé fordul a figyelem, élvezi, hogy féltékennyé teszi a férfiakat maga körül; Micheline azt az örömet keresi, hogy hatalma van a pórázon tartott Bernard fölött; François pedig azt, hogy meg tud felelni anyja róla alkotott képének.

Vannak fiatalok, akik azért kábítószereznek, hogy megszegyenítsék apjukat. Alattomos módon bosszút akarnak állni az apai szeretet, figyelem, gyöngédség hiányaért. Az emberi viselkedés mögött meghúzódó motivációk sokfélesége tagadhatatlan.

Jérémie nagydarab, gyöngéd fiú. Pszichés zavarban szenved. Komoly nehézségei vannak a beszéddel és az emberi kapcsolatokkal. Jérémie-t vonzzák a közösségbe látogató fiatal lányok, vonzza őt a testük szépsége. Gyengéden megközelíti és megérinti őket. Van valami szép a vonzódásában, másfelől azonban Jérémie képtelen ezeknek a fiatal lányoknak mélyebb igényeire válaszolni. Nem érti meg, hogy barátságukat kínálják fel, sem azt, hogy félnek tőle. Képtelen volna támogatni őket vagy felelősséget érezni irántuk. Ez a vonzódás nem segít neki valódi barátságot kialakítani, ahol a határok egyértelműek, és a különbségeket tiszteletben tartják. Megengedni vagy bátorítani azt, hogy Jérémie testi kapcsolatot létesítsen egy nővel, egyet jelent azzal, hogy pusztán „fuzionális” egységre bátorítjuk. Nem segítené őt embersége elmélyítésében.

A nevelő szerepe elsődlegesen az, hogy segítse a fogyatékos embert emberi módon élni, hogy csak akkor bocsátkozzon nemi kapcsolatba, ha erre valóban emberhez méltó módon képes, anélkül hogy elszakadna életétől és legalapvetőbb, leghelyesebb igényeitől. Az ő feladata, hogy segítséget nyújtson a fogyatékos embernek abban, hogy ne csupán kifejezze minden egyes erőszakos vagy szexuális vágyát, hanem ezeket az ösztönöket őszinte és tartós kapcsolatba tudja integrálni.

Tapasztalataim szerint a „nemi vágy” az esetek nagyobb részében inkább kapcsolat, mint gyönyör utáni kiáltás. Gyakran akkor tör fel, amikor valaki magányosnak érzi magát és szorong. Ezek az érzések a testi szexualitásban keresnek kifejeződést – de lényé mélyén ez az ember barátság után kiált. Ugyanakkor előfordulhat, hogy az illető borzalmasan fél a kapcsolatoktól. Sívárgunk a szeretetre, de nagyon félünk is tőle, mert sebezhetővé tesz.

Egy lány olykor könnyebben elhiszi, hogy a teste kívánatos, mint hogy a személye szeretetre méltó. Sok értelmi fogyatékos ember nem hisz sem személyisége szépségében, sem abban, hogy képes mélyen szeretni, és ő maga is szeretetre méltó. Oly gyakran ítélik meg őket a normalitás és abnormalitás tisztán külső szempontjai szerint! Hogyan is hihetnénk, hogy személyiségük szeretetre méltó és mindenestül fontosak, ahogyan vannak? Ha a testiséget lebecsüljük és egy múltó külsődleges készletet levezetésének tekintjük anélkül, hogy felismernénk az étellel és a termékenységgel való kapcsolatát, magát az embert becsüljük le.

A testiség megnyilvánulásainak értelmezése azért fontos, hogy megérthessük az ember legmélyebb igényeit és segíthessünk neki elindulni a beteljesülés felé vezető úton.

---

¹⁶ Ld. i. m. 3. fejezet, 64. old.

A nemiség integrálása

A Bárkában nem kétséges előttünk, hogy az ember számára a legfontosabb az, hogy legyenek mély baráti kapcsolatai. „Az angyal és a bestia” szerzői bemutatják, mennyire eltér egyes szülők és bizonyos nevelők felfogása. A szülők úgy érzik, gyermeküknek mindenekfelett érzelmi kötődésre van szüksége, míg a nevelők meggyőződése szerint inkább szexuális örömeiket keres.

Véleményem szerint mindkét felfogáson túl kell lépniük. Igaz, hogy a „szeretet” kifejezése az értelmi fogyatékos emberek részéről gyakran nagyon érzelmes, de véleményem szerint valójában többet keresnek egy-egy múltó érzelemnél vagy fellobbanásnál. Kapcsolódni akarnak másokhoz, igazi barátságra akarnak lépni, amelyhez a hűség is hozzátartozik. Az „ártatlan” érzelmek és a „testiség” jelei ugyanannak a kérdésnek, ugyanannak a kiáltásnak a kétféle megfogalmazása: „Igazán szeretsz és tisztelsz engem? Igazán el akarod kötelezni magad mellettem? Valóban van értelme az életemnek? Igazán van hely számomra a szívedben és az emberi közösségben?” Oly sokan nem kapnak feleletet ezekre a kérdésekre! Ők továbbra is válasz után kiáltanak, és soha nem fogják felfedezni benső világukat. Tovább provokálják szüleiket és tanáraikat, vagy egyszerűen megadják magukat vágyaiknak.

A nevelés célja: segíteni az embert a teljesség felé, abban, hogy megtalálja helyét, és végül adományait a gyakorlatban tudja kibontakoztatni barátaiban, eszményi esetben pedig valamilyen elismert életszövetségben. Ez azt jelenti, hogy a szexualitásnak a közösségről és barátságról alkotott képbe kell beilleszkednie. Ehhez mindenkinek, legyen férfi vagy nő, a maga nemiségében meg kell tanulnia szeretni a másik embert, miközben a közösség, az ajándékozás, a gyöngédség és a szolgálat kapcsolatára lép velük; a testi szexualitással csak abban a különleges szövetségben él, melyen Isten áldása nyugszik. A szexualitás integrálása azt jelenti, hogy az emberen nem uralkodnak többé a nemi ösztönök és a gyönyör önző keresése. A hangsúly inkább azon van, hogy hűségesek maradjunk a szövetséghez, amely a másik emberhez fűz.

A szexualitás ilyen integrálása nem könnyű. A nemi ösztönök és vágyak erősek, s könnyen a testi egyesülésbe sodorhatják az embert, még mielőtt végigjárta volna a barátság és a közösség különböző állomásait. A „szerelem” csábító és manipulatív is lehet. Tárgyként használhat embereket, és eszköze lehet a mások feletti hatalom megszerzésének. A szexuális ösztönök rombolhatnak is, és gyakran kapcsolódnak erőszakossághoz és durvasághoz.

Egyúttal azonban ugyanebben a szexuális ösztönben van valami, ami csodálatosan szép. Szívünk mélyéből vonzódunk egymáshoz, és bensőséges kapcsolatra vágyunk a másikkal. Vágyunk rá, hogy életet adjunk egy gyermeknek. Fontos, hogy a nemi ösztönt a maga összetettségében értsük meg, és bizonyos módon párbeszédet kezdjünk vele! Lehetetlen elfojtani vagy az akarat erejével úrrá lenni fölötte. Lépésről lépésre kell integrálni egy őszinte baráti kapcsolatban, s csak az Istentől megáldott életszövetség pontosan meghatározott keretei között szabad kifejezésre juttatni.

Számomra a szexualitás integrálása nem azonos a nemi ösztönök szublimálásával, amiről Freud követői oly gyakran beszélnek. Szublimáción a szexuális erők átirányítását értik alkotó, intellektuális vagy művészi tevékenységekbe. Ebben az egyén öröme marad a hangsúly, s a másokkal való kapcsolat nem játszik szerepet. A szexualitás integrálása ezzel szemben a szeretet által és a közösség erőfeszítése folytán valósul meg, ahol az ember a másik – vagy mások – javát keresi, akivel mindig *mint személlyel* van kapcsolatban. Az életadó, életető erőt a jóság, az őszinteség, a szolgálat és a gyöngédség gesztusai által így azok a szereteteli megnyilvánulások biztosítják, amelyeket ezek a gesztusok csalogatnak elő.

Egy igazi közösség

A valóságban a szexuális vágy nem választható el a szeretetből fakadó vonzódástól. A nemi ösztön esztelensége valamilyen módon kapcsolatban van a szeretet esztelenségével, ahogyan bensőségességet, gyöngédséget és igaz közösséget keres. Ami fontos: a bensőséges kapcsolatról alkotott fantáziaképek és ábrándok helyett az út az igazi szeretet felé vezessen, amely a közösségben és ajándékozásban nyilvánulhat meg, és elkötelezett életszövetségre épül. Valójában ez a közösség egyik célja. A közösség a gyógyulás és a gyógyítás helye, a növekedés és nevelés helye – s ugyanakkor család is, ahol mindenki őszinte és felszabadító kapcsolatokban élhet.

Elsődleges feladatunk az, hogy a fogyatékos embereknek segítsünk felismerni, hogy gyöngéden szeretik őket és törődnek velük. Testükön, lényük teljességén kell ezt felfedezniük. Ezért valakinek magára kell vennie a szülő szerepét: így születik meg lépésről lépésre az új családhoz való tartozás érzése. Így fog mindenki eljutni a fölfedezésre, hogy képes szeretni, dolgozni, szolgálni, testvérként együtt élni másokkal; és embersége felfedezése közben talál rá az adás és elfogadás harmóniájára is. De mindenki felfedezi azt is, hogy Isten gyermeke, hogy képes megismerni a mindenség Urát, aki egyúttal Atya is. Fokozatosan elfogadja fogyatékosága viszonylagos voltát, és ráébred arra, hogy a legfontosabb a szív, amely képes szeretni és szolgálni, nyitottan Isten és a másik ember felé. A világ kevésbé lesz félelmetes, ha az embert a barátság szálai fűzik össze másokkal, és tudja azt is, hogy olyan valamihez tartozik, ami nagyobb, mint a családja vagy a közössége. Minden ember az egész emberiséghez, az egyházhoz és Istenhez tartozik, s abban találja meg élete legmélyebb értelmét, hogy másokért él.

A közösség csak akkor töltheti be ezt a szerepet, ha valóban közösség – és nem csupán a maguk módján élő egyének csoportja, akiket semmiféle közös kötelék nem fűz össze. Az igazi közösség a szövetség helye; tagjait, akár egy családban, a kölcsönös bizalom és tisztelet kapcsolja egymáshoz, s a mélységes összetartozás érzése. Ezt fejezik ki az igazi spontán és szívből fakadó ünneplések. A családnak egy a szíve és egy a lelke. Ahol különálló emberek élnek együtt, ott nincs szív és nincs lélek, csak szabályok és hatalmi hierarchia – ilyen helyzetben az ember másutt keresi az életet, a gyöngédséget és a szeretet kapcsolatait. És ennek egyik módja a csábításban, a gondolkodás foglyul ejtésében, s akár perverzciókban is megnyilvánuló kiáltás a nemiség után.

A közösség igazi testvériséget jelent, ahol mindenki valóban szeretettel hallgatja meg a másikat. A Bárkához hasonló közösségekben meg kell próbálnunk mindent lebontani, ami elválasztja a fogyatékos embereket és azokat, akik azért jöttek, hogy együtt éljenek velük. Néha ezek a válaszfalak a segítők tekintélyének védelmét szolgálják. Az ilyen falakat csak a szeretet és kölcsönös bizalom döntheti le, melyben a segítők kezdenek közösségre lépni a fogyatékos emberekkel. A segítők azért jönnek, hogy szolgáljanak és adjanak, de azért is, hogy kapjanak, hogy felfedezzék saját emberségüket. Lassanként képesek lesznek elfogadni a szeretet kockázatát: megtanulják, hogyan adják jelét gyöngédségüknek és érzelmeiknek úgy, hogy ne a nemi ösztönöket keltsék fel, hanem beteljesülést és békét hozzanak; hogy a szívet ébresszék fel ezek a gesztusok, melyek a közösség és a szövetség jelei.

Fontos, hogy ez a közösség felszabadítson, és ne megfojtson. A gyöngéd érzelmek és a szíveket egybefűző kötelékek csodálatosak, de veszélyt is rejtenek magukban. Ami a családban gyakran megtörténik, megeshet a közösségben is. Lehetnek segítők, akik ahelyett, hogy felszabadítanák a rájuk bízottakat, inkább birtokba veszik és saját érzelmi igényeik kielégítésére használják őket. Félnak a magánytól, az elválástól és erőszaktól, ami ezekkel járhat. Az érzelmi kötelékeket akaratlanul is a növekedés megakadályozására használják. A Bárkában és a hozzá hasonló közösségekben létfontosságú, hogy ez ellen a veszély ellen védekezzünk.

Csak ha a szíveket szabadító, és nem birtokló kötelékek fűzik egymáshoz, akkor lehet a közösség az ünneplés és az eleven élet helyévé, ahol a szenvedést meg lehet osztani, és ahol az

egyik ember életet tud adni a másiknak, mert felfedezi sajátos hívását és enyedülállóan páratlan lényét.

Ha szakítani tudnánk azzal, hogy a szexuális megnyilvánulásokat gyönyörhöz való jogként vagy megoldásra váró problémaként fogjuk fel, és inkább a tartós kapcsolat utáni vágy kiáltását ismernénk fel bennük – melynek célja a szabadulás az elszigeteltségből – akkor hatalmas lépéssel jutnánk közelebb az igazi nevelés megértéséhez.

Az ideális közösség?

Még a szabadon felkínált személyes kapcsolatok örömteli szövevényeként indult közösséggel is előfordulhat, hogy önmagába zárkózik. Sok-sok közösség története ez, melyek a kommúnió misztériumában indultak, de szabályokba és adminisztrációba veszte érték végüket. Egyetlen közösség sem mentes az ilyen veszélytől. A nemiség valódi integrálása olyan közösséget feltételez, melynek szíve és lelke van, ahol jelen van az összetartozás tudata, az ünneplés és a termékenység, és ami még fontosabb: sok-sok személyes kapcsolat. Ezeket a feltételeket szavatolni nem lehet. A szívekből kiveshet a bizalom és a lelkesedés: korlátok emelkedhetnek fel emberek között.

Alkalmanként előfordult, hogy eleven lelkesedést láttam egy-egy Bárka-közösségben, de alaposabb vizsgálódás után kiderült, hogy a fogyatékos emberek elszigeteltségben élnek, és egyaránt nélkülözik a valódi barátság melegét, a személyes gondoskodást vagy növekedésük tudatos irányítását. Amikor betegek, nem tapasztalják azt a különleges gyengédséget amely pedig annyira alapvető lenne ilyenkor. Ilyen esetekben elszabadul az erőszak, és kifejezésre jut a testiség utáni vágy. Sóvárgó kiáltás ez a több figyelem és szeretet után! És ugyanezeket a kiáltásokat halljuk a túlságosan önkényessé váló közösségekben is, ahol a sérült embereknek kevés beleszólásuk van az életüket érintő döntésekbe. Röviden: az erőszak és a szexuális éhség akkor jelentkezik, ha az értelmi fogyatékos emberek nem érzik magukat igazán otthon.

6. Cölibátus a közösségben

A cölibátusban élő szenvedése

Minden emberi gazdagság ellenére még az igazi közösségi élet sem tudja teljesen betölteni a cölibátusban élő ember szívét. Mindig megmarad a szenvedés, mely a másik emberrel megélt teljesebb intimitás hiányából és az apaságról vagy anyaságról való lemondásból fakad. Ez még akkor is igaz, ha valakit kivételes barátság fűz valakihez. A teljesebb intimitásról való lemondás oka az, hogy az ember tudatja: nem tud teljességgel és igaz módon megfelelni azoknak a követelményeknek, amelyek szükségszerűen következnek abból, hogy egy ember mindenestül a másikkal ajándékozza magát. A lemondás célja: hűségesebben maradni ahhoz, amit Isten kíván.

De az ember a házasságban is hordozza a szenvedést. Az egység sohasem teljesen kielégítő; soha nem lehet tökéletes azon egyszerű tény miatt, hogy két házastárs bizonyos értelemben mindig is két különálló személy marad. Mindig maradnak olyan titkos területek, amelyekre a másik be nem hatolhat; soha nem teljes az összhang, talán azért sem, mert a félelem és az önzés továbbra is megbúvik mindkettőjük szíve mélyén.

Itt érintjük az emberi szív mélységes misztériumát, sebezhetőségét, szeretet és jelenlét utáni vágyát, szomját a végtelen után. Az ember állandóan a végtelen felé tör: szomjúsága csillapítására vágyik, arra, hogy felismerjék páratlan egyediségét; szomjazik a szabadságra, a szeretetre, arra, hogy élet forrása lehessen mások számára. De ez a végtelen felé lendülő élet egy törékeny emberi lény élete, akit hazugságok csábítanak és félelmek ejtenek rabul, aki gyűlölni tud, aki puszta illúziókban keres hatalmat és népszerűséget. Szomjúságunk végtelen, de törékeny az edény, amely hordozza.

A nemiséget szolgáló testrészek, úgy tűnik, szorosan kötődnek az emberi szívhez – a szeretet keresése pedig hasonlóképpen, az életadás vágyához. A nemiséghez ily módon kötődő szeretet az ember nagy misztériuma. Olyan, mint egy csodálatos gyümölcs, mely az élet fáján csüng. A gyümölcs fa nélkül azonban illúzió. A szeretethez belső erőre, rendre és mély gyökerekre van szükség. A szeretet azt jelenti, hogy az ember adni tud egy másikkal és vele együtt másikkal. A szeretet hűséget jelent az adott kötelekhez, különösen, amikor a kapcsolatot nehéz pillanatok fenyegetik, illúziókra derül fény vagy feltárulkozik a gyöngeség.

Az egység, a termékenység, a gyümölcsőzatal szomja az ember lényének mélyén Istent tükrözi, aki a tökéletes szeretet és a végtelen termékenység. Szent szomj tehát ez, s hogy az egység és a termékenység a legmélyebb harmóniában valósuljon meg, az egységnek Istentől kell kapnia az erőt és a hatalmat, és magán kell viselnie a hűség és az igazság isteni jegyeit. Ezt a szent erőt, mely férfit és nőt az isteni Háromság felé vonz, a végsőkig lefokozza, ha öncélú élvezet keresésére használják, a termékenység vagy a tartós elkötelezettség értékének legcsekélyebb elismerése nélkül. Arisztotelész mondta, hogy a legrosszabb: a legjobbbat megrontani. És ez történik, ha valaki szeretet nélkül „szerelmes”, nem akarja magát őszintén odaadni a másikkal.

A férfit és nőt összekapcsoló szeretetkötelék misztérium. Az Énekek éneke a szerelem tüzeréről és bensőségességéről mint Isten szeretetének jeléről beszél. Keresztes Szent János költeményei szerelmi dalok, a szeretett Személy iránti szenvedélyes szerelem énekei. Jézus nem azért jött, hogy ésszerű törvényeket adjon, melyeket be kell tartani az ember és a társadalom helyes működése érdekében, hanem azért, hogy fellobbantsa a Szentlélek lángját, hogy elhozza a szeretet szenvedélyét, mely tükröződik a benső világosságban és a szolgálatkészség kiadásában is. S a Szentléleknek ezt a tüzet nem a bölcsek és hatalmasok kapják, hanem a gyöngék és a legkisebbek, a szegények, a szelídek, a tiszta szívűek és az üldözöttek. Előttük Jézus Vőlegényként mutatja meg önmagát.

Az emberi szívben mindig megmarad az elégedetlenség, soha nem lesz képes teljesen az extázis és a beteljesülés világában élni. Az ilyen tapasztalatok néhány pillanatra szólnak, de szívünk törekvésében nem lehetnek maradandók. Még a legcsodálatosabb szerelem is elválással végződik, mert az emberi testbe bele van írva a halál törvénye. Hogy ezt a halált el tudjuk fogadni, hogy halandó testünkben teljes lehessen a szeretetünk, bízunk kell benne: az élet és a szeretet erősebb a halálnál, és az elválás ellenére fennmarad egy láthatatlan egység, mely a halál után, halandó testünk dicsőséges feltámadásakor teljesül be.

Az igazi szeretetre csak szenvedés és áldozat árán juthatunk el, mert az igazi szeretet: ajándékozás. Akit szeretünk, annak jóléte, szabadsága, növekedése, vágyai vagy boldogsága értékesebbek annál az örömnél, hogy vele lehetünk. Az igazi szeretet nem birtokolni akar, hanem felszabadít. A birtokló szeretet fojtogatja, sőt végül el is pusztíthatja a másikat. Jézus azt mondta, hogy nincs nagyobb szeretet annál, mint ha valaki életét adja barátaiért. A szeretet az áldozatban teljeseedik ki: hogy mindent adhassunk, az életünket kell odaadnunk.

Így, noha a cölibátusban élő ember szenvedése valós szenvedés, életét reményben élheti, olyan reményben, mely valamiképpen enyhíti a magányos ember szorongását. Ez a szenvedés nem hasonlítható azok szenvedéséhez, akik a szexualitás felelősség, elkötelezettség és termékenység nélküli gyakorlásában remélik megérezni az örökkévalóság ízét. Csalódásuk elkerülhetetlen, mert egyre növekvő elszigeteltségben találják magukat: a gyönyör illékony, a szorongás pedig oly közel!

Sok ember kényszerűségből él cölibátusban. Az emberiség története során sokan nem találtak rá arra, aki szívüknek kedves. Egyedül éltek, s újra és újra feltették a fájdalmas kérdést: nem az-e mindennek az oka, hogy engem nem lehet szeretni? Másoktól a halál szakította el hirtelenül azt, akit szerettek. Voltak, akik a szenvedélyes szerelem lelkesedésével léptek házasságra, de emberileg nem készültek fel a közös életre és a kapcsolat elmélyítésére, amely így lassan széttöredezett. És ott vannak mindazok, akik súlyos fogyatékosokat hordoztak testükben vagy lelkükben. Talán félték a kapcsolatuktól, talán az egyéniségük volt erőszakos vagy depresszióra hajló. Egyesek testileg rokkantak meg, mások nem voltak képesek harmóniában élni embertársukkal. Sokan voltak kivetettek és lenézettek. Oly sok oka van annak, hogy emberek képtelenek voltak testükben átélni a szeretet egységét! Tapasztalataink azonban azt mutatják, hogy ha az ilyen emberek nem magányosan, hanem közösségben vagy barátaik hálójában élnek, ahol Istentől származó szeretet erősíti és gyógyítja őket, akkor a cölibátusban is lehetőségük lesz megtalálni a beteljesedést.

Ha nincs közösség

A tragédia akkor következik be, ha a testvéri közösség hiányzik. Ahol emberek elszigetelten, lélek nélküli kollektívákban élnek, hogyan is tanulhatnák meg nemiségüket integrálni, különösen egy olyan társadalomban, mely tömegkommunikációs eszközein keresztül állandóan a szexuális igényeket hangsúlyozza, miközben lekicsinyli a nemi kapcsolatot, s elmulasztja bemutatni azt, ami az igazi életszövetségben szent?

A szexualitás szent jellegét illetően folytonos emlékeztetésre szorulunk. Isten az ember számára szívében és mély érzelmi életében mutatja meg magát. Ha közösségessé alacsonyítjuk a testiséget és az érzelmi életet, akkor tagadjuk az emberi szív szent értékét, és a pusztulását kockáztatjuk – s így azt a házat romboljuk le, azt a templomot, amely arra teremtett, hogy befogadja Isten ajándékát. Súlyos dolog ez. Istent nem pusztíthatjuk el, de az őt befogadni képes embert igen.

Alkalmanként hallunk olyan nézetet, hogy az Egyháznak és a vallási vezetőknek nincs joguk a testiségről szólni, mert többségük cölibátusban él. Tapasztalataim szerint a papok a gyónás és lelkivezetés során rájuk bízott ezer és ezer titok révén sokszor nagyon is jól értik az emberi szívet. Sokan tudnak közülük többet a szeretet és a szerelem terheiről és nehézségeiről, mint a

pszichológusok. A gyóntatószékben elhangzott titkok ugyanis mélyebbről, az emberi lelkiismeret intimitásából fakadnak.

Az egyház helyesen hirdeti a testi szerelem szent jellegét. De nekünk, keresztényeknek tudnunk kell, hogyan teremtsünk közösségeket. Mert közösség, igaz szeretet, megbocsátás, életszövetség és ünneplés nélkül lehetetlen a nemiséget hiteles emberi kapcsolatokba integrálni. Az ember könnyen eshet áldozatául saját vagy mások szexuális vágyainak és a legkülönbözőbb kísértéseknek; s ha nem, félő, hogy vastag falak mögé húzódik, félve az emberi kapcsolatoktól.

Ezért kell korunkban minden erőnkkel olyan igazi közösségek létrehozásán munkálkodnunk, melyek elszigetelődött és reményvesztett embereket fogadnak be. Nekik van a legnagyobb szükségük arra, hogy barátságok hálójában éljenek, ahol valóban megtalálják a helyüket, és ahol becsülni fogják őket.

Példaképekre szükség van

Hogy fogyatékos emberek pozitív módon és békében élhessenek a cölibátusban, szükségük van rá, hogy ismerjenek olyan férfiakat és nőket, akik velük egy közösségben élnek, s akik valóban békességgel, Isten ajándékaként fogadták el a cölibátust. Ha csak olyan nevelőkkel találkoznak, akik haraggal viselik cölibátusukat, ők is nehezebben fogják elfogadni ezt az életformát. A házasság segítők szeretetük révén stabilitást tudnak nyújtani a fogyatékosoknak. Családi életük békéje és melege szívük gyógyulásának forrásává lehet. De valódi példaképpé nem válhatnak azok számára, akik nem köthetnek házasságot.

Az értelmi fogyatékos embereknek nehéz cölibátusban élni, de a segítőknek sem könnyebb. A Bárkába sokan érkeznek, akik mint oly sok fiatal manapság, keresnek. Érzelmi fejlődésüket tekintve gyakran törekenyek, de egyúttal őszintén el akarják kötelezni magukat egy jobb világért folytatott küzdelemben. Ez a törekenység gyakran jár bizonyos fokú idealizmussal is. De az együttélés az értelmi fogyatékos emberekkel egy keresztény hit által ihletett közösségben nem hagyja érintetlenül a szívüket. Bensőleg megerősödnek és megbizonyosodnak arról, milyen irányba kell haladniuk. Szívük felébred az értelmi fogyatékosokhoz fűződő kapcsolatban, akiknek szegénysége, gyermeki bizalma és szeretet utáni kiáltása mintha hívás lenne, mely arra szólít, hogy szövetségre lépjenek velük és életüket hűségben nekik ajándékozzák.

Sok fiatal segítő érkezik a Bárkába, mert vonzóan találja közösségi életünket, melyet a nyolc boldogság szelleme és az értelmi fogyatékos emberekhez fűződő kapcsolat élte. Kezdetben gyakran egészen kivirulnak. Fölfedezik az igazi testvériséget, szívük életre kel, és sok, korábban rejtett tulajdonságukra derül fény. Később mintha eljutnának saját határaikig és a közösség korlátaiig. Ez az igazság pillanata! Gyakran ilyenkor kezdik megtapasztalni a segítők az imádság dimenzióját. Mélyen önmagukban felfedezik Isten jelenlétét, s meghallják a hívást, hogy életüket osszák meg a szegényekben jelenlévő Jézussal. A hitnek ez a tapasztalata fordulatot hoz számukra. Ráébrednek, hogy a szegények melletti elkötelezettség lehetetlen Jézus nélkül, imádság nélkül, anélkül, hogy Isten igéjével és Krisztus testével táplálkoznának. A felfedezéseknek ebben az időszakában szükségük van egy pap, lelkész vagy más, Isten közelében élő ember támogatására.

Nemrégiben egyik Bárka-közösségünk fiatal segítője keresett fel. Beszámolt a közösségben megtett útjáról. Nagyon ügyes fiatal nőről van szó, aki tökéletesen jelen van azok számára, akik az otthonban laknak, érzelmileg azonban nagyon törekeny. Ismeri a szorongást, gyermekkorában sokat szenvedett. Több férfival volt bizalmas kapcsolata élete során. Annyira fél a magánytól és saját ürességétől! A sérültekkel végzett munka és az, hogy jelen volt számukra, táplálta őt és segítette neki rendet teremteni életében, de még nem jutott el az érzelmi érettségre. Ugyanakkor tisztában van azzal, hogy férfiak utáni vágya nem hiteles, és nemi varázsával azért vonz magához férfiakat, hogy kitöltse saját ürességét és megszabaduljon a magánytól. Szorongása és szeretetvágya akadályozza növekedését, és meggátolja, hogy lelkileg

megerősödjön és eljusson az igazi benső szabadságra és önállóságra. Azt mondta, érzi, hogy véget kell vetnie ezeknek az érzelmekben gazdag, de éretlen kapcsolatoknak, hogy tovább növekedhessen. Nyilvánvaló, hogy Jézussal való találkozása és imaélete segített neki szabadabban szembenézni pszichológiai hajlamaival és szeretetétisével.

Ez a fiatal nő, aki egy felbomlott családból származik, lényegében ugyanazokkal a nehézségekkel küszködik, mint oly sok mai fiatal és értelmi fogyatékos személy. Lénye legmélyében kell megerősödni az imádság, a közösségi élet kihívásai és örömei, a szegényekkel való kapcsolat és a szegények szolgálata által. Meg kell küzdenie saját pszichés vágyaival, hogy növekedhessen az igazi, nagylelkűbb szeretetben. És akkor egy napon képes lesz majd tisztán látni és választ adni Isten házasságra vagy cölibátusra szólító hívására.

A fiatalok tragédiája érzelmi törékenységük. Szívükben a szeretet képességének gazdagsága lakozik. A dolgok mélyére éreznek rá, tisztán látják világunk és sok politikai mozgalom vagy társadalmi szervezet veszélyeit és képmutatását. Hiteles életre vágnak. El akarják kötelezni magukat. De hol és hogyan? A társadalmat és a világot formáló erőkkel szemben annyira sebezhetőnek és tehetetlennek érzik magukat! Példákra van szükségük, melyekből bátorítást, erőt meríthetnek. Olyan emberekre, akik életük tanúságával hívnak másokat maradandó elkötelezettségre. Gyakran képtelenek ilyen példaképeket találni. Amikor szembesülnek a törékenységük és eszményeik között tátongó szakadékkal, elbátortalanodnak, gyakran kétségbe is esnek. Néhányan közülük a Bárkába jönnek oltalomért vagy azért, hogy a lelki életben keressenek menedéket. Vannak, akiknek pszichológus segítségére lesz szükségük, hogy megtalálják a növekedéshez szükséges kiegyensúlyozottságot.

Mindazoknak, akik a Bárkában találják meg a reményt, keresztül kell menniük bizonyos állomásokon, gyakran igen nehéz állomásokon, mielőtt valóban gyökeret ereszhetnek a közösségben. A döntő kérdés sokak számára a cölibátus. Lehetséges-e egyáltalán? Hiszen saját érzelmi igényeik is oly mélyek!

Vannak segítők, akik a házasságban találják meg a beteljesülést, mások a cölibátusban, melyet nem a vég nélküli várakozás időszakaként, hanem Isten ajándékeként ismernek fel. Ezt a felfedezést évekig tartó érlelődés előzheti meg: ennek során jutnak el oda, hogy a cölibátust Isten mélyről jövő hívására adott válaszként tudják átélni. Akkor majd ugyanolyan örömmel és lelkesedéssel fognak tudni „igen” mondani, mint azok, akik házasságot kötnek. Felismerik, hogy sokkal könnyebb azután, hogy Isten hűségében és szeretetében bízva világos döntést hoztak, mint mikor még határozatlanok voltak. A cölibátusnak mint Isten és a szegények hívására adott válasznak az elfogadása feltételezi azt, hogy beszéltek erről egy pappal vagy Isten közelében élő emberrel, aki megerősítette őket elhatározásukban. Jelenti azt is, hogy elhatározták: minden emberi szeretetüket egyedül Istennek ajánlják fel, aki a szegények szívében rejtőzik. Az „igen” kimondása nem jelentheti a szív megkeményítését, nem jelenthet menekülést az emberi kapcsolatoktól a lelki életbe vagy a szolgálat tetteibe.

Éppen ellenkezőleg: a cölibátus melletti döntés segít még teljesebben élni a szegényekkel kötött szövetségben. Ha a szívünk nyitott Jézus, a barát és vőlegény felé, érzékenyebbé válunk az emberi szenvedésre, és közelebb kerülünk másokhoz: könnyebben tudjuk elfogadni és jobban tudjuk szeretni őket. A cölibátus ajándékának elfogadása azonban nem jelenti a szenvedés és a kérdések végét, mert az érzelmi életnek ezen a területén a szív mindig sebezhető marad. A Bárkában az élet indít bennünket a szívünket körülvevő falak magasságának csökkentésére, hogy nyitottak lehessünk a kapcsolatok gyöngédségére. Szívünket nem rejtjük el és nem védjük meg. Ez a készség a sebezhetőségre mérhetetlen gazdagságot hoz a kapcsolatokba, de bizonytalanságot is szülhet, és félelmet kelthet a sérülésektől. Csak akkor élhetünk ebben a bizonytalanságban, ha szívünk gyökerei Jézusban és a szegényekben kapaszkodnak, s ha az Eucharishtiában és az imádságban keressük a találkozást Azzal, aki szeret bennünket és nevünkön szólít, hűségre azok iránt, akikhez kötelezők fűznek. A cölibátusban élő ember

szenvedése ezen a ponton szeretete jelévé válhat: egész önmagát ajándékozta oda és ajánlja fel Jézusnak és barátainak.

A Bárkára sajátosan jellemző, hogy a segítők cölibátusa gyakran az értelmi fogyatékos emberekkel kötött szövetségükből fakad. Ez utóbbiak közül sokan nem köthetnek házasságot: az ő cölibátusuk kényszerű. Jézus cölibátusra hívó szava így néhány segítő számára kapcsolódik ehhez a reményvesztett és szenvedő emberekkel kötött szövetséghez. Cölibátusuk forrása az a szeretet, amely Isten szívében egymáshoz fűzi őket.

Saját tapasztalatom sebezhetőségemről

Személyes tapasztalatom világosan mutatja számomra, hogy ha cölibátusban akarok élni, közösségre és imádságra van szükségem. Ha a közösségemben együtt vagyok azokkal, akiket szeretek, s akik engem szeretnek, békességem teljes. Belső teljességet érzek. Szívemből tudok szeretni, biztos lehetek benne, hogy szeretetem nem fog megoszlást és nyugtalanságot szülni. A személyes találkozásokban megtapasztalt nagy-nagy békesség, mélységes csönd hitem szerint Isten jelenlétének jele. Ezekben a percekben is sebezhető ugyan a szívem, de belül erőt és egységet érzek.

Másrészt, ha egyedül utazom, távol a közösségtől, s nem maradok meg az imádságban, kizökkenek magamból és elszakadok Jézus jelenlététől, akkor félelmetes sebezhetőséget és törekenységet tapasztalok meg. Úgy érzem magam, mintha a szelek játéka lennék, csábít mindenféle kísértés. Néha az az érzésem, sem akaraterőm, sem erkölcsöm, hogy megvédjem magam. Ezekben a pillanatokban megpróbálok Istenre hagyatkozni. Imádkozom, hogy őrizzen engem és védjen meg mindentől, ami káromra válhat. De nagyon nagy szegénységet élek át ilyenkor.

Mikor visszagondolok a szegénységnek ezekre a perceire, két dolog válik előttem világossá. Először is az, hogy az elmélyült közösségi életben megtanultam, hogyan engedjem a korlátaimat leomolni, ami lehetővé teszi, hogy igazán önmagam lehetek. Ily módon megtanultam együtt élni a sebezhetőségemmel, hogy befogadhassam a másik embert és megmutathassam neki, hogy igazán szeretem.

Mikor tengerészti voltam, több „erényt” és több „akaratot” éreztem magamban, de nem voltam sebezhető. Az erő fala mögé rejtőztem. A közösségben megtanuljuk, hogy ne rejtőzzünk el; falakra sincs szükség többé, mert megbízunk egymásban. Ezért mikor elhagyjuk a közösséget, kiszolgáltatottnak érezzük magunkat sebezhetőségünkben, különösen, ha szívünk nem érzi az Isten jelenlétéből fakadó benső békesség védelmét. Ez erősít meg abban a tudatban, hogy bár időnként utaznom kell és meg kell tapasztalnom sebezhetőségemet a maga pusztá valóságában, életem a közösségben kap értelmet. Szükségem van a közösségre, hogy bizonyos fokú igazságban és belső szabadságban élhessek. Enélkül túl könnyen elfog a szorongás és a bizonytalanság. Távol érzem magam azoktól, akik erősek, erényesek és nagy akaraterővel rendelkeznek. A magamhoz hasonló gyöngé és sebezhető emberek között tudok otthon lenni.

Felismertem azt is, hogy a magányban, elszigeteltségben, sebezhetőségben megtapasztalt szorongás kitűnő talaj a gonosz erő számára. Bizonyos értelemben Szent János szavait érzem, amikor Júdásról beszél: „Belement a Sátán”. A szorongás időnként olyan szegénnyé tesz, hogy rádöbbenek: Isten oltalma nélkül a Sátán a lehető legesztelenebb dolgokra indítana. Szegénységem és a bennem lakó sötétség megtapasztalása elbátortalaníthatna, de valójában inkább arra indít, hogy teljesebb módon éljek a közösségben, és növekedjek igazságban és Istenbe vetett bizalomban.

A cölibátus és a szeretet misztériuma

De, mint mondtuk, a közösségi élet a maga ünnepeivel és az osztozás szellemével nem elég önmagában. Az értelmi fogyatékos embernek egyedi és személyes kapcsolatra van szüksége. Mélyen megindít néhány értelmileg sérült ember szívének érzékenysége. Ott van például David, aki mélységesen szereti Raymonde-t, az egyik fiatal segítő lányt, aki egy fejlődő országba költözött. Időről időre elküldi neki fizetése egy részét, hogy fordítsa az „otthonában élő fogyatékos gyermekek javára”. „Raymonde a barátom” – mondogatja. „Érte dolgozom.” Szíve szeretetének ereje és tapintatossága, úgy érzem, szent és isteni. Nem álom, hiszen valóban segítette őt lelki egyensúlyának megtalálásában. Az ő titka ez, amit tiszteletben kell tartani.

Richard szívében hasonló titok lakik. Nem különösebben vallásos ember. Hisz, de ritkán jár misére vagy esti imára. Egy nap a fülembé súgva kért, hogy menjek el vele imádkozni a kápolnába. Ott egy imádságban teljesen a Boldogságos Szűz Máriának ajánlotta fel magát. Mélyen meghatódtam ettől a gesztustól.

Laurent szintén nem jár misére, csak temetésre vagy esküvőkre megy el. Nem mintha bármi ellenvetése lenne a szentmisével kapcsolatban, egyszerűen nem szokása templomba járni. Mégis nagyon megragadta a la Salette-i Miasszonyunk története, mikor Mária két gyermeknek jelent meg, akik sírni látták őt. „Olyan volt, mint az édesanya, akit a gyermekei megvertek és elűztek otthonról” – mondta az egyik gyermek a jelenés után. Mikor Laurent-t befogadtam a Bárkába, ő is sokat sírt. Titokzatos kapcsolat fűzte ahhoz az asszonyhoz, aki ott sírt a hegyen. Ez szívének titka.

Sok embert ismerek a Bárkában, akinek titok él a szíve mélyén, olyan titok, mely a másik nem egyik tagjához fűzi őket. Lényegtelen számukra, hogy az a személy az apa, az anya, a fivér vagy a nővér szerepét játssza-e; ami fontos: szeretnek.

Mélyen megráz, ha látom, hogy kigúnyolják a szeretetnek azokat a szálait, amelyek egy fogyatékos férfit és nőt fűznek egymáshoz. Ezeket a szálakat gyakran titkos és szent gyöngédség jellemzi, ami tiszteletet parancsol. Talán csak két szívet kötnek össze a szeretet egyszerűségében. Nem szabad feltételeznünk, hogy szükségszerűen válnak ezek a kötelékek testi és szexuális jellegűvé.

Minden emberben él egy titkos szerelem, mely a házasságban vagy a közösségi élet örömeiben és boldogságában valósul meg. Életet és ösztönzést adó titok ez. Hiánya, vagy ami talán még rosszabb, elfojtása vagy elárulása halált hoz és kétségbeesést eredményez.

Az emberi szív oly csodálatos, oly ártatlan – de elárulható, megcsúfolható és összetörhető. Laurent jut eszembe, a huszonöt év körüli fiatalember, akin igen boldogtalan múlt hagyta rajta a nyomát. Fogyatékosága enyhének lenne mondható, de mivel nagyon korán intézetbe került, szíve súlyos sebeket kapott. Anyja egészen fiatal korában hagyta el a családi otthont, s apját, akit nagyon szeretett, és aki nevelte, ideggyógyintézetbe kellett szállítani. Ekkor került maga Laurent is intézetbe. Haraggal és erőszakossággal volt teli. Bár a Bárkát jobban szerette az intézetnél, nem volt közöttünk igazán boldog. Az asztalnál gyakran robbant ki belőle az indulat. Egy szép napon találkozott Christine-nel, az értelmileg kis mértékben sérült, de érzelmileg annál nyugtalanabb fiatal nővel, aki elcsábította. Döbbenetes változás zajlott le benne néhány hónap leforgása alatt. Gyöngédebb, nyugodtabb lett, vonásai kisimultak, arca békességet sugárzott. Az asztalnál figyelmesen hallgatta a többiekét, agresszivitása mintha elpárolgott volna.

A segítőik érdeklődtek Christine felől egy másik otthonban, ahol élt, és megtudták, hogy veszélyes nőszemély. Azért vonz magához férfiakat, hogy uralkodhasson felettük, és pénzt meg ajándékokat csaljon ki tőlük, majd egyik pillanatról a másikra „ejti” őket másvalaki kedvéért. A segítőik nem tudták, mit tegyenek. Végül úgy döntöttek, hagyják, hogy az események menjenek a maguk útján, és felkészültek rá, hogy hordozzák és támogatják Laurent-t, ha Christine „ejti”. Végül ez be is következett, s Laurent depresszióba zuhant. Ismét magába zárkózott, jobban, mint azelőtt. Ez a tapasztalat megerősítette félelmét a nőktől. Mégis, döbbenetes volt látni szíve

szépségét. Egészen megváltoztatta, hogy férfiként szerették, bár, sajnos, csak ideig-óráig. A szeretet a legcsodálatosabb valóság – de veszélyessé válhat, ha az alapja nem őszinte elkötelezettség.

A szexuális élet, ha nem Isten adta szövetségben élük, elsötétítheti a szívet, megtörheti fényét. A szexualitás a kapcsolat szentsége lehet, de a halála is. A csók elfojthatja a szót, azt a szót, amely nélkülözhetetlen a kapcsolat elmélyítéséhez. A nemi ösztön hatalmas erő, amely testi kapcsolatba sodorhat a barátság és az egymás megismeréséhez szükséges osztozás állomásainak végigjárása előtt. Az ilyen egyesülésnek nincs szilárd alapja, amelyre a jövőt építeni lehetne.

A Jézushoz fűző szeretet misztériuma

Ahogy növekszik éveim száma – s talán bölcsességem is, sokat szenvedett és szabadságukban növekedő emberek meghallgatása során –, annál jobban megerősödöm Jézus Krisztusba vetett hitemben. Egyre világosabban látom, hogy a legnagyobb emberi szenvedés az elszigeteltség, az önmagunkba zárkózás és a szeretet hiánya. Van, akit elborít a szomorúság, mikor felfedezi sötétségét és szorongását. Másokban a fölöttes én veszi át a kezdeményezést: szorongásuk olyan erővé lesz, mely sikerre és mások fölötti uralomra sarkallja őket. Ezek az emberek agresszívvé válnak, és mindig észre akarják vetetni magukat. Ismét mások az erőszakban, az alkohol mámorában vagy a kábítószerekben keresnek kárpótlást; feledni próbálják sötétségüket és menekülnek előle. Minden eszközt megragadnak, hogy ürességüket betöltsék.

Ki segíthet nekünk, embereknek, elfogadni törekenységünket, melyet félelmeink falai mögött rejtegetünk? Ki segíthet, hogy megértsük történelmünk és lényünk sötét foltjait, vívódásainkat, gyöngeségeinket, sőt halandó voltunkat? Olyan nagyon szegények vagyunk: emberileg, testileg, erkölcsileg és lelkiileg is! És mindannyiunkat összeköt a végső szegénység: a halál. Mindnyájan mélyeséges büntudatot hordozunk magunkban.

Megmenthető-e az emberiség? Vagy megalkuvásokra, hamisságra és háborúra van ítélve? A tudomány vagy a technika nem lehet a megmentő. Egyiknek sincs eszköze, hogy a szíveket felszabadítsa és megnyissa a szeretetre és az osztozásra. A pszichoanalízis meg tud szabadítani bizonyos gátlásoktól, de a köszívet nem változtathatja szerető szívvé; nem tud életet, reményt adni, sem kedvet az osztozáshoz. A háború és az erőszak nem hozhat békét: gyűlöletet és hosszút szül. És a megváltást nem várhatjuk a politikától sem, hiszen amit a politika változtat, az csak a külsőt érinti: önző emberi szívünk az, amit valójában át kell alakítani.

Hiszem, hogy egyedül Isten változtathatja meg szívünk mélyét annak kinyilatkoztatása által, hogy szeretet minket, hogy szeretetre méltók és értékesek vagyunk, és Isten úgy szeret minket, amint vagyunk, ellenkezésünkkel, sötétségünkkel és adományainkkal együtt, mindenestül. Nem kell tökéletesnek lennünk; mindannyian, egytől-egyig Isten szeretett gyermekei vagyunk. Isten azáltal, hogy szeret bennünket, életet és erőt ad, hogy még inkább elmélyüljünk a szeretetben és egy új teljesség felé növekedhessünk.

Az Atya úgy szerette az emberiséget szegénységében és sebzettségében, hogy Fiát, az Igét küldte el, hogy szeretetét kinyilatkoztassa. Elküldte Jézust, aki asszonytól, Máriától született, hogy hirdesse minden embernek: van Valaki, aki szereti őket, nem kell magányosnak lenniük és elveszetteknek érezniük magukat. Ez az örömhír, a válasz szorongásainkra és elszigeteltségünkre. Vele és benne úgy élhetünk, amint vagyunk, elfogadhatjuk fogyatékoságainkat, hibáinkat, sebeinket, sőt halandóságunkat is; vele és benne remélhetünk.

Jézus a legtökéletesebb közbenjáró, aki mindannyiunkhoz így szól: „Ne félj, szeretlek! Értékes vagy a szememben, életre való! Jöjj és indulj el az élet útján, hogy amikor majd rád kerül a sor, magad válhass közvetítővé, aki mások előtt is feltárja, hogy bűneik bocsánatot nyertek és szeretik őket.” Jézus ott él mindannyiunk szívében, de sokszor félünk tőle, ezért egyre

csak menekülünk, s a világ forgatagába meg mindenféle zajába rejtőzünk előle. Nem akarunk belépni belső világunkba, hogy meghallgassuk a lényünk legmélyén rejtőző csendes Szerelmünket. Nehezen hisszük el, hogy szívünk sebezhetőségében lakik, mélyebben a félelemnél és a szorongásnál, sokkal mélyebben azoknál a falaknál, melyeket sebezhetőségünk és sebeink köré emeltünk.

A felfedezés, hogy örökkévaló szeretettel szeretnek minket – mely túllép időn és téren, túl a halálon is – mindent megváltoztat; minden lehetségessé lesz, mindenkit el lehet fogadni és mindenkit lehet szeretni.

Az ember számára a gyógyulás mindenekelőtt a Jézussal való személyes egyesülségből fakad, aki kinyilatkoztatta, hogy ő a Jóbarát, a Szerelmes, aki megérinti, felébreszti és betölti a szívet.

Igaz, Isten szeretetének kinyilatkoztatása majdnem mindig emberi kapcsolatokon keresztül, egy közösség szívében valósul meg. De a közösség soha nem tud valakit a maga teljességében érinteni; igazán mélyen csak személy hathat egy másik személyre. A közösség nem két személy szövetsége, mint a házasság vagy a szülő és a gyermek kapcsolata. A közösségben megvalósuló életszövetség, bármilyen mély legyen is, nem szavatolhatja, hogy egy bizonyos személy mindig a másik közelében marad, csak azt, hogy mindig lesz mellette valaki, aki ugyanabban a lelkiületben él. Az emberi szívnek, hogy egy ilyen szövetségben gyökerekre találjon, Jézust kell megtalálnia. Az értelmileg fogyatékos embernek, akinek képességei sokszor oly korlátozottak, és szíve annyira tele van szenvedéssel, mindenki másnál nagyobb szüksége van arra, hogy találkozzon Jézussal és meghallja a szeretet Örömhírét. Házasságra kevés kilátása van. Az ilyen ember mélységes szegénységet él át. Képtelen gondoskodni magáról, rászorul másokra de legfőképpen Jézusra. Az Örömhír teszi lehetővé a sérült emberek számára, hogy felfedezzék lényük legmélyét és hivatásukat, hogy megtalálják helyüket a közösségben és az Egyházban.

A társadalomban az elsőség a gazdagokat és hatalmasokat illeti, akik termelékenyek és hasznosak. Ebben a rendszerben mindig az értelmi fogyatékos kerül az utolsó helyre, ha egyáltalán szánnak neki helyet valahol. Gyakran már születése pillanatában – ha ugyan nem még hamarabb – megöli őt az embertelenség és az emberi tudatlanság, vagy kivetetté válik abban a percben, hogy növekedni kezd. S még ha megkapja is az utolsó helyet, azt sem jó szívvel: sokba kerül a társadalomnak.

Az Evangélium üzenete a szegényeknek szól. Az új világrend szívében a szegények vannak, övék az első hely, övék Jézus jelenlétének Örömhíre; az Örömhír, melyet a gazdagok, az önmagukkal elégedett, elfoglalt emberek legtöbbször elutasítanak.

A cölibátus misztérium marad. Hivatásként jelen van sok vallásban – még az ókori Róma vallásában is –, s az Istennel való egyesülés, valamint az új és még bensőségebb egységre való felkészülés sajátos útjának bizonyult. Jézus nagyon óvatosan szólt róla: „Van, aki Isten országáért mond le róla. Akinek füle van a hallásra, hallja meg.” (Mt 19,12)

Az Isten országáért vállalt cölibátust, Jézus szólítására adott válaszként, mindig éltek az egyházban azok, akik képesek voltak elfogadni és mellette dönteni. Hiszem, hogy Jézus különleges módon akar segítségére sietni mindazoknak, akik a cölibátust nem maguk választották. Szívük legmélyén akarja megérinteni őket, egy új szeretet békességét akarja elhozni nekik. Az Örömhír valóban a szegényeknek szól, de lényeges, hogy olyan környezetben éljenek, amelyben be tudják fogadni ezt az Örömhírt és aszerint élni. Lényeges, hogy az értelmi fogyatékos ember eljusson a felismerésre, hogy a cölibátust Isten ajándékként lehet fogadni, amely által betelhet az emberi szív.

Természetesen ez nem jelenti azt, hogy mindez szenvedés nélkül valósulhat meg. Időre van szükség, hogy meggyógyulhasson a szív, hogy ledöntsük a korlátokat, és egyensúlyt teremtsünk az emberi kapcsolatokban. Néhányan soha nem érik el ezt teljesen, annyira elborítja őket a szorongás és az erőszak. Előfordul, hogy még a közösséget is el kell hagyniuk, vagy maguk kéri, hogy elmehessenek. Mások számára a kihívás rengeteg erőfeszítést jelent, és a növekedéshez hosszú évek kellene, melyben sikerek és kudarcok váltakoznak. Eközben sok

segítségre és őszinte barátságra van szükségük. Szívük mintha mindig sebezhető maradna. Vannak azonban olyanok is, akik valóban megtalálják Jézust, szívük szerelmét. Egy-egy pillanatban hiteles módon tapasztalják Isten szeretetét, és szívük lángra lobban ettől a szeretettől.

A magam részéről meglepve látom, hogy közösségemben, ahol a műhelyekben együtt dolgoznak, és a legtöbb otthonban együtt élnek férfiak és nők, milyen nagy béke uralkodik a szexualitásnak ezen a területén. Életmódunk, a közösség mozgalmassága, a segítők adottságai és a lelki élet, mind-mind hozzájárulnak ehhez a békességhez. Természetesen jelen van a szenvedés, vannak bonyodalmak és kétértelmű helyzetek, de általában véve a sérült emberek olyan szívbeli szabadságot élveznek, amilyenre mások közül kevesen jutnak el.

Tapasztalataim és a titkok, melyeket az évek során rám bízta, azt mutatják, hogy a pap vagy lelki vezető fontos szerepet játszik a szív lecsendesítésében, a szeretetben való növekedésben, a fogyatékos elfogadásában és abban a reményben, hogy ezen felül lehet emelkedni. A pap, mint a bizalom letéteményese, lelkiatya és Jézus megjelenítője a kiengesztelődés szentségében, támaszt jelent és kivételes társsá válik. De sokan nem tudják – olykor még maguk a papok sem – , milyen jelentős segítséget nyújthatnak a szexualitás integrálásában és a szeretetben való növekedésben, nemcsak a fogyatékos emberek, de minden hívő számára; és nem ismerik fel, hogy másokat is hívniuk kell, hogy a cölibátust éljék Isten országának és a Jézussal való személyes találkozás helyének jeleként.

A segítők és a szeretet misztériuma

Sokat beszéltünk az értelmi fogyatékos emberekről, de a java annak, amit róluk elmondtunk, a segítőkre is vonatkozik. Az ő szívük is szomjazik arra, hogy különleges szeretet fűzze őket valakihez; nekik is megvannak a maguk harcai, akárcsak a korábban említett fiatal nőnek. Nekik először is meg kell tanulniuk rangsorolni a céljaikat. Tudniuk kell, mit akarnak, s „igent” kell mondaniuk a növekedésre és az ezzel járó erőfeszítésekre és küzdelmekre; segítséget kell találniuk, hogy hűségesek lehessenek a megpróbáltatások és kísértések idején; fel kell fedezniük, mit jelent az, hogy szövetség.

Isten olykor különleges szeretetben egyesít egy férfit és egy nőt, nem azért, hogy házasságra vezesse őket, hanem hogy megerősítse őket a cölibátusban mint Isten ajándékában. Az ilyen kapcsolatban a nő szívét felébreszti és védelmezi a férfi, s hasonlóképpen, a férfi szívét felébreszti és oltalmazza a nő. Ez a különleges kapcsolat – mely távolról sem vonja el őket hivatásuktól –, arra hívja őket, hogy még teljesebben adják magukat Istennek és a szegényeknek. Ez a szeretet termékeny. Szalézi Szent Ferenc, Genf püspöke írta Chantal Szent Franciskának, a Vizitációs rend későbbi alapítójának, hogy mikor imádság közben rá gondolt, ez nem vonta el figyelmét Istenről, hanem éppen ellenkezőleg, még mélyebben merítette a Szentháromság misztériumába. Hasonlóképpen, Assisi Szent Ferencnek szüksége volt Klárára és Klárának szüksége volt Ferencre. Máriának, Jézus Anyjának, szüksége volt Józsefre és Józsefnek szüksége volt Máriára. Isten szívében szerették egymást.

Tűnődöm rajta, hogy ma, amikor a cölibátust oly sokan megkérdőjelezzik, nevetségessé teszik és megnehezítik, nem volna-e szükség rá, hogy az emberek megtapasztalják ezt az Isten szívéből fakadó, mélységes barátságot és szeretetet egy másik ember iránt, hogy segítse őket Jézusért és a szegényekért vállalt cölibátusukban. Az ilyen szeretet Isten ingyenes ajándéka, s mint minden ajándék, áldozattal és lemondással jár. Olyan hamar tekintjük Isten ajándékait magától értetődőnek, s mondjuk ki, hogy jogunk van hozzá. Ha Isten megadja ezt a szeretetet, azt akarja, hogy örömmel éljünk benne, de a jövőre való tekintettel: lemondóan is.

A Bárkában a cölibátus elfogadása és a cölibátusban élő ember élete többek között azért nehéz, mert ez az életforma csak a papi és szerzetesi életben elfogadott, amikor az ember fogadalmat tesz, és ezt ünnepélyesen kinyilvánítja. Egyértelmű, ünnepi alkalom ez, amelyen a vallásos közösség, a család és a barátok együtt örülnek. A nyilvános fogadalom támaszt jelent.

De a Bárkában a legtöbb ember számára a kényszerű cölibátus kinyilvánítása nem jelentene sokat. Vajon a segítő ünnepélyes keretek között nyilvánítsa ki, hogy cölibátusban akar élni, vagy vállaljon közösséget azokkal, akiknek nincs más választásuk, s akiknek cölibátusa nem társadalmilag elfogadott állapot?

Egyik indiai közösségünkben egy hindu férfi, akinek fogyatékosága csekély, de valós volt, bejelentette, hogy Brahmacsarja lett, vagyis olyan ember, aki lemond a házasságról, hogy mindent Istennek szentelhesse. Általában a Brahmacsarja elnököl a Pudzsza-szertartáson, melynek során gyümölcsöket és virágokat ajánlanak fel Istennek. Ez a döntés meghozta számára a békét, annak ellenére, hogy inkább a szülei szorgalmazták. Még hozzátette: „Különben jobb, ha az ember nem házasodik meg, mert nem könnyű együtt élni egy nővel!” Megtalálta a keretet, melyen belül cölibátusban élhetett, és ezt ki is nyilváníthatta. Azért volt fontos ez, mert Indiában azokat, akik nem házasodnak meg, azokat alacsonyabb rendűnek tekintik.

A nyugati országokban hiányzik ez a lehetőség: társadalmilag nem elfogadott azoknak a helyzete, akik cölibátusban élnek, de nem papok vagy szerzetesek. Ez a sérültek és a segítők számára egyaránt megnehezíti ennek az állapotnak a vállalását. Ha társadalmilag elfogadhatóbbá válik, hogy egy közösséget cölibátusban élő férfiak és nők alkotnak (ez még sok helyen várat magára), akkor ez segít majd pozitívabb módon élni a cölibátusban.

Mindezek a kérdések megoldatlanok maradtak és nem is lehet megoldani őket, mert a cölibátus elfogadása igen személyes módon éppen az ember törékenységét érinti az élet különböző pillanataiban, más és más szakaszaiban. De biztosítanunk kell a kereteket: a barátságot, a kölcsönös segítséget, a dinamizmust, a közösségi élet szeretetét és a lelkeséget, ami lehetővé teszi, hogy az emberek a cölibátusban örömmel éljenek.

Mindenki szívében, éljen házasságban vagy cölibátusban, ott vannak a szorongás pillanatai, ott a nyugtalanság, a csalódottság, az elszigeteltség, sőt olykor a szexuális élet egyensúlytalansága is. Vannak idők, mikor félünk, menekülünk, amikor kitör belőlünk a szorongás. Minden férfinak és minden nőnek el kell fogadnia ezt a nehéz valóságot. Még nem élünk a paradicsomban. Magunk és mások számára azt reméljük, hogy a lehető legnagyobb békét, boldogságot, szeretetet és egyensúlyt fogjuk elérni. De mindannyian várjuk az átmenetet, amikor megtöretünk és mindentől megfosztatunk: a halált. Ha a boldogság ott van a személy és a közösség kiteljesedésében, az egység ünneplésében, akkor ott van a várakozásban is, mellyel a halálon túli ajándéokra várunk, a mennyek országának mennyegzős lakomájára, ahol majd szemtől-szembe, szívtől-szívig találkozunk Jézussal.

7. Egység a házasságban

Nemrégben, közösségünk Nyílt Napján, abban az örömben volt részem, hogy találkozhattam három házaspárral: hat emberrel, akik közül négyen korábban a Bárkához tartoztak. Beszélgettünk, sokat nevtünk együtt. Felidéztük „a régi szép napokat”. Szívvel örültem az őszinte hangnak és békességnek, mely ezek között a házastársak között uralkodott. Ismertem mindegyikük élettörténetét, tudtam, hogyan alakult a sorsuk a házasságuk előtt és után. Az ő történetükhöz is hozzátartozik a szenvedés és a szorongás megannyi pillanata. Emlékszem, hogyan ugrattam tíz éve Jean-Pault, a férfiak egyikét: „Ha nem hozatod rendbe a fogaidat, soha sem nősülsz meg!” Jean-Paul akkoriban biztos volt benne, hogy a házasságot nem az ő számára találták ki, úgyhogy megkért, hagyjam békén. Néhány évvel később rendbehozatta a fogait... s azután...

Egy igazi kapcsolat születése

Akár egy közösségben élnek, akár nem, a sérült férfi és nő életében is eljön a pillanat, mikor vonzódni kezdenek egymáshoz, ha nem váltanak is sok szót róla. Talán a múltbeli szenvedések, az átélt visszautasítások váltják ki belőlük a nagyobb összetartástudatot. Gyakran szavak nélkül is megértik egymást. Lassanként megérik, hogy talán képesek lennének együtt élni, egymást kölcsönösen támogatni és szeretni. Járnak kezdenek egymással. Ilyenkor a kérdés ez: hogyan segíthetünk nekik, hogy együtt járassák útjukat, meg tudják különböztetni az egyes állomásokat, és őszintén elmélyíthessék kapcsolatukat?

Egy fogyatékos férfi számára egészen különleges élmény, amikor felfedezi, hogy valaki szereti, nemcsak egy segítő, idősebb bátyja vagy nővére, hanem egy vele egykorú fiatal nő aki esetleg ugyanabban az otthonban lakik. Valami új történik benne: a teljesség új dimenzióját fedezi fel. Ha az események ilyen fordulatot vesznek, a nevelőnek mindkét felet segítenie kell, hogy felismerjék a szeretet ezen új kötelékeinek szépségét, s egyúttal a velük járó felelősséget is. E kapcsolatokat sem a fogyatékos emberek, sem a szülők vagy a nevelők nem vehetik félvállról.

Ki mit dönt el?

A Bárkában és a hasonló otthonokban szembe kell néznünk – akárcsak a szülőknek – azzal a ténnyel, hogy az értelmi fogyatékos emberek általában képtelenek egyedül megbirkózni az élet gyakorlati tennivalóival. Még ha van is elég pénzük, segítségre szorulnak az űrlapok kitöltésénél, és így tovább. Másoknak kell tehát beavatkozni az életükbe, hogy lehetőleg teljes életet élhessenek. Ez azt jelenti, hogy érzelmi életüket valaki figyelemmel kíséri, elemzi, sőt esetleg programozza is. Ez a tragédia. Engedélyekre és irányításra van szükségük. Minden szempontból torzulást okoz ez. Ha az értelmi fogyatékos ember azt tehetné, amit akar, minden egyszerűbb és őszintébb lenne. Ezt igazolja Paul és Marie példája is, akikről később lesz szó. „Csökkent értelmi képességűnek” ítélték őket, bár valójában nem voltak azok. Kevés támogatással tökéletesen elboldogultak. Bizonyos, hogy az értelmileg fogyatékos ember legtöbbször a szeme sarkából azt lesi, mit gondolnak a szülei vagy a nevelői. Rászorul a figyelmükre és a támogatásukra. Nem mindig van meg benne a belső erő, hogy kijelentse valamiről: „Én fogom megtenni.” Ugyanígy, a környezetükben élő emberek azok, akik az értelmileg sérült embert társával együtt bátorítják és támogatják a házasság felé vezető úton, vagy éppen tilalmakat állítanak.

Ha egy sérült embert házasságon kívüli párkapcsolatra és szexuális életre buzdítanak, akkor sem ő maga dönt. A környezete mondja ki: „Ez a pár csak akkor lehet boldog és egészen emberi,

ha szeretik egymást, és mindent megkapnak a szexuális élettől.” Ugyanakkor rögtön hozzátesszik: „De gyerekről szó sem lehet!” Fogamzásgátlót is adnak, vagy ha gyermek fogan, abortuszt követelnek. Ezért kellett Emmanuelle-nek – akiről majd a nyolcadik fejezetben szólunk – kemény csatát vívnia nevelőivel gyermeke megtartásáért.

Az értelmileg sérült emberek többsége nem szabad: fogyatékoságuk függő helyzetbe hozza őket. A nevelők vagy a segítők felelőssége, hogy amennyire csak lehet, elvezessék őket a függetlenségre. Így a Bárkában, akárcsak máshol is, megtörténik, hogy mások helyett döntünk az életüket érintő kérdésekben. Vannak párok, akiket bátorítunk, hogy elinduljanak a házasság felé vezető úton, másokat lebeszélünk róla. Az említett három házaspár közül a Bárkához tartozók elköltöztek, hogy függetlenebb, önállóbb életet éljenek. Miután önállóbbá váltak, akkor döntöttek a házasság mellett. Azt hiszem, ez így volt helyénvaló.

A szexuális kapcsolatok szépsége és komolysága

A Bárkában nem akarjuk lebecsülni a szexuális kapcsolatokat. Nem hisszük, hogy pusztán terápiai eszköz vagy az önkifejezés egy módja lenne. Hiszünk a szexualitás szépségében, komolyságában, vagyis misztériumában, hisszük, hogy két személy mélységes közösségének és kettőjük önátadásának kifejeződése ez egy kölcsönös és tartós elkötelezettségben. Óriási kihívást jelent ezt a hitet hangoztatni korunkban, amikor a tömegkommunikációs eszközök annyira közönségesé teszik a szexualitást, és sokan azt javasolják, hogy a fogyatékos emberek minden segítséget és minden eszközt kapjanak meg szexualitáshoz és gyönyörhöz való joguk gyakorlásához. Félelmem az, hogy ma a fogyatékos embernek nem a szerelmet segítik felfedezni, annak minden bensőségességével és minden kötelékével, hanem inkább a felelősséget, tartós kötelekeket és valódi termékenységet nélkülöző „könnyű” szexualitás káprázata felé vezetik őket. A szexualitásnak ez a formája végső soron kiábránduláshoz és újabb elszigetelődéshez vezet, mert nem felel meg a legmélyebb emberi igényeknek, nem csillapítja az életszövetség utáni vágyat. A férfinak a nő, a nőnek a férfi iránti vonzódása mélységesen mély lehet; szomjaznak a gyöngédségre, mely a szexualitásból táplálkozik és a szexualitáshoz vezet. De ahhoz, hogy a szexualitás igazán emberi lehessen, valódi kapcsolatból származzon és azt meg is erősítse, a feleknek világosan kell ismerniük önmagukat, tudniuk kell, kik is voltaképpen és mit akarnak kezdeni az életükkel. Alapvető, hogy éljen bennük a vágy, hogy életüket tartós módon megosszák egy másik emberrel. Akik érzelmi érettség nélkül lépnek nemi kapcsolatra, anélkül, hogy tudnák, mit is keresnek valójában a szexualitásban, csak súlyosbítják magukban az összevisszaságot. Nemhogy megismernék önmagukat, inkább visszafejlődik az önismeretük.

Itt érünk el annak a kérdésnek a szívéhez, amelyben nézeteink a Bárkában gyökeresen különböznek más hasonló intézményekétől. A nemi élet szemünkben olyan csodálatos és hatalmas erejű valóság, mely lényének legmélyén szólítja meg az embert. Rendkívüli termékenység lehetősége, páratlan kifejezőeszköz. Nem felszínes jelenség.

A különleges barát – a férj vagy feleség – nem egyszerűen olyan partner, mint ahogyan a sportban társunk valaki. A szerelmünk ő, a szívünk választottja, akire rábízhatjuk, ami a legbensőségesebb testünkben és szívünkben. A szexuális élet új kapcsolathoz vezet. Az ajándékozás és közösség értékei, amint kifejezésre jutnak a szeretet gesztusaiban, hordoznak magukban valamit, ami abszolút. Ez a kölcsönös önátadás mindkét embert mélyebben megnyitja a másik ember, a világmindenség és Isten felé. Így egymás számára többé nem imádni való bálványok lesznek, hanem ikonok, Isten jelenlétének jelei.

A keresztény szemlélet szerint a férfi és nő kölcsönös önátadása, ez a testben megvalósuló új kötelék annyira mélységes, hogy képe lehet annak az egységnek, amely Krisztust az egyházzal összekapcsolja: „Férfiak, úgy szeressétek feleségeteket, ahogyan Krisztus szerette az egyházat, mikor életét adta érte... Ezért a férfi elhagyja atyját és anyját, feleségéhez ragaszkodik, és a kettő egy testté lesz. Felette nagy titok ez: de én Krisztusra és az egyházra értem.” (Ef 5,25; 31-

32). A leghitelesebb keresztény megközelítés nem tagadja, ítéli el vagy becsüli le a testi szerelmet; éppen ellenkezőleg: olyan gyönyörű és mélységes realitásnak tartja, mely csak akkor lehet teljes és egészen emberi, ha a férfi és a nő elismeri az őket örökre összefűző kötelékeket. Szövetség ez, melynek alapja két ember Istennel kötött szövetsége.

A mindennapi életben

A testi szerelem a szeretet és barátság, az ajándékozás és közösség jele, ezért az élet egészét magába foglalja. A nemi kapcsolat, akár egy csúcs, az egység ünnepe. De a csúcs azt jelenti, hogy alapnak is kell lennie, az együtt töltött mindennapokban, a közös életben. Ehhez pedig sajátos környezetre: otthonra van szükség.

A testi kapcsolatban két ember szívében és testében egymásnak adja magát. Testük, az intimitás helye, szívük bensőségességét jelzi. A test, melyet az egyik odaad, értékessé válik a másik szemében: annak a személynek a teste, akit szeret. Ebben a kapcsolatban, mely szövetséget feltételez és szövetségre hív, az ember valamilyen módon a másik testéért is felelős lesz. „Felelősséggel tartozunk azért, akit megszelídítettünk” – mondja a róka Saint Exupéry *Kis hercegében*. Nemcsak akkor szeretjük a másikat testében és lelkében, amikor egészséges, hanem akkor is, amikor gyöngé és fáradt. A testben lakozó szeretet nemcsak a találkozáskor ujjong; vágyik arra is, hogy hordozza, támogassa és a megpróbáltatásokban segítse a másikat. Ez a szeretet: mindennapi szolgálat és kedvesség. Ahogy II. János Pál olyan erővel fogalmazza meg: „A nemiség, mely által a férfi és a nő kölcsönösen odaadják magukat egymásnak a házastársakra sajátosan jellemző cselekedetekkel, egyáltalán nem biológiai tény csupán, hanem az emberi személy legbensőbb magvát érintő valóság. A nemiség csak akkor nyilvánul meg igazán emberi módon, ha kiegészítő része annak a szeretetnek, mellyel a férfi és a nő teljes önmagát kölcsönösen és mindhalálig elkötelezi. A test fizikai átadása hazugság volna, ha nem annak a teljes, személyes átadásnak volna jele és gyümölcse, amelyben az egész személyiség a maga múlandó (anyagi) valóságában is jelen van: ha ugyanis az ember megtartana magából valamit – még ha csak a lehetőséget is, hogy később másként határoz –, már nem adná teljes önmagát.”¹⁷

A szövetségként élt szexualitás az életet szolgálja: általa épül a család a legkisebb, a gyermek szolgálatában. A szexualitás itt találja meg kiteljesedését: a férfit és a nőt Isten munkatársává teszi hogy életet adjanak egy új emberi lénynek. Ezen keresztül nyílik meg a házaspár egy rajtuk túli valóság felé akkor, amikor felfedezik, hogy életet tudnak adni, hogy egészen egy törekeny kicsi lény szolgálatába tudnak állni, hogy képesek szülőkké válni. Megnyílásuk kiszabadítja őket a börtönből, mely azzal fenyeget, hogy a párt önmagába zárja.

A testi szerelmet, ha elszakítjuk a mindennapi élettől, gyökereitől vágjuk el, és soha nem fog gyümölcsöt teremni. Nem lesz más, mint az izgalom, az érintkezés, a gyönyör valóságtól elszakított pillanata. Nem jelent felelősségvállalást és a másakra figyelést. Többé-kevésbé csak játék, nem az elkötelezettség jele. Nem a gyöngédség és bizalom gesztusa két mélységesen összeforrott ember között. A tudatalattiban így továbbra is ott lappang a félelem. A szexualitás könnyen válhat a másik megtartására alkalmas eszközzé. „Ha már nem leszek szép és ügyes, akkor is velem maradsz majd?” Elismert és kifejezésre juttatott elkötelezettség nélkül a testi szerelem félelmetesen törekeny marad, hangulatváltozásoknak, félelmeknek, szenvedélyeknek van kitéve, és az állandó bizonytalanságnak: „Most szeretsz, mert tetszem neked, de igazán, önmagamért szeretsz?”

Nyilvánvaló, hogy ha az értelmi fogyatékos ember elhagyja a partnere, az elszigetelődés kockázata nem ugyanaz, mint a nem sérült ember esetében. Valószínűleg lesz, aki felkarolja őt,

¹⁷ II. János Pál pápa apostoli buzdítása a keresztény családokhoz („*Familiaris Consortio*”) Szent István Társulat, Budapest, 1982., 20. oldal.

mert függ nevelőitől, szüleitől és tanáraitól. Nem marad tehát magára, ha élettársa, akivel élt és akivel szexuális kapcsolatban volt, elhagyja valaki másnak a kedvéért. A nemi kapcsolatoknak nincs akkora jelentősége az intézeti gondozásba vett fogyatékos ember számára, mint egy olyan férfi és nő szemében, akik együtt szeretnének élni, és akik számára a szexuális kapcsolat része életük megosztásának, és jele barátságuknak és elkötelezettségüknek.

Ha egy intézetben azt szorgalmazzuk, hogy az ott lakók nemi életet éljenek anélkül, hogy a legcsekélyebb felelősséget vállalják egymásért vagy azért, hogy otthont tartsanak fenn és gyermekeket neveljenek, akkor alapjától fosztjuk meg a szexualitást; felszínessé és külsődlegessé tesszük. Ha egy értelmi fogyatékos emberrel viselkedünk így, őt magát vesszük semmibe.

A házasság nehézségei

A hiteles életszövetség megvalósítása a házasságban nem megy komoly nehézségek nélkül. Ezekről nem szabad eltekintenünk. Sokan az esküvő és a mézeshetek mámorában elfeledkeznek a szövetség fájdalmas oldaláról. Aki hozzáköti magát egy férfihoz vagy nőhöz, az egyúttal több ezer másikról mond le. Aki gyökeret ereszt egy földben, az minden más földet visszautasít. Aki egyvalakinek adja magát, az elveszíti azt a szabadságot, hogy mindenkinek adhassa magát.

Ez a fájdalom, a szabadságnak ez az elvesztése szükséges ahhoz, hogy befogadhassuk az új szabadságot, amelyet a teljességében élt szövetségben fedezünk fel. A házasság, az anyaság és apaság szabadsága ez, annak szabadsága, hogy tudjuk: szeretnek bennünket és mi magunk is szeretni tudunk.

A férfi és nő közötti mély és bensőséges kapcsolat gyakran boldogságban, mámoros örömben kezdődik. A szívük köré emelt falak, melyek eddig elszigetelték őket, most leomlanak. Megszabadulnak félelmeiktől és szorongásuktól, mindattól, ami akadályozta őket önmaguk kifejezésében. Egy bizonyos idő elteltével azonban felhők jelennek meg a kapcsolat egén. Kezdetben az egyikük fénye fényt hívott elő a másiktól. Később az egyikből áradó fény rávilágít a másik sötétségére is, végül pedig találkozik kettőjük sötétsége. Kezdenek egymás idegeire menni: fal emelkedik közöttük. Félő, hogy a szerelem gyűlöletbe csap át.

Szomorú, amikor egy pár a találkozás örömmámorától eljut oda, hogy már szólni sem képes az egyik ember a másikhoz. Házasságának első napjaiban a férj siet haza a munkából, hogy feleségével lehessen. Tele van mondanivalóval, lelkes, figyelmes, érzékeny. Azután lassanként egyre több idejét foglalja le a munka, a társadalmi, politikai vagy vallási tevékenység. Mind később és később érkezik haza. Fáradt és kedvetlen. Belefeledkezik a tévébe. Az is lehet, hogy az italhoz nyúl. Feleségét mind jobban lekötik a gyerekek; ő is dolgozik, és lassacskán falak emelkednek kettőjük között.

A férj és feleség kapcsolatának illetően alakulása napjainkban jól ismert jelenség. Oly sokan távolodnak el egymástól, oly sokan keresik a válást! A férj és a feleség egyedül marad, ideges, haragos, depressziós lesz, s képtelen tovább az összeütközések és az agresszivitás légkörében élni. Végül elválnak útjaik, de szívük sebezhető marad: az új kapcsolatokat gyanakvással, bizalmatlanul fogadják. Sebeik a félelem és kétely között sehogysem gyógyulnak: „Hűséges tudok-e maradni hozzá? És ő hűséges lesz-e hozzám? Az én hibám volt, vagy az övé? Hol rontottam el?”

Egyikük sem ismerte fel, hogy az a pont, amelyen bezárultak egymás felé, a növekedés pontja lehetett volna. Amikor találkozik, ami rossz bennük, mód nyílik arra, hogy kapcsolatukat és gyermekeikkel együtt egész életüket új szintre emeljék. Ennek feltétele az, hogy az alagúton át vezető úton segítségre találjanak, vagy önmagukon belül leljenek új erőforrásokra.

A férfi és a nő egyesülésének, és gyermekeikkel közös életüknek értelme a kölcsönös növekedés és gyógyulás. Együtt kell növekedniük szeretetben és szolgálatban egy valódi érettség felé, hogy jobban meg tudják nyitni magukat a többi ember, a világ és Isten felé. Ehhez

bizonyos korlátoknak, gyermekkorban kialakult önző hajlamoknak meg kell semmisülniük. Ez fájdalommal jár. Ez az oka a zűrzavarnak és a szenvedésnek, amikor az egyik, a másik, vagy mindkét fél egyszerre kezdi megtapasztalni szorongását és korlátait. De ezekben a percekben nem szabad kerekét oldani, nem szabad mindenáron elmenekülni a nehézségek és szorongások elől, mert ez lehetetlenné teszi nemcsak a növekedést és az elmélyülést, de a gyógyulást is.

Házasság

De lehetséges-e a szövetség férfi és nő között? Több-e a szerelem, mint mámoros pillanat, melynek vége szükségszerűen az elhidegülés és a gyűlölet? Vagy nem ez-e a sok-sok pár tapasztalata? Hiszem, hogy tartós kapcsolat csak akkor lehetséges, ha Isten mindkettőjük szívét megérintette, és elkezdődött a gyógyulásuk. Ez a találkozás Istennel, teszi lehetővé, hogy a pár a kapcsolat minden nehézségével szembe tudjon nézni. A múltban – sőt néhány országban ma is – a hagyományos nagycsalád nyújtott támogatást és szilárdságot a férfi és a nő egységének. Ahol mindannyian együtt, vagy legalábbis nagyon közel élnek, unokatestvérek, testvérek, nagyszülők, nagybácsik és nagynénik, ott talán kevesebb az összetűzés férfi és nő között, mert nincsenek egymagukban, szemtől szemben a másikkal. Kapcsolataik megoszlanak a csoporton belül. A mai családban azonban a szülők, gyermekeikkel együtt, gyakran nagyon magukra maradnak. Kapcsolatuk, ha azt nem az osztozás és az érzékenység jellemzi, hamar tönkre mehet. Erő, találékonyság és idő szükséges ahhoz, hogy egy házasság eleven maradjon. De sok-sok házaspár él olyan helyzetben, hogy nincs többé erejük kapcsolatuk elmélyítésére, s így lassan eltávolodnak egymástól.

Kettőjük kapcsolata azonban olyan értékes – nemcsak a maguk, de gyermekeik, a társadalom és Isten számára is –, hogy az Atya maga ígerte meg: mindig segítségükre siet, és velük marad az egyre teljesebb egység felé vezető úton. Ez az egység a férfi és a nő között szent. Isten képmására teremtett, aki Atya, Fiú és Szentlélek. Az első az emberi egységek között, minden más emberi egység forrása.

A házasság mint szentség

Ez az oka annak, hogy a férfi és a nő egyesülése szentség. Egységüket az egyház színe előtt vallják meg, és az egyház erősíti meg. Szent jel ez, amelyet Jézus alapított. Színtere az Istennel való találkozásnak; Ő mindig jelen van ebben az egységben, és a házastársak segítségére siet. Segíti őket, hogy a javukra váljon az is, ami nehéz a házasságban. Nem kell elrejtőzniük egymás elől, nem kell munkába vagy egyéb tevékenységekbe menekülniük, agresszívvá vagy depresszióssá válniuk: ha elfogadják a mindennapi közös életet, elmélyíthetik egységüket. Nemcsak ennek az egységnek a mélységes örömét, hanem a megbocsátást is meg fogják tapasztalni.

A megbocsátás Jézus nagy ajándéka az emberiség számára. Jézus azért jött, hogy megbocsásson, megtanítsa megbocsátani. A megbocsátás az a szeretet, amellyel a másik ember felé fordulunk, aki sebzett, törekeny, félelemmel teli, aki megtörte az egységet. A megbocsátás azt jelzi, hogy felismertük: minden megnemértés, minden agresszív cselekedet forrása nagyrészt a belső szenvedés, a szorongás, a félelem. A megbocsátás a másik elfogadása úgy, ahogy van, hibáival, egész múltjával, gyöngeségeivel és bűneivel együtt. A megbocsátás jele és elismerése a másik emberrel kötött szövetségnek. Ez az Isten szívéből jövő megbocsátás az, amely az ember számára lényeg legmélyén hoz gyógyulást. Ez alakítja át a törött önképet lépésről lépésre Isten gyermekének pozitív képévé. Ez alakít bűnösből felelőssé, aki bizalommal van önmaga, mások és Isten iránt. Aki megtapasztalta ezt a megbocsátást, maga is képes lesz megbocsátani.

A házasság szentsége alapjaiban változtatja meg a férfi és nő közötti egységet. A házasság többé nem pusztán a kölcsönös szerelem kérdése vagy az egész életre szóló kölcsönös önátadás

ígérete, hanem hívás és megerősítés, amely Istentől származik. Ennek az egységnek az alapja az Atyának az a vágya, hogy férfi és nő, sebei s lelki és emberi szegénysége ellenére, osztozzon a Szentháromság életében és irgalmas szeretetében. A házaspár élete így arra a megbocsátásra épül, mely egyedül képes arra, hogy az egységükön ütött sebeket begyógyítsa. Az egységre az út a mindennapi megbocsátáson keresztül vezet. S az ünneplés – mely annak jele, hogy a megbocsátás teljes – a gyöngéd szeretetben, a szerelmi egyesülésben csúcsosodik ki. A lélek és a test szerető egyesülése megszabadít minden maradék megneveléstől és agresszivitástól, és a két embert egy testté, egy szívvé, egy lélekké, egy szellemmé teszi... Az egység eucharisztikussá válik: hálaadássá az újra megtalált egységért.

Ez az oka annak, hogy a test nemiséget szolgáló részei szentek. Isteni mű számára vannak lefoglalva: egyszerre kell a Szentháromság élete jelének és az élet forrásának lenniük. Csak akkor élhetünk velük, ha a szeretet életét éljük, olyan szövetségben, melyet maga Isten áldott és erősített meg. Ha ezen a szövetségen kívül használja, férfi és nő egyaránt saját elszigeteltségének csapdájába esik. A testi kapcsolat, ahelyett hogy a remény forrása és jele lenne, kétségbeesésbe sodor. Felébreszti azt, ami a legbensőségesebb, legszentebb és legsebezhetőbb az emberi szívben, anélkül hogy be tudná tölteni, vagy válaszolni tudna mélyleges igényére, hogy teljes szeretettel szeressék. Csak Jézus jelenlétének védelmében mélyülhet el a férj és feleség szeretete, s hozhatja meg számukra a valódi békét. Szívük szomjazik, de nem múlandó szerelemre, egyoldalú élvezetre, hanem teljes és örök szeretetre, amely kiszabadítja az elszigeteltségből őket és elvezeti az egységre.

A házasság és a test szerelmi egyesülésének tragédiája, hogy igen sokan azt hiszik, hogy így a paradicsomba lépnek be, és kielégíthetik legmélységesebb igényeiket. Mások, akik rossz tapasztalatokat szereztek, inkább cinikusan és kiábrándultan lépnek házasságra. Az igazság középen van, félúton a naivitás és a kétségbeesés között. Az emberi szív a paradicsom és olyan örök menyegzős lakoma után szomjazik, mely nem ábránd; de a boldogságig hosszú az út. Oly sok éretlen fiatal hiszi, hogy talán a házasság a paradicsom lesz. De azután rájönnek, hogy a házasság az élet és a szeretet iskolája. Lépésről lépésre, öröm és eksztázis, szenvedések és megnevelések, kölcsönös megbocsátások által tanulják meg, hogyan szeressenek, és hogyan maradjanak hűségesek egymáshoz. Kezdetben gyöngédségüket és testüket igen éretlen módon adják oda. De mert azt akarják, hogy egységük Isten jelenlétének jele és szentség legyen, együtt növekednek szeretetben és igazságban. Együtt lesznek a Mennyek Országának jelévé.

Az egységben élő keresztény családok jelei annak, hogy lehetséges a szeretet, az egység és a békeesség. Ezek a családok a maguk sajátos módján minden egység, minden megbocsátás, minden közösség és minden termékenység alapkövei, s ezáltal a remény jelei.

Sérült emberek házassága

Nyilvánvaló, hogy egyes értelmi fogyatékos emberek – különösen, ha csak enyhén sérültek – képesek arra, hogy vállalják a házasság és a családi élet örömeit és fájdalmait. Ennek ellenére sokukat „csökkent képességűnek”, „alkalmatlannak” bélyegezték. A valóság az, hogy egészen jól elboldogultak volna a társadalomban, ha megfelelő támogatást kapnak. A „csökkent képességű” kategória mélyen megsebzti azt, akit megbélyegeznek vele. Önbizalmát tönkreteszi. „Másmilyennek”, „abnormálisnak” tudja magát, s ezt erősítik meg a szülők, a közvetlen környezet, majd végül az, hogy speciális intézményekbe kerülnek.

A házasságra lépő értelmi fogyatékos emberek által igényelt támogatással kapcsolatban Jacques Servais felmérését tartom a leginkább átfogónak; a szerző számos példát idéz, és nem

hiányzik a bibliográfia sem.¹⁸ Tökéletesen igazolja a Bárka közösségeinek tapasztalatát: a házasság lehetséges, de csak a sérültek kis része számára.

A házassághoz való jog, mely minden ember elidegeníthetetlen joga, csak akkor gyakorolható törvényesen és élhető meg teljességgel, ha a vele járó köteleességek kifejezik az élettárs iránti tisztelet szándékát. Ráadásul, mint minden hivatás, a házasság is feltételezi a vonzalmat és az alkalmasságot. A mai társadalomban rendszerint a vonzalomra fektetik a hangsúlyt, nem az alkalmasságra. Itt, mint az élet más területein is, a nevelők feladata az értelmileg sérült párt arra ösztönözni, hogy felelősséggel vállalják jövőjüket. Ennek kezdete a bizalomra épülő kapcsolat kialakítása, ami biztonságérzetet szül, s ezután következhet az építő bírálat és a két érintett segítése.¹⁹

A vezető vagy tanácsadó feladata egyrészt az, hogy segítsen megvilágítani, mit takar pontosan a házassági szándék, másrészt az, hogy világosan megmagyarázza, milyen kötelezettségekkel jár a házasság, és segítse azoknak a képességeknek a kialakulását, melyek lehetővé teszik mindezek felelősségteljes vállalását. Hiszen, mindnyájan tudjuk, a házasság sohasem könnyű. A növekedés és virágzás helye ez a házastársak számára.

A vezető feladata a társadalmi, baráti és családi kapcsolatok felélesztése, nehogy a házaspár tagjai magukba zárkózzanak. Szerepe sokrétű: szilárd támasz, bizalmas barát vagy tanácsadó, amikor a párnak erre van szüksége; de talán a legfontosabb az, hogy a nehéz időkben ő a bizalom megújítója.

Minden nehézség ellenére a statisztikák és felmérések azt mutatják, hogy nem több a különélés és a válás az értelmi fogyatékos, mint a „normálisnak” tartott emberek körében.²⁰ De a számok mögött igen különböző, sokszor fájdalmas tények húzódnak meg.

Emlékszem Paul és Marie esetére. Marie negyven év körüli nő, fél oldalára béna. Négy évig élt egyik közösségünkben. Nehéz természete volt, nem érezte jól magát a többiek között, ha nem lehetett a központban, és értett is hozzá, hogyan vonja magára a figyelmet.

Mielőtt a közösségbe került, otthon élt, hagyományos családban, ahol fogyatékosága miatt állandóan rejtegették. Szó sem lehetett arról, hogy elmenjen egy bálba vagy felkeresse a barátait ahogyan fiatalabb testvérei tették. Ez dühítette és elkésérítette Marie-t. Semmivel nem volt elégedett. Fogyatékosága miatt a munkaképessége korlátozott volt, de független életről álmodozott. Ragaszkodott hozzá, hogy a segítők csoportja lakást keressen neki a városban, bár semmi nem igazolta, hogy képes volna ilyen önálló életre. Marie ezután találkozott egy férfival, aki szintén sérült volt, és valaha ugyancsak egyik otthonunkban élt, azután saját lakásába költözött és „igazi” munkát vállalt. Nem szóltak senkinek, egyszerűen összeköltöztek.

Nem tudtuk, mit tegyünk. Marie-nak több férfival volt kapcsolata, mikor a közösségben élt. Zsarnoki módon szerette ezeket az embereket, akik általában fiatalabbak és sérültebbek voltak nála. Ezek a kapcsolatok mindig ártalmasak voltak az érintett férfiakra.

Nem tudtuk, tud-e Marie hűséges lenni, önmagáért szereti-e Pault, vagy csak arra vágyik, hogy „férjes asszony” lehessen. Ráadásul mindketten alkoholizmussal küszködtek. Nemigen tudtuk, hogyan vezessük őket, mert – érthető kamaszos lázadással – mindketten azzal hangsúlyozták önállóságukat, hogy elutasítottak mindenkit, aki a közösségből felkereste őket. Ekkor történt, hogy egy házaspár, akit baráti szálak fűztek a közösséghez, közel került hozzájuk, s így rajtuk keresztül tudtuk őket támogatni. Paul és Marie úgy döntött, hogy összeházasodnak. Marie családjának magatartása nyomban megváltozott, amint lányuk is „olyan lett, mint bárki más”. Marie megtalálta a helyét, egyenrangúvá vált fiatalabb testvéreivel. Házasságuk első éveit nehéznek bizonyultak. Marie egész nap magára maradt a lakásban, egyre többet és többet ivott.

¹⁸ „Jalons pour l'accompagnement au mariage des personnes handicapées” Jacques Servais dolgozata a Louvain la Neuve Egyetemen, 1981.

¹⁹ i. m. 27. old.

²⁰ i. m. 113. old.

Végül beleegyezett, hogy részt vegyen az elvonókúrán, s az utóbbi két évben házasságuk békésebb lett.

Nemrégiben olvastam egy jelentést²¹ értelmi fogyatékos emberek kórházába helyezett, majd onnan elbocsátott személyekről. Meglepett, milyen sokan kötöttek közülük többé-kevésbé sikeres házasságot. A felmérésben szereplő negyvennyolc – kivétel nélkül csekély mértékben fogyatékos – ember közül harmincnégyen házasodtak meg. Közülük mindössze négyen költöztek külön, vagy váltak el élettársuktól. Mindegyikük története más és más, de vannak azonos elemek. Azok, akik kórházba kerülésük előtt komoly szexuális zavarokkal küszködtek, belső tartásra és békére tettek szert az elkötelezett kapcsolat révén – és mindegyikük bizonyos büszkeséggel beszélt arról, hogy saját otthona és felesége vagy férje van. Majdnem minden nőt sterilizáltak, mielőtt elengedték volna őket a kórházból, és ez szenvedést okozott nekik. Kétségtelen, hogy a házassághoz az a vágy adott nekik erőt, hogy letöröljék magukról a fogyatékos bélyegét, és olyanok legyenek, mint mindenki más. A kórház elhagyása után érzett szorongató magány szintén olyan erőnek bizonyult, amely arra indította őket, hogy társat keressenek. S miután megházasodtak, annyira eltökélték, hogy nem fognak visszahanni korábbi szorongásaikba, hogy házasságuk érdekében komoly áldozatokra és alkalmazkodásra voltak készek. Talán az értelmi fogyatékos ember számára könnyebb az alkalmazkodás, mint az önállóbb, több mindenre képes másoknak, aki féltékenyebben óvja függetlenségét és jogait – s kevésbé hajlik a másik szolgálatára.

A gyermek

A legkényesebb kérdés nyilvánvalóan az utódok nemzése. Lehetnek-e egy értelmi fogyatékos házaspárnak gyermekei?

A kérdés összetett. Hamar elfelejtjük, hogy az értelmi fogyatékos nők mindennél jobban vágnak arra, hogy anyák lehessenek. A meddőség elviselhetetlen szenvedés számukra. Ha nemi életre bátorítják őket, s ugyanakkor megakadályozzák, hogy gyermekük szülessen, a legmélyebb vágyuk marad kielégítetlen.

Kétségtelenül el kell ismernünk azonban, hogy vannak értelmileg sérült emberek, akik jobb, ha nem vállalnak gyermeket. Egyértelmű, hogy nem szabad bátorítanunk gyermek fogantatását és születését, ha valószínűleg súlyosan fogyatékos lesz, vagy nem fogják befogadni, szeretni és gondozni. De nemcsak az öröklődés okoz gondot. Kényesebb kérdés, hogy az értelmi fogyatékos ember gyakran akkor sem tudja felnevelni gyermekét, ha az normálisnak születik. Az értelmi fogyatékos anya természetesen tudja gondozni a gyermekét, képes elgyönyörködni benne, karjába venni, játszani vele; de ha a gyermek bosszantja, ha megköti magát vagy szorongás vesz erőt rajta, akkor fennáll a veszély, hogy az anya elbizonytalanodik, és rajta is elhatalmasodik a szorongás. Ilyenkor előfordulhat, hogy gyermekét elhagyja, vagy kárt tesz benne. A gyermekét nevelő anyának biztonságra, szabadságra és benső békére van szüksége, ami az értelmileg sérült emberből gyakran hiányzik. Felelőtlenség hagyni, hogy egy fogyatékos embernek gyermekei szülessenek, ha nyilvánvaló, hogy képtelen megfelelő módon felnevelni őket.

De itt is előfordulhat, hogy tévedünk. Emmanuelle teherbe esett Jean-Christophe-tól, aki fél oldalára béna volt, egyik otthonunkban élt, és minden önbizalmat nélkülözött. Egy műhelyben dolgoztak Emmanuelle-lel. Az ottani személyzet abortuszt javasolt Emmanuelle-nek, de ő nem egyezett bele. Mindenáron meg akarta szülni gyermekét. Jean-Christophe nagyon megrémült; annyira hiányzott belőle az önbizalom, hogy gondolni sem tudott rá, hogy férj, sőt apa legyen. De lassacskán megbékült a gondolattal, és úgy döntöttek, hogy összeházasodnak. Jean-

²¹ Robert B. Edgerton: *The Cloak of Competence* (A boldogulás képessége), University of California Press, 1967.

Christophe belenyugodott, hogy apa lesz. Nem sokkal a történetek előtt hagyta el a Bárkát és utasított el mindennemű kapcsolatot a segítőkkel, mert egyedül akart boldogulni. Mikor azonban szembe kellett néznie azzal, hogy Emmanuelle terhes, ő pedig meg fog nőszülni és apa lesz, felkereste a segítőt, hogy tanácsot és támogatást kérjen. Jean-Christophe és Emmanuelle ma már boldog szülők. Egy házaspár, a közösség barátja, rendszeresen látogatja őket. Mély barátság szövődött a két házaspár között. Segítik egymást. A kisgyermek szemlátomást boldog. Szépen növekszik, és úgy tűnik, hogy Jean-Christophe és Emmanuelle kitűnő szülők. Jó látni őket.

Jacqueline az egyik városi otthonunkban lakott. Teherbe esett egy férfitől, akit próbaidőre fogadtunk be egy másik otthonunkból, s akit nem ismertünk valami jól. Jacqueline számára sikerült befogadó szülőket találnunk. Sokat fejlődött az anyaság révén: önállóbb lett, és munkát is talált egy közeli gyárban, olyant, amelyet gyermeke születése előtt nem lett volna képes elvégezni. A gyermekével élt, de a házaspár, amely örökbefogadta, úgy viselkedett, mintha a szülei lennének. Ez a helyzet, bár messze volt a tökéletestől, nem is volt olyan rossz. Emberi helyzet volt. A kicsi nőtt, növekedett, értelmi képességei kezdték túlszárnyalni anyját. Jacqueline ettől megijedt, kezdte sajnálni, hogy vállalta a kisfiút. Talán ezért lett ismét terhes, ezúttal minden valószínűség szerint egy gyárbeli munkatársától. Mikor a második terhessége alatt beszélgettünk vele, egyértelműnek látszott, nem akarja fölnevelni a második gyermeket. Megszületett a második kisfiú is, egy gyönyörű gyermek, és nagyon hamar örökbe fogadták. Aztán meghalt az a hölgy, aki befogadta Jacqueline-t, s az idős férj nem tudta vállalni Jacqueline-t és nagyobbik gyermekét, akit anyja egyre nehezebben túrt meg maga körül. Találtunk egy intézetet a lakóhelyükhöz közel, amelyik befogadta a kisfiút. Továbbra is segíti őt keresztapja, egy volt segítő, aki Jacqueline első terhessége idején velünk élt a Bárkában. Jacqueline számára is újabb örökbefogadókat kellett találnunk. Helyzete továbbra is kényes marad. De vajon nem emberségünk velejárója-e ez a törekenység? Jacqueline-t hozzáértő gondoskodás veszi körül; továbbra is szüksége van arra, hogy közelről kísérik életét.

Michéle függetlenedni akart a közösségtől. Michéle értelmes fiatal nő, de szívében és érzelmeiben súlyosan sérült. Családja elhagyta. Amikor tizenkét évvel ezelőtt befogadtuk, közel volt ahhoz, hogy idegei teljesen felmondják a szolgálatot. Emberi és társadalmi szempontból, valamint a munkahelyén is sokat fejlődött. Egy ideje egyedül élt és gyárban dolgozott. Boldog volt, hogy végre a maga ura lehet, szabadon, anélkül hogy „segítők lógnának a nyakán”. De egy idősebb férfi elcsábította és kihasználta őt. Vonzódott ehhez a férfihoz, akinek szüksége volt rá. Nem éltek együtt, de rendszeresen találkoztak. Gyermeket fogant és elvetette. Dacosan, bizonyos fokú büszkeséggel számolt be a történetéről az egyik segítőnek, érzékeltetve vele, mennyivel szabadabb nála. Mikor végül a segítő feltette a kérdést, hogy semmit sem szenvedett-e, Michéle könnyekben tört ki, és elismerte, hogy kényszerítették az abortuszra.

Három egyéb esetről tudok, mikor Bárka-közösségben gyermekek születtek. Mi minden esetben elleneztük az abortuszt. Először is azért, mert súlyos dolog az anyaméhben kioltani egy gyermek életét, másodszer pedig azért, mert a nők maguk sem akarták az abortuszt. Gyakran a nevelők és a szülők ellenzik, hogy gyermeket szüljön a nő, akiért felelősséggel tartoznak, és ők befolyásolják, hogy egyezzen bele az abortuszba. Ebben a három esetben (ami igen kevés, ha meggondoljuk, hány embert fogadtunk be a Bárkába, és hogy nem osztunk fogamzásgátlókat), gyönyörű gyermekek születtek. Mindhárom anya képes volt megérinteni, elnézegetni, csodálni gyermekét, sőt, nevet is adtak nekik. Mindhárom esetben beleegyeztek, hogy a gyermeket örökbefogadják.

Helytelen a teherbe esett fiatal nőt abortuszra bízni. Ettől azt hiszi, hogy méhe gyümölcse romlott. S ha méhe gyümölcse romlott, romlott ő maga is. Ez csak megerősíti tört önképét, s arra kényszeríti, hogy mélységes büntudatban éljen. Abortuszra kényszeríteni annyit jelent, mint megszakítani benne az élet mozgását.

Világos, hogy mindez egyáltalán nem egyszerű. Olyan területet érintünk itt, ahol rengeteg az emberi szenvedés és törekenység. Sok kérdés marad bennem továbbra is az értelmi fogyatékos

emberek gyermekvállalásának nehéz témakörével kapcsolatban. Mindegyik helyzet olyan nagy mértékben függ az egyes szereplők élettörténetétől és személyiségétől, hogy merev szabályokat felállítani tökéletesen lehetetlennek tűnik számomra.

Hogyan segíthetünk, hogy a házaspár, amelynek nem lehet gyermeke – vagy ha lehetne is, képtelen volna megfelelően nevelni –, ne zárkózzon el mások elől, mint az oly sokszor megtörténik? Meg fogják-e találni a szükséges forrásokat, melyek segítségével párkapcsolatuk természetes gyümölcsének, gyermeküknek elfogadása és szolgálata nélkül is képesek lesznek közös életüket nyitottá tenni a többi ember és Isten felé? Mi lehet az erő és reménység forrásává, amelynek segítségével elfogadhatják másságukat, felül emelkedhetnek a viszályukon, és úrrá lehetnek a mindennapi élet nehézségein és megnemértésein? Azt hiszem, az egyensúly és az érettség elérésére és fenntartására a legnagyobb esélyük akkor van, ha egy közös eszmény együtt, párként vezeti őket a szolgáló szeretet útjára, anélkül hogy el kellene szakadniuk attól a közösségtől, amely támogatja és eleven erővel tölti fel őket.

Sok a megválaszolatlan kérdés ezen a téren. Különösen Didier-re és Marianne-ra gondolok most, akik mindketten érzelmi nehézségekkel és intellektuális fogyatékossgal küszködnek. Nem merném azt állítani, hogy képesek lennének fölnevelni egy gyermeket. A házasság mégis mindkettőjüknek előnyére vált és új tartást adott. Szeretik és támogatják egymást. Ha vannak is nehézségeik, a házasságuk elismerésre méltó.

Végülis ki léphet házasságra?

Végülis kit biztathatunk házasságra? Mindenekelőtt egyet kell leszögeznünk: a párnak magának kell elhatároznia, hogy összeházasodnak. Ezt a döntést más nem hozhatja meg helyettük. A Bárkában nem szólnak a házasságról azoknak, akik maguk csak általánosságban beszélnek házassági szándékukról. Csak olyan pároknál kerül szóba ez a kérdés, akik már megtették az első lépéseket a házasság felé vezető úton. Bizonyos, hogy a házasságról csak akkor tud valaki fogalmat alkotni magának, ha elindult a valódi érzelmi érettség felé vezető úton, és már nem mindenkit akar magához vonzani, hanem megnyílik a másik, a mások felé, hogy azután majd lépésről-lépésre felelősséget tudjon vállalni értük. Ezzel az érzelmi érettséggel jár, hogy az illető lassacskán képessé válik arra, hogy tartós kapcsolatot alakítson ki a másikkal, segítse és hordozza azt, aki valamilyen szempontból gyöngébb nála.

Természetesen tökéletes önátadás és teljesen önzetlen szeretet nem létezik; a másikban mindig keresünk valamit a magunk számára. Ha önmagunkba zárkózunk, nehezen hallgatunk és értünk meg másokat, sőt, fennáll a veszélye, hogy elnyomjuk és tönkretesszük őket. De önző hajlamainktól fokozatosan megszabadulhatunk. Lépésről lépésre megnyílnak, ha felfedezzük a másikban az élő emberi lényt, akinek megvannak a maga igényei, aki szenved, akit segíthetünk a belső egyensúly felé való növekedésben és lényé igazságának felfedezésében, akit szerethetünk, s aki szeret bennünket.

Én magam nagyon bízom azokban a párokban, amelyek házassági szándékuk kinyilvánítása után nem sajnálják az időt házasságuk értelmének elmélyítésére, nem sietnek eljutni a szexuális kapcsolatig, és szívesen fogadják, ha valaki kíséri őket és tanácsadónak szegődik melléjük.

Így a jegyesség ideje a másik ember egyre elmélyülő megismerésének ideje lesz szívük megnyílása és a beszélgetések által, amelyekben megosztják egymással elképzeléseiket az életről, ízléseiket, vágyaikat és értékeiket. Jut idő néhány kérdés végiggondolására is, mielőtt azok felbukkanhatnának, talán egy válságos időszakban vagy vészhelyzetben, házasságuk folyamán. Együtt gondolkozhatnak el azon, milyen változásokat hoz életükben a házasság, és hogyan tudnak majd ezekhez alkalmazkodni. Mindez az ő igényeikhez igazított előkészítő tanfolyam keretében történik, melyet egy barátjuk irányít, aki máskor is támogatta már őket. Ez alatt az idő alatt kaphatnak részletesebb szexuális oktatást is, mely lehetővé teszi, hogy a másikat

közelebről megismerjék s jobban szeressék, és felfedezzék a testiség misztikus és szent dimenzióját.

Ha egy pár Isten kezébe helyezi egységét a házasság szentsége által – nem azért, hogy „szép legyen az ünnep”, hanem mert bíznak Istenben és az egyházban –, még inkább derülátó vagyok. Isten oly sok csodát művel a szegény és egyszerű szívekben! És az ember, aki sokszor oly szegény és oly törékeny, gyakran igen-igen váratlanul képes növekedésnek indulni!

8. A termékenység és a halál elfogadása

Sóvárgás a termékenység után

A férfi teste, éppúgy, mint az asszonyé, arra teremtett, hogy az emberiség fennmaradjon a földön. Különbségük és egymás iránti vonzódásuk szükséges az élet továbbadása szempontjából. A testi szerelem és az utódnemzés között nyilvánvaló kapcsolat áll fenn. Ez a kapcsolat olyan mély, hogy az erkölcsbölcselek és a teológusok hosszú időn át kizárólag a termékenységet ismerték el a szexuális egyesülés valódi céljának, s a szeretet bensőséges kifejezéséről nem vettek tudomást. Napjainkban azonban a szexualitáson belül az intimitást hangsúlyozzák olyan mértékben, hogy a köztudat elfeledkezik a testi szerelem és a haláltól való félelem kapcsolatáról. Hiányzik annak a testi és igen mélyen gyökerező igénynek az elismerése, hogy egy magunkhoz hasonlót, egy testünkől származó élő lényt hagyjunk hátra. Jóléti társadalmunkban szorosan összefügg a haláltól való félelem tagadása a termékenységtől való félelemmel. Az utódnemzés igényét, a gyermek utáni vágyat a szexualitás hordozza. A nemiség Jahve szándékának felel meg, aki meg akar szabadítani az elszigetelődés félelmétől: „Nem jó az embernek egyedül.” S egyúttal megfelel Jahve másik szándékának is, mely egy másik elszigetelődéstől, a haláltól való félelmünket oldja: „Legyetek termékenyek és sokasodjatok!” (Ter 1,28).

Még ha valaki elutasítja is, hogy gyermeke legyen, a természet szava és vágya olyan erős és hatalmas, hogy minden elővigyázatosság, a fogamzásgátlás minden természetes és mesterséges módja ellenére számtalan gyermek fogan meg, és lesz, sajnos, az abortusz áldozatává.

A biológiai élet három összetevője: a táplálék feldolgozása, a növekedés és a szaporodás. A táplálék feldolgozása a sejtek sokasodása révén teszi lehetővé a növekedést. Minden növekedés a szaporodásra irányul, hogy a faj fennmaradjon. Minden élőlénynek megvan az eszköze a szaporodásra, és csillapíthatatlan az igénye, hogy életet adjon. Ez az igény, olyan erős, hogy növények, állatok és emberek születnek újra nemzedékről nemzedékre, hogy fenntartsák az életet a földön. Az ősi kultúrák valami istenit véltek ebben fölfedezni. Az élő – mondta Platón és Arisztotelész – önmagában nem halhatatlan. Az egyén halandó, de részese a halhatatlanságnak a fajban, azáltal hogy önmagához hasonló utód létrehozására képes. A halhatatlanság vágya ott rejlik a szaporodás, az utódnemzés vágyában.

A termékenység misztériuma jelenti a mag vágyát, hogy megpihenjen a föld méhében, s jelenti a föld vágyát, hogy befogadja és táplálja a magot. A szaporodás, az utódnemzés, a gyermekszülés fizikai, pszichikai és metafizikai vágya az élő anyagban rejtőző Isten jele. Isten titka ez, melyet az élőlényekre bízott, biológiai valóságukba írt bele. A férfinak a nőhöz, a nőnek a férfihoz való vonzódásában, szerető egymásra figyelésükben van valami, ami isteni: a halhatatlanság szomja, a termékenység vágya.

A gyermek fogantatása kimondhatatlanul gyönyörű, s ugyanakkor egészen kicsi és alázatos esemény. A megtermékenyülés pillanatától fogva az anyának bizonyos értelemben nincs egyéb dolga, mint hogy hagyja, hogy az élet fejlődjék benne. Még gyermekének nemét sem választhatja meg.

Az emberi termékenységben a biológiai termékenységet a szeretet és gondoskodás termékenysége teljesíti be. Kell, hogy a szülők szeretettel és gyöngéden fogadják a megfogant kis életet, hogy a gyermek növekedhessen és megtalálhassa helyét a világmindenségben. Az emberi termékenység nem fejeződik be a születéssel, ahogy a fejlettebb állatok esetében sem. A szülők még hosszú éveken keresztül hordozzák gyermeküket, életet adnak neki, táplálják, és számtalan módon segítik növekedését. A szülők szeretete és gondoskodása adja meg a gyermeknek a biztonságérzetet, mellyel képes úrrá lenni félelmén és szorongásán; az ő

szeretetük révén tudja a gyermek – minden törekvése és sebezhetősége ellenére – megtalálni helyét a családban, s ezáltal a társadalomban és a világban is.

Amikor azt látjuk, milyen mértékben okoz értelmi és lelki gátlásokat a gyermekekben az elutasítás és a túlzott féltés, könnyen megérthetjük, hogyan kell a valódi szeretetnek az élet forrásává válnia. Akit szeretnek, az félelem nélkül tud növekedni, önmaga lehet, elsajátíthatja a nyelvet, melyen másokkal érintkezhet, és mindenekelőtt kifejlesztheti magában a képességet mások szeretetére.

A meddség szörnyű tragédia az ember számára. Ideggyógyintézetekben és a krónikus betegeket ápoló kórházakban gyakran találkozunk nőekkel, akik szándékosan elcsúfítják magukat: rosszul öltözöttek, kócosak, a szaguk elviselhetetlen. Meg vannak győződve róla, hogy őket nem lehet szeretni, hogy meddők és képtelenek életet adni! Az ősi civilizációkban előfordult, hogy a meddséget Isten büntetésének tartották. De ha fájdalmas a biológiai meddség, a lelki meddség még rettenetesebb.

A termelékenységet és a termékenységet nem szabad összekevernünk. A kettő hasonló ugyan egymásra, de távolról sem ugyanaz. A termelés során értelmünk és a technika révén hozunk létre egy olyan tárgyat, amely nem él. Ezt birtokolni lehet, használni, megvenni és eladni, de önmagában soha nem cél. A termelékenység a hatalmat a termelés irányítóinak kezébe adja.

Termékenynek lenni, gyümölcsöt hozni annyit jelent, mint életet adni egy emberi lénynek. A szeretet kapcsolata ez két élőlény között. Akinek életet adunk, nem a tulajdonunk. Éppen ellenkezőleg; a gyermeknek teret adunk az élethez: szabadságot kap. A termékenység csodálatos dolog, de ugyanakkor kockázatos is. A gyermekünkkel nem tehetünk tetszésünk szerint. Tragikus helyzet áll elő, ha a szülők meg akarják tervezni és ellenőrzésük alatt akarják tartani gyermekük egész életét. Súlyos lelki sérülést okozhatnak ezzel. A termékenység belépést jelen az élet láncolatába, mely kezdettől fogva füzi egybe az emberiséget. A gyermek bizonyos módon szükségszerűen túllépi szüleit, mint ahogyan rajta is túllépnek majd saját gyermekei. Az élet szakadatlan felfedezés, Isten titkainak ámuló, mindig újat hozó feltárása. Az emberiség történelme azért szent, mert benne Isten misztériuma nyilvánul meg a szeretet által, a gonoszság, sötétség és hamisság elleni küzdelem által. Ha nem hagyunk elég szabadságot, a nevelés a félelemre épül. A termékenység alapja ezzel szemben a bizalom az élet és minden élet forrása iránt.

Minden emberi lény számára elengedhetetlenül szükséges, hogy termékenységét felfedezze és élje. Így fog behatolni Isten szívébe, az isteni termékenység szívébe, mely maga a Szentlélek.

Minden emberi lény vágyik arra, hogy élete folytatódjék a halál után. Szüksége van a tudatra, hogy halála nem egyszerűen azt jelenti, hogy üres marad utána egy kórházi vagy intézeti ágy, hanem azt is, hogy élete valahol folytatódik, hogy emlékezete, élete, lelke örökké megmarad. Így fog tovább élni mindazokban, akiknek életet adott, akiknek szívét felébresztette és egy nagyobb szeretetre nyitotta meg, akiknek Isten titkát hirdette.

A termékenység tudata lehetővé teszi az ember számára, hogy némiképpen úrrá legyen haláltól való félelmén. A termékenység olyan adomány, amely nélkül nem volna teljes a másik ember fizikai, szellemi és isteni élete, nem volna korlátlan az öröme, hogy él és hogy létezik, nem volna végnélküli növekedése a kiteljesedés felé. Aki tudatában van termékenységének, az tudja, hogy eljön a nap, amikor valaki ránéz és így szól: „Neked köszönhetem, hogy élek és boldog vagyok!” Öröm ez, mert tudom, hogy magam is odakiálthatom sok-sok embernek: „Köszönöm, köszönöm nektek, hogy élek és boldog vagyok!” A termékenység azt jelenti, hogy mindegyikünk függ a másiktól, hogy át tudjuk adni egymásnak szeretetünket, bizalmunkat, reményünket, hitünket, örömeinket és békénket. A magába zárkózó, megkeseredett ember a körülötte élőket is magába zárkózóvá és megkeseredetté teszi. A félelem félelmet, az agresszió agressziót szül. A gyöngédség gyöngédségre indít, a bizalom bizalomra, a kedvesség

kedvességre. Szeretem azt a mondatot, melyet Pierre abbétól, a nemzetközi Emmausz-közösségek alapítójától hallottam: Meg kell fertőznünk az embereket reménnyel!

Mégis, néhány ember mintha mély gátlásokat hordozna magában. Az élet nem áramlik bennük szabadon. Mintha el lennének vágva érzéseik világától. Gyakran nagyon termelékenyek és tehetségesek, de nem adnak életet. Nem képesek meghallgatni másokat, együttérezni szenvedéseikkel és felfigyelni igényeikre. Nem tudnak felengedni mások társaságában. A termékenységhez bizonyos mértékű teljességre és benső harmóniára kell szert tenni, s az embernek nem szabad elszakadnia lénye forrásától és legmélyebb érzelmeinek világától. Ehhez általában szorongásokon, gyermekkorban elviselhetetlennek tartott szorongásokon kell keresztülhatolni, egyeseknek pedig igen mély szenvedéseket kell ismét átélniük. Ez lehetetlen, ha nem kíséri őket valaki, aki együttérez velük, tudja, miben kell segíteni, és szorosán elkötelezi magát mellettük.

Termékenység és cölibátus

A szerető szülőknek nem nehéz a termékenységet felfedezniük és élniük. Megvan az örömük, hogy „papának” és „mamának” szólítják őket. Nehezebben ismerik fel termékenységüket, akik választásuk folytán vagy azért élnek cölibátusban, mert nem tudnak megházasodni. Oly sokan vannak, akik megtapasztalták az elutasítást, úgy érezték, hogy szüleik számára csalódást és terhet jelentenek, akiknek senki sem tárta fel, hogy képesek életet adni és termékenyek lenni. Ehelyett azt éreztették velük, hogy terhére vannak másoknak, sőt szorongást és halált keltenek maguk körül, nem életet. Kiszakadtak a család közegéből. Akit ennyire mélyen elutasítanak, az úgy érzi, hogy életének nincs értelme, hiszen nincs, amit másoknak adhatna.

Az az ember, aki nem tud házasságot kötni, és megismeri az érzést, hogy „senkinek sem kell”, rettenetesen szenved meddősége átélésétől. Ez a meddőség azt bizonyítja, hogy semmire nem jó. Ezt érzi Georgette is, akiről az első fejezetben írtam, s aki azt mondta: „Soha nem megyek férjhez, mert anyám azt mondta, ha férjhez megyek, nekem is olyan gyermekem lesz, mint én vagyok.” A kényszerített abortusz rejtett üzenete: „A méhed gyümölcse romlott. S romlott a fa is, amely a gyümölcsöt hozta: te magad.” Súlyos hiba olyan helyzetbe hozni, melyben valaki gátat szab termékenységüknek, s egyúttal azt sugallja, hogy rosszak. Manapság egyesek a szabadság nevében fennen hangoztatják az értelmi fogyatékos emberek nemi gyönyörhöz való jogát. Ha azonban gyermeket fogan egy ilyen ember, az már szinte bűnnek minősül!

Ha úgy ítéljük, hogy valaki alkalmatlan arra, hogy gyermeke legyen, őszintének kell lennünk. Segítenünk kell ennek az embernek felfedezni, hogyan lehet igazán termékeny, hogyan adhat életet – valamilyen más módon. Mindegyikünknek joga van megtalálni saját igazi termékenységét.

A Bárkában az alapvető kérdés azok számára, akik nem alapíthatnak családot, hogy hogyan találhatják meg életük értelmét, és fedezhetik fel termékeny voltukat. Testük enélkül mindig biológiai igényét fogja világgá kiáltani, szívük pedig nem szabadul a meddőség érzésétől. Magányból eredő szorongásukat a gyönyör keresésével és figyelmük elterelésével igyekeznek csillapítani. Ha azonban feltárul előttük emberi és lelki termékenységük, testük éhsége is csökken. A Bárka szerepe – és mindenkié, aki közel van a fogyatékos emberekhez –, hogy a fogyatékos embereknek segítsen felismerni, hogy életüknek értelme van, hogy a közösségnek, az egyháznak, a társadalomnak szüksége van rájuk, és hogy egészen különleges módon képesek mások szívét megérinteni és életet adni.

Sokat megtapasztaltuk ezt a Bárkában, s sokan megtapasztalták azok közül is, akik valaha is közel kerültek egy-egy fogyatékos emberhez. Átéltük, hogy hogyan ébresztette fel saját

szívünket is ez az ember. Mélységes gyógyulást hozott számunkra az értelmi képességeit tekintve szegény ember bizalma, közvetlensége, szeretete és egyszerű ragaszkodása.

Nemrég egy jezsuita előljáró küldött egy nagyon felkészült, de szorongásaitól szabadulni nem tudó férfit az egyik kanadai Bárka-közösségbe. Mikor később ráterelődött a szó, ezt mondta róla: „A közösségben élők feltétlen szeretete és elfogadása annyira megrázta, hogy egy év után új emberként tért vissza. Még mindig élnek benne szorongások, de könnyebben megbirkózik velük.” Ez mindössze egyetlen ember a sok ezer közül, akik értelmi fogyatékos embereknek köszönhetik gyógyulásukat és átalakulásukat.

De a termékenységhez mindig két ember kell. Önmagában senki sem lehet termékeny. A mag és a talaj, a férfi és a nő valósága ez. A biológiai termékenység két embert kíván. A lelki termékenység hasonlóképpen. A gyermek akkor fejlődik harmonikusan, ha két ember szeretetét érzi, ha bevonják annak a szeretetnek az áramába, mely apját és anyját összeköti.²² A nemiség keresztény szemlélete szerint a férfi és a nő a Szentháromság misztériumát jeleníti meg. Istenünk nem magányos Isten; egy Isten három Személyben. A termékenység misztériuma is a Szentháromság misztériuma.

A közösség termékenysége

Ha igaz, hogy a termékenységhez két emberre van szükség, akkor fel kell tennünk a kérdést, hogy miben áll a termékenység egy olyan közösségben, amelyben fogyatékos emberek élnek. Először is, az ilyen embereknek különleges tehetsége van a közösségi élet kialakítására – olyan tehetségük, amely az intellektuálisan fejlett emberekből sokszor hiányzik. A Bárkában nem egyszer hallgattuk csodálkozva a látogatók megjegyzéseit: „Olyan jó veletek lenni! A nagyvárosban állandó támadásoknak vagyok kitéve; kénytelen vagyok elzárkózni, hogy védekezhessenem. Itt végre felszabadultnak érzem magam, olyan nagyszerű fogadtatásban részesültem.”

Az értelmi fogyatékos emberek kevesebb falat emelnek szívük köré. Nem az eszmék és elméletek világában élnek, hanem földközélen, és nem próbálják rangjukat, társadalmi helyzetüket óvni. Gyakran túteszik magunkat az udvariassági rendszabályokon, s látogatóikat nem végzettségük és állásuk alapján ítélik meg. A szívhez vonzódnak, az álarc mögött élő emberhez. Mivel nem szakadnak el szívük értékeitől, megtalálják helyüket a közösségben. Tudják, hogyan szeressenek, ünnepeljenek, hogyan éljenek örömmel a közösségben, míg az intellektuálisan magas szinten élő, általában magabiztos emberek nehezen tudják elengedni magukat.

Nemrég meglátogattam bennünket egy kanadai, aki tizennégy évvel azelőtt élt segítőként a Bárkában. Én egyáltalán nem emlékeztem már rá, Alfred azonban a karjába vetette magát, tudta a nevét is, azt is, hol dolgozott annak idején. A hajdani segítő nagyon meghatódott. Az értelmi fogyatékos emberekben csodálatos készség van mások elfogadására. Életet, meleget adnak; tudják, hogyan ismerjék fel a másokban az embert és azt, hogy mire van szüksége.

A Bárkában sokszor zárandokolunk és kirándulunk kis csoportokban. Ahol csak fogadnak bennünket, meglepő megjegyzéseket hallunk: „Van valami ebben a csoportban, ami olyan egyszerű és sugárzó, hogy átmelegíti és vigasztalja a szívünket.”

1981 húsvétján a „Hit és Fény” közösségek Lourdes-i zárandoklaton vettek részt. Tizenkétezer zárandok gyűlt össze: négyezer fiatal, négyezer fogyatékos ember és négyezer szülő, akik a világ 350 „Hit és Fény” közösségét képviselték. A zárandoklatot kirobbanó öröm kísérte. Húsvét vasárnap délután nagy ünneplés kezdődött a Bazilika előtti téren. A város minden zugából vonultak a közösségek a találkozó irányába. Különböző színű és mintájú

²² A 2. fejezetben szóltunk már arról, milyen nehéz a magányos szülőnek felnevelnie a gyermekét.

poncsót viselt mindenki. A szegények és gyöngék nagy ünnepe volt ez. Jöttek, ki tolószékben, ki nehézkesen igazgatva lépteit, ki eltorzult testét vonszolva – de mindegyik, vagy majdnem mindegyik mosolygott, éljenzett, örömkialtásokat hallatott.

Másnap reggel egy filmes megkérdezte tőlem: „Mivel magyarázza ezt? Én szeretem a munkámat, pénzem is van, de bennük valami olyasmi él, ami az én életemből hiányzik: az öröm.” Az Evangélium szavaival feleltem: „A kő, amit az építők elvetettek, szegletkővé lett.” Ha a fogyatékos és elvetett embereket valóban olyannak fogadják el, amilyenek, akkor a közösség és a társadalom szívévé válnak. Egyszerűségükkel és bizalmukkal megújítják a közösséget: feloldják a feszültségeket, lebontják a korlátokat. Az emberek ekkor nem versenytársak többé, hanem képesek együttműködni annak érdekében, hogy a legszegényebbek növekedhessenek és megtalálják helyüket a világban.

Mikor a fogyatékos ember az őszintén szerető közösség által és benne megtalálja élete értelmét, termékenyvé válik. Nem „fogyatékos” többé, csak a közösségben élő emberek egyike, akinek olyan sajátos adománya van, amelyet mások nem kaptak meg. Féltékenységre ekkor már nincs szükség. Mindenki megtalálja a maga helyét. Az emberek közötti különbségek nem jelentenek többé fenyegetést, vagy okot az irigységre, féltékenységre és versengésre, hanem a gazdagság forrásaivá válnak. „Testet” alkotunk, mely nyitott és elfogad, s ahol önmagunk lehetünk.

Természetesen egyúttal segítenünk is kell a fogyatékos embereket, hogy fejlődjenek, hogy eljussanak a lehető legmagasabb szintre az önállóságban, munkájukban és a szolgálatban. Nagyon helytelenül cselekednénk, ha arra hivatkozva, hogy mindegyikünknek megvan a maga sajátos adománya – s a sérült embereké elsősorban a szív –, meggátolnánk rejtett képességeik kibontakoztatását.

Ahhoz, hogy a fogyatékos emberek megtapasztalják termékenységüket a közösségben, szükségük van olyan emberekre, akik közösségben akarnak velük élni, és készek engedni, hogy szívük legmélyén érintsék meg őket. Fontosak a barátságukat kínáló látogatók is, ha megtanulták, hogyan bontsák le szívük köré emelt korlátaikat. Az értelmi fogyatékos emberekről oly sokszor nem vesznek tudomást, oly könnyű nem nézni rájuk, nem hallgatni meg őket; oly könnyű lekezelően bánni velük!

Néhány intézetben, amelyet felkerestem, valóságos szakadék tátongott a fogyatékos emberek és gondozóik között. Az előbbieket nem segítették valódi termékenységük felfedezésében, mert a körülöttük élőkől hiányzott a remény. A gondozók mintha nem hinnének a fogyatékos emberek termékenységében. Néha még hátráltatják is kibontakozásukat. Kényelmesebb számukra a tévé elé ültetni és passzivitásra kárhóztatni őket. Nem bátorítják a fogyatékos embereket, hogy éljenek az adományaikkal, elfogadó és emberi kapcsolatokat kialakító készségükkel, mert nincs kit elfogadniuk. Néha szexuális kapcsolatokat sürgetnek közöttük, de a biológiai termékenységet megtagadják tőlük, az emberi és lelki termékenység pedig a legkevésbé sem érdekli őket.

Lelki termékenység

A hívő közösségben élő értelmi fogyatékos ember lelki termékenysége akkor mélyül el még jobban, ha megtapasztalja Istent. Mindig elámulok, milyen fogékonyak az értelmi fogyatékos emberek a hitre, legyenek mohamedánok, hinduk, protestánsok vagy római katolikusok. Isten iránti nyitottságukban van valami, ami mélységesen meghat. Értelmi képességeik szerényebbek, ezért nagyobb bennük a készség a bizalomra. Némelyikükben egészen gyermeki bizalom él, olyan bizalom, melyet a művelt ember, aki talán cinizmusra hajlik, könnyen elveszíthet. Az értelmi fogyatékos emberek sokszor nehezen fogalmazzák meg, mi játszódik le bennük, de sokukon látszik a nagy nyugalom és valódi benső béke az imádság perceiben, a liturgia folyamán vagy áldozás után. A súlyos sérülteket is gyakran tartós megnyugvás tölti el a

liturgikus ünneplés során, bár egyébként mindig zaklatottak. Annak jele ez, hogy valamilyen őszinte és igen mély élményben van részük. Talán benső szépségüket fedezik fel ilyenkor, talán valódi helyüket találják meg az egyház és a világ szívében, Isten szívében. Istennek e valódi megtapasztalása által, amely nekik megadatik, önmagukra találnak; de a tudásba menekülők, a magukat nem kímélők, a társadalmi helyzetükért aggódók előtt rejtve marad.

Néhány éve Yolande állapota egyszerre megromlott. Egyre inkább kezdett leépülni. Intelligens fiatal nő, de mélyen megtört. Családja kitaszította, „abnormálisnak” bélyegezte, intézetbe záratta és sterilizáltatta. Többször kísérelt meg öngyilkosságot, önmagáról és női mivoltáról igen sérült képet hordozott. Egészen kis gyermek szintjére fejlődött vissza. Olyanná vált, mint egy csecsemő, hetekig a legelemibb gondoskodásra szorult. Valakinek állandóan mellette kellett lennie. Egy napon Thomas atya eljött, hogy megáldoztassa; együtt imádkozott vele és valamit a fülébe súgott. Yolande – hosszú idő után először – kinyitotta a szemét és elmosolyodott. Látszott, hogy ez az áttörés pillanata; ismét az élet felé fordult. Thomas atya egyszerűen annyit mondott neki, hogy szüksége van rá és az imádságára, szenvedésének följajlására. Yolande érezte, hogy ez igaz: Thomas atyának szüksége van rá, és ő segíthet neki, hogy másokba is életet öntsön.

Mikor az ember felfedezi, hogy Isten igazán szereti, közösségbe kerülhet vele, valami megváltozik benne. Többé nem bátortalanodik el korlátai és fogyatékoságai miatt. Egysége Jézussal lehetővé teszi, hogy élet fakadjon belőle. Hinni tud Jézus szavaiban: „Bármit kértek az Atyától az én nevemben, megadja nektek.”

Mindig szíven üt, milyen buzgón imádkoznak a közösségben lakók Libanonért és a világ más, nehéz helyzetű övezeteiért. Igazán hiszik, hogy az imádság által Jézus segítségével képesek befolyásolni a helyzetet.

Otthonainkban sok fogyatékos férfinak és nőnek van igen-igen együttérző szíve. Ösztönösen megérik mások szenvedését. Josette jut eszembe, aki maga is sokat szenvedett. Fél oldalára béna teste csúf és esetlen. Annyira szeretne férjhez menni és gyermekeket szülni! Egyik nap nagyon elfáradtam. Odajött hozzám és nagy-nagy gyöngédséggel a fejemre tette kezét. „Szeretlek, ugye tudod?” – mondta. Kisgyerekeknek éreztem magam. Tudta, hogyan melegítse meg a szívem, hogyan öntsön belém életet. Sokakat tesz mélységesen boldoggá a Bárkában, ha segíthetnek egy-egy idős, vagy még náluk is súlyosabban fogyatékos emberen. Nagyon szeretnek csecsemőket a karjukba venni! Persze, ügyetlenek, s a kicsi olykor elsírja magát. De a szívük olyan érzékeny. Annyira akarnak segíteni... Alapvető feladat egy olyan közösség számára, mint a miénk, hogy mindenkinek lehetővé tegye a felelősségvállalást olyan valakiért, aki még nála is gyengébb.

Nehézségek

Nem könnyű megtalálni az igazi termékenységet. Sok értelmi fogyatékos ember marad csalódott és elégedetlen. Olyanok szeretnének lenni, mint a testvéreik, akik megnősülnek és férjhez mennek. Egyesek szeretnének a szüleikkel maradni, mások független életre vágnak. Nehezen fogadják el fogyatékoságukat, és szívük gyakran haraggal és csalódással teli. Van, aki olyan szerepbe menekül, mely nem fedi valódi énjét. Másokat felőröl, hogy a társadalom elvárásainak, kétes értékeinek nem tudnak megfelelni a maguk emberi, pszichikai és lelki valóságával, annak minden korlátjával és sérülésével. Ezeknek az embereknek a termékenységéről sem a világ, sem önmaguk nem vesznek tudomást. Nem tudják, hogy szívük és szeretetük révén hogyan adhatnak életet. Természetes, hogy csalódottnak érzik magukat.

Nem meglepő, hogy az értelmileg kevésbé sérült emberek közül oly sokan öröklődnek a „termelékenység” – társadalmi megbecsülés, anyagi javak és mások fölé emelkedés – és a valódi termékenység között. Nem merik elhinni, hogy korlátaik ellenére is tudnak termékenyek lenni,

életet adni. A tömegkommunikációs eszközök csak erősítik kételyeiket, és a termelékeny, versengő, agresszív világ felé vonják őket. Csoda-e, ha összezavarodnak?

A közösség feladata, hogy párbeszédet kezdjen velük, hordozza zavarodottságukat, elfogadja agresszivitásukat és csalódásaikat. Minden reménytelenség ellenére kell remélnie, hogy eljön a nap, mikor meg tudják haladni illuzórikus álmaikat mindarról, ami „normális” – és számukra elérhetetlen: szakmát tanulni, családot alapítani –, hogy így eljussanak a békességre, mely önmaguk és mások mélységes elfogadásából fakad. A közösségi élet mindegyikük számára lehetőséget teremt, hogy átéljék a másokkal és Istennel való találkozást. Csak ha valaki valóban elfogadta fogyatékoságát, akkor válik lehetségessé, hogy kezdjen úrrá lenni rajta. Így válhatnak néhányan képessé arra, hogy több felelősséget vállaljanak a közösségen belül, s így kezdhettek egyesek komolyan arra gondolni, hogy egy szép napon olyan társra találnak, akivel házasságra léphetnek.

A szenvedés termékenysége²³

De a közösségnek arra is meg kell tanítania, hogyan éljünk együtt azokkal, akik nem jutnak el erre a békességre és önmaguk elfogadására. Engem Jézusba, szenvedésébe és feltámadásába vetett hitem segít, hogy – másokkal együtt – közel maradhassak azokhoz, akik folytonosan a szenvedés és a szorongás világában élnek, akiknek szíve sérült és törött, akiknek teste torz. Olyan emberek ezek, akiket felőrölt az elutasítás, akikben üresség lakik, s ebbe az ürességbe olykor agresszív indulatok és erős szexuális készletések törnek be. De, mindezzel együtt, ők is Isten gyermekei. A közösség arra hivatott, hogy hitben hordozza őket, és velük együtt Istennek ajánlja vágyakozó kiáltásaikat és szenvedéseiket. Hiszem, hogy a szenvedésben titokzatos termékenység rejlik. Nehéz beszélnem erről, hiszen olyan valóság ez, melyet hitem által érzek, s melyet megmagyarázni csak egy hasonlattal tudok: amit az emberek elutasítanak, megtermékenyítő trágyává lesz: az állati és emberi ürülék hasznára van a talajnak. Ami romlott, az táplálja a földet, az segíti, hogy gyümölcsöt hozzon, életet adjon.

Hiszem, hogy az emberi szegénység és szenvedés olyan kiáltás, mely eljut Isten elé. Isten valamilyen módon jelen van benne.

Izajás így ír a szenvedő szolgáról:

„Nem volt sem szép, sem ékes,
a külsejére nézve nem volt vonzó;
Megvetett volt, utolsó az emberek között,
a fájdalmak férfia, aki tudta, mi a szenvedés,
olyan, aki elől iszonyattal takarjuk el arcunkat;
megvetett, akit bizony nem becsültünk sokra.”

(Iz 53,2-3)

Ezek a szavak olyan sok férfira és nőre illenének a világon, akik elutasítást szenvednek, néha születésüktől, sőt, olykor fogantatásuktól fogva. Hogyan érthetjük meg ezt a szenvedést? Hogyan adhatunk neki értelmet? Kapcsolat lenne a közösségünkben élő szenvedők és Izajás szavai között?

²³ Vö. „*Salvifici Doloris*”: II. János Pál apostoli levele a szenvedésről 1984. február 11-én. Szent István Társulat, Budapest 1984.

„Bár a mi betegségeinket viselte,
és a mi fájdalmaink neheztedek rá...
...a mi bűneinkért szűrták át...

(Iz 53,4-5)

A szenvedők gyakran nincsenek tudatában annak, hogy szenvedésük termékennyé lehet. Talán a közösség, mely életét megosztja velük, képes a nevükben följánlani szenvedéseiket az Atyának abban a hitben, hogy kiáltásuk meghallgatásra talál, hogy Fia szenvedésével egyesítve az Atya termékennyé teszi őket?

Ha megmaradunk az anyagi világ szintjén, csak a termelékenységre és az anyagi javak megszerzésére törekszünk, a halálnál rettenetesebbet elképzelni sem tudunk az ember számára: visszavonhatatlanul vége mindennek. Ha azonban a termékenység szintjére helyezkedünk, felfedezzük, hogy a halál csupán kezdet. Nem kell ragaszkodnunk életünkhöz, mert a hátrahagyottakkal összefűző kötélek örökre megmaradnak. A halál így már kevésbé ijesztő: visszatérés az Atyához. A keresztyén szemléletben a halál az ajándékozás és az áldozat csúcsa: életünket adjuk barátainkért, így vagyunk termékenyek.

A halál ünneplése

A közösségnek, mely tudja, hogyan ünnepelje az életet és a termékenységet, azt is tudnia kell, hogyan ünnepelje a halált. Freud *Elmélkedések a halálról* című művében a latin mondást idézi: „Ha meg akarod örizni a békét, készülj a háborúra!”; majd átalakítja: „Ha el akarod viselni az életet, készülj a halálra!” Így igaz: ha halálfélelemben élünk, s ezt magunk és mások előtt is titkoljuk, szorongással töltenek el bennünket a halálra utaló jelek: a betegség, a fogyatékoság, a csökkenő erő, a hanyatlás, az élet mulandóságának érzése. A halál az élet természetes része. Biztos, hogy a halál, különösen az erőszakos halál szörnyű valóság, de ugyanakkor mélységesen természetes is: testünkbe írt valóság, melyen előttünk oly sokan jutottak már túl. A nyugtalan szexualitás és a haláltól való félelem között szoros a kapcsolat.

Ha egy közösség tudja, hogyan ünnepelje a halált reálisan, mégis gyöngéden, akkor képes lesz oldani tagjainak félelmét e nagyon is alapvető valóságtól. Nem jelent ez elrejtőzést a halál mindenütt jelenlévő valósága elől, sem szépítgetést, ami csupán a megfutamodás másik formája lenne, hanem azt jelenti, hogy nyugodtan nézünk szembe vele, beszélünk róla, és megpróbáljuk Isten szemével látni. Ezzel nem tagadjuk a szomorú oldalát. A fájdalom mélységesen emberi, pszichés és lelki valóság.

Mindig megrázó, ha olyan ember hal meg, akit szeretünk. Szeretni valakit annyi, mint magunkban hordozni őt, különleges helyet tartani fenn számára szívünkben. Ezt a lélekben lefoglalt helyet a testi jelenlét táplálja; a halál tehát saját szívünkből tép ki egy darabot. Aki tagadja, hogy a halál szenvedéssel jár, az sohasem szeretett igazán, hanem lelki ábrándok között él. A halál ünneplése tehát nem a rajtunk vágott seb vagy a vele járó fájdalom tagadása, hanem az, hogy életünkben helyet kap, beszélünk, sőt énekelünk is róla. Kölcsonösen támogatjuk egymást, szembenézünk a valósággal, és mélységes bizalommal Isten Szívébe helyezünk mindent. Jézus nem azért jött, hogy eltörölje a szenvedést és a halált, hanem azt mutatta meg, hogyan élhető mindkettő termékenyen. A megadás és az áldozat révén kell behatolnunk a szenvedés misztériumába.

A Bárka közösségeiben gyakran kell követnünk a hívást, hogy szembenézzünk a halállal. Előfordul, hogy a halál kegyetlenül és hirtelen mar szívünkbe, máskor gyöngédebben, előre láthatóan közeleg: betegség és fogyó erő jelzi jöttét.

Ha meghal valaki, van rá mód, hogy úgy adjuk a közösség tudtára, hogy ez békét hozzon. A mi közösségünkben imádságos virasztásban beszélgetünk arról, aki eltávozott közülünk. Amikor lehet, virasztunk a halott mellett, és kiemelt jelentőséget biztosítunk a gyászmisének.

Novemberben, mikor hagyományosan megemlékezünk halottainkról, beszélgetünk róluk, és megosztjuk velük kapcsolatos emlékeinket. Időt szánunk a szülők sírjának felkeresésére és az ottani imádkozásra. A halál valóságát takargatni veszélyes, és mélyen gyökerező félelmeket ültethet el. Fontos, hogy szabadon beszélhessünk félelmeinkről, s ha képesek vagyunk beszélni róluk, ráléptünk az útra, melyen megszabadulhatunk tőlük.

Emlékszem Jean-François-ra és Pierre-re, két értelmi és testi fogyatékos férfira. Mindketten nehezen jártak. Elmentek, hogy virrasszanak Frédéric holtteste mellett, aki segítőként élt velünk, s hosszú betegség után rákban halt meg. Utolsó hónapjaiban sikerült a Bárkában gondoznunk, miután az orvosok már lemondtak róla. Jean-François különösen meghatódon a holttest láttán. „Milyen szép!” – kiáltott fel. „Hogy mosolyog! Megcsókolhatom?” Homlokon csókolta Frédéric-et, majd ismét felkiáltott: „Ó, milyen hideg!” Aztán csöndesen kuncogott. Mikor elment, így szólt Pierrehez: „Hogy meglepődik majd a Mama, ha elmondom neki, hogy megcsókoltam egy halott embert!”

Ha felismerjük, hogy fogyatékoságunk elfogadásának elutasítása részben a halál elutasítása, akkor ébredünk rá, milyen óriási lépést tett aznap Jean-François és Pierre saját súlyos fogyatékoságának elfogadása felé, mikor valóságos, egyszerű és békés módon volt képes szemlélni a halált.

A termékenység és a sterilizálás

Van-e kapcsolat a sterilizálás és a halál között? Mélységes nyugalanság tölt el annak hallatán, milyen sok szülő próbálja sterilizáltatni gyermekét. Különösen az Egyesült Államokban és Kanadában gyakori ez a döntés. Súlyos igazságtalanság így megcsónkítani valakit, különösen azért, mert legtöbbször még a beleegyezését sem kéri.

Kanadában felkeresett egyszer egy anya. A lánya olyan lakásban lakott, ahol együtt éltek férfiak és nők, s az anya az én véleményemet akarta hallani, mert félt, hogy megtörténik a „baleset”. „Ne sterilizáltassam?” – kérdezte. Ez az anya segített megértenem oly sok szülő szenvedését és tanácstalanságát. Nem elég, hogy együtt kell élniük a csalódással és szenvedéssel, melyet értelmi fogyatékos gyermekük jelent, de akkor is ritkán kapnak segítséget, ha ennek következményeivel kell szembenézniük. Sok szülőt aggaszt manapság – joggal – az a szexuális szabadosság, melyet az individualizmust hangsúlyozó gazdag országokban hirdetnek.

Tudok intézetekről, ahol egyes gondozók a fogyatékos emberek „jólléte és felszabadítása” címszóval feltétel nélkül támogatják a szabad szexuális kapcsolatokat, rendszeresen adagolják a fogamzásgátlót, s abortuszt kérnek, ha bekövetkezik a „baleset”. A testi egyesülést az emberi kapcsolat szokásos kifejezésének tekintik. Olyan elméletek is terjednek, amelyek a testi szerelem alkalmazását „terápiás” céllal javallják.

Bizonyos vagyok abban, hogy az engedékenységnek súlyos következményei vannak, hiszen ahelyett, hogy a szeretetre és emberi kapcsolatteremtésre való készséget fejlesztenék, a gyönyörönzésének börtönébe zárják a fogyatékos embert, aki végül magányosabbnak érzi majd magát, mint valaha.

Hogyan tiltakozhat egy keresztény anya ilyen engedékenység láttán leánya intézetében, tudva azt, hogy szülőként szinte semmi lehetősége arra, hogy gyermeke számára mást válasszon?

De felhozhatunk más okokat is a végleges sterilizálás mellett. Egyszer egy anya elmondta nekem, hogy azért sterilizáltatta a lányát, mert lakóhelyük környékén fennállt a nemi erőszak veszélye. Az volt a benyomásom, hogy az anya számára a legnagyobb tragédiát az jelentette volna, ha leánya gyermeket fogan. Mintha nem is törődött volna azzal, milyen szörnyű megrázkódtatást jelentett volna gyermeke számára, ha megerőszakolják. Ha ilyen komolyan fennállt a nemi erőszak veszélye, nem arra kellett volna inkább gondolnia, hogy elköltözzenek,

vagy legalább arról gondoskodjon, hogy a lányát mindig kísérje valaki? Semmi esetre sem lett volna szabad gyermekét magára hagynia ilyen veszéllyel szemben.

Természetesen akadnak olyan anyák is, akiket túlságosan aggaszt a szexualitás – különösen, ha a lányukról van szó –, és akik a legtisztességesebb nevelői gárdában sem képesek megbízni.

Micsoda felelősség a keresztény közösség számára! Olyan kevés a hely napjainkban, ahol hosszú időre befogadják az embert az Evangélium szellemében, s a fogyatékos személyt megpróbálják segíteni valódi termékenységének kibontakoztatásában! Miért nem alakítanak a keresztények több olyan közösséget, amely legmélyebb meggyőződéséből fogadja be és tiszteli a legszegényebbeket és leggyöngébbeket?

Az egyháznak igaza van, mikor emlékeztet az élet és a termékenység nagyszerű alapelveire. Egyúttal azonban világunkban olyan emberekért kellene kiáltania, akik valóban befogadják azokat, akiknek törekenységük folytán nem jutott hely. Ezeknek az embereknek a megtört szeretete csak akkor gyógyulhat meg fokozatosan, csak akkor indulhatnak meg a teljesebb érettség és mások igényeinek felismerése felé, ha a válságos időkben, erőszakos kitöréseik és szenvedéseik idején egyaránt őszinte szeretettel veszik őket körül.

Világunkban igen fontos, hogy a családok között nagyobb legyen az összetartás.

Egyszer egy lelkigyakorlat során fölkeresett egy házaspár. Az asszony gyermeket várt. Tizenkét orvos jelentette ki, hogy a gyermek nagy valószínűséggel súlyos agykárosodással jön majd a világra. Mind a tizenketten a terhesség megszakítását javasolták. Néhányan egyenesen kijelentették, hogy az asszonynak kötelessége inkább az abortuszt választani, mint hogy olyan lényt hozzon világra, aki egész életében szenvedni fog, s szenvedést okoz jövődó testvéreinek is. Ezek után az én véleményemet kérték. Azt mondtam nekik, hogy nem tudom elfogadni egy gyermek meggyilkolását, még ha beteg is. Halvány ígéretet tettem arra is, hogy segítsek nekik, ha gyermekük fogyatékosan születik. Később beszéltek a lelkigyakorlatos házat vezető atyával, aki megígérte nekik: „Ha fogyatékos gyermekük születik, és nem tudják vállalni a gondozását, elviszem a közösségembe, és gondját fogjuk viselni”. Ennek tudatában az anya lemondott az abortuszról. Néhány hónappal később két teljesen egészséges ikergyermeknek adott életet.

A mai világban a családoknak egyre inkább meg kell tanulniuk, hogyan fogadjanak be egy szenvedő, elkeseredett embert. De oly sok embert, oly sok családot tart fogva az önzés, az individualizmus... Elzárkóznak a befogadás elől, nem nyitják meg otthonukat mások előtt: magukba zárkóznak. Néha saját gyermeket sem akarnak: anyagi boldogságuk akadályának tekintik. Ezek a családok saját termékenységüket ítélik halálra, bánatukba gubóznak, és mások termékenységének gátjává válnak. Lehetséges-e a megújulás?

Hiszem, hogy mélységes kapcsolat fűzi össze a házastársak szerelmét és a termékenységet. Az igazi szeretet szükségképpen termékeny. Oly sokszor bírálják az egyházat a fogamzásgátlással, sterilizálással és abortusszal kapcsolatos álláspontja miatt! Pedig az egyház mindenekfelett az emberi szerelmet magasztalja. Mélységesen hisz a szexuális kapcsolat szépségében. A férj és feleség szerelmében van valami, ami mélységesen szent és titokzatos, olyannyira szent, hogy a Szentlélektől ihletett írások egyik könyve, az Énekek éneke is ünnepli. Ez a szerelem Isten szeretetének jele és képmása.

De a szerelem ajándékát nem azért kapta a férfi és a nő, hogy illuzórikus gettóba zárkózzon. Azért adatott nekik, hogy megnyissa őket egymás felé, Isten és a többi ember felé, de leginkább a gyermekük, szerelmük gyümölcse felé.

A férfi és a nő közötti kapcsolat természetesen nem hasonlítható a hím és nőtény állat kapcsolatához. A férfi és nő között a baráti kapcsolat megelőzi a szexuális kapcsolatot és utána is megmarad, a gyermeknek pedig hosszú éveken át van szüksége szülei szerető jelenlétére. A házastársi szerelmet a gyermeknemzés szándéka és természetes lehetősége nélkül is kifejezésre lehet juttatni. A nő voltaképpen havonta mindössze néhány napon át, s csak egy bizonyos életkorig termékeny. A férfi és a nő teste és szíve úgy van teremtve, hogy biológiai termékenység nélkül is ki tudja mutatni szeretetét a másik iránt. De egyesülésüknek mindig elő

kell segítenie a lelki és emberi termékenységet, s nagyobb szeretetet kell világra hoznia szívükben egymás, gyermekeik és mindazok iránt, akikén felelősséggel tartoznak. A termékenység ritmusának ismerete arra kötelezi a férfit és a nőt, hogy bizonyos időszakban visszatartsák magukat, váraкоzzanak. Testük egyesülése annyira szent, hogy megköveteli a készséget a váraкоzásra és felkészülésre, bár ez sokszor nem könnyű.

Az egyház felismeri a testek gyöngéd egyesülésének szent voltát, és érzi, hogy súlyos dolog a termékenység mesterséges befolyásolása. Tart attól, hogy az ilyen beavatkozás a szeretet megszenteltetéséhez és így halálához vezet. Fél attól is, hogy a mesterséges beavatkozás megváltoztatja a termékenységben szerepet játszó szervek működését, pedig ezeknek fontos szerepük van abban, hogy megnyissák az embereket egymás felé. A férfi és a nő egymás iránti szeretetében, hűségében és termékenységében Istenhez hasonlatos, aki őt saját képmására teremtette.

9. Az egység ünneplése

Az öröm értelme

Manapság sokat beszélnek arról, hogy az értelmi fogyatékos embereknek joguk van a nemi örömhöz; de annál kevesebb szó esik arról a jogukról, hogy szeressék és tiszteljék őket egész valójukban, és arról, hogy joguk van a termékeny, értelmes élethez.

Arisztotelész szerint az öröm az, ami a zavartalanul végzett tevékenységet kíséri. Örömet találhatunk a vitában, a munkában, az evésben, az éneklésben. Minden tevékenységnek megvan a maga öröme. Ha valamit jól csinálunk, jobban tudatára ébredünk önmagunknak, annak, hogy élünk. Minél jobb a tevékenység és minél jobban végezzük, annál áthatóbb öröm kíséri. Az embernek, ha boldog akar lenni, képesnek kell lennie képességeit maradéktalanul kibontakoztatni és tevékenységeit akadálytalanul végezni.

Nehéz megtanulni zongorázni, de aki igazán ért hozzá, örömét leli benne. A pszichológusok szerint az öröm a beteljesült vagy kielégített vágyak eredménye. Ez azt jelenti, hogy ha valaki a legegyszerűbb tevékenységet is képtelen megfelelően elvégezni, nem tud kitörni a szomorúságból, az ürességből és a szorongásai közül.

Öröm, vagy legalábbis tevékenység nélkül az emberre halál vár. Az élet erői nem áramolhatnak szabadon: végtelen körben keringenek. Ez a szorongás. Az erők, ha nem építhetnek és alkothatnak, pusztítóvá válnak.

Aki úgy jön a Bárkába, hogy nem tud, s nem is akar dolgozni, sérült, és otthon is nehézségei vannak, az ott keresi a kielégülést, ahol tudja: lehet, hogy az evésben, lehet, hogy az önkielégítésben. Mások a tagadásban találják meg az örömet: amikor szembeszállnak, kikezdenek másokkal, akkor érzik igazán, hogy élnek. A szerető figyelemtől megfosztott gyermek az agresszív figyelmet akarja felkelteni: inkább elviseli a pofont, mint hogy magányos maradjon, hogy elfelejtsék.

Vannak, akik azért maszturbálnak, mert ez jelenti számukra az egyetlen örömet. Legalább, amikor egyedül vannak, az ágyban, részük legyen némi örömben.

Egyes kórházakban és intézetekben, ha rossz az étel és nincs munka (vagy unalmas és rosszul fizetett), ha érdektelenek a szabadidős tevékenységek, akkor az ott lakók borzalmas unalmat, fásultságot élnek át. Menekülésképpen sokan keresik a nemi gyönyört magányosan vagy másokkal együtt. Egyszerűen nincs előttük választási lehetőség: ott keresik az örömet, ahol megtalálhatják.

A tragédia azonban az, hogy a szexualitás emberi kapcsolatot, valódi barátság nélkül rettenetes önámítás. Az öröm mindössze pillanatnyi, s utána nem marad semmi, semmiféle kapcsolat... semmi. Az ember egyedül marad, üresen és szorongásai között.

A múltban az önkielégítést mereven elítélték. Ennek eredménye félelem lett, mely büntudatot szült és gátlásokhoz vezetett, sőt, önutálatot idézett elő, és a test megvetését. Ma az önkielégítés lebecsülése a gyakoribb, mondván, hagyni kell mindenkinek azt csinálni, amit akar, s az ilyesmi kamaszkorban természetes. Számomra úgy tűnik, hogy az igazság a két felfogás, a merev elutasítás és az engedékenység között van. Nem szabad elítélni a maszturbáló fiatalokat. Olyan feszültségek élnek bennük, melyeket még nem képesek uralni vagy integrálni. Mégis kötelességünk segíteni őket, hogy leszokjanak. Az önkielégítés ugyanis önmagukba zárja őket, olyan álmvilágba, mely meggátolja, hogy valódi emberi kapcsolatokat létesítsenek.

Az öröm igencsak kétarcú valóság. Vannak veszélyes, halálos örömök, vannak olyanok, melyek függésbe hoznak, rossz szokásokat alakítanak ki (a kábítószeres példák nemcsak a megszokásnak, de az ábrándos izgalmak világának is rabjává teszik élvezőiket, miközben megkezdik az agy károsítását is). Az ilyen örömök gátjai az igazi lelki fejlődésnek.

Megakadályozzák, hogy az ember megismerje a valóságot, önmaga és a másik ember valódi igényeit, hogy szeressen másokat, hogy küzdjön a békéért és az igazságért. A gyönyör önmagáért való keresése mások felé bizonyos közömbösséggel jár, s ha a gyönyör keresése eluralkodik, teljesen elszakítja az embert a többiektől. Igazságtalan, hogy az erősebbek elnyomják, megnyomorítják a gyengéket, de igazságtalan az is, hogy emberek önmagukba, saját örömeik világába záródnak, és nem hajlandók másokkal osztozni és párbeszédet folytatni.

Az önző szexuális gyönyör keresése valóságos kábítószerre válhat, mely meggátolja, hogy a szív érzékennyé váljon mások igényeire, mások szenvedéseire. Önmagába zárhatja az embert, saját érzelmei és érzései közé, hogy egészen elszakadjon a valóságtól.

Az öröm így pusztítóvá válhat, mert elszigeteli az embert, és felerősíti szorongásait, melyek ismét újabb örömeik és pótszerek keresésére indítják. Ördögi kör alakul ki. Megnö a kábítószer és az alkohol iránti igény, hiszen növekszik a szorongás és a belső fájdalom. Ez a folyamat, melyben nincs megállás, végül a halálhoz vezet: az embernek semmi nem elég, mindig többre vágyik. Ez a szorongásból fakadó függőség nem csupán lelki természetű: a szorongás megtestesül és biológiai függőséget kelt a testben, a vérben is.

A gazdagokat állandóan fenyegeti a veszély, hogy engednek az azonnal megvásárolható gyors gyönyör csábításának. A gazdag családokban a gyermek minden anyagi igénye és kívánsága azonnal teljesíthető, s így a gyermeket végül könnyű elkényeztetni, elrontani. Fontos az „elrontani” szó.

Lehetséges a reményre is nevelni, de ehhez belső erőre van szükség. Bizonyos közvetlen és felszínes örömeiket meg kell tagadni más, mélyebb örömeik érdekében, melyek a művészetek, a tudás, a vallás és a valódi kapcsolatok világának magasabbrendű és általánosabb valóságára nyitják meg az embert. Erőfeszítést kíván például a mértékletesség az evésben és ivásban, ha valaki adni akar az éhezőknek.

Az igazi öröm felfedezése

Vannak olyan örömeik is, amelyek megnyitnak mások felé, és valamilyen módon benső erőt, biztonságérzetet és önbizalmat adnak, ami viszont lehetővé teszi, hogy jobban megértsük mások igényeit és válaszolni is tudjunk ezekre.

Az ilyen örömeik táplálékot és erőforrást jelentenek, pihentetnek, s ugyanakkor erőt adnak ahhoz, hogy folytassuk a harcot a gonosz erői ellen, melyek az önzés és a félelem börtönébe próbálnak zárni. Ezek az örömeik vezetnek végig a szeretet útján. Ha az öröm, a gyönyör végcél, akkor börtönbe zár. Ha táplálék, akkor másokat segít jobban szolgálnunk. Az ilyen öröm nem zár el falként a másik embertől, hanem közvetít, mint ahogyan a szülő közvetít, amikor lehetővé teszi, hogy gyermeke megtalálja helyét a világegyetemben; közvetítő nélkül a kicsi félelemben él, önmagába zárkózik elszigeteltségében, és erőszakossá válik. A közvetítő jelenlétében félelme feloldódik, és bizalommal tud fordulni mások felé, akiket szeretni tud, akikkel együtt tud működni. Így van ez az örömmel is, annak legszebb formájában.

A férfi és nő kölcsönös vonzódásából kialakuló kötelékek igen hitelesek lehetnek, s átfogják az egész embert. Ezekkel és ezekben a férfi és a nő közvetítővé válhat a másik számára: biztonságérzetet nyújthatnak egymásnak, s megnyithatják egymást mások és a világegyetem felé. De ugyanez a vonzódás kettőjüket együtt, vagy külön-külön is önmagába zárhatja, s megakadályozhatja harmonikus, építő beilleszkedésüket a világegyetembe.

A nevelés legfontosabb céljai közé tartozik, hogy segítsen különbséget tenni a tápláló, mások felé megnyitó örömeik és a börtönbe záró örömeik, a valódi beteljesülést hozó és a múltó illúziót kínáló örömeik között. A nevelés több, mint egyszerű tiltás a hamis örömeiktől. Inkább segítenie kell annak felismerésében, hogy miért hazug örömeik ezek, vagy legalább azt, hogy mások sokkal mélyebb boldogságot hoznak, s ezzel együtt biztonságérzetet, békességet és önbizalmat nyújtanak. Nevelési szempontból az jelent nehézséget, hogy tudnunk kell, mikor

engedhetjük, hogy valaki saját tapasztalata által fedezze fel bizonyos örömök illuzórikus és romboló voltát, s mikor jobb egyszerűen tiltani – annak reményében, hogy elkerülhetjük a rossz szokások kialakulását, de egyúttal vállalva, hogy frusztrációt és haragot ébreszthetünk, mely tovább erősítheti a vágyat. Annymira különbözik egyik helyzet a másiktól, hogy lehetetlen szabályokat alkotni. A legfontosabb, hogy megpróbáljuk felismerni, milyen hozzáállás teszi lehetővé a legnagyobb növekedést.

Szexuális kapcsolatok keresése közösség és ünneplés hiányában

Úgy tűnik, hogy a jómódú országok kultúrájában összefügg a testiség előtérbe kerülése a közösségi élet és az őszinte barátság eltűnésével. Társadalmunk értékrendszere önállóságra és individualizmusra ösztönöz. Erős az, akinek nincs szüksége másra, szabad az, aki nem függ senkitől. Ezek az ideálok ellentmondanak a közösség eszményének, amely az adományok, a gyöngeségek és a kölcsönös egymásra utaltság elismerésére épül. Eltűnik, vagy legalábbis majdnem kivész az osztozás iránti érzék. A falvak elvesztik lelküket és érzéküket az ünneplésre. A nagyvárosokban senki nem ismeri a másikat, az emberek elszigeteltek, lakásuk négy fala közé zárkoznak. A nagy család a nagybácsikkal, nagynénikkel, nagyszülőkkel és unokatestvérekkel napjainkra eltűnt. Még a modern családot is veszély fenyegeti, mert hiányzik életéből a közös ünnep, a közösség tudata. Az emberek magányt és szorongást élnek át, gyakran hiányzik belőlük a belső erő. Ez az oka annak, hogy erőszakos vagy erotikus filmekben és műsorokban, kábítószerekben vagy az alkoholban keresnek izgalmakat. Hihetetlen hévvel vetik magukat a politikába vagy az egyéb elfoglaltságokba, miközben alig-alig tudják, mit akarnak. Mások az erőteljes érzelmi élményeket átmeneti, önző szexuális kapcsolatokban keresik, melyekből azonban hiányzik a szív bensőségessége és a szövetség. E helyzetek mindegyikében az ember önmaga elvesztését kockáztatja.

A házasságon kívüli nemi kapcsolat tiltása nem oldja meg a helyzetet. Olyan közösségekre van szükség, ahol az emberek mélységesen szeretik egymást, ahol hiteles szövetség fűzi őket egymáshoz, melyet örömmel, lelkesen és találékonyan ünnepelnek. Az öröm és ünneplés nélküli világ szükségszerűen ad otthont a felszínes szexuális kapcsolatoknak. Ha a férfi és nő közötti szexuális kapcsolatban sem az ünneplés, sem a szeretet nincs jelen, ha nem jele és gyümölcse a kettőjüket összekötő szövetségnek, akkor nem hozhat igazi örömet. Az ilyen nemiség inkább a szorongás gyümölcse, mely az elszigetelődéstől való félelemből származik.

Az értelmi fogyatékos ember készsége az ünneplésre

Mindig nagy élményt jelent számomra, amikor azt látom, hogy értelmi fogyatékos emberek hogyan tudnak ünnepelni. Mondhatná valaki, hogy ez a jelenség a Bárka-közösségek sajátja (*Közösség* című könyvemben írtam erről), én azonban tapasztaltam ezt mindenütt, ahol értelmi fogyatékos emberek élnek. Legtöbbjüket nem foglalkoztatják olyan gondolatok, hogy „mit gondolnak majd rólam”. Szeretnek bolondozni, játszani és nevetni. Az ünneplés tetőpontján az értelmi fogyatékos emberek oly gyakran készek énekelni, tapsolni, sőt táncolni is, míg a racionálisabb, hagyománytisztelőbb résztvevők mereven feszengenek, képtelenek elmosolyodni vagy akár énekelni. A Bárában gyakran játszunk el jeleneteket az Evangéliumokból, s a segítők általában húzódoznak attól, hogy Jézus szerepét vállalják. Az értelmi fogyatékos emberek könnyebben feloldódnak, szabadabbak, és kevésbé törődnek azzal, hogy mit fognak gondolni róluk mások.

Néhány országban lelkesen hirdetik az értelmi fogyatékos emberek „normalizációját”. Kitűnő gondolat ez, ha a normalizáción minden emberi lény alapvető jogainak gyakorlását értjük: a munkához való jogot, a jogot a tömegközlekedési eszközök és a nyilvános uszoda használatára, s így tovább. De igazságtalan volna, ha nem tartanánk tiszteletben az értelmi

fogyatékos emberek sajátos kultúráját és különleges igényeit. Ők soha nem lesznek értelmi tevékenységek között élő emberek, legtöbbjük nem fogja tudni értékelni azt, ami elvont, intellektuális. Intuitív emberek ők, szóban kevésbé tudják kifejezni magukat. Kultúrájuk és saját igényeik inkább érzelmiek. Ezért szeretik az olyan ünnepeket, melyeknek maguk is aktív résztvevői lehetnek.

Modern kultúránk elfelejtett ünnepelni. Összejöveleket ismer, ahol az ember iszik, eszik, nevetgél s az ismerőseivel beszélget. Fontos a szabadidő „eltöltése”: a tévézés, a színház és a mozi, a sport, a tánc, a játékok, az olvasás és így tovább. Aki szabadságra megy, azt teheti, amit akar – de az ünneplést ez a társadalom nem ismeri.

Az ünneplés az öröm kitörése, életünk összefonódásának elismerése, örömteli felfedezése annak, hogy úgy tartozunk össze, mint egyetlen test tagjai, hogy különbözőségünk igazi kincset jelent, hogy engedhetjük leomlani a falakat, amelyek elválasztanak. Örvendezünk, hogy megoszthatjuk azt, ami bennünk a legmélyebb és legsebezhetőbb, hogy összefűz bennünket a bizalom.

Az ünneplés a közösséghez tartozik, a tagok egységéből és összetartozásából fakad. Célja nem az, hogy bizonyítson valamit: egyszerűen a közösségi élet csúcspontja, az egység kifejeződése, amely egyúttal még mélyebb egységet teremt.

Az ünneplésben részt vesz testünk és minden érzékszervünk; hozzátartozik a zene és az ének, a színes ruhák, a virágok, a szépség; nem hiányzik a finom étel, a vidámság, a mozgás és a tánc, az öröm és a humor, az imádság és a hálaadás. Az emberi lét minden elemének megvan a helye.

A Bárkában elsőként azt tanultuk meg, hogyan ünnepeljük a születésnapokat. Olyan pillanatok ezek, amikor az ünneplés azt fejezi ki, hogy valaki különleges ajándék a közösség számára. Ilyenkor elbeszélgetünk az ünnepelt életéről és sajátos tulajdonságairól, elmondjuk, miért különös öröm, hogy velünk van és segít a közösség építésében. Az ünneplés középpontjában az ünnepelt személy áll. A zenét, az ajándékokat és az ételeket az ő egyéni ízlésének, igényeinek és humorérzékének megfelelően választjuk ki.

Megünnepeljük a vallásos ünnepeket is, a karácsonyt, a húsvétot és pünkösdöt – ezek emlékeztetnek arra, hogy Isten mennyire szereti népét, mennyire közel van hozzánk. Az emberiség nincs egyedül világunk szenvedései, egyenlőtlenségei és szorongásai közepette. És nincs egyedül a közösség sem: Isten visel rá gondot, vezeti. Mindenki az Atya kezében van, senki sincs magára hagyatva.

Megünnepeljük azokat, akik már tíz éve élnek a Bárkában, és megünnepeljük az év végét, amikor felidézünk mindazt, amiért hálát adhatunk. Minden alkalom az ünneplésre.

Amikor ünnepelünk, együtt énekelünk, együtt nevetünk, együtt imádkozunk. Ez mindenkinek a szívében megteremti az érzést, hogy a többiekhez, a közösséghez tartozik. Arra vagyunk teremtve, hogy együtt legyünk, együtt éljünk és dolgozzunk, mindenki a maga helyén. Isten teremtette a kötelékeket, melyek összefűznek: szövetségben élünk. Ez a szövetség nem fojtja el vagy akadályozza meg a személyes növekedést, hanem éppen ellenkezőleg, tudatosítja növekedésünket és még tovább hív: felszabadít. Maga Isten hívott el bennünket az elszigeteltségből, hogy együtt éljünk; Ő választott ki és hozott el bennünket a Bárkába, hogy közösséget építsünk. Tőle kapta mindenki azt az adományt, amelyet használnia kell, s amelyet ki kell bontakoztatnia – hogy ami épül, valóban gyönyörű szép legyen.

Ahol csak emberek élnek együtt, megvannak a maguk ünnepei saját szimbólumaikkal, saját nyelvükkel és viseletükkel, ami egységesíti a csoport tagjait, és az összetartozás érzését kelti bennük. A fegyveres erők díszszemlét tartanak (bár ez nem ünneplés); az afrikai falvaknak megvannak a maguk táncai, rituális szertartásai és beavatási ceremóniái; a klubokban hagyományok és „szertartások” szabályozzák az életet; a különböző iskolákhoz tartozó pszichoanalitikusok is külön nyelvet és szimbólumkészletet használnak.

A csoportosulások szerkezetének és fajtájának megfelelően az ünnepek vagy önmagába zárttá teszik a csoportot, vagy megnyitják a tagokat a többi ember és Isten felé. Az összetartozás és barátság tudata lehet másokat kizáró, és lehet nyitott. A kizárólagossággal felsőbbrendűségi érzés jár együtt; ilyenkor a csoport az erejét fitogtatja: mi vagyunk a legjobbak, a legerősebbek, a megváltottak, a kiválasztottak. Ez nem igazi ünneplés. A nyitottság alázatot és egyfajta szegénységet jelent: senki sincs kizárva. Az ünneplés szívében a leggyengébbek, a legszegényebbek állnak. Az igazi ünneplés nyitva áll mindazok előtt, akik a szövetséget elismerik és élni akarják, akik ünnepelni akarják és hálát akarnak adni érte.

A keresztény közösség életének szívében az Eucharisztia ünneplése áll. Ennek az ünnepnek a szívében Isten van jelen, aki kicsivé és szegénnyé lett, aki kenyér és bor színe alá rejtőzött. Azért jön, hogy a kicsinyeknek, a legszegényebbeknek adja önmagát. Az Eucharisztia Jézus szeretetének és feltámadásának ünneplése. Az Ő visszatérését hirdeti; a remény jele. De az Eucharisziában a szenvedés is jelen van. Jézus legnagyobb áldozata ez, melyben életét adta: vérént ontotta, testét áldozta fel. Az emberiség minden nyomorúsága és szenvedése, minden megtörtsége jelen van az Eucharisziában. Jele ez minden szenvedés termékenységének, melyet felajánlanak, egységben Jézussal, akinek szenvedése megment és felszabadít.

Az Eucharisztia az egység tökéletes ünneplése. Megadja a tudatot, hogy Jézushoz és testéhez, az egyházhoz tartozunk, az egyháznak pedig ahhoz a sejtjéhez, amely a mi közösségünk. Az Eucharisztia, egyedülálló módon, egyszerre közösségi ünneplés és igen bensőséges, személyes valóság. Az Igével kezdődik, melyet közös ének és imádság követ – és csönddel zárul, melyben mindenki bensőségesen személyes kapcsolatba kerül Jézussal, mikor testét eszi és vérént issza. Ebben a percben közösség jön létre kettőjük között: „Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, az bennem marad és én őbenne.” A kettő eggyé válik, egy testben, Krisztus testében. Más ünnepek is nyújthatják az összetartozás tudatát, de ezeknek a végén gyakran hiányzik a bensőségeség. Nem jelentik szükségszerűen a személyes barátság átélését a másik emberrel – ez más percekhez kötődik.

Az Eucharisztia emlékeztet arra, hogy a közösség nem könnyű hely, de a növekedés helye Isten szívében. Az Eucharisztia a táplálék, mely segít, hogy a szeretet útján járva eljussunk a szabadságra. Titokzatos módon forrasztja össze a közösség, a szövetség minden fájdalmát és örömét. Reményt ad: bensőséges közösség Istennel és a másik emberrel.

Az a közösség, mely már nem ünnepli örömét, hogy együtt lehet, egységben Istennel és nyitottan a többi ember felé, az a közösség haldoklik. Szabályok és törvények alkotják, talán ígéretes és fogadalmak is, de lelkét elveszítette: csontváz csupán. A közösség szíve az ünneplés különböző formáiban mutatkozik meg, a szeretetben és kölcsönös bizalomban, az összetartozás örömeiben, hogy testvérek munkálkodnak együtt, egyetlen cél érdekében.

Ünneplés, agresszivitás és megbocsátás

Az ünneplés egyik célja az agresszivitás felszabadítása, amely falként választja el az embereket. Az agresszivitás lehet támadó vagy védekező. Véd és eltaszít. Azt rejti el, ami bennünk a legmélyebb és legbensőségesebb: szívünk sebezhetőségét. Sóvárgásunkat, hogy szerethessünk és szeressenek bennünket, szomjúságunkat a gyöngédség, együttérzés, megértés és személyes emberi kapcsolatok után. Ez az agresszivitás vagy keménység a sebek, félreértések, igazságtalanságok, a meg nem értések, a büntudat és a félelem eredménye. Megoszt, elválaszt, falakat emel, elszigetel, feszültséget kelt. Ahol gyökeret ver, elpusztítja a közösséget.

Az agresszivitás látható formája veszélyes lehet, amikor megosztáshoz és szakadáshoz vezet, amikor darabokra szaggatja a közösséget. De a látható agresszivitás elvezethet a párbeszédhez és a megbocsátáshoz is, ami lehetővé teszi a növekedést az igazságban, és

megengedi egy új egység felfedezését. Létezik egy egészséges agresszivitás, mely kiáltás a meg nem kapott helyért, kiáltás az igazságért, kiáltás az elismerésért.

Van azonban rejtett, alattomos agresszivitás is, mely sohasem ölt látható formát. Túlságosan fél mindenki az agresszió megnyilvánulásaitól, azoktól a különbözőségektől és hasadásoktól, melyek a közösségen belül húzódnak. A közösség tagjai ezért elrejtőznek egymás elől, beszélgetés közben felszínes témákat érintenek csak. Nincs valódi párbeszéd; az olyan témák, melyek felszínre hozhatnák az ellentéteket, tabunak számítanak. A társalgás az udvariasság szabályainak megfelelően folyik, de a félelem és egymás iránti bizalmatlanság megmarad: áthatolhatatlan falak emelkednek az emberek között. Az agresszivitás jelen van, és aláás minden őszinte emberi kapcsolatot, mégis mindenki úgy tesz, mintha minden rendben volna és az egység teljes lenne. Hogy eljuthassunk az igazi egységre, újra és újra tudatosan el kell ismernünk a megosztottságot, az agresszivitást, a szívünk mélyén megbúvó félelmet, mert csak így gyógyíthatjuk be a sebeket, így kezdetünk párbeszédet és juthatunk el a megbocsátásra.

A megbocsátás és az ünneplés összetartozik. A megbocsátás az ünneplés feltétele és következménye. Mikor a tékozló fiú kicsapongásai után hazatért, apja megbocsátott neki, és mindenkit lakomára hívott. Így szólt szolgálóihoz: „Hamar hozzátok elő a legszebb köntöst és adjátok rá, húzzatok gyűrűt az ujjára és sarut a lábára. Vezessétek elő a hízott ökröt, öljétek le, készítsétek el a lakomára, mert fiam, aki meghalt, feltámadt. Elveszett és megkerült. Ünnepeljünk!”²⁴

Egyesek azt szeretnék, ha a közösségi ünnepek spontán jellegűek lennének: azt mondják, csak akkor tudnak ünnepelni, amikor olyan hangulatban vannak. De ha addig várnánk, amíg mindenkinek megjön a kedve, nem ünnepeleink valami sokszor! A szigorú rituálé és a spontán érzelmi megnyilvánulás között létezik egy középút. Az ünneplést alaposan elő kell készíteni. Fontos eltervezni, mit énekeljünk, mit milyen sorrendben tegyünk, de meg kell őriznünk rugalmasságunkat, hogy tudjunk változtatni is: meg tudjuk hosszabbítani a kegyelem pillanatait és a csendes időszakokat, vagy rövidebben végezhesünk egyes részleteket, ha erre van szükség. Gyakran éppen a legváratlanabb, spontán események nyújtják a legtöbbet. De a spontaneitás, mely az emberekben működő Szentlélek jelenlétéből fakad, csak a jól eltervezett ünneplésben nyer értelmet.

Sok értelmi fogyatékos embernek biztatásra, hívogatóra van szüksége, hogy be tudjon kapcsolódni bizonyos tevékenységekbe. Ez nem kis fáradtságba kerül. Mennyivel könnyebb leültetni őket a tévé elé, előadni nekik egy műsort, vagy hagyni, hogy tegyék, amit akarnak! De ha meghallják a hívást, az ünneplés szívébe kerülnek, és másokat is magukkal ragadnak melegségükkel és különleges örömmükkel.

Az egység ünneplése

A bensőséges testi egyesülésből fakadó öröm, ha őszinte, akkor a szeretet öröme, annak boldog tudata, hogy nem vagyunk egyedül földi zarándokutunkon. A bensőséges testi kapcsolat egy barátság csúcspontja, melyhez hozzátartozik a közös élet napról-napra. A menyegzős lakoma öröme az egység öröme. A Teremtés könyve és az Evangélium beszél a férfi és a nő hivatásáról, hogy a két test egy legyen. A „test” szó itt nem pusztán fizikai valóságot, még kevésbé a lélekkel szembeállított testet fejezi ki, hanem két személy mélységes egységét jelenti, akik a Szentháromság jelenlétének jelévé válnak. Egy más alkalommal Jézus azért imádkozik, hogy tanítványai éppenúgy egy legyenek, ahogyan az Atya és Ő egyek (lásd Jn 17. fejezetét). Lehetetlen a két szöveget nem egymás mellé tenni, különösen azóta, hogy Szent Pál az

²⁴ Lk 15,22-24.

efezusiakhoz írt levelében az egyház és Krisztus kapcsolatát a szeretetben egyesült férfi és nő kapcsolatához hasonlítja.

Mikor a házastársak teljes bizalommal, tökéletes ajándékként, nagy-nagy gyöngédséggel egymásnak adják önmagukat, egységüket ünneplik. Nem egyszerűen a házastársak szeretetének, de a szülők és gyermekek egységének ünnepe is ez. Hivatalos pecséttel zárja le a család egységét és hivatását a szolgálatra.

II. János Pál magyarázatot fűzött a Teremtés könyvének egyik részletéhez (2,23-25), melyben először találkozik a férfi és a nő: „Ez már csont a csontomból és hús a húsemből. Asszony a neve, mert a férfiből lett.” A szöveg folytatódik: „Ezért a férfi elhagyja apját és anyját és feleségéhez ragaszkodik, s a kettő egy testté lesz. Mind az ember, mind az asszony meztelen volt, de nem szégyenkeztek egymás előtt.” II. János Pál pápa szerint a szöveg az emberi mivolt első megünnepléséről számol be, mely együtt járt a test lelki jelentőségének megtapasztalásával.²⁵

A pszichológusok szerint az egység keresése az ember nagy kérdései közé tartozik. Az ember egységre törekszik Istennel, a kozmosszal és embertársaival. Tudatalattijának legmélyéről fakad a sürgetés az elveszett egység megtalálására. Születése előtt a gyermek mit sem tud anyjával való egységéről, vagy arról, hogy személyiségét hogyan formálja ez az egység (vagy néha ennek hiánya). De attól a pillanattól fogva, hogy a csecsemő elhagyja anyja méhének biztonságát, békéjét és harmóniáját, már egy másik egységet keres... A házastársak egysége az egyik legfontosabb tapasztalat az elveszett egység keresésének útján, de csak akkor jön létre, ha két ember tudatosan adja oda magát egymásnak.

A két házastárs által ünneplott egység elsősorban nem anyagi egység, testük egyesülése, hanem abból a tényből fakad, hogy egy szívvé, egy lélekké lettek. A férfi és a nő, aki néhány szempontból mélységesen különbözik, egész életre társává és különleges barátjává válik a másiknak gyengédségében, világról alkotott képében és Isten iránti szeretetében. A házastársi egyesülés mélységes egység, jele más egységeknek, de nem az egyetlen egység. Ha azok, akik nem léphetnek házasságra, vagy nem erre hivatottak, nem találják meg az egység ünneplésének más módját, szívük és testük vágya beteljesületlen marad, és szexualitásuk testi és biológiai igénye a valódi életszövetségen kívüli beteljesülés után fog kiáltani.

Ez az oka az ünneplés különlegesen mély jelentőségének a Bárányban. Ha egy otthonból vagy közösségből kivész az ünneplés, minden valószínűség szerint jellemzővé válik a szexuális éretlenség. A közösségi ünneplésnek mindig az egység, a szövetség ünneplésének kell lennie.

A boldogság

Az ember boldogságra szomjazik. Aki úgy érzi, sohasem lehet boldog, az rálép a halál felé vezető útra. Egyedül találja magát, szemközt korlátaival és szegénységével, s megadja magát a szomorúságnak és a kétségbeesésnek. A kétségbeesés az önmagával szembe forduló élet. Ha az élet nem áramlik kifelé, hogy gyümölcsöt hozzon, elpusztítja önmagát.

A boldogságnak, melyre minden ember törekszik, ősi időktől fogva hatalmas szimbóluma az esküvői lakoma. Az egységnek ez a jelképe olyan hatékony, hogy a tömegkommunikációs eszközök egész sor árucikk népszerűsítésére felhasználják: ha azt akarod, hogy szeressenek, ha társra vágysz, ilyen meg ilyen ruhát viselj, használd ezt vagy azt az illatszert, ne titkold, hogy ilyen és ilyen sajtót eszel. Ez a szimbólum vezérmotívuma a művészeteknek, filmeknek és a slágereknek is. Az emberiség keresi azt a sohasem változó szeretetet, mely megszüntet minden fájdalmat, minden szenvedést, minden megosztottságot és minden háborút.

²⁵ Általános audiencia, 1980. február 20.

A marxizmus olyan tökéletes szocialista államot remél alapítani, ahol túl minden küzdelmen és háborún, mindenki állandó ünneplésben él, ahol mindenki ünnepelheti az egyenlőséget, hiszen csak egyetlen osztály, egy nép lesz: a proletariátus, amely legyőzte a burzsoáziát.

Az emberiség végső célja, mely felé mindegyikünk törekszik, az az egység, ahol nincs többé küzdelem és háború. A harccal mindig együtt jár a legyőzetés, az elnyomás lehetősége, s ezáltal az elszigetelődés is. Az esküvői lakoma minden küzdelem végső célja, hiszen a szeretet ünnepe.

De az egység keresése még mélyebben gyökerezik az emberiségben. Alkotórésze minden nagy vallásnak, különösen a buddhizmusnak és a hinduizmusnak. Megtalálható a zsidó-keresztény hagyományban, mely szerint az idők végén egy nép, egy nemzet, egy város lesz, a mennyei Jeruzsálem, ahol nem lesz több háború. Amikor Isten népének egységét próbálja kifejezni a Szentírás, a menyegzős lakoma szimbólumával él. A Jelenések könyvében János új eget és új földet lát:

„Láttam, hogy a szent város, az új Jeruzsálem alászállt az égből, az Istentől. Olyan volt, mint a vőlegényének fölékesített menyasszony. Akkor hallottam, hogy a trón felől megszólal egy harsány hang: Nézd, ez az Isten hajléka az emberek között! Velük fog lakni és ők az ő népe lesznek, és maga az Isten lesz velük. Letöröl szemükről minden könnyet. Nem lesz többé halál, sem gyász, sem jajkiáltás, sem vesződség, mert a régi világ elmúlt.” (Jel 21,2-4)

Hasonlít Isten országa a szeretet ünnepére, a „menyegzős lakomára” (Mt 22,1-10), az egység ünnepére.

Az értelmi fogyatékos emberek, mint mindenki más, vágnak a szeretetnek erre az ünneplésére. Ez lelkük legmélyebb vágya. S a szeretet ünneplése lényük egészéből fakad.

De hogyan ünnepelhetjük meg a szeretetnek ezt az egységét? Ez mindegyikünk számára az alapvető kérdés. Ha az egységet akarjuk ünnepelni, el kell szakadnunk önzésünktől, keménységünktől, és túl kell lépnünk önmagunkon, ki kell nyílnunk mások felé. Ha engedjük, hogy saját igényeink kielégítése rabul ejtsen, csak saját szerzeményeinket és vagyonunkat ünnepelhetjük, de nem a szeretetet és az egységet.

Az egység ünneplése annyi, mint az egység felfedezése az emberek között. Szent Pál az egyházat testhez hasonlítja, amelynek minden ember tagja a maga sajátos adományaival együtt.²⁶ A Krisztus által egyesített emberek egy testté, egy lélekké válnak. Nem vetélytársak immár, akik állandó versengésben élnek. A különbségek már nem fenyegetést, hanem kincset jelentenek számukra. Harmóniában élnek egymással: többé nem kell egymásra támadniuk, hanem éppen ellenkezőleg, szükségük van egymásra és egymás különböző adományaira. Ha felfedezzük a kölcsönös függőség gazdagságát, nem maradunk egyedül; egymás társai leszünk, segítjük egymást, mindenki a maga különbözőségével és adományaival. Csak így ébredhet fel, ami bennünk a legmélyebb: sebezhető szívünk, melyet gyakran az agresszivitás védősánca mögé rejtünk, mégis képes úgy magába fogadni Istent és embereket, hogy közben nem veszítjük el azt, ami a legértékesebb: szabadságunkat, szeretetünket, önmagunkat.

Nincs szebb a világon, mint amikor emberek bíznak egymásban. A bizalom növekedése Isten műve. A gonosz szellem műve mindaz, ami szétválaszt: az emberek közötti kapcsolatok tönkremenetele, a bizalmatlanság és a kétely.

Az egység ünneplése egymásba vetett bizalmunk ünneplése. Szívünk azonban továbbra is sebzett marad. A bűn és a gonosz mindannyiunkban ott lakik: még nem élünk a mennyben. Ünnepeink ezen a világon voltaképpen a remény ünnepei. De ez a remény nem csal meg, mert alapja a Jézus Krisztusba vetett bizalmunk, aki legyőzte a halált és a gonoszt. Ő hív bennünket, hogy szövetségben éljünk vele, és azt kéri, hívjunk másokat is, hogy társaink legyenek.

---

²⁶ 1Kor 12.

Összefoglalás

A közösség olyan hely, ahol az ember a teljesség felé növekedhet. A hiteles emberi kapcsolatok, melyek mindenkit lényének legmélyén érintenek és szólítanak meg, az odatartozás tudata, a valódi termékenység a személyes szinten és a közösségben, az ünneplések, és mindenekelőtt a Jézussal közösségben élt élet mindenkit segítene, hogy fokozatosan megindulhasson nemi ösztönei integrálásának útján. De ez a közösségi élet feltételezi, hogy nap mint nap mindenki igent mond saját növekedésére. A közösség azonban nemcsak a jótékony kapcsolatok, hanem a küzdelem és a benső szenvedés helye is. Ha egyedül élünk, könnyen gondolhatjuk, hogy szentek vagyunk; ha együtt élünk másokkal, akkor látjuk, hogy mégsem. Lényünk mélységeiben hamar felfedezzük azokat a területeket, ahol a gyűlölet és a szorongás, a féltékenység és a félelem lakik, vagy éppen a gátlások, az uralkodási vágy vagy a törekvés húzódik értékes voltunk folytonos bizonygatására.

Az emberi élet sohasem állandó. Szüntelenül alakul: vagy mélyül és újra meg újra megnyílik a valóság és az igazság felé vagy önmagába zárul és visszafejlődik. Az ember vagy egyre jobban kitárul a szabadságban és a bizalomban, vagy önmagába zárkózik a félelem falai mögé. A közösség csak akkor lehet a gyógyulás és növekedés helye, ha elevenen él benne a szeretet és a remény. Tudjuk, hogy a közösség könnyen válhat lelketlen intézménnyé, olyan hellyé, ahol az adminisztráció és a hierarchia, a szabályok, a szervezet fontosabb, mint a tagok közössége és barátsága. A közösséget állandóan táplálni és éltetni kell, különben könnyen önmagába zárul, s akkor többé már nem közösség.

Éppen ebben áll a Bárka kihívása. Minden közösségünk megtapasztalta a kétségbeesés erőit, melyek a közösségen belül vagy azon kívül fakadnak, s amelyek megfojtják az életet; de minden közösségünk megtapasztalta a remény életet adó erőit is. Közösségben élni annyit jelent, mint fölvenni a harcot a kétségbeesés erői ellen. De vannak bizonyos törvények, amelyeket ismernünk kell, és tiszteletben kell tartanunk. Folytonosan és elevenen kell a tagok emlékezetébe idéznünk a közösség céljait, hogy ez erőt adjon és mindenkinek az indítékait táplálja; újra és újra vissza kell térnünk az imádsághoz, alázatosan kell Isten elé állnunk; föl kell ismernünk az őszinte, egyszerű párbeszéd jelentőségét, és mindenkit meg kell hallgatnunk, különösen a kisebbségben lévőket és a legszegényebbeket; meg kell tanulnunk megbocsátani és ünnepelni úgy, hogy közben szegények maradjunk – mert a gazdagság, akárcsak a kényelem, elfojtja az erőket. Újra meg újra rá kell hagynunk tapasztalt kívülállókra, akik a közösség értékelésében segítenek. Ha mindezekre nem fordítunk figyelmet, fokozatosan elveszítjük az éltető erőt, mely előre visz. Ez pedig azzal jár, hogy falakat kezdünk emelni magunk köré. Megoszlás, elkülönülés, elválás és megtörtség fogja jelezni a közösség útját a halál felé.

Ha a közösség langyossá és közepeszerűvé válik, tagjai állandó csalódottságban élnek. Az emberi kapcsolatokról eltűnik a melegség és a hitelesség. Elapad az erő a befogadásra, a szeretetre, az ünneplésre, eluralkodik a csoporton a meddőség érzése. Ha az érzelmek nem fakadhatnak fel mindenkiből egy mélyebb szinten, megjelenik az agresszivitás és a nemi eltávolodás, felemelkednek a korlátok.

Törvények, szabályok és utasítások nem oldják meg a helyzetet, és többnyire csak súlyosbítják a nehézségeket. Fokozzák a csalódottságot, a büntudatot és a benső feszültségeket, melyeknek végül valamilyen módon fel kell oldódnuk.

Az engedékenység a szövetség-kapcsolattól elválasztott szexualitás területén egy remény nélküli társadalom terméke. Az igazi megoldás nem a féktelen szexualitás elítélése, hanem a remény újbóli felfedezése. Napjainkban a családi élet igen könnyen törik szét, ami katasztrofális következményekkel járhat a gyermekekre nézve, s forrásává válik a szorongással összekapcsolódó individualizmusnak és a végletes törékenységnek. Számomra úgy tűnik, hogy

nem tudunk eljutni egészséges emberi kapcsolatokra, s nem lesz erőnk olyan közösségek alapítására, amelyek segítik a szexuális ösztönök integrálását, ha nem fordulunk az Evangélium és az evangéliumi remény felé. Az erkölcsen önmagában elégtelen, mert a törvény ismerete még nem nyújtja a megtartásához szükséges erőt.

Az értelmi fogyatékos emberek számára különlegesen nehéz rátalálni a harmonikus életre, ha nem élnek valódi közösségekben. Oly nagy az igényük az emberi kapcsolatokra, a bensőségesre, a termékenységre és az ünneplésre. Nem meglepő, ha néhányan a szexuális kapcsolatok felé fordulnak, és minden reménytelenség ellenére remélik, hogy ebben találnak békét. Sokakat tesznek kiábrándulttá ezek a felszínes kapcsolatok, melyek nem vezetnek igazi és tartós barátságra, valódi szövetségre, az összetartozás tudatára. Mégis vannak, akik a barátságra épülő társas kapcsolatokban megtalálják az egyensúlyt, ha ez mégoly kényes is.

Igazságosabbnak és őszintébbnek tartom, ha ezeket a párokat a házasság felé irányítjuk, mint ha meghagyjuk őket a bizonytalanságban kapcsolatuk tartósságát illetően. Nem fogadhatjuk el túlságosan könnyen, hogy párok alakulnak és bomlanak fel; jobb, ha arra hívjuk őket, hogy valóban hűségesek legyenek, vagy egymáshoz – minden segítséget megadva nekik ehhez –, vagy egy eleven közösségi élethez.

Megindító azoknak a szülőknek a szenvedése, akik kénytelenek gyermeküket olyan otthonokba adni, ahol a szexualitást a felszabadulás eszközének tekintik, s ahol hiányzik a hit, mely a valódi közösségi élethez egyesítő és éltető erőt nyújthatna. A szülők magukra vannak hagyva, boldoguljanak, ahogyan tudnak. Nem csoda, ha a különböző világképpel és vallási háttérrel rendelkező szülők összefognak, hogy iskolákat és otthonokat alapítsanak, bár éppen nézetkülönbségeik folytán ritkán képesek olyan igazi közösséget létrehozni, melyből nem hiányzik a hit és az elevenesség.

Talán még nem késő visszajárni fordítani a folyamatot, ha lesznek olyan hívő férfiak és nők, akik nyitottak a közösség valóságára és a fogyatékos emberek értékére, felismerik jelentőségüket a társadalom szempontjából, és együtt munkálkodnak közösségek alapítása vagy megújítása érdekében. Így válik majd talán lehetővé, hogy a fogyatékos emberek, akik a társadalom szívében találják meg helyüket, maguk is hozzájárulhassanak a befogadás és a szeretet értékeinek újult felfedezéséhez.

Amíg azonban nincsenek igazi közösségek, az értelmileg sérült emberek nem tudnak elmozdulni a társadalmi ranglétra legaljáról, ahol elszigetelten, a szorongás és a kétségbeesés hatalmában élnek.

Nyugtalanít, hogy mit hoz a jövő az értelmi fogyatékos emberek számára. Ma, amikor mindent „racionalizálnak”, mindent gazdasági szempontból mérlegelnek, nagy a veszélye, hogy az értelmi fogyatékos embereket elteszik az útból, mondván, túl sokba kerülnek. Természetesen lesznek kísérletek a kisebb mértékben sérült emberek fejlesztésére, hogy „normális” munkahelyeken vagy védett műhelyekben dolgozhassanak, de a súlyosabban fogyatékos embereket a megsemmisítés veszélye fenyegeti. Már a magzati korban végzett orvosi vizsgálat is – melyben önmagában semmi kivétlenül nem volna, ha lehetőséget nyújtana a gyógyításra – gyakran vezet abortuszhoz, s tudjuk, hogy mind több fogyatékos csecsemőt ölnek meg születésük pillanatában.

Az értelmi fogyatékos emberek talányt jelentenek társadalmunk szemében. Pusztán létük is számtalan megválaszolhatatlannak tűnő kérdést vet fel. Nehéz látni életük értelmét. Mivel akarataikat és értelmüket nem képesek kifejleszteni, életük gyakran meddőnek és haszontalannak tűnik. Jól szervezett, bonyolult szerkezetű társadalmunk csupán gazdasági tehernek tekinti őket. Jelenlétük zavaró mások számára.

Egyre inkább érzékelem, hogy sokan tartanak minket (akik a Bárkában élünk) tökéletesen eszelősnek. Akik a társadalom szemében értéktelenek, azokat mi értékesnek tartjuk, és képesek arra, hogy azt ébresszék fel, ami a legbecsesebb: az emberi szívet, a nagylelkűséget, a szeretet hevét. Arra ösztönöznek, hogy értelmi képességeinket a szeretet szolgálatába állítsuk.

Gyógyítani tudnak azzal, hogy az embert legmélyebb érzelmeinek, szeretni tudásának és értelmi képességeinek egyesítésére hívják. Így az élet forrásaivá válhatnak.

A társadalmon, mely félredobja nem termelékeny és gyöngé tagjait, hamar elhatalmasodik a puszta ésszerűség, a szervezés, az agresszivitás és az uralkodási vágy. Szívtelen, minden kedvességet nélkülöző társadalommá válik, racionálissá és szomorúvá, melyből hiányzik az ünneplés, megosztott, és ki van szolgáltatva a vetélkedésnek, a versengésnek s végső soron az erőszaknak.

Egyedül az Evangélium tárja fel a szegények, a gyengék, a „haszontalanok” életének valódi értelmét. Jézus üzenete világos: az Örömhír kinyilatkoztatása a szegényeknek szól. S az Örömhír az, hogy ők sohasem lesznek elhagyottak, az Atya szereti őket és gondot visel rájuk. *Van helyük a világban, értékesek.* Lényük mélyén misztérium rejtezik. Ha szívünkben közelebb kerülünk hozzájuk, Istenhez kerülünk közelebb. Így azt tárják fel, ami a legértékesebb minden emberben: hogy képesek vagyunk szeretni. Titokzatos erejük lehetővé teszi, hogy emberek megnyíljanak egymás felé.

De leleplezhetik azt is, ami a legkeményebb, legönzöbb, leginkább elviselhetetlen az emberben, éppen azért, mert nyugtalanságot keltenek, kihívást támasztanak. Próbára teszik a félelem, a gyűlölet és a szorongás mindegyikünkben ott lappangó helyeit. Barátság után kiáltó lényük tárja fel előttünk, mennyire félünk a szeretettől – és így fellobbanthatja a gyűlöletet. A gazdagok félnek a szegényektől, akik nyugtalanítják őket! Ezért rendezik el a dolgokat úgy, hogy sohase kerüljenek kapcsolatba velük, és még látniuk se kelljen őket. A kegyetlen elutasítást azután még igazolni is próbálják. De a félelem és gyűlölet jelenlétének leleplezése bennünk a javunkra is válhat, mert a maga valójában mutatja meg lényünket, olyan igazságokat tár fel, melyeket nem szívesen ismerünk el. Senki sem szereti, ha rámutatnak, hogy a gonoszságnak és a halálnak milyen erői működnek benne. Szeretnénk mindig tökéletesnek látszani, szeretnénk jónak, igaznak hinni magunkat, s titkolni akarjuk mások előtt, hogy rosszak is lehetünk, gonoszság is lakik bennünk. De nem léphetünk a gyógyulás útjára, míg illúzióink a napvilágra nem kerülnek, és el nem ismerjük emberi valóságunkat. Be kell vallanom, engem is csak akkor érinthetett meg Isten irgalma, mikor felismertem önnön nyomorúságomat és a bennem lakó gyűlöletet: csak akkor fedeztem fel Jézusnak, a szívek gyöngéd gyógyítójának és megtörtségünk megváltójának misztériumát. S csak ekkor tudtam magam is együttérző szívvel fordulni mások nyomorúsága felé, anélkül hogy összetörtem volna őket.

Valóban a szegények gyógyítják meg a gazdagok szívét: elvezetik őket saját szegénységük felfedezésére. A szó bibliai értelmében gazdag embernek mindene megvan, kivéve az egyetlen, ami lényeges: a képességet, hogy adni tudjon, és hogy önmagából tudjon adni. Nem meglepőek tehát Jézus szavai: „Milyen nehéz a gazdagnak bejutni Isten országába! Könnyebb a tevének átmenni a tű fokán...” A szegények segítenek a gazdagoknak felfedezni a szeretet és az osztozás értékét.

Carl Jung egyszer egy előadáson²⁷ elmondta, mennyire csodálja a keresztényeket, mert Jézust látják meg a szegényekben, az éhezőkben, a mezítelenekben, a betegekben és a foglyokban, az idegenekben. Csak azt nem értette, hogy saját szegénységükben miért nem képesek fölismerni Krisztust. Saját nyomorúságának tudata előtt mindegyikünk menekülni próbál. Szívesebben élünk az illúzióban, hogy tökéletesek vagyunk. Ha korlátainkkal és szegénységünkkel szembe akarunk nézni, nem alapvetően fontos-e, hogy felismerjük: Isten *éppen ebben a szegénységben szeret bennünket?!*

Mindinkább világossá válik előttem, hogy csak sebeink és szegénységünk elismerése teheti lehetővé, hogy őszinte baráti kapcsolatban éljünk értelmi fogyatékos emberekkel. Gyakran hisszük magunkat náluk magasabb rendűnek, „jótévőnek” és „nevelőnek”, s vagyunk ezért

²⁷ Előadás protestáns lelkeseknek, Strasbourg, 1932. május. Összegyűjtött Művek XI. kötet.

képtelenek közösséget teremteni velük. Csak saját korlátaink és sebeink elismerése teszi lehetővé, hogy őszintén közelítsünk az ő korlátaikhoz és sebeikhez. A barátság kezdete az, hogy a másikat feltétel nélkül elfogadom, és nem megváltoztatni akarom előbb. S ez az a barátság, melyre az értelmi fogyatékos embernek szüksége van, hogy elhagyhassa magánya börtönét és élni kezdhesen.

Civilizációnk veszélye a sikerért, a hatalomért, az anyagi javakért folytatott versenyfutás. Ennek ára az elszigetelődés: minél magasabbra kerülünk, annál magányosabbak leszünk, szakadék nyílik a sikeresek és sikertelenek között, akik így elbátortalanodnak és agresszívvé válnak. Nem kellene-e inkább visszajára fordítanunk a versenyt, és az embereket arra bátorítanunk, hogy a társadalom legalján elhelyezkedőkkel keressenek kapcsolatot? Hiszen így azt teremthetjük meg, amire mindenkinek a legnagyobb szüksége van: az igazi közösséget. S ekkor mindenkivel együtt, a közösség szívében a legszegényebbekkel, megünnepelhetjük szövetségünket. De kinek van elegendő tekintélye, s ami még fontosabb, hitele, hogy megfordíthatná a történelem menetét? Vajon nem rajtunk van-e a sor, mindannyiunkon?

Mindegyikünknek választania kell, hogy a két esztelenség közül melyiket vállalja: az Evangélium oktalanságát, vagy világunk értékrendjének értelmetlenségét. Az Evangélium esztelen: a szegényekben Isten jelét és szentségét látja, így tárja fel Jézus misztériumát, s így vezet bennünket valódi benső szabadságra a közösség, az ünneplés és az emberi kapcsolatok által. A világ értékrendje bolond: az embert arra ösztönzi, hogy magának keresse a vagyont, aminek eredményeképpen megvet és elutasít másokat, védőfalakat emel maga köré és végül felfegyverkezik, hogy még jobban megvédhesse önmagát. Ez az út a pusztulásba visz. John Halsey, a skóciai Edinburgh melletti Színeváltozás gyülekezet anglikán lelkésze mondta nekünk egyszer: „Vagy továbbra is a szegények hátán járunk, és ez elvezet bennünket az atomfegyverek bevetéséhez, vagy megtanulunk a szegényekkel *együtt* járnunk, ami által eljuthatunk a színeváltozáshoz Jézus Krisztusban.

Az értelmi fogyatékos emberek csak akkor fognak tudni emberi módon élni, ha egy hiteles közösség életében találják meg a helyüket. De az ilyen közösségi élet lehetetlen az Evangélium ösztönzése nélkül, mely a szegényekben az éltető erő forrását látja, a tekintélyben pedig nem a kiváltságot, hanem a szolgálatot.

Valóban, erre a közösségi életre földünk minden lakójának szüksége van. Kétlem, hogy lehetséges volna ellenállni a gazdagság és a hatalom kísértésének, és mindazoknak a felszínes örömöknek, melyeket a világ kínál figyelmünk megragadására – hacsak nem osztozunk egy olyan közösség életében, mely megbocsát és ünnepl, melynek középpontjában a szegények vannak.

Minél több tapasztalatot szerzek saját emberségemről és másokéről, annál inkább tudatára ébredek, milyen mély a seb, mely minden ember szívében ott él. A férj, aki munkájába rejtőzik vagy menekül, mert hibásnak érzi magát és már nem vonzódik feleségéhez, a megkeseredett feleség, akit megsebzett a figyelem és a szeretet hiánya férje részéről, a gyermekével összeütközésbe keveredő szülő, a szülei birtoklási vágyától fuldokló gyermek: mind-mind sebzett ember. Megsebeznek bennünket betegségeink, megsebez a fogyatékoságunk, megsebez szereteteink halála, megsebez múltunk és az, hogy nem fogadjuk el önmagunkat. Megsebeznek a munkánk során és különösen az emberi kapcsolatok terén elszenvedett kudarcaink. Megsebez a gyűlölet és a félelem, hogy nem tudunk megbocsátani; a visszautasítás, mely belőlünk is mások elutasítását váltja ki, s megsebeznek az emberek és embercsoportok között meredező falak. De megsebeznek saját hűtlenségeink és bűneink is. A pszichológia talán ki tudja mutatni egyes sebek eredetét, s ennek tudatában segíthet, hogy kevesebb félelemmel nyúljunk a lényünk mélyében rejlő fájdalomhoz. A sebzett szívet meggyógyítani, borzalmas ürességét betölteni, vagy a más megsebzése miatt érzett büntudatot kitörölni azonban már nem képes.

Olyan világban élünk, ahol ezek a sebek egyre jobban elmérgesednek. A hűségnek nincs értéke többé, olykor még nevetség tárgya is. Mindinkább az anyagi javak felhalmozása és a siker

válik fontossá számunkra; szívünk fájdalmáért kárpótlásul pedig olyan elégtételek felé tereljük figyelmünket, melyek igazán sohasem elégíthetnek ki. Napjainkra súlyos válságba jutott a család: egyre több házasság fut zátonyra, mély büntudatot keltve a férfi és a nő szívében, s szenvedést okozva a gyermekek számára. Ezek a gyermekek érzelmileg éretlenek és ingatagok lesznek; sokukban mély bizonytalanság és félelem marad, ami akár agresszivitásba is torkolthat. Ahogy növekednek, sokuknak fog nagy nehézséget okozni szexualitásának integrálása: szorongásaik és szeretet utáni igényük túl hamar sodorja őket a szeretet nélküli „szerelembe”.

Társadalmunkban a férfiak és nők érzelmileg sebezhetőek és törékenyek, mert nélkülözniük kell a család vagy a közösség szeretetét, más szóval azt a környezetet, mely támogatást, biztonságot, erőt, békét és megnyugvást nyújthatna számukra.

Amint hiteles közösség jön létre, elkezdődik a szívek lassú gyógyulása, de az érettség elérése hosszú időbe kerül és bizonyos sebezhetőség mindig megmarad. Ez a sebezhetőség az emberiség nagy terhe, melynek forrása a távolság mindegyikünk boldogságra vágyó szíve és a valóság között. Mindenkinek meg kell tapasztalnia a csalódást, a kielégületlenséget. Szívünk szenved a magány, a kudarc, a büntudat miatt, s mivel nem bízunk önmagunkban, félünk.

De ha közösségben élünk, és különösen, ha ez Jézusra épül, megtaláljuk a mindennapi élethez szükséges reményt és erőt, s képesek leszünk felvenni a harcot minden ellenünk feszülő erő ellenében is az igazság és a testvéri szeretet világáért. Reményre lelünk, hogy szembenézhesünk világunk szorongásaival és konfliktusaival – és ez az Isten szívéből származó remény tanít meg szeretni, másokat megérteni, megbocsátani és békét hozni.

A Bárka a kezdeteknél tart. Lépésről lépésre fedezzük fel, mire szól a meghívásunk. Nem ismerünk minden választ a közösség tagjainak szenvedéseire. Bizonyos, hogy sok férfi és nő növekedett a benső szabadság felé, de sokan mutatnak erőszakot, depressziót, nemi eltévelyedéseket és érzelmi gátlásokat, mások pedig többé vagy kevésbé a harag és az elmebaj rabjai. De nem ezt a terhet hordozza-e világunkban megannyi embertársunk? Feladatunk az, hogy barátaikká váljunk, segítsünk hordozni a szenvedéseiket, és segítsünk nekik rátalálni egy aprócska fényre, melynek világánál elindulhatnak. S a Bárka a legszegényebbek szívében ennek a törékeny és drága lángocskának az élesztgetésével kíván a remény apró jelévé lenni szorongó világunkban.

Az értelmi fogyatékos emberek misztériuma az – és ugyanez áll minden szegény és kitzsított emberre –, hogy az élet és az igazság forrásává lesznek, ha elfogadjuk őket, közösségre lépünk velük és a szolgálatukba állunk.

Ha elfogadják őket, életre és reményre találunk, de ugyanakkor ők is életet és reményt adnak. Megosztott, kemény, sokszor gyűlölettel és küzdelemmel terhes világunkban az embert bizalomra, egyszerűsége, szeretetre és egységre tanítják.

Ez a könyv tanúja annak, amit tapasztaltunk és felfedeztünk az értelmi fogyatékos emberek közelében élve. Emberi kapcsolatok, hiteles szeretet és termékenység után sóvárgó kiáltásuk – mely összehasonlíthatatlanul mélyebb, mint nemi öröm utáni vágyuk – feltárta előttünk minden ember sóvárgását az emberi kapcsolatokra, a hiteles szeretetre és a termékenységre. Sokat kell tanulnunk azoktól, akiknek hatalomban és tudásban nem lehet része, s akik szívükben és egyszerűségükben mégis oly gazdagok.

Jean Vanier

„Csaknem harminc esztendeje abban a kiváltságban van részem, hogy szellemi fogyatékos emberek között élhetek. Sokat tanultam tőlük egyszerű emberségből, s arról, hogy mire van feltétlen szüksége az emberi szívnek. Megtanítottak arra, hogy minden emberi lénynek gyengédségre és biztatásra van szüksége emberi és lelki fejlődéséhez, és ahhoz, hogy meg tudjon nyílni a világ felé.

Fiatal koromban tengerésztiszti kiképzést kaptam. Azután filozófiát tanultam, majd tanítani kezdtem. Ekkor kezdtem örömet lelteni abban, hogy mások megértenek, s megoszthatjuk egymással gondolatainkat.

Csak 1964-ben fedeztem fel a szellemi fogyatékos emberek világát. Párizstól kb. 100 kilométerre, egy faluban, Troslyban kis házat vásároltam, s ide magamhoz vettem két férfit, Raphaelt és Philippet. Mindketten magányosak voltak, tele szomorúsággal. A szívembe hatolt rettentő kiáltásuk, sóvárgásuk arra, hogy valaki befogadja őket.”

Jean Vanier kezdeményezéséből nőtték ki a Bárka közösségek szerte a világon, két éve már hazánkban is. A szeretetből erre vállalkozó önkéntes segítők a Bárka otthonokban szellemileg fogyatékos fiatalokkal osztják meg életüket. Ugyanebből a szellemisségből született meg 1971-ben a Hit és fény mozgalma is. E közösségekben hétvégeken és nyári táborokban találkoznak egymással szellemi fogyatékos emberek és segítők.

Jean Vanier a világ számos pontján tartott már előadást, lelkigyakorlatot, könyvei sok kiadásban, különböző nyelveken jelentek meg. A belőle sugárzó szeretet és derű sokakat indított el a mélyebb emberség, az odaadóbb hit, a szolgálatkész, figyelmes szeretet útján.